10
3-D
3
6
17 K
31
10-3.D.3

CAROLI SIGONII
DE REP. HEBRAEORVM
LIBRI VII
AD GREGORIVM XIII
PONTIFICEM
MAXIMVM

Index rerum, & verborum locupletiſs.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BONONIAE,
Apud Ioannem Roſsium. MDLXXXII.
Curiæ Epiſc. & S. Inquiſit. conceſſu.

Dom. Probat. Rom. Schol. Piar.
ex P. Ildefonso.

BEATISSIMO PATRI

GREGORIO XIII
PONTIFICI
MAXIMO

Carolus Sigonius.

CVM *magna omnibus ijs debetur laus hominibus*, BEATISS. PATER, *qui curas, et cogitationes ſuas ad hominum ſalutem, & commoda contulerunt, tum potiſſimum ingentem illi ſibi apud omnes honorem, & gratiam pepererunt, qui conſtituendis ciuitatibus, ferendis legibus, atque obſtringendis religione, atque officio populis ſtuduerunt. Itaque animaduertere licet, præclara, ac magna in omni memoria ſæculorum ingenia vehementer in hoc ſtudio elaboraſſe, atque huius præcipue laudis cupiditate flagraſſe. Siquidem qui ſapientia, atque eruditione ceteris præſtiterunt, ferme aut nouas ciuitates inſtituerunt,*

aut ſeſe adminiſtrandis veteribus tradiderunt, aut certe illarum optime gerendarum ſibi præcepta relinquenda putarunt. Ex quo tantum honoris, ac dignitatis adepti ſunt, vt in hunc vſque diem præclaris mortalium vocibus illorum memoria celebretur. Quod cum ita ſit, nemo tamen omnium contrà dubitat, quin multo illorum induſtria humano generi vtilior, atque ad commendationem poſteritatis illuſtrior futura fuerit, ſi, quod ipſi humano ingenio, ac ſtudio adumbrare conati fuerunt, id ipſum ab initio ſingulari, ac præcipua ſummi Dei cura, ac ſapientia expreſſum fuiſſe intellexiſſent; atque ita ad eius vnius Iuris, quod ille ſtatuiſſet, rationem & ipſi ſua ſiue in formanda, ſiue in adminiſtranda ciuitate conſilia conuertiſſent. Neque enim aut Solon, aut Lycurgus, aut Charondas, aut Plato, aut aliquis eorum alius, qui populos inſtitutis, & legibus inſtruxerunt, Remp. Hebræorum, quod ex eorum liqueat monumentis, cognitam habuerunt. quæ tamen omnium non ſolum antiquiſſima, ſed etiã præſtantiſſima fuit. quippe quam ardens præſentis ipſius Dei conſilium, verbumq́; deſcripſit. & perſpecta diligenter, ac tradita mirifica ad vitam conſtituendam ornamenta, atque ad ſacras litteras intelligendas allatura præſidia fuit. Hoc ego iam tum intelligere cœpi, cum quarto abhinc anno iuſſu Sanctitatis Veſtræ

ad

ad Eccleſiaſticam hiſtoriam perluſtrandam, atque, vbi res poſtulare videretur, ſupplendam me contuli. Quod ipſum cum acriter obſequendi magis ſtudio, quàm perficiendi ſpe adhuc curauerim, ſumpſi initium edendi ab eo, quod præclarum huius mihi operis fundamentum eſt viſum. quippe Hebraicam, quam ceteri neglexerunt, Remp. mihi pro virili pluribus deſcribendam ſuſcepi. quæ vt inſignis fuit forma Eccleſiæ Chriſtianæ, atque expreſſa ad viuum imago beatæ vitæ in cæleſti ciuitate degendæ, ſic principium eſſe debet totius hiſtoriæ, quam intendimus, Eccleſiaſticæ contexendæ. Quod meum conſilium cum ego ad Illuſtriß. Card. Palæotum, Epiſcopum noſtrũ, atque alios ſummos viros, ac ſummo iudicio, pietateq́ præditos detuliſſem, maximum cepi fructum laboris mei, cum ipſum grauiſſimo eorum ſenſi teſtimonio comprobari. Quare extrema eò alacriore animo perſecutus faciendum mihi duxi, vt opus auguſtiſſimo S. Veſtræ nomini conſecrarem, vt quæ non ſolum huius, quam deſcribo, reip. principatum in terris tenet, ſed in ſummis etiam ſuis laudibus hanc maximam habet, quòd veteri inſtaurandæ Eccleſiæ mirifice ſtudet. Nam, vt omittam ſingularem in recuperanda antiqua eius ditione induſtriam, hæc varia doctrinarum Collegia ad ſubleuandas inopum, eiectarumq́ nationum ærumnas

inſtituit, ac vectigalibus magnis inſtruxit. hæc menſes, dieſq; temere præcurrentes opportune retraxit, ac labantem feſtorum dierum rationem ſolerti adhibita correctione conſtituit. hæc ius pontificium ſuperiorum hominum incuria aliqua ex parte corruptum recognouit, emendauit, & illuſtrauit, ac ſacra denique Biblia ad priſtinam redigere integritatem decreuit. Quamobrem S. Veſtram imis, vt debeo, precibus oro, vt meum quoque non alienum ab hac ratione laborem hilari, quemadmodum ſpero, fronte recipiat, qui veſtra omnium grauiſſima auctoritate confectus ad ſtudia eorum, qui diuinis aluntur litteris, excitanda ab homine iampridem nomini, familiæq; veſtræ deditiſſimo diuulgatur. cuius conſilia, actaque omnia vtinam Deus ad Eccleſiæ ſuæ incrementum fortunet, ac vitam ad eam rem longiſſimam largiatur. Bononiæ Anno Sal. MDLXXXII. X. Kal. Septemb.

CAPI-

CAPITA LIBRI PRIMI, qui inſcribitur de forma Reip.

De populo Hebræorum. Cap. i.
De populo Iſraelitarum. Cap. ij.
De populo Iudæorum, Effraimitarum, & Samaritarum. Cap. iij.
De lege populo Iſraelitarum à Deo data. Cap. iiij.
De forma reip. Iſraelitarum. Cap. v.
De ciue Iſraelita, & Proſelyto. Cap. vi.
De vrbe reip. ſede Silo, & Hieruſalem. Cap. vij.

CAPITA LIBRI SECVNDI, qui de locis ſacris inſcribitur.

DE RELIGIONE. Cap. i.
De locis ſacris. Cap. ij.
De Tabernaculo, Sancto ſanctorum, Arca fœderis, altaribus, & ornamentis eorum. Cap. iij.
De Excelſis. Cap. iiij.
De templo Hieroſolymitano. Cap. v.
De templo Samariæ. Cap. vi.
De templo Aegypti. Cap. vij.
De Synagogis. Cap. viij.

CAPITA LIBRI TERTII, qui de diebus ſacris inſcribitur.

De annis Hebraicis. Cap. i.
De menſibus. Cap. ij.
De ſeptimanis. Cap. iij.
De diebus profeſtis. Cap. iiij.
De Neomenijs. Cap. v.
De diebus ſingulis. Cap. vi.
De diebus feſtis. Cap. vij.
De ſabbatho. Cap. viij.
De Paſcha, & Azymis. Cap. ix.
De Pentecoſte, ſiue Hebdomadis. Cap. x.
De feſto Tubarum. Cap. xi.
De feſto Expiationum. Cap. xij.
De feſto Tabernaculorum. Cap. xiij.
De ſeptimo anno. Cap. xiiij.
De quinquageſimo anno. Cap. xv.
De Encænijs. Cap. xvi.
De ceteris diebus feſtis. Cap. xvij.
Vetus Kalendariũ Hebræorũ. Cap. xiix.

CAPITA LIBRI QVARTI, qui de ritibus ſacris inſcribitur.

De generibus ſacrorum rituum. Cap. i.
De generibus ſacrificiorum. Cap. ij.
De Holocauſtis. Cap. iij.
De Libaminibus. Cap. iiij.
De Pacificis. Cap. v.
De ſacrificio pro peccatis. Cap. vi.
De ſacrificio pro delictis. Cap. vij.
Iterum de omnibus ſupradictis. Cap. viij.
De confeſſionibus. Cap. ix.
De ſacrificio conſecrationis. Cap. x.
De ſacrificio mundationis. Cap. xi.
De ſacrificio expiationis. Cap. xij.
De oblatione incenſi. Cap. xiij.
De donis ſacris. Cap. xiiij.
De primitijs, & decimis. Cap. xv.
De pecunia ſacra, & gazophylacio. Cap. xvi.
De oblationibus votiuis, & voluntarijs. Cap. xvij.
De ieiunio, & ceteris afflictionibus corporis. Cap. xviij.

CAPITA LIBRI QVINTI, qui de perſonis ſacris inſcribitur.

De generibus ſacrarũ perſonarũ. Cap. i.
De Pontificibus. Cap. ij.
De Sacerdotibus. Cap. iij.
De Leuitis. Cap. iiij.
De Cantoribus. Cap. v.
De Ianitoribus. Cap. vi.
De Nathinæis. Cap. vij.
De Nazaræis. Cap. viij.
De Prophetis. Cap. ix.
De ſcribis, i. legis doctoribus. Cap. x.
De ſeptem hæreſibus Iudæorum. Cap. xi.

CAPITA

CAPITA LIBRI SEXTI, qui de Conſilijs, & Iudicijs inſcribitur.

DE CIVITATE. Cap. i.
De Conſilijs. Cap. ij.
De Concione. Cap. iij.
De Senatu. Cap. iiij.
De Iudicijs. Cap. v.
De Iudicijs Ciuitatum. Cap. vi.
De Concilio Hieroſolymitano. Cap. vij.
De Pœnis. Cap. viij.

CAPITA LIBRI SEPTIMI, qui de magiſtratib. inſcribitur.

De generibus magiſtratuum. Cap. i.
De Iudicibus Iſrael. Cap. ij.
De Regibus. Cap. iij.
De Principibus Iudæorum. Cap. iiij.
De Principibus Tribuum. Cap. v.
De Principibus Familiarum. Cap. vi.
De Principibus Ciuitatum. Cap. vij.
De Scribis, ſeu notarijs. Cap. viij.
De re bellica. Cap. ix.
De Principe militiæ. Cap. x.
De Tribunis, & Centurionibus. Cap. xi.
De Quinquagenarijs, & Decanis. Cap. xij.
De magiſtratibus templi. Cap. xiij.
De bellis Iudaicis. Cap. xiiij.
De extremo ſtatu Iudaeorum. Cap. xv.

CAROLI

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER PRIMVS,

Qui de forma Reip. inſcribitur.

PROPOSITVM eſt mihi hoc loco, veterem Hebræorum Remp. à Deo antiquitus inſtitutam, atque intimis penetralibus ſacrarum litterarum incluſam inueſtigare, atque inuentam quoquo modo in lucem, poſterorum memoriæ, prodere. Res eſt enim, vt omnes fatentur, cum per ſe ad cognoſcendum præclara, tum ad ſacros libros intelligendos vſqueadeo opportuna, vt iure mirari quiſque poſſit, veterum adhuc neminem in hoc genere lucubrationis elaboraſſe, quos conſtat magno, atque excellenti ingenio, doctrinaque fuiſſe, atque incredibili quodam diuinarum rerum exponendarum ſtudio exarſiſſe. Vtinam autem hoc & ipſe aliquanto ante vidiſſem. neque enim aliunde prima probandæ operæ, atque induſtriæ meæ rudimenta ſumpſiſſem. Quod quidem & temporum ordinem ineunti, & propriæ ſalutis rationem habenti fuit magnopere faciendum. Verum voluntati Dei obtemperare oportuit. qui occulto, credo, conſilio grauiores fortaſſe

annos meos tractationi omnium ſanctiſſimæ reſeruauit. quodque adoleſcens ſtudio ad ſcribendum incitato non cogitaui, quem ille ſibi populum delegiſſet, quamq. eius remp. lege data inſtituiſſet, iam grandem natu, viribus in dies magis ad lucubrandum elangueſcentibus, oſtendere voluit. Eſt enim mihi, vt dixi, conſilium, his libris Hebraicorum ſacrorum, ſacerdotumq. deſcriptionem, Conſiliorum, Iudiciorum, & Magiſtratuum rationem, totamq. pacis, belliq. diſciplinam ex ſacris litterarum monumentis erutam aperire. Feci hoc idem olim iuuenis in Athenienſibus, & Romanis, vt eorum leges, inſtituta, ciuitatem, & remp. varijs eorum voluminibus abdita palam facerem. verum, vt nunc ſentio, conatu aliquanto ad ſcriptionis commendationem inſigniore. quòd illorum commentarij, vt maiorem verborum ad ſcribendum facultatem ſuppeditarunt, ſic firmiora ad conijciendam ex tanto temporum interuallo antiquitatem adiumenta ſubminiſtrarunt. Adde, quòd res hæ minora quoque orationis ornamenta ferunt. neque enim elegantia verborum, vt illæ, ſed ſanctitate myſteriorum hominibus cõmendatæ ſunt. Quin etiam in ipſis veteris Latini interpretis, vt oportet, veſtigijs inſiſtenti ea ſæpe adhibenda dicẽdi genera ſunt, quæ elegantes, & eruditæ fortaſſe multorum aures aſpernari merito poſſint. Verum in re magna, ac maxime neceſſaria quencumque conatum opinor eſſe laudandum, &, ſi facultas fortaſſe deſit perficiendi, non improbandam tamẽ eſſe voluntatem experiendi. Quam ob rem accedamus ad rem, Deo ipſo in noſtrum auxilium inuocato, qui per prophetam dixit: *Beati, qui ſcrutantur teſtimonia mea, & in toto corde exquirunt me.* neq; enim aliud eſt teſtimonium Dei, quàm Chriſtus ipſe, filius eius, qui totius Hebraicæ hiſtoriæ finis eſt. ad quem omnia legis mandata, omnia

omnia prophetarum vaticinia, omnia Hebræorum acta per arcana quædam myſteria referuntur. Hic eſt.n.Moyſes, qui verum hominibus Deum, veramq. illius legẽ oſtendit. hic eſt Ioſue, qui deuictis aduerſarijs cæleſtem eis Chananæam diſtribuit. hic eſt Dauid, qui cæleſtem Hieruſalem à Deo ſibi ab initio deſtinatam ædificauit. hic eſt Salomon, qui cæleſte templum, templum inquam non manufactum, eiſdem credentibus præparauit. hic eſt demum rex ille, qui Iudæos, & proſelytos eius æque in cælo cõpotes reip. fecit, cuius adumbrata imago à Deo Moyſi in terris tradita fuit. Vt enim in hac terreſtri rep. Dauid rex cum XII principibus tribuum Iſraelitarum populum iudicauit, ſic in illa cæleſti Ieſus rex cũ XII Apoſtolis populum fidelium iudicabit. Quoniam autem ſic ſermonem hunc diſpoſuimus, vt duas eius partes Religionem, Ciuitatemq. fecerimus, placet, antequam ad eas explanandas veniamus, rei illuſtrandæ cauſſa, vetuſtam Hebræorum originem demonſtrare, ac legis traditæ, reipublicæ inſtitutæ, & vrbis illi imperio deſtinatæ in vniuerſum hiſtoriam enarrare, lectore harum antiquitatum admonito, vtilem admodum, frugiferamq. operam ſuſcepturum, ſi prius, quàm ſe ad hæc cognoſcenda contulerit, aliquã ex ſacris hiſtorijs actionum Hebraicarum hauſtam animo notionem habuerit. cui officio nos quoque pro virili noſtra ſeruiuimus in eo commentario, in quo ſacram B. Sulpicij Seueri hiſtoriam explicuimus.

De populo Hebræorum. Cap. I.

QVONIAM vero hic populus primum Hebræorum, deinde Iſraelitarum, tum Iudæorum nomen tulit, ac varias ſibi ſubinde ſedes, & formas aſciuit, ſane res po-

ſcit,vt ante omnia,quis,ac qualis extiterit,& vnde has ille mutationes acceperit, videamus.

Primum igitur omnium ſatis conſtat,quattuor à principio hominũ quaſi ſtirpes,aut propagines extitiſſe. quas ſcriptura ſacra γενέσεις, ideſt generationes appellat, vnam vero à primo homine Adam vſq; ad Noe,alteram à Noe ad Abraham, tertiam ab Abraham ad Dauidem regem, quartam à Dauide ad eum, de quo diximus, Chriſtum, pertinuiſſe;ac ſecunda quidẽ ætate Hebræos, tertia Iſraelitas, quarta verò Iudæos emerſiſſe. Hebræi vero gens fuit omnium, de quibus litteris ſit proditum, antiquiſſima,cum Aſſyriam,quæ regio in primis ſcriptis gentilium celebratur, ſecunda ætate tenuerit. Cum autem in prioribus ſtirpibus alij natura duce Deum vnum, ac verum,alij vero ſimulachra falſorum Deorũ coluerint,Hebræi progenies eorum fuere,qui vltro Deum cognouerunt, ac cognitum adorarunt. Itaque ſuccedente tempore eoſdem ſic Deus dilexit, vt non ſolum eis ſe præcipue patefecerit, ſed ad extremum ex eis quoque filium ſuum Ieſum Chriſtum naſci ad ſalutem generis humani voluerit.Quæ omnia pluribus ſacrorum librorum voluminibus explicata nos hic breuiter complectemur.

ADAM igitur, qui vt primus homo à Deo creatus primus Deum creatorem ſuum perſpexit,ſic primus mandato Dei violato, ſe cum tota hominum poſteritate peſſundedit,tres præcipue filios habuit,Caim,Abel,& Seth. ex quibus Caim fratri Abeli vitam ademit, ac prorſus à Deo defecit,& progeniem ex ſe impiam propagauit,quę Deos plures,& falſos aſciuit.& propterea ſcriptura illius rationem non habuit, vt quę ad vnam Chriſti Saluatoris progeniem ex piorum genere prodituram incumberet. Seth vero in paterna Dei cognitione ferme cum ſua progenie

genie perſtitit. & ob id ſcriptura eam vſq; ad extremum recenſuit, tanquàm eam, cui ſe Deus indicaturus, & vnde ſalutem perditis hominibus eſſet miſſurus. Fuit vero eius poſteritas talis. Seth, Enos, Cainas, Malalecl, Iared, Enoch, Mathuſala, Lamech, & Noe. Huius vero ætate cum pij homines, nempe ex progenie Seth, cum filiabus impiorum, nimirum eorum, qui à Caim originem ducebant, connubia contraxiſſent, ac malitiam in terras inuectam cumulauiſſent, Deus nefario facto illorum accenſus genus humanum vlciſci conſtituit; ac diluuio aquarũ ſuper vniuerſas terras immiſſo omnes vtriuſque ſexus homines perdidit, vno Noe, viro iuſto cum familia eius excepto, qui in arca iuſſu Dei à ſe constructa ſeruatus eſt. Reliquit autem Noe tres filios, Sem, Cham, & Iaphet. Vt autem progenies Sem in patrio Dei cultu, quanquam nõ vniuerſa, perſeuerauit, ſic ſoboles Cham, & Iaphet prorſus ab eo defecit. Quare ſcriptura poſteritatis Sem tantummodo meminit, quæ ſecunda ætate floruit: nempe Sem, Arphaxad, Sale, Heber, Phaleg, Reu, Sarug, qui deſciſcens à Deo primus dicitur Deorum ſimulachra feciſſe, Nachor, & Thare, qui pariter in patris, auique ſuſcepta impietate manſere. Hæc vero progenies prima Hebræorum nomen geſſit. ſiquidem poſt diluuium, cum arca in montibus Armeniæ conſtitiſſet, Noe, ac filij eius Sem, Cham, & Iaphet in Oriente habitauerunt. ea vero regio fuit ratione illorum cis Tigrim amnem, magna ex parte poſt Aſſyria nominata. Sem autem genuit Arphaxad, qui Tigrim tranſiuit, & in Chaldæa conſedit, vt S. Hieronymus etiam confirmauit. Itaq; ſunt, qui putent, eos, qui cum Arphaxad traiecere, nempe filios, & nepotes eius, primum Hebræos dictos eſſe, quòd vltra flumen veniſſent. nam apud Hebræos Heber ſignificare vltra. vnde il-

lud eſt Geneſis x: *Sem pater fuit omnium filiorum Heber,* ideſt omnium, qui vltra flumen venerunt. Inde poſteri quoque Cham, & Iaphet alias adire terras ſtatuerunt, cumq.in Chaldæam tempore Heber, qui fuit filius Sale, nepos Arphaxad,conceſſiſſent,& campos Senaar tenuiſſent, antequam inde cederent, auctore Nebrod, Cham nepote,gloriæ cauſſa ſtatuerunt,vrbem cũ turri condere, quæ altitudine ſua cœlum attingeret. Erat adhuc, vt inquit ſcriptura, terra vnius labij, ideſt vna tantum lingua omnes vtebantur, quam ab Adami ore hauſerant. Deus autem fœdam eorum audaciam auerſatus linguarum diuerſitatem immiſit, vt alter alterius intelligere mandata non poſſet. itaque cum ex gloria,quam affectabant,confuſionẽ nacti fuiſſent,quæ babel dicitur,& turris,& vrbs, & regio inde Babel, Babylonis, & Babyloniæ nomen inuenit. Heber autem, quòd expers conſilij ædificandæ turris fuerat,veterem ſermonem retinuit,quo Hebræi ex poſteritate Sem vſi fuerant.Quare S.Auguſtinus in libris de Ciuitate Dei, Hebræos prorſus ab ipſo Heber dictos fuiſſe aſſeruit. Abraham certe, qui ſextus ab Heber fuit, capite XIIII Hebræus vocatur. Inde diuiſis inter ſe terris Heber in Chaldæa,& Oriente remanſit.Iaphetis vero poſteritas Occidentem occupauit, Cham autem,quæ intermedia ſita ſunt. Atque hæc quidem Hebræorum non minus vera,quàm vetus,origo, & prima gentis incunabula celebrantur primis decem capitibus Geneſis explicata. Cum porro Thare filius Nachor,abnepos Phaleg adhuc in Chaldæa vitam traduceret,& in Vr vrbe agens eos Deos coleret, quorum ſimulachra Sarug auus ſuus inſtituiſſet, venit inde cum filio Abraham, & Lot nepote in Meſopotamiam,regiònem inter Tigrim,& Eufratem fluuios ſitam,& ſedes in vrbe Charris poſuit.

Ab

Ab hoc porrò tempore Hebræorum cum priſca, tum ſancta hiſtoria incipit. quæ Abraham præcipuum, & gentium, & rerum gerendarum auctorem eſt conſecuta. Thare enim vita functo Abraham à Deo monitus, & promiſſis ingentibus excitus cum Lot, fratris filio, inde Eufratem, Iordanemq. traiecit, & in terram Chanaam venit, quæ poſtea Iudææ nomen accepit, & oppidum Sichem tenuit in ea parte, quæ poſtea Samaria nominata eſt. Promiſſa vero Dei Abrahæ facta, ac ſæpius repetita hæc fuerunt. *Vade in terram, quam tibi monſtrauero* (monſtrauit autem Chananæam) *ibi faciam te in gentem magnam, & benedicam te, & magnificabo nomen tuum, & eris benedictus, & benedicam benedicentibus te, & maledicam maledicentibus te, atque in te benedicentur omnes cognationes terræ.* Tria vero promiſſa fuerunt, terra Chananæa, quã poſteri eius cum imperio, & gloria poſſiderent, gens Iſraelitarum ſecundum carnem, & omnes gentes ſecundum fidem. quod ad Ieſum Chriſtum ab illo multis poſt ſęculis oriturum omnes conſtantiſſime referunt, qui dicitur filius Abraham. Poſt autem querenti Abrahæ, quòd filiorum compos factus non fuiſſet, & ſeruum ſuum heredem habiturus eſſet (nã vxor eius Sara ſterilis erat) dixit Deus: *Suſpice cælum, & numera ſtellas, ſi potes, ſic erit ſemen tuũ.* & alio loco iterans idem promiſſum ait, ſe multiplicaturũ ſemen eius, ſicut arenas maris. Suſcepit inde ex Agar ancilla filiũ Iſmael, ex Sara verò coniuge Iſaac. ex quibus duo populi prodierunt, Iſmaelitæ, qui à Deo defecerunt, & Hebręi, qui in auita religione manſerunt. Iſaac inde duos filios genuit Eſau, qui & Edom, & Iacob, qui à Deo Iſrael appellatus eſt. Ab Edom Idumæi populi, à Deo auerſi manarunt, ab Iſraele Iſraelitæ, qui veterẽ Dei notitiã cõſeruarunt. de quibus nobis pręcipue diſſerendũ eſt.

De populo Iſraelitarum, & XII tribubus eorum. Cap. II.

CETERVM ipſum Iſraelem Deus in primis dilexit, eiq. promiſſa auo Abrahæ facta redintegrauit. Ille vero genuit filios duodecim, nempe ex Lia vxore ſex, Ruben, Simeon, Leui, Iuda, Iſſachar, & Zabulon, inde ex ancilla Bala duos, Dan, & Nephtalim, tum ex altera ancilla Zelpha totidem, Gad, & Aſer, poſtremo ex ſecunda coniuge Rachele Ioſeph, & Beniamin. Fratres inde decem Ioſephum, quòd patri carus in primis eſſet, & ſapientiæ laude præſtaret, inuidia deprauati ipſo inſciente patre mercatoribus Aegyptijs vendiderunt. illi vero eũ Putiphari curatori regio tradiderunt. Ioſeph autem propter egregiam ſomniorum interpretationem regi cognitus primum, deinde ſummis honoribus cultus ab eodem annonæ curandæ cum ſumma auctoritate præfectus eſt, quo tempore per ſeptem annos terra ipſo præmonente extrema inopia rei frumentariæ laborauit. Qua compulſus Iacob filios decem in Aegyptum ad frumentum coemendum miſit, quod ibi Ioſephi prudentia in multos annos congeſtum ad leuandas Aegyptiorum anguſtias diceretur. Eos vero Ioſeph agnitos, neque ab eis agnitus varie primum illuſit, deinde, vbi ſe patefecit, metu trepidantes fraternam in gratiam, amoremq. recepit. atque, vt ad ſe patrem cum familia vniuerſa deducerent, imperauit. nam penuriam per multos adhuc annos terras eſſe cõflictaturam. Hac igitur occaſione Iacob terram Chananæam, in qua vixerat peregrinus, reliquit, & cum ſeptuaginta capitibus ex familia in Aegyptum ſe contulit, vbi magno honore à Ioſepho filio exceptus aliquot annos egit, ac demum moriens duos Ioſephi filios Manaſ-

ſem,

ſem, & Effraim adoptauit, ac duodecim filijs ſuis adiunxit, & ſolemni benedictione affecit. Illo inde ex humanis rebus exempto Ioſeph principatum familiæ geſſit, ac poſt aliquot annos, & ipſe naturæ conceſſit, relictis in Aegypto vndecim fratribus, & duobus filijs, qui ſubinde, vt Deus promiſerat, ingentem, ac numeroſam nepotum ſobolem procrearunt, quæ à Iacob, qui Iſrael dicebatur, Iſraelitarum nomen accepit. Hic autem populus, vbi ſuccreuit, diuiſus eſt in partes tredecim, quas tribus vocarunt, prout XIII principes generis fuerunt, Ruben, Simeō, Leui, Iudas, Iſſachar, Zabulon, Dan, Nephtalim, Gad, Aſer, Beniamin, Manaſſes, & Effraim, qui ijdem tribubus nomen impoſuerunt. Cum autem Ioſepho morte extincto Iſraelitæ in Aegypto à rege nouo indigna ſeruitute, atque intolerabili premerentur, Deus illorum miſericordia motus, vt promiſſa ſuperiora præſtaret, Moyſi, Leui pronepoti, oues in ſolitudine Arabiȩ paſcenti ex ardenti rubo ſe obtulit, prȩcipiens, vt eos ex Aegypto educeret, & in terram Chananȩam, quam illis antiquitus ſedē propriam, ac perpetuam deſtinaſſet, adduceret, nam ſe illi affuturum, atque aſſidue auxilium allaturum. Ita Moyſes diuinis prȩceptis obediens, fratre Aaron adiuuante, regem Aegypti omni ope exitum inhibentem varijs plagis affectum eluſit, ac ſexcenta hominum millia ex Aegypto eduxit. Inde Rubro mari ope Dei traiecto, cum perſequētium Aegyptiorum manus euaſiſſet, per ſolitudinem Arabiæ longo inſtituto itinere tranſijt, atque ibi, ita volente Deo, populum, licet reluctantem, atque inuitum annos quadraginta retinuit. Ibi primo anno Deus Moyſi iterum ſe oſtendit, atque homini ad ſe in montem Horeb ſolitudinis Sinai aduocato legem inciſam duabus lapideis tabulis dedit, eamq. in poſterum ab Iſraelitis ſer-

uandam

uandam eſſe præſcripſit.ea vero vniuerſam reipublicæ rationem,qua vti eos vellet,continuit. Moyſes autem omnia populo à Deo mandata denuntiauit, iſq. ſe dicto audientem fore,ſpopondit. Inde anno XL in campis Moab prope Iordanem amnem eam latius repetiuit, atque in volumen redegit,quod Deuteronomium dixit.ac paullo poſt moriens ducatum Iſraelitarum Ioſue Naue filio ex tribu Effraim tradidit.Is demũ, Iordane traiecto, terram Chananęam obtinuit,ac reges eius XXXI deuicit,atque armis regionem ferme totam ab Amorrhæis, Chananæis, Gergeſæis, Hettæis, Heuæis,Iebuſæis,& Pherezæis habitatam ſubegit. Quo facto Dei iuſſu illam duodecim tribub. partim arbitrio, partim ſorte diuiſit. Regio trans Iordanem, quam Moyſes armis pepererat,atque Rubenitis, Gaditis, & dimidiæ parti Manaſſenſium diſtribuerat, eiſdem eſt confirmata. Inde Iudæ, Effraim, & alteri parti Manaſſis regionis pars inter Iordanem, & mare eſt aſſignata. Reliquam inde æquis portionibus diuiſam ſeptẽ, quæ reliquæ erant,tribus in ſortem coniecerunt, Simeõ, Beniamin, Dan, Iſſachar, Zabulon, Nephtalim, & Aſer, ita vt Iuda vicina Arabiæ loca,Nephtalim, & Aſer à contraria parte Syriæ finitima obtinuerint,ac longitudo prouinciæ à Dan vrbe ad Berſabee peruaſerit, quarum illa Syriam,hæc Arabiam attigit.Tribus autem Leui,quæ tertiadecima erat, iuſſu Dei ab hac ſortitione ſummota eſt. neque enim eis pars vlla terræ eſt data,ſed ſacerdotia,primitiæ,decimæ,oblationes,& victimæ attributæ.præterea ſex Refugij ciuitates, quarum vna erat in tribu Nephtalim,altera in Effraim, tertia in Iuda, reliquæ trans Iordanem in Ruben, Gad, & Manaſſe,in quas confugere poſſe Deus reos cædis non voluntariæ ſanxit.atque his alias inde in omnibus nouem diſperſas tribubus adiecerũt, ita

vt

vt XLVIII ciuitates incolerent vnà cum ſuburbanis earum locis,quibus iumenta ſuſtinere propria poſſent. Hæc in libro Ioſue. Quare Leuitæ tribum propriam non confecerunt,ſed ei tribui aſcripti ſunt,in cuius finibus habitarunt. Vnde Numerorum primo ſcriptum eſt:*Tribum Leui noli numerare,nec pones ſummam eorum cum filijs Iſrael.*& xvij Iudicum:*Fuit puer ex Bethleem Iuda, ex cognatione populi Iudæ,& Leuites,& habitauit ibi, egreſſuſq.de ciuitate Bethleem peregrinari voluit, vbicunque ſibi commodum reperiſſet. Cum veniſſet in montem Effraim, & declinaſſet parumper in domum Michæ, interrogatus eſt ab eo, vnde veniſſet.qui reſpondit,Leuita ſum de Bethleem Iuda,& vado, vt habitem, vbi potero.* Fuit porro lege cautum, ne puella heres nuberet niſi viro ex eadem tribu, & cognatione, vt Numerorum vltimo in Hebraica veritate: *Omnis filia, quæ poſſederit hereditatem ex tribubus filiorum Iſrael, erit in vxorem vni ex cognatione tribus patris ſui, vt poſſideant filij Iſrael vnuſquiſque hereditatem patrum ſuorum.* Quãobrem ſacris placet Euangelij expoſitoribus,quoniã Maria virgo hęres eſſet, Ioſeph viro ex eadem tribu, & cognatione nupſiſſe, ac propterea S. Matthæum, & S.Lucam, cum Mariæ progenitores afferre deberent, Ioſeph maiores, tanquam eoſdem, expoſuiſſe. Ab hac tamen lege Leuitæ excepti ſunt. his enim cum ceteris omnibus ius connubij iam inde ab initio fuit. Vnde ſcriptum eſt XIX Iudicum: *Vir Leuites habitans in monte Effraim accepit vxorem de Bethleem Iuda.* Et Ioiada pontifex ex tribu Leui in matrimonio habuit Ieſabeth ſororem Ochoziæ regis Iudæ,XXII ſecundi Paralip. Quo factum, vt S.Eliſabeth,quæ erat de filiabus Aaron,teſte S. Luca, ideſt ex genere Leuitico, cognata eſſe potuerit Mariæ virginis, quæ erat ex tribu Iuda, neque neceſſe ſit dicere, Mariam

ex tribu Leui fuiſſe, quod S. Auguſtinus, & S. Gregorius Nazianzenus ſcripſere. ſic. n. futurum erat, vt Chriſtus non ex Iuda, & ſanguine Dauidis, ſed ex Leui carnis ori ginem traheret, contra omnia ſacrorum voluminum teſtimonia.

Hæ vero tribus omnes, poſtquam ſedes firmas in Cha nanæa locarunt, republica, quam Deus præſcripſerat, inſtituta, primum Iudicibus paruerunt, deinde regibus Sau li Beniamitæ, & Dauidi Iudæo, qui ſedem Hieroſolymis vrbe Iudæ poſuit, ac Salomoni Dauidis filio, qui templum Hieroſolymis condidit. quo tempore regnum Iſrae litarum gloria inter mortales excelluit, prout Deus aliquando ſpoponderat euenturum. Atque hæ tribus ſunt, quarum nos ſumus remp. deſcripturi.

De populo Iudæorum, Effraimitarum, & Samaritarum. Cap. III.

SALOMONE inde ex humanis rebus exempto tribus duæ Iuda, & Beniamin Roboam Salomonis filium regem ſequutæ Regnum Iudæorum conſtituerunt, aliæ decem, cum ad Hieroboam filium Nabath ex tribu Effraim ſe contuliſſent, alterum Regnum Effraimitarum, ſiue Iſrael condiderunt. vnde Hieremias VII: *Proieci omnes fratres ueſtros, vniuerſum ſemen Effraim*, ideſt decem tribus Iſrael. & Oſee ſæpe nominat Effraim, & Iudam pro Iudæis, & Effraimitis. Quoniam vero ma gna inter Iudam, & Beniamin coniunctio interceſſit, propterea ambæ pro vna tantum tribu à ſcriptura acceptæ, atque vno Iudæorum nomine nuncupatæ ſunt, vt poſtea demonſtrabitur. atque ita reſp. ad Iudæos ſolos readacta eſt. Hoc diuortio facto magnæ inde inter Iudæos, & Effraimitas

fraimitas contentiones, ac dira odia exarſerunt. Etenim Hieroboam decem tribus à cultu Dei ad ſimulachra veneranda auertit, ne populus ſuus ad templum Hieroſolymorum quotannis ex lege conueniens aliqua ratione à ſe defectionem iniret. Quo ſcelere perpetrato Leuitæ vrbes, quas in decem tribubus incolebant, reliquerunt, ſeq. in tribum Iudam, & Beniamin contulerunt, atque ita ſacra ſibi à Deo commendata, viciniores templo Hieroſolymitano facti, diligentius coluerunt. quemadmodum xi ſecundi Paralip. ſcriptum eſt. Cōtendere autem armis cū his ſæpe Iudæi, ac Galilæam regionem eorum, ex qua incolas Teglatphulaſſar Aſſyriæ rex, Phacee regnante, deiecerat, atq; in Aſſyriam tranſportarat, ipſi regnante Achazo ſibi vindicauere. xv, & xvj quarti Regum. Neque ita multo poſt Effraimitæ ceteri, qui ſe tanta impietate obſtrinxerant, Deo volente, bello ſubacti in Aſſyriam regnante Oſee à Salmanaſſare rege tranſlati ſunt.

Eorum vero vacuam regionem ſubinde homines de Babylone, Cutha, Aua, Emath, & Sepharuaim, eò traducti, expleuerunt, qui cum vrbem in tribu Effraim, nomine Samariam, vnde etiam regio ipſa Samaria dicebatur, obtinerent, Samaritæ vocati ſunt. Hi vero cum patriam Deorum ſuperſtitionem tuentes paſſim à leonibus vorarentur, edocti, id fieri, quòd verum Deum Iudæorum non colerent, nec legem eius tenerent, accito ex Aſſyria permiſſu regis ſacerdote legem quidem Dei ſuſceperunt, ſed ſimul cū vero Deo proprijs etiam Deis cultum adhibuerūt. Quare de eis ita ſcriptum eſt xvii quarti Regum: *Et cum Dominum colerent, dijs quoque ſuis ſeruiebant iuxta conſuetudinem gentium, de quibus tranſlati fuerant Samariam. vſque in præſentem diem morem ſequuntur antiquum. non timent Dominum, neque cuſtodiunt cerimonias eius,*

eius, atque iudicia, & legem, & mandatum, quod præceperat Dominus filijs Iacob, quem cognominauit Iſrael, & percuſſerat cum eis pactum, & mandauerat eis dicens. Nolite timere Deos alienos, & non adoretis eos, neque colatis eos, & non immoletis eis, ſed Dominum Deum veſtrum, qui eduxit vos de terra Aegypti. Illi vero non audiuerunt, ſed iuxta conſuetudinem ſuam priſtinam perpetrabant. Fuerunt igitur gentes iſtæ timentes quidem Dominum, ſed nihilominus, & idolis ſuis ſeruientes. nam & filij eorum, & nepotes, ſicut fecerunt patres ſui, ita faciunt vſque in præſentem diem.

Interiecto inde aliquot annorũ interuallo Iudæi quoque à Nabucdonoſore Babyloniorũ reges ſubacti, vrbe Hieroſolymorum, temploq. incenſo in Babyloniam traducti remp. amiſerunt. verum poſt annos lxx, Iſraelitis, ſiue Effraimitis in Aſſyria remanentibus in patriam redierunt, iuxta illud Oſee primo: *Non addam vltra miſereri domui Iſrael, ſed obliuione obliuiſcar eorum. & domui Iuda miſerebor, & ſaluabo eos in Domino Deo ſuo.* ac mox Cyro rege Perſarum copiam faciente templum, & vrbem inſtaurare cœperunt. Verum, quod Iudæorum in Samaritas odium ſtimulauit, ne tum opus perficere poſſent, à Samaritis inhibiti ſunt. Inde Dario rege Perſarum rerum potiente non ſolum inuitis illis cõſummauerunt, ſed eos etiam Galilæam ſibi in exilio ademptam reddere coegerunt, & rẽp. recuperare cœperunt. vt Ioſephus litteris prodidit. Inde multis interpoſitis annis res ad Darium vltimum peruenit, quem Alexander Magnus deuicit. quo regnante Manaſſes frater Iaddi pontificis, cũ ex lege alienigenã vxorem repudiare cõpelleretur, nẽpe Sanabalat Samaritæ, præfecti Darij regis filiam ad ſocerũ ipſum confugit, qui ſe illum pontificem effecturum promiſit. Alexander autem victor mirificis Iudæos honoribus extulit,

ac religionem eorum magnificit. Sanabalat autem defectione ad Alexandrum inita,permiſſu eius templum Hierosolymitano ſimile in monte Samariæ celſiſſimo,nomine Garyzin, extruxit. atque ei Manaſſem ipſum generũ pontificem declaratum præfecit. Hinc Samaritæ ſublatis animis æquales iam ſe Iudæis factos exiſtimantes progeniẽ ſe eſſe Ioſeph patris Effraim, ideſt veros Effraimitas, prædicarunt, & ſe pariter cũ eis Dei cultores dixerunt.atque eos, qui criminum aliquorum apud Iudæos conuicti ad ſe confugerent,excipere benigne conſueuerunt. Inde res Iudæorum aliquot poſt annos ab Antiocho Epiphane Syriæ rege afflictæ, lex, & ſacra eorum euerſa ſunt. Quare animaduerſa Samaritæ perterriti ſe non Deũ,ſed Deos colere aſſeruerunt, nec ſe Iſraelitas, ſed Sidonios eſſe dixerunt,ac templum ipſum Ioui Cretenſi ſe dedicaturos eſſe profeſſi ſunt.atque ita præſentem armati regis iracundiam eluſerunt. Ea vero tempeſtate perfuncti,inde ambo & Iudæi, & Samaritani rurſus opibus florere cœpere,ita vt armis aliquando inter ſe decertarent. Demum Samaritani à Ioãne Hyrcano rege Iudæorum ſubacti, & templo exuti Iudæis ſubiecti ſunt. Fuit autem illud ſemper Iudæis incommodi, quòd in Galilæã prouinciam ſuam euntes,atque inde redeuntes ferme per Samariam terram à ſacris ſuis auerſam tranſire cogebantur. Ad extremum autem vterque populus varijs ſeditionibus agitatus Romanorum in poteſtatem cõceſſit. Hæc ex libris Eſdræ,& Ioſephi.

De lege Iſraelitis à Deo data. Cap. IIII.

EXPOSITIS ijs,quæ ad populi,de quo acturi ſumus,notitiam pertinebant, redeo ad legem huic populo à Deo

à Deo latam, quæ rempublicam à nobis deſcribendam continuit. Hæc igitur lex per Moyſem à Deo data duo præcipue capita eſt complexa, vitam religioſam, & diſciplinam ciuilem. Quarum ratio duobus potiſſimum iuſſis eſt comprehenſa, cultu Dei, & caritate proximi. vnde illud: *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum, ſicut te ipſum*. Ea vero dilatata ad decem numerũ peruenerunt. quorum tria Deũ attigerunt; vt vnus Deus coleretur, ne in vanum nomen eius appellaretur, & vt honos ſabbatis haberetur, quod eo die ipſe ab opere quieuiſſet. ſæpe autem hæc repetita ſunt: *Nolite timere Deos alienos, & non adoretis eos, & non immoletis eis, ſed Dominum Deum veſtrum, qui eduxit vos de terra Aegypti*. Septem vero proximum ſpectarunt, vt parentes honorarentur, ne cædes, furtum, atque adulterium fieret, ne falſum teſtimonium diceretur, neque vxor, neque res alterius cuperetur. atque ea duabus lapideis tabulis ſunt inciſa. Hæc vero decem latius inde, atque vberius explicata ad quattuor tantum iuſſa redacta ſunt. quorum duo Mandata, & Præcepta, duo Iuſtificationes, & Iudicia nominata ſunt, atque vt priora Deum, ſic poſteriora proximum attigerunt, multiſque partibus ſingula conſtiterunt. De quibus poſtea, & quid ſingula fuerint, & vnde originem traxerint, dicam, ſi prius loca aliquot legis, in qua hæ voces, tanquam præcipuæ eius partes, repetitæ ſunt, proferam. nam in hoc maxime & legis, & reip. huius ratio continetur. Exodi xv: *Conſtituit ei Deus præcepta, ac iudicia dicens: Si audieris vocem Dei tui, & obedieris mandatis eius, cuſtodieriſq. omnia præcepta eius.* xxi: *Facite præcepta mea, & iudicia cuſtodite.* xxvi: *Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis.* Et in extremo: *Hæc ſunt iudicia, atque præcepta, & leges, quas dedit Dominus inter*

ſe

ſe, & filios Iſrael in monte Sinai per manum Moyſi. Inde in fine Numerorum: *Hæc ſunt mandata, atque iudicia, quæ mandauit Dominus per manum Moyſi ad filios Iſrael in campeſtribus Moab.* Quare Moyſes quarto Deuteronomij repetiuit: *Mandauit mihi Dominus, vt docerem vos iuſtificationes, & iudicia.* Item: *Scitis, quòd ego docuerim vos præcepta, atque iuſtitiam, ſicut mandauit mihi Dominus Deus.* Poſtremo concludens: *Hæc eſt lex, quam propoſuit Moyſes coram filijs Iſrael, & hæc teſtimonia, & iuſtificationes, atque iudicia, quæ loquutus eſt ad filios Iſrael.* Et VI: *Hæc ſunt præcepta, iuſtificationes, atque iudicia, quæ mādauit Deus noſter, vt docerem vos.* Atque hæc quidem in Lege ita vſurpata ſunt. Inde vero qui poſt conſequuti ſunt eodem etiam modo legem ſequentes loquuti ſunt. vt Ioſue XXIIII: *Propoſuit populo præcepta, & iudicia.* & ſecundo tertij Regum dixit Dauid ad Salomonem: *Fac, vt cuſtodias Dei mandata, & iuſtificationes, & iudicia, & teſtimonia, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi.* Et XVII quarti: *Cuſtodite præcepta, & iuſtificationes, & omnem legem, quam mandauit nobis Deus.* Et XIX ſecundi Paralip: *Ioſaphat conſtituit iudices ſacerdotes, qui iudicarent lites de mandato, cæremonijs, iuſtificationibus, & iudicijs.* Et xxiiii: *Percuſſit Ioſias rex fœdus coram Domino, vt ambularet poſt eum, & cuſtodiret præcepta, & teſtimonia, & iuſtificationes eius in toto corde ſuo.* Iam vero Dauid in pſalmo CXVIII repetit ſæpe, ſe obſeruaſſe, aut præterijſſe, aut doceri cupere, quæ in lege continentur, nempe mandata, præcepta, iuſtificationes, iudicia, & teſtimonia Dei. vt cum ait: *Tu mandaſti mandata omnia cuſtodiri nimis. Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas. In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum. In iuſtificationibus tuis meditabor. Teſtimonia tua meditatio mea*

eſt. & conſilium meum iuſtificationes tuæ. Viam iuſtificationum tuarum inſtrue me. Et pſalmo XVII: *Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu meo, & iuſtitias eius non repuli à me.* & CIIII: *Vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius requirant.* & CXLVII: *Qui annunciat verbum ſuum Iacob, iuſtitias, & iudicia ſua Iſrael.* & Nehemiæ decimo: *Iurarunt, vt ambularent in lege Dei, vt facerent, & cuſtodirent vniuerſa mandata Domini Dei noſtri, & iudicia eius, & iuſtificationes eius.* & Ezechielis XLIIII: *Iuſtificationes meas iuſtificabunt, & iudicia mea iudicabunt, & leges meas, & præcepta mea in omnibus diebus feſtis meis cuſtodient.*

Hæc ex pluribus Teſtamenti veteris locis pauca protuliſſe, ſufficiat. Nunc venio ad ſingularum harum vocum explicationem. Mandata, quæ Græcus interpres ἐντολὰς vertit, verba fuiſſe videntur, quibus Deus iuſſit, aut prohibuit aliquid fieri, quod præcipue ſe ipſum attingeret. Præcepta, quæ ille προςάγματα vertit, quibus rationem, qua id fieret, ordinauit. nam in illa voce πρόςαγμα ordinatio quædam inſita eſt. vnde pro ea aliquando Latinus interpres cæremonias edidit, neque enim ſolũ iuſſit Deus, vt ſe ſupra omnia colerent, ſed etiam ſui colendi ritum demonſtrauit, nempe cum de tabernaculo, ſacrificijs, diebus feſtis, ſacerdotibus, & eorum officijs tradidit. atque hæc quidem duo ad Deum relata ſunt, Iuſtificationes vero, & Iudicia ad proximum. Iuſtificationes enim, quas Græci δικαιώματα vertunt, iuſſa fuerunt, quibus Deus docuit, quo modo de proximo ab abſolutionem iudicare, & quos innocentes, ac iuſtos habere, & pronunciare deberemus. iuxta illud pſalmi VII: *Iudica me Domine ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam ſuper me.* Neque vero hæc cæleſtis illa iuſtificatio eſt, de qua

qua poſt in Euangelio diſſeretur,ſed iudicialis,atque terrena. Id ita eſſe probatur ex ipſo verbo δικαιῶ, quod ijdem in ſacris litteris vſurpauere pro iuſtifico,i. iuſtum, innocentéq.pronuncio. vt Exodi XXIII in ipſamet lege, vbi de iuſtificationibus agitur: *Non iuſtificabis impium.* ideſt nõ abſolues,græce οὐ δικαιώσεις. Vnde Iſaias: *Væ,qui iuſtificatis impium pro muneribus.* & Leuitici ſecundo: *Aequum iudicium ſit ciui,& aduenæ.* græce δικαίωσις μία. ideſt pariter abſolue peregrinum,ac ciuem. Et Deuteronomij XXV: *Si fuerit controuerſia inter homines, & ad iudicandum venerint,& iuſtificauerint iuſtum,& condemnauerint impium.* græce δικαιώσωσι. & Prouerb. XVII: *Qui iuſtificat impium, & condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum.* Et apud S. Matthæum XII: *Ex verbis tuis iuſtificaberis, & in verbis tuis condemnaberis.* Iudicia porro iuſta fuerunt, quibus Deus oſtendit, quemadmodum condemnationis ſententiam ferre, & quos ſontes, & iniuſtos habere, ac pronunciare oporteret. etenim κρίνειν, ideſt iudicare vſurparunt pro condemnare. vt XV Geneſis: *Gentem, cui ſeruituri ſunt, ego iudicabo.* & ſecundo Paralip. XXXVI: *Ammonitæ nos nituntur eijcere de poſſeſſione,quam tradidiſti nobis Domine Deus noſter. ergo non iudicabis eos?* ideſt non condemnabis. S. Matthæus VI: *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* S. Ioannes quarto: *Non veni, vt iudicem mundum, ſed vt ſaluum faciam.* & VII: *Nunquid lex noſtra iudicat, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit, quid egerit?* Iudicij porro in lege præſcripti hoc ſit exemplum: *Nocturnum furem occidito.* iuſtificationis, *Diurnum dimittito.* item Iudicij. *Qui prudens hominem occiderit, capite pœnas luet,* iuſtificationis: *Qui imprudens, rite exulerit.* Teſtimonia vero,quorum ſæpe ſupra eſt facta commemoratio,fuere verba, quibus Deus ipſe teſta-

teſtatus eſt, ſe eos, qui mandata, præcepta, iuſtificationes, & iudicia à ſe in lege tradita cuſtodiſſent, bonis varijs, ſed ad hanc vitam ſpectantibus affecturum, qui vero ſecus, malis. Vnde dixit Hieremias IX: *Non attendunt mandata tua, & teſtimonia tua, quæ teſtificatus es in eis*. & quarto Regum, XVII: *Abiecerunt legitima Dei, & pactum, quod pepigit cum patribus eorum, & teſtificationes, quibus conteſtatus eſt eos*. Eorum vero hoc ſit exemplum, Exodi XIX: *Si audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis. mea enim eſt omnis terra, & vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta*. Et Deuteronomij XI: *Si cuſtodieritis mandata mea, quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis Dominum Deum noſtrum, & ambuletis in vijs eius adhærentes ei, diſperdet Dominus gentes iſtas ante faciem veſtram, & poſſidebitis eas, quæ maiores, & fortiores vobis ſunt.* Inde multa alia bona pollicetur, & mala comminatur, quas vocat benedictiones, & maledictiones. In Euangelio porro eædem etiam voces eodem modo vſurpatæ ſunt à S. Luca capite primo. *Erant iuſti ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela*. Quippe ſignificat, Zachariam, & vxorem cuſtodiſſe legem Domini, quoniam partes eius duas præcipue coluerunt, Mandata, & Iuſtificationes. quorum illa Deũ, hæc proximum attingunt. Ac de ſumma quidem legis hæc dicta ſint. quæ ita præponere libuit, quoniam ex his quattuor vocibus, tãquã ex ſumma legis, vniuerſa hæc noſtra de rep. diſputatio deducetur. redeo ad legis hiſtoriã.

Hęc igitur lex primum duabus lapideis tabulis a Deo, deinde volumini ſcripto à Moyſe conſignata eſt. Iuſſit autem Deus, vt ſecunda legiſlatio à regibus legeretur, & cognoſceretur, item à pontifice in ſolemnitate Taber-

bernaculorum populo traderetur. De primo ſcriptum eſt Deuteronomij XVII: *Rex poſtquã ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet Deuteronomium legis huius in volumine accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetq. illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & iuſtificationes eius, quæ in lege præcepta ſunt.* De ſecundo XXXI: *Poſt ſeptem annos anno Remiſſionis in ſolemnitate Tabernaculorum conuenientibus cunctis ex Iſrael in loco, quem elegerit Dominus, leges verba legis huius coram omni Iſrael, audientibus eis, vt audientes diſcant, & timeant dominum, & cuſtodiant, impleantq. omnes ſermones legis huius.* Profectis ergo Iſraelitis in Chananæam diu in hoc inſtituto perſeueratum eſt. Inde ſub regibus eius obliterata memoria eſt. Quod cum Ioſaphat rex Iudæ cognouiſſet, vt erat ſumma pietate ornatus, *miſit de principibus, qui docerent in ciuitatibus Iuda, & erudiebant populum.* vt XVII ſecundi Paralipomenon ſcriptum eſt. Deinde vero res eò aut malitiæ, aut negligentiæ venit, vt volumẽ etiam legis ſcriptum è memoria Iudæorum exciderit. Tum caſu inuentum in templo, dum inſtaurabatur, ab Helcia pontifice ad Ioſiam regem delatum eſt. Quod vt ille legit, *ſubito diſciſſis veſtibus dixit: Magna ira Domini accenſa eſt aduerſus nos, quia non audierunt patres noſtri verba libri huius, vt facerent omne, quod ſcriptum eſt nobis.* Vnde librũ populo recitari iuſſit, & ſe obſeruaturum ſpopondit. ſic enim XXIII quarti Regum: *Percuſſit fœdus coram Domino, vt ambularent poſt Dominum, & cuſtodirẽt præcepta eius, & teſtimonia, & iuſtificationes in omni corde, & in tota anima ſua, & ſuſcitarent verba fœderis huius, quæ ſcripta erant in libro illo. acquieuitq. populus pacto.* Inde paucis interiectis annis, cum Iudæi in Babyloniam traducerentur,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tur, Legis quoque volumen euanuit. Reuerſis autem illis in patriam, Eſdras ſcriba, & ſacerdos eam aut amiſſam reſtituit, aut corruptam emendauit eo modo, quo nunc habemus. vnde ipſe ſcripſit: *Eſdra parauit cor ſuum, vt inueſtigaret legẽ Domini, & faceret, & doceret in Iſrael præceptum, & iudicium.* Atque ab illo ſcribæ, ideſt legis doctores in rep. dimanarunt, vt poſtea oſtendetur. Hi deinde libri iuſſu Ptolemæi Philadelphi regis Aegypti per LXX interpretes Græce conuerſi ſunt. Poſt aliquot inde annos Antiochus Epiphanes, rex Syriæ, coegit eos à lege hac Dei deficere, & legem ipſam comburere. Locus eſt in principio Maccabæorum: *Scripſit omni regno ſuo, vt eſſet omnis populus unus, & relinqueret vnuſquiſque legem ſuã. & multi Iſrael conſenſerunt ſeruituti eius, & ſacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt ſabbatum. & miſit rex libros per manũ nuntiorum in Hieruſalem, & in omnes ciuitates Iudæ, vt ſequerentur leges gentium terræ, & prohiberent holocauſta, & ſacrificia, & placationes fieri in templo Dei, & prohiberent celebrari ſabbatum, & dies ſolemnes, & iuſſit coinquinari ſancta, & ſanctum populum Iſrael, & iuſſit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes ſuillas, & pecora communia, & relinquere filios ſuos incircunciſos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditijs, & abominationibus, ita vt obliuiſcerentur legem, & immutarent omnes iuſtificationes Dei, & quicunque non feciſſent ſecundum verbum regis Antiochi, morerentur.* & paullo poſt: *Per vniuerſas ciuitates Iudæ in circuitu ædificauerunt aras, & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & ſacrificabant. & libros legis Dei combuſſerunt igni, ſcindentes eos, & apud quencunque inueniebantur libri teſtamenti Domini, & quicunque obſeruabant legem Domini, ſecundum edictum regis trucidabant eum.*

Hoc

Hoc malo paullo vltra biennium Iudæa miſere laborauit. ſucceſſit enim mox Iudas Maccabæus, qui recepta vrbe & legem,& legis diſciplinam in ſtatum priſtinum reuocauit. Aſſamonæis inde poſteris eius regnantibus multæ ſubinde hæreſes emerſere, vt Scribarũ, Sadducæorũ, & Phariſæorum. qui ferme ſcribæ, ideſt legis doctores fuerunt,qui legem varie interpretantes populum vanis erroribus imbuerunt. Quos ſubinde excepit Chriſtus, qui prædicatione ſua cum veritatem docuit, tum in primis inanem eorũ doctrinam eluſit, ac nouam legem intulit, nouoq.teſtamẽto ſedes hominibus ſe non in Chananæa, ſed in cælo daturum, qui vocib. ſuis paruiſſent,oſtendit, denuncians,ſe veniſſe,non vt legem ſolueret,ſed adimpleret. recte. nam cum lex exempli gratia homicidium vetuiſſet, ipſe non ſolum occidere,ſed etiam ſuccenſere fratri prohibuit.cum lex adulterium ſuſtuliſſet, ipſe non modo adulterium, ſed etiam petulantem mulieris intuitum interdixit, adijciens: *Niſi iuſtitia veſtra abundauerit plus quàm iuſtitia Phariſæorum, aut Scribarum, non intrabitis in regnum cælorum.* Ac de lege quidem,quod ad propoſitum noſtrum attinet,in vniuerſum hæc dicta ſint.

De forma reip. Iſraelitarum. Cap. V.

SEQVITVR, vt de forma reip.diſſeram, quam Deus aut ſuperiore lege præſcripſit, aut poſt induci neglecta lege permiſit. Ceterum cum de forma reip.quæritur,nihil aliud quæritur,niſi penes quem principatũ ſumma rerum fuerit conſtituta.Hæc vero apud Hebræos primum penes optimates poſita fuit, deinde penes reges. quorum principatuum illum Ariſtocratiam,hoc Regnum Græci vocarunt. Ariſtocratia fuit ſub Moyſe, Ioſue, Se-

nioribus, & Iudicibus, Regnum ſub regibus.

De Ariſtocratia ſub Moyſe ſignificauit Moyſes XIII Deuteronomij, cum dixit: *Non facietis in terra Chananaa, qua nos hic facimus hodie, ſinguli quod ſibi rectum videtur. non enim vſque in præſens tempus veniſtis ad requiē, & poſſeſſionem, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis.* Ac multis quidem, ijſque bonis, & prudentibus viris Moyſes rem totam commiſit, vt alij ſacra, alij profana curarent. (ex ijs autem, qui operam rebus ſacris dederunt, vnus fuit Pontifex, reliqui Sacerdotes, & Leuitæ. qui vero profana adminiſtrarunt, alij conſultationibus, alij iudicijs vacauerunt, nonnulli pacis, quidam belli ſtudia coluerunt.) omnes vero non ex arbitrio voluntatis, ſed ex præſcripto legis ſuo fungi munere, in primiſq. Iudicia, & Iuſtificationes exercere conſtituit. Atque ita deinde tempore Ioſue, & Iudicum in terra Chananæa, diſpertitis poſſeſſionibus, eſt ſeruatum. Etenim ad Ioſue dixit Deus cap. primo: *Confortare, & eſto robuſtus valde, vt cuſtodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyſes ſeruus meus, nec declines ad dextram, vel ad ſiniſtram, vt intelligas cuncta, quæ agis.* Et poſt præcipienti illi reſpondere Iſraelitæ: *Omnia, quæ præcepiſti nobis, faciemus, & quocunque miſeris, ibimus. Sicut obediuimus in cunctis Moyſi, ita obediemus & tibi.* Inde Ioſue moriturus, aduocatis Iſraelitis, eadem verba repetijt, quæ ad ſe Deus tradens imperium fecerat, de lege Dei cuſtodienda, cap. XXIII. promiſitq. populus, ſe Dei præceptis obediturum.

De Seniorum imperio ſignificatur ſecundo Iudicum: *Seruierunt Iſraelitæ Domino cunctis diebus Ioſue, & Seniorum, qui poſt eum uixerunt, & nouerunt omnia opera Domini, quæ fecerat in Iſrael.* Iudicibus inde rerum potientibus eodem modo ariſtocratia fuit. ſi quidem illis principatum

patum adminiſtrantibus & lex, vt ante valuit, & Deus ipſe imperium tenuit. Hoc autem ita eſſe, probatur etiã ex Ioſepho, qui libro IIII Antiquitatum legem Dei ad hunc locum pertinentem explicuit, ſic loquentem faciẽs Moyſem: *Ariſtocratia, & vita, quæ ex ea degitur, res optima eſt, nec vos capiat deſiderium alterius reip. ſed hanc amate leges habentes dominas, ex ijs omnia facientes. ſatis enim eſt, vt Deus præſit. Quod ſi regis cupiditas vos inceſſerit, is ex eadem gente ſit.*

Hanc vero ariſtocratiam, in qua lex potiſſimum cum Deo dominata eſt, Regnum ipſum excepit. Regnum autem apellarunt imperiũ ſummum vnius hominis non ex lege, ſed ex arbitrio imperantis. quem à Samuele Iudice poſtularunt, his verbis VIII primi Regum: *Conſtitue nobis regem, vt iudicet nos, vt vniuerſæ habent nationes.* Quod vt ille audiuit, ſubito Deum, quid opus eſſet facto, conſuluit. qui ita reſpondit: *Audi vocẽ populi in omnibus, quæ loquuntur tibi. nõ enim te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* & addit: *Verumtamen conteſtare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturus eſt ſuper eos.* Significauit enim aperte, Iudicibus rerum ſummam ex lege habentibus regnaſſe Deum ſuper Hebræos, quia lex dominata eſſet; imperio vero ad regem gentium more tranſlato, Deum non regnaturum, cum non penes legem, ſed penes voluntatem vnius hominis ſumma rerum eſſet futura. probe. etenim, vt optime dixit Ariſtoteles in Politicis, *Qui legẽ vult imperare, Deum vult imperare, qui regem, ideſt hominem, belluam. quòd non ſemper ratione, ſed plerunque cupiditate ducatur.* Hoc autem arbitrarium Regis imperium expreſſit Deus, cum addidit: *Filios & filias, & prædia, & ſeruos vobis auferet, & greges veſtros addecimabit, & vos eritis ei ſerui. neque clamantes audiemini à Deo.*

Vnde

Vnde dixit Dauid pſalmo 11: *Ego conſtitutus ſum rex à Deo ſuper montem ſanctum Sion. Dixit Dominus ad me. Poſtula à me, dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* Hæc autem duo regis imperia, eius inquam, qui lege tenetur, & qui legibus eſt ſolutus, Ariſtoteli quoque nota fuerunt. atque illud nullum proprium reip. genus facere, atque in omni rep. reperiri poſſe, hoc vero proprie regnum appellari, putauit. ſic enim inquit: *Deinceps diſputandum eſt de rege, qui omnia ex voluntate gerit. nam qui ex lege rex dicitur, non eſt reip. ſpecies, quia in omnibus rebus publicis dux belli perpetuus eſſe poteſt, vt in democratia, & ariſtocratia. & multi creant vnum dominum adminiſtrationis. Plenum autem Regnum vocatur, quo cuncta rex ſua voluntate gerit.* Hoc ergo modo Hebræi, poſtquam ſedes in terra Chananæa locarunt, primum Iudicibus paruerunt, qui ex lege præfuerunt, deinde more aliarũ gentium Regibus, qui ex voluntate imperarunt. quorum primus Saul, ſecundus Dauid fuit, à quo inde hereditarium regnum inter Iudæos euaſit, donec res ad Sedeciam peruenit, qui à Nabucdonoſore rege cum populo captiuus in Babyloniam eſt abductus. Reuerſis vero in patriam poſt annos ſeptuaginta Iudæis, res iterũ ad optimatũ ſtatum eſt adducta. quo tẽpore, vt inquit Ioſephus libro xi, pontifices, qui pro tẽpore fuerũt, & ſacerdotum, & iudicum partes impleuerunt, donec populo ab Antiocho ſeruitute oppreſſo, Leuitica Aſſamonæorum familia inſurrexit, qui primum ſub titulo Principis, deinde ſub nomine Regis manentibus veteribus inſtitutis rẽ Iudæorum vniuerſam adminiſtrarunt. Quibus extinctis reges proſelyti Aſcalonitæ ſucceſſere, qui rectius appellari tyranni potuiſſent; ex quibus. Herodes

des Magnus Antipatri filius,& Archelaus filius,& Agrippa nepos in Iudæa, Herodes Antipa tetrarcha in Galilæa,ac ſubinde duo Herodes Agrippæ reges in Chalcidica potiti rerum ſunt, qui poteſtatem à Romanis Iudæam illo tempore obtinentibus creandorum pro arbitrio pontificum acceperunt. inde pulſis demum Aſcalonitis Romani ſubactæ Iudææ magiſtratum, & tributum impoſuerunt. ac legibus eorum magna ex parte ſeruatis regionis imperium,& procurationem ſibi vindicarunt. ac poſtremo rebellãtibus eis vrbem cum templo inflammauerunt, ac gentem prope totam profligauerunt.

Eſt porro illud quoque tenendum,remp.Hebræorum quodammodo tripartitam fuiſſe.vna.n.fuit,quæ vniuerſum populum,ideſt XII tribus,complexa eſt; altera,quæ ſingulas ipſius populi tribus;tertia,quę ſingulas ſingularũ tribuum ciuitates. Primæ reip. ſedes in ea collocata vrbe fuit, quam Deus religionis cauſſa ſibi aſciuit. (quæ verò ea vrbs fuerit, poſt dicetur.) ibi enim ſummus magiſtratus, ſummus ſenatus, populus,iudiciumq. conſedit. Fuit tamen interim aliquando interregnum.quod ſignificatur in libro Iudicum,cum ſcribitur: *Erat Iſrael ſine regibus, & quiſque faciebat, quod rectum videbatur,* innuens, non tribus ſingulas, aut ciuitates ſuis principibus vacauiſſe, ſed vniuerſam duodecim tribuum remp. ſummis præſidibus, & tutoribus caruiſſe.

Secunda reſp.præfectum vnum habuit, qui Princeps. tribus dictus eſt; itemq. alios, qui familiarum principes nominati ſunt, qui tamen omnes ſummo principi, penes quem tota erat reſpublica, paruerunt.

Tertia vero hoc mõ cõſtituta fuit.Vnaquæque ciuitas ſuũ habuit ſenatũ, qui de reb.ad ipſam ꝑcipue ꝑtinentib. decerneret,& cauſſas priuatas,capitaleſq.cognoſceret,&

ſuos

ſuos magiſtratus, q. ſenatũ haberent, & iudicia exercerẽt. Quamobrem Reſp. Hebræorum populum habuit, ſenatum, iudices, & magiſtratus. Vnde apud Ioſue cap. XXIII ſcriptum eſt: *Conuocauit filios Iſrael, & Senatum eorum, & principes eorum, & iudices eorum, & ſcribas eorum.* Arma etiam, quæ publico populi nomine extra fines ferenda erant, à ſolo rege, & ſummo ſenatu decreta ſunt, adiuuantibus ſingulis tribuum, & familiarum principibus, & ciuitatibus, quemadmodum poſt ſuo loco probabitur.

De ciue Iſraelita, & Proſelyto. Cap. VI.

EXPLICATA Hebraicæ reip. forma, ſequitur, ut qualis huius reip. ciuis fuerit, demõſtretur. Cenſuit igitur Ariſtoteles, varios pro varietate rerumpublicarum ciues exiſtere. qui uero optimæ reip. ciuis eſſet, eum & conſiliorum, & iudiciorum compotem eſſe. Quæ definitio ad ciuem quoque accommodari Hebræum poteſt, vt is demum in eorum rep. ciuis fuerit, qui particeps conſiliorum, iudiciorumq; extiterit. Nam ſacra non omnibus cõmunia, ſed propria Leuitarum fuerunt. Eſt præterea illud etiam admonendum, Hebræorum populum bipartitum fuiſſe, vnum indigenarum, qui Græce αὐτόχθονες, alterum aduenarũ, qui προσήλυτοι dicti ſunt. quo nomine Proſelytorum vſi ſunt etiam, qui Latine ſacras hiſtorias cõuerterunt. Indigenę fuere omnes, qui ab Iſraele genus, vt dixi, trahentes cum lege circunciſionem ſumpſerunt. quam Deus Abrahæ mandauerat XVII Geneſis, his verbis: *Infans octo dierum circuncidetur in vobis. maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit.* Proſelyti fuere

fuere alienigenæ,qui ex gentibus procreati, ſed ab idolo rum ad Dei cultum traducti circunciſione donati ſunt. quos Deus pro indigenis haberi mandauit Exodi XII, loquens de inſtitutione Paſchæ. *Quod ſi quis peregrinorũ: in veſtram voluerit tranſire coloniam,& facere Phaſe domini, circuncidetur prius omne maſculinum eius,& ſic rite celebrabit,eritq. ſicut indigena terræ. ſi quis autem circunciſus non fuerit, non veſcetur ex eo. eadem lex erit indigenæ, & colono,qui peregrinatur apud vos*. ſic Latinus .at Græce aptius: *indigenæ,& proſelyto,qui acceſſerit ad uos.* & Leuitici XVII: *Homo quilibet de domo Iſrael, & de aduenis, qui peregrinantur inter uos,qui obtulerit holocauſtum, ſiue victimam,& ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij non adduxerit eam,vt offerat Domino,interibit de populo ſuo*. & ſecundo: *Aequum iudicium ſit ciui,& aduenæ.* i. proſelyto. Quemadmodum autẽ gentiles circunciſi ad Iudęos trãſirent,extat exemplum Sicimitarũ in Geneſi tẽpore Iacob. itẽ Achior, Iudith XIIII: *Achior uidens uirtutem,quam fecit Deus Iſrael,relicto gentilitatis ritu credidit Deo, & circuncidit carnem præputij ſui, & appoſitus eſt ad populum Iſrael, & omnis ſucceſſio generis eius vſque in hodiernum diem*. Ioannes inde Hyrcanus rex Idumæos ſubactos ad circunciſionem accipiendam adegit.Quare Herodes Idumæus proſelytus fuit,non antiqua ſtirpe Iudæus. Itaque, vt ipſe regnum Iudæorum proſelytus cepit, ſic pontificatum etiam proſelytis tradidit. Quantum vero ſtudium poneretur à Iudæis in eo,ut proſelytos facerent,ideſt, ut gentiles circunciderent, docuit Chriſtus alloquens eos Matth.XXIII: *Vos circuitis mare,& aridam, vt faciatis vnum proſelytum,& cum fuerit factus,facitis eum filium gehennæ duplo,quàm vos*. Hinc ſecundo Paralip.XXX: *Hilaritate perfuſa eſt omnis turba Iuda tam Sacerdotum,& Leuitarum,*

uitarum, quàm vniuerſæ frequẽtia, quæ venerat ex Iſrael, proſelytorum quoque de terra Iſrael, & habitantium in Iuda. & Ezechielis XIIII: *Homo de domo Iſrael, & de proſelytis, quicunque aduenæ fuerunt in Iſrael, ſi alienatus fuerit à me, & poſuerit idola in corde ſuo*. & Actuum II: *Iudæi, & Proſelyti*.

De vrbe reip. ſede. Cap. VII.

REGIO porro, in qua hæc conſtituta reſp. fuit, Magnæ pars Syriæ fuit. cuius longitudo à Syria Antiochena ad Aegyptum, & Arabiã, latitudo à mari Syriaco ad Cœlẽ Syriã, Arabiamq. alterã prodijt. Hanc mediã ferme Iordanes fluuius ſecuit, qui, vt inquit Plinius, ortus è fonte Paneade, vbi primam conuallium occaſionem eſt nactus, in lacum ſe fundit, quem plerique Geneſaram nominarunt. (in Euangelio vero ſtagnum Geneſareth, & mare Tiberiadis appellatur.) Inde velut inuitus Aſphaltitem lacum (quod etiam mare mortuum dicitur) dirum natura petit. à quo poſtremo abſorptus aquas laudatas peſtilentibus miſcet. Vniuerſa regio antiquitus in ſacris litteris terra, vt dixi, Chanaam, ſiue Chananæa dicta eſt, tum cum Abraham iuſſu Dei huc ex Meſopotamia tranſijt. atque per ea tẽpora à ſeptem populis habitata fuit, Amorrhęis, Chananæis, Gergeſæis, Hettæis, Heuæis, Iebuſæis, & Pherezæis. quibus etiam Philiſtæi ſiue Palæſtini adiungi poſſunt. Inde poſteri Iſrael, cum hanc armis occupauiſſent, terram Iſrael appellarunt, atque in XII, vt dixi, partes diuiſerunt, quas tribus vocarunt, trans Iordanem Ruben, Gad, & Manaſſe, cis Iordanem Iudam, Beniamin, Simeon, Efraim, Dan, Aſer, Iſſachar, Zabulon, & Nephthalim. Decẽ inde tribub. à duabus auulſis, & poſt in

Aſſy-

Aſſyriā tranſportatis partes huius regionis hæ celebrari cis Iordanem cœperunt, Iudæa, Samaria, Galilæa interiores, Palæſtina vero maritima, Ituræa, Trachonitis, & Chalcidica trans Iordanem. Iudæa à tribu Iudæ vocata ferme his inſignita vrbibus fuit, Hieruſalem, Bethel, Hierico, Arimathia, Emmaus, ſiue Nicopoli, Bethleem, Hebron, Cariathiarim, & Eleutheropoli. Samaria ab vrbe eius nominis appellata, quam in monte Somer tribus Effraim Amri rex condidit, hæc oppida habuit, Silo, Sichem, ſiue Sichar, & Samariam. Galilæa hoc nomine iam tum, cum Iſralitæ traiecerunt, nuncupata, oppida amplexa eſt, Nazareth, Naim, Caparnaum, Bethſaidam, quæ poſt Iulias, & Paneadē, quæ poſt Tiberias appellata eſt. eaq. duplex fuit, ſuperior ad mare Syriacū pertinens, & inferior ad mare Tiberiadis. Palæſtinæ vrbes celebratæ Geth, Gaza, Azotus, Accaron, & Aſcalon. Inde præualentibus Iudæorum opibus tota regio Iudææ nomen inuenit, quā poſt Chriſtum etiam Paleſtinam, & Terram ſanctam nominauerunt. Cum ergo, vt ad priora redeam, totius populi Iſraelitici vna cōmunis duodecim tribuum eſſet reſp., ſtatuēdus etiam locus fuit vnus, quo omnes ex ſuis tribubus, atque oppidis conuenirent, vbi Deo ſacrificia facerent, primitias offerrent, conſilia in commune agitarent, iudicia tractarent, & is demum ſederet, qui ſummæ rerum ſacrarum, & profanarū præeſſet. Hunc verò Deus ſtatuit eſſe illum, quem ipſe inuocando ſuo nomini delegiſſet. ſic enim in lege loquutus eſt cap. xii Deuteronomij: *Non facietis ita Domino Deo veſtro, ſed ad locum, quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo, venietis, & offeretis in eo holocauſta, & victimas veſtras. Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei tui, ſed*

coram

cor am Domino Deo tuo in eo loco, quem ipſe elegerit. & cap. XVII: *Si iudicum ſententiam in portis tuis videris variari, aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt ibi nomen eius euoces.* Elegit autem eas vrbes, in quibus Tabernaculum, & Templum ſuum eſt cõſtitutum. [hę vero fuere duæ, Silo in Samaria, & finibus Effraim, deinde, illa reprobata, Hieruſalem in Iudæa, ac tribu Iudę. De Silo hæc habemus teſtimonia. Cum Ioſue mandato Dei Tabernaculum cum Arca in Silo poſuiſſet, ibi etiã ſedem religionis, & reip. collocauit. Vnde illa ſunt in illius hiſtoria capite XXII: *Congregati ſunt omnes filij Iſrael in Silo, ibique fixerunt Tabernaculum Teſtimonij.* & XXII: *Conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderent, & dimicarent contra eos, qui trans Iordanem erant.* & Iudicũ XXI: *Venerunt omnes ad domum Dei in Silo, & in conſpectu eius ſedentes vſque ad veſperum leuauerunt vocem.* & paullo poſt: *Ecce ſolemnitas Domini eſt in Silo anniuerſaria, quæ ſita eſt ad ſeptentrionem vrbis Bethel ad orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam.* Inde Deus reiecta Silo delegit Hieruſalem, & montem Sion in tribu Iuda, eoq; domum ſuam transferri cum tota rep. voluit, ac demum Silo quoque euertit. ſic enim loquitur VII apud Hieremiã: *Ite ad locum meum in Silo, vbi habitauit nomen meum à principio, & videte, quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Iſrael.* & alibi: *Faciam domui huic, in qua innocatum eſt nomen meum, ſicut feci Silo.* Elegit autem Hieruſalem tempore Dauidis regis. is enim Iebuſæos, quos Iudas, & Beniamin olim eijcere inde non potuerant, profligauit, atque ibi primus iubente Deo ſedem poſuit, arca in montem Sion tranſlata. Qua de re ſcriptum eſt VI ſecundi Paralip. vbi Deus ita loquitur: *A die, qua eduxi populum meum de terra Aegypti, non elegi ciuitatem de cunctis tribubus*

bus Iſrael, vt ædificaretur in ea domus nomini meo. neq; elegi quempiã alium virum, ut eſſet dux in populo meo Iſrael, ſed elegi Hieruſalem, vt ſit nomen meum in ea. & quarto Regum XXI: *In templo hoc, & Hieruſalem, quam elegi de cunctis tribubus Iſrael, ponam nomen meum in ſempiternum*. Hinc Ioſephus legem hanc Dei ſic concepit: *Sancta vna vrbs ſit terræ Chananæorum in loco pulcherrimo, & virtute illuſtri, quem Deus illi elegerit, & templum vnũ in ea ſit, & altare vnum ex lapidibus non politis, in alia vero vrbe neque templum, neque altare ſit. Deus enim vnus eſt, & vnum Hebræorum genus. ter uero quotannis in eã ad templum ex finibus terræ conueniant, quam Hebræi poſſederunt, & Deo offerãt ex eis, quæ habent, & de futuris adhortentur, & conuenientes inter ſe, & conuiuantes amici ſint. Eſt enim honeſtum, non ignorare, ſic inter ſe contribules eſſe, & eorumdem participes ſtudiorum exiſtere*. Itaque Dauid huc alludens dixit pſalmo LXXVII: *Et repulit tabernaculum Ioſeph, neque tribum Effraim elegit, ſed elegit tribum Iudæ montem Sion, quem dilexit, & ædificauit inſtar Excelſorum ſacrarium ſuum*, ſiue *ſicut vnicornium ſanctificiũ ſuum*: Significat enim Deo non placuiſſe, vt templum ædificaretur in Silo in tribu Effraim, & tabernaculo Ioſeph patris Effraim, qui illam terram extra ſortem à patre acceperat, vt ſcriptum eſt XLVIII Geneſis, & poſt in ea vrbe ſepulturam acceperat, vt Ioſue XXIIII, ſed voluiſſe, vt extrueretur in Hieruſalem in tribu Iudæ. Huc etiam, credo, pertinent verba illa Samaritanę mulieris apud S. Ioannem. quæ Chriſtum ita allocuta eſt: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet*. Patres enim ſuos vocauit Effraimitas, à quibus ſe manaſſe Samaritæ iactabant, eoſq. adoraſſe ait in monte Effraim, de quo Ioſue XX. *Sichem in*

monte Effraim. nempe per eos annos,quibus domus Dei fuit in Silo; Iudæos vero eam laudem ſibi vindicare,& locum adorationis eſſe in Iuda, non in Effraim, quòd eſſet in vrbe Hieroſolymitana,contendere. Hanc vero religionis,& ciuitatis tranſlationem in Hieruſalem à Dauide factam ipſe etiam pſalmo cxxi cecinit,inquiens: *Hieruſalem,quæ ædificatur, vt ciuitas,cuius participatio eius in id ipſum. Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini, teſtimonium Iſrael, ad confitendum nomini Domini. Quia illic ſederunt ſedes in iudicio, ſedes ſuper domum Dauid.* Significat enim tribus, ideſt populum aſcendiſſe Hieruſalem, primum,vt laudarent Deum, deinde,vt poſcerent ius ſiue à magiſtratibus,ſiue à iudicibus,tum cum à ſe ædificata, & in formam ciuitatis redacta eſt.

Ceterum vrbs Hieruſalem,vt latius, qualis fuerit, explicemus,primis temporibus Salem dicta fuit,& regi Melchiſedec paruit.qui,ſacerdos cum eſſet, Abrahamo à bello redeunti, quod pro Lot captiuo ſuſcepit, occurrit, ac panem,& vinum obtulit,vt narratur xiiii Geneſis. Populus autem, qui illam incoluit, iam tum Iebuſæus dicebatur.quem Iudas, & Beniamin extrudere vrbe non potuit vſque ad tempora Dauidis. Itaque vrbs in vtraque tribu fuit.nam xv Ioſue ſcriptum eſt,Iudam Iebuſæos incolas Hieruſalem exigere non potuiſſe. in vaticinio vero Moyſis Deuteronomij xxxiii: *Beniamin amantiſſimus Domini habitabit confidenter in eo,quaſi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requieſcet*, prædicitur, fore, vt Beniamin inter humeros Domini requieſcat, quòd templum eſſet condendum in tribu eius. & xviii Iudicum additur,Beniamin non potuiſſe eijcere Iebuſæũ habitatorem Hieruſalem,ſed inter eos ſedes poſuiſſe.Ex quibus intelligi poteſt,vrbẽ Hieruſalem magnitudine ſua

vtrique

vtrique tribui communicatam. Quocirca ſunt etiam, qui cenſeant, partem ipſius templi in tribu Beniaminis fuiſſe. Hæ certe duæ tribus propter vicinitatem, & coniunctionem pro vna tantum habitæ ſunt. quemadmodum poſt etiam in diuortio tribuum factum eſt, cum Iudas, & Beniamin Roboamum ſequutæ vnum Iudæ nomen adeptæ ſunt. Dauid autẽ ſpiritu diuino inſtinctus (nam Deus illã ſibi, ideſt templo ſuo, ſedẽ delegerat.) vbi primũ regnum adeptus eſt, Iebuſæos vrbe exterminauit, atque ea extructa, murorum ambitum prolatauit. atq; ibi arcem in vno colle montis Sion condidit, quæ vrbem deſpectaret, ac munitam Ciuitatem Dauid vocauit. atque eò domiciliũ ſuum cum Arca fœderis trãſtulit. poſt autem, cum in altero eiuſdem Sionis colle, Moria vocato, condere templũ vellet, non probante Deo, eam gloriam filio Salomoni reliquit. qui regnum adeptus opus perfecit, atque in eius præſidium arcem in tertio eiuſdem montis colle conſtruxit, teſte Ioſepho v Belli, & vii Antiquitatum. Roboamo inde Salomonis filio regnante Siſac rex Aegyptiorũ vrbem cepit, & theſauros regios aſportauit. Ezechia vero rerum potiente Sennacherib rex Aſſyriorum acri obſidione, ſed fruſtra, fatigauit. Inde Nabucdonoſor rex Babyloniorum ſemel ſub rege Ioacim, iterum ſub rege Ioachim cepit, ac tertio ſub Sedecia receptam euertit. atque vnà cum templo ſuccendit. populumq. in Babyloniã captiuum abduxit. Populo inde poſt LXX annos in Iudæã permiſſu Cyri Perſarum regis reuerſo templum per Zorobabelem, vrbs per Neemiam, lex per Eſdram eſt reſtituta, arx quoque in tertio colle non longe à templo refecta. Mox ab Anthiocho Epiphane Syriæ rege vrbs direpta, lex cremata, templum profanatum eſt. Neque ita multo poſt omnibus his per Iudam Aſſamonæum rece-

ptis, ac nouo opere reſtitutis florere opib. ciuitas cœpit. donec prauo duorum fratrum regum, Hyrcani, & Ariſto buli diſſidio Cn. Pompeius dux Romanus bellum in Syria gerens adductus ipſam occupauit, ac templo pepercit. quam paullo poſt Antigonus Ariſtobuli filius Parthorum ope recepit. Antigono vero Herodes Aſcalonita rex à Romanis declaratus C. Soſio Syriæ proconſule opem ferente ademit. ac tandiu poſteritas eius tenuit, quoad in poteſtatem Iudæorum beneficio Romanorum reuerſa defecit. Quo tempore à Tito Cæſare Veſpaſiani Imp. filio rurſus in ditionem adducta, & cum templo ſolo æquata, atque combuſta eſt. Ad extremum Chriſtiana iam fide aſcita per Hadrianum, ſed ſine templo, refecta, ab eo Aelia eſt nominata.

Atque hæc quidem ſunt, quæ in vniuerſum de rep. Hebræorum præponenda cenſuimus, vt his fundamentis iactis deinceps expeditius ad reliqua pergeremus.

CARO-

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER II.

Qui de locis ſacris inſcribitur.

De Religione. Cap. I.

EXPOSITA propoſitæ reip. forma, ſane ſequitur, vt partes eius eo, quo inſtituimus, ordine, perſequamur. Quoniam autẽ Reſp. Hebręorum religioſa, & ciuili vita, vt diximus, continetur, præcipue illud agemus, vt primum de Religione, deinde de Ciuitate loquamur. In hac vero diuiſione conſtituenda verba ipſa legis ſectabimur. cuius hæ, vt dixi, partes fuere, Mandata, Pręcepta, Iuſtificationes, & Iudicia. quorum Mãdata, & Præcepta ferme ad Religionẽ pertinuerunt, Iuſtificationes vero, & Iudicia ad Ciuitatem. Quoniam vero Religio, ideſt Dei colendi ratio in lege pręſcripta, & ſępe poſt repetita in quattuor item partes fuit diuiſa, in loca ſacra, dies ſacros, ritus ſacros, & perſonas ſacras (ſi quidem Deus certis ſe in locis coli voluit, & certis diebus præcipuum ſibi honorem haberi, ac certis ritibus, & à certis perſonis) propterea illud quoque curabimus, vt deinceps ſigillatim de his omnibus diſſeramus.

De locis ſacris. Cap. II.

LOCA ergo ſacra, ideſt terreſtria ipſa ſanctitatis domicilia, multa fuerunt. A principio enim Deus Tabernaculum, atque in eo Sanctum Sanctorum, Arcam, & Altaria ſibi inſtituit, deinde pro Tabernaculo Templum in vrbe Hieroſolymorum conſtrui voluit. Interim vero paſſus eſt etiam, ſibi ſacrificari extra Tabernaculum, & Templum in collibus ſub opacis arboribus, quæ illi Excelſa dixerunt. Poſt autem iniuſſu Dei templa alia duo, vnum in Samaria, alterum in Aegypto ſunt condita. Quin etiã & in vrbe Hieruſalem, & in prouincijs quædam conuenticula inſtituta ſunt, quas Synagogas vocarunt. quæ poſtea deletis templis ſolæ remanſerunt. Quæ cum ita ſint, ſatis apparet, ſi huic parti ſatisfacere cumulate velimus, neceſſe eſſe, vt hæc ſingula declaremus. Quamobrem à Tabernaculo exordiamur.

De Tabernaculo, Sancto Sanctorum, Arca fœderis, altaribus, & ornamentis eorum. Cap. III.

CETERVM Tabernaculum, quod etiam Sanctuarium dictum eſt, fuit huiuſmodi. Aedificium erat inſtar templi ex lignis confectum, quod per partes compingi, ac diſſolui, ac quocunque deferri potuit. in quo locus erat ſanctior velo diſtinctus, Sanctuarium Sanctuarij, ac Sancta Sanctorum appellatus. ibi vero Arca Fœderis ſeruabatur. quæ operculum habebat Propitiatorium, & Oraculũ appellatum, duobus Cherubin alas ſuper extendentibus inſignitũ. extra velum autem erat mẽſa cum

XII panibus ſacris, qui dicebantur Propoſitionis. præterea Candelabrum cum lucernis ſeptem, & labrum aureum, & altare aureum Thymiamatis. extra vero Tabernaculum cum labro æneo altare æneum Holocauſti, ac præterea atrium, & tentorium. Hæc vero omnia Deus Moyſi facienda præſcripſit, cum eſſet in mōte Sinai XXV Exodi, his verbis: *Facite mihi* SANCTVARIVM, *& habitabo in medio veſtri iuxta omnem ſimilitudinem Tabernaculi, quod oſtendam tibi, & omnium vaſorum in cultu eius. ſicq. facietis illud:* Inde ſic orditur de ARCA dicere, & ornamentis eius. *ARCAM de lignis Setim compingite, & deaurabis eā auro mundiſſimo intus, & foris, facieſq. ſupra coronā auream per circuitum, & quattuor annulos aureos, quos pones per quattuor arcæ angulos. duo circuli ſint in latere vno & duo in altero. Facies quoq;* VECTES *de lignis Setim, & operies eos auro, induceſq. per circulos, qui ſunt in arcæ lateribus, vt portetur in eis, qui ſemper erūt in circulis. poneſq. in Arca Teſtificationem, quam dabo tibi. Facies &* PROPITIATORIVM *de auro mūdiſſimo. duos quoque* CHERVBIN *aureos, & productiles facies ex vtraque parte Oraculi. Cherub vnus ſit in latere vno, & alter in altero. vtrunque latus Propitiatorij tegant expandentes alas, & operientes Oraculum, reſpicienteſq. ſe mutuo verſis vultibus in Propitiatorium, quo operienda eſt Arca, in qua pones Teſtimonium, quod dabo tibi.* Quibus dictis inde pergit loqui de menſa, & inſtrumentis eius. *Facies &* MENSAM *de lignis Setim, & inaurabis eam auro puriſſimo. Facieſq. illi* LABRVM *aureum per circuitum, & ipſi labro* CORONAM *interraſilem, atque ſuper illam alteram coronam aureolam. Parabis quoque* ACETABVLA, *&* PHIALAS, THVRIBVLA, *&* CYATHOS, *in quibus offerenda ſunt libamina, ex auro puriſſimo. Et*

C 4 *pones*

pones ſuper menſam PANES PROPOSITIONIS *in conſpectu meo ſemper. Facies & CANDELABRVM de auro puriſſimo, haſtile eius, calamos, ſcyphos & ſphærulas, ac lilia ex ipſo pendentia. Facies & LVCERNAS ſeptem, & pones eas ſuper Candelabrum, vt luceant ex aduerſo. EMVNCTORIA quoque, & vbi, quæ emuncta ſunt, extinguantur, fiant auro puriſſimo.* His demonſtratis inde TABERNACVLVM de lignis Setim fieri præcepit, atq; in eo partem vnam ſanctiorē, quam Sanctum Sanctorum vocauit. & Tabernaculi ipſius formam, magnitudinem, ornatumq. oſtendit. Quæ, quia longa oratione texuntur, recitare ſuperſedebimus, locum indicaſſe contenti. Quo ſermone abſoluto ita de Velo, & Propitiatorio ſubdit: *Facies VELVM de hyacintho, & purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo retorta. inſeretur autem velum per circulos, intra quos pones Arcam Teſtimonij, quo & Sanctuarium, & Sanctuarij Sanctuarium diuidentur. Pones & PROPITIATORIVM ſuper Arcam Teſtimonij in Sancto Sanctorum, Menſamq. extra velum, & contra menſam Candelabrum in latere Tabernaculi meridiano. Menſa enim ſtabit in parte Aquilonari.* Inde de Tentorio, Altari Holocauſti, & Atrio loquitur ita: *Facies & TENTORIVM in introitu Tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo retorta. Facies & ALTARE de lignis Setim, & operies illud ære, facieſq. in vſus eius lebetes ad ſuſcipiendos cineres, & forcipes, atque fuſcinulas, & ignium receptacula, omnia vaſa ex ære, craticulamq. in modum retis æneam. Facies & ATRIVM Tabernaculi cum columnis uiginti.* Poſtremo de altari thymiamatis, labro eneo, oleo ſacro, & thymiamate ſic concludit: *Præcipe filijs Iſrael, vt offerant tibi OLEVM de arboribus oliuarum puriſſimum, vt ardeat Lucerna ſemper in Tabernaculo Teſtimo-*

nij

nij extra velum, quod oppanſum eſt Teſtimonio. Facies quoque A L T A R E *ad adolendum thymiama de lignis Setim, veſtieſq. illud auro puriſsimo, poneſq. altare contra velum, quod ante Arcam pendet Teſtimonij, coram Propitiatorio, quo tegitur Teſtimonium. Et adolebit incenſum ſuper eo Aaron ſuaue fragrans. Facies & L A B R V M æreum cum baſi ſua ad lauandum, poneſq. illud inter Tabernaculum Teſtimonij, & Altare. Sume tibi aromata myrrhæ, cinnamomi, calami, caſiæ, olei, facieſq. vnctionis* O L E V M *Sanctum, & vnges ex eo Tabernaculum Teſtimonij, & Arcam Teſtamenti, & Menſam cum baſibus ſuis, & omnia ſanctificabis. Sume quoque aromata ſtacten, onycha, & galbanum boni odoris, & thus lucidiſsimum, facieſq.* T H Y M I A M A, *& pones coram Tabernaculo Teſtimonij, quo in loco apparebo tibi*. Hæc in Exodo à capite xxv vſque ad xxx ita præcipiuntur. Sacrificia inde omnia ad Altare Holocauſti ad oſtium Tabernaculi facienda mandauit Leuitici XVII: *Homo quilibet de domo Iſrael ſi occiderit bouem, aut ouem, ſiue capram in caſtris, vel extra caſtra, & non obtulerit ad oſtium Tabernaculi oblationem Domino, ſanguinis reus erit. Homo de domo Iſrael, & de aduenis, qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocauſtum, ſiue victimam, & ad oſtium Tabernaculi non adduxerit eam, vt offeratur Domino, interibit de populo ſuo.* Hæc autem omnia ſubinde perfecta ſunt à Moyſe, Iſraelitis cuncta, quæ iuſſa erant, ſummo ſtudio conferentibus, cap. XXXVII, & XXXVIII. in quibus de altari aureo, & æneo, nempe thymiamatis, & holocauſti præcipue ſic ſcriptum eſt; *Fecit & altare Thymiamatis de lignis Setim, veſtiuitq. illud auro puriſsimo. Fecit & altare Holocauſti de lignis Setim, operuitq. illud laminis aureis, & in vſus parauit ex ære vaſa diuerſa, lebetes, forcipes, fuſcinulas, uncinos, & ignium receptacula, craticu-*

ticulamq. eius in modum retis fecit aneam, & ſubter eam in altaris medio arulam fuſis quattuor annulis per totidem reticuli ſummitates ad immittendos vectes ad portandum, quos & ipſos fecit de lignis ſetim, & operuit laminis æneis, induxitq. in circulos, qui in lateribus altaris imminebant. ipſum autem altare non erat ſolidum, ſed cauum ex tabulatis, & intus vacuum. Inde cap. XL ſic concludit: *Fecit Moyſes omnia, quæ præceperat Dominus. Quippe menſe primo anni ſecundi prima die menſis collocatum eſt Tabernaculum, erexitq. Moyſes illud, & poſuit tabulas, & baſes, & vectes, ſtatuitq. columnas, & expandit tectum ſuper Tabernaculum impoſito deſuper operimento. Poſuit & Teſtimoniũ in Arca ſubditis infra vectibus, & Oraculum deſuper. cũq. intuliſſet Arcam in Tabernaculum, appendit ante eam velum. Poſuit & Menſam in Tabernaculo Teſtimonij ad plagam ſeptentrionalem extra velum, ordinatis coram Propoſitionis panibus. Poſuit & Candelabrum in Tabernaculo Teſtimonij è regione Menſæ in parte auſtrali, locatis per ordinem lucernis. Poſuit & Altare aureum ſub tecto Teſtimonij contra velum, & adoleuit ſuper eo incenſum aromatum. Poſuit & Tentorium in introitu Teſtimonij, & Altare, Holocauſtum, & ſacrificia. Labrum quoque ſtatuit inter Tabernaculum Teſtimonij, & altare implens illud aqua. Laueruntq. Moyſes, & Aaron, & filij eius manus ſuas, & pedes, cum ingrederentur tectum Fœderis, & accederent altare. Erexit & atrium per gyrum Tabernaculi, & altaris ducto in introitu eius tentorio.* Quod autem ſcriptum eſt, Moyſem poſuiſſe Teſtimonium in arca, declarat magis Deuteronomij x inquiens: *Reuerſuſq. de monte deſcendi, & poſui tabulas in arcam, quam feceram, quæ hucuſque ibi ſunt, ſicut præcepit mihi Dominus.* Præter hæc fuit etiã IGNIS perpetuus à Deo cælitus ad incẽdẽda Holocauſta demiſſus,

ſus,de quo loquitur Leuitici VI.& nos infra locò idoneo diſſeremus: *Ignis in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna mane per ſingulos dies,& impoſito holocauſto deſuper adolebit adipes Pacificorum.* Ceterum Tabernaculum Teſtimonij, & Arca fœderis, ſiue Teſtimonij,ſiue Teſtamenti dicta ſunt,' quòd in ijs tabulæ legis aſſeruarentur,in quibus continebatur Teſtimonium,Teſtamentum, Pactum, & Fœdus, quod percuſſiſſet cum eis Deus. ex quo fœdere populus Deo cultum exhibere, & Deus populum in tutelam acceptum tueri præcipua cura debebat.Nam XIX Exodi dixit Deus: *Si audieritis vocem meam,& cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis.* & Leuitici XXVI:*Si in præceptis meis ambulaueritis, ponam tabernaculum meum in medio veſtri, & non abijciet vos anima, ambulabo inter vos, & ero Deus veſter, voſq.eritis populus meus.*

Hæc de Tabernaculo,arca,menſa,altaribus,& ceteris ſcripta reperiuntur in lege.repetuntur vero etiā à S.Paulo IX ad Hebręos: *Tabernaculum factum eſt primum, in quo erant candelabra, & menſa, & propoſitio panum, quæ dicitur Sancta. poſt velamentū autem ſecūdum Tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum,aureum habens thuribulum, & arcam Teſtamenti circuntectam ex omni parte auro,in qua vrna aurea habens mānna,& virgam Aaron, quæ frondu erat,& tabulæ Teſtamenti,ſuperq. eā erant Cherubin gloriæ obumbrātia Propitiatorium.* Declarat inde,vt hoc tabernaculum terrenum, & manufactum typus fuerit tabernaculi cæleſtis,& non manufacti, quod introiuit Chriſtus,qui noui teſtamenti fuit mediator. Nam & legē Chriſti poſtea quoque Teſtamentum vocarunt, quòd in eo ipſe teſtatus ſit,ſe bona cæleſtia, & perpetua legis ſuæ cultoribus præbiturum.Declarantur etiam à S.Hieronymo

mo epiſtola cxxviii: *Legimus in Exodo tabernaculum, menſam, candelabrum, altare, columnas, tentoria, coccum, byſſum, hyacinthum, purpuram, ex auro, argento, ære vaſa diuerſa, tabernaculum diuiſum in tria, duodecim panes per ſingulas hebdomadas menſæ impoſita, in candelabro ſeptē lucernas, altare hoſtijs, holocauſtiſq. expoſitum, crateras, ſcyphos, thuribula, phialas, mortariola, paxillos, pelles rubras, pilos caprarum, & ligna imputribilia. Tanta, & talia offeruntur in Tabernaculo Dei, vt nullus deſperet ſalutem. alius aurum ſenſuum, alius argentum eloquij, alius vocem æris exhibet. Totus mundus in Tabernaculi deſcribitur ſacramento. primum, & ſecundum veſtibulum omnibus patet. Aqua enim, & terra cunctis mortalibus data ſunt. In Sanctis vero Sanctorum, quaſi ad æthera, & in cælum paucorum introitus, & volatus eſt. Duodecim panes duodecim menſium ſignificant circulum. ſeptem lucernæ ſeptem errantia aſtra demonſtrant.* Hæc iſti. Refero me ad hiſtoriam.

Hoc igitur, de quo dixi, Tabernaculum, quod ita cōſtitutum erat, vt quemadmodum ſcriptum eſt quarto Numerorum, diſſolui in partes, & ruiſus cōpingi, ac quocunque liberet perinde atque Arca, deferri, poſſet delatum eſt in terram Chananæam à Deo promiſſam, tum cum populus Ioſue duce Iordanem exſiccatum traiecit, ſacerdotibus, & leuitis hæc ipſa ſuis humeris perferentibus, atque in caſtris, quæ in Galgalis ſita fuerant, poſita ſunt. quo eodem tempore vrbis Hiericuntis Leuitis arcam circum muros ferentibus, mænia prociderunt. Ioſue iiii, & v. Inde victoria parta vtraque perlata ſunt in Silo oppidum tribus Effraim, vnde erat dux Ioſue. ſic enim octauo decimo eſt proditum: *Congregati ſunt omnes filij Iſrael in Silo, ibiq. fixerunt Tabernaculum Teſtimonij*. Itaq; poſt ad oſtiū Tabernaculi ibi poſiti ſortitio, atq; diuiſio terræ

per-

perfecta eſt.ſic enim capite proximo:*Hæ ſunt poſſeſſiones, quas ſorte diuiſerunt Eleazar ſacerdos,& Ioſue,& principes familiarum, ac tribuum filiornm Iſrael in Silo coram Domino ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij*. Hoc aūt facto domus Dei,& ſedes religionis in Silo eſt collocata.ſiquidem eò poſt ter in anno ſacrificiorum cauſa conuenire inſtituerunt, vt in locum,quem ſibi Deus propterea delegiſſet,prout in lege mandatum erat,Exodi XXIII: *Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu omnipotentis Domini Dei Iſrael. Cum enim tulero gentes a facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus inſidiabitur terræ tuæ aſcendente te, & apparente in conſpectu Domini Dei tui ter in anno*. Atque ita per omne imperium Iudicum manente Arca in Silo, eò quoque religionis cauſſa populi conuentus eſt factus. Itaq; XVIII, in interregno, quod fuit inter Sampſonem,& Heli,ſcriptum eſt: *Manſit apud eos idolum Michæ omni tempore,quo fuit domus Dei in Silo*. & XX: *Qui ſurgentes venerunt in domum Dei, hoc eſt in Silo*. & ſequenti: *Venerunt omnes ad domum Dei in Silo*. & paullo poſt: *Ecce ſolemnitas Domini eſt in Silo anniuerſaria*. Mox autem,cū Heli pontifex iudicatum adminiſtraret in Iſrael, & bellum cū Philiſtæis parum proſpere gereretur, placuit ad perterrefaciendos hoſtes arcam ipſam ex Silo in caſtra contra hoſtes adducere. prœlio vero infeliciſſime edito arca in hoſtium poteſtatem conceſſit,& filij Heli ceciderunt.quo nuncio accepto Heli iam ætate confectus mortuus corruit.vt refertur quarto primi Regum: *Afferamus ad nos*, inquiunt, *de Silo arcam fœderis Domini,& veniat in medium noſtri,vt ſaluet nos de manu inimicorum noſtrorum. Miſit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum ſedentis ſuper Cherubin*. Inde addit: *Et commiſſo prælio*

arca

arca Dei capta eſt, duo quoque filij Heli mortui ſunt. His actis Arca à Philiſtæis in oppidum ſuum Azotum delata eſt, & in templo Dagon conſtituta. quo facto ſimulachrũ ipſum Dagon ad terram decidit, & Azotiorum populus magna à Deo plaga ꝑcuſſus mori cœpit. Quare ex Azoto ad Gethæos tranſlata eſt. Verum & ipſis ea de re peſtilentia pereuntibus ad Accaronenſes traducta fuit. quibus etiam intereuntibus placitum eſt, poſt ſeptem menſes Arcã ad Iſraelitas remittere, atque ita nouo plauſtro impoſita duabus vaccis deuehenda commiſſa eſt. Vaccæ autem vitulorum, quos domi reliquerant, prorſus oblitæ nullo impellente recta euntes vltro vſque ad fines Philiſtæorum, & Iudæ peruenerunt. ibiq. à Iudæis Bethſamitis in holocauſtum Deo oblatæ ſunt. pereuntes autem & ipſi Bethſamitæ eò, quòd arcam Domini cõſpexiſſent, miſerunt nuncios Cariathiarim, ciues eius rogantes, vt Arcã reciperent, qui profecti eam ad ſe adduxerunt, & domũ Aminadab in Gabaa oppidum Beniamin intulerunt, & Eleazarum filium eius ſanctificarunt, vt cuſtodiret eam. v, vi, & vii primi Regum. Inde Tabernaculum ſine Arca, regnante Saule, delatum fuit in oppidum Nobe, tribus Beniamin, vbi erat Achimelec pontifex. xxi primi Regũ. Poſt autem ætate Dauidis delatum fuit in Gabaon oppidum quoque Beniamin. vt primo primi Paralip. *Tabernaculum fœderis Domini erat in Gabaon, quod fecit Moyſes in ſolitudine.* & xvi: *Dauid conſtituit Sadoc Sacerdotem, & fratres eius ſacerdotes coram Tabernaculo Domini in Excelſo, quod erat in Gabaon, vt offerrent holocauſta Domino ſuper altare holocautomatis iugiter mane, & veſpere iuxta omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Domini, quam præcepit Iſraeli:* & xxi: *Tabernaculum Domini, quod fecerat Moyſes in deſerto, & altare holocauſtorum erat ea tempeſtate in*

Gabaon.

Gabaon. Dauid inde rex Arcam extulit è domo Aminadab, vt in Hieruſalem, ſiue in Sion Ciuitatem ſuam adduceret, verum vbi vidit, Ozan, qui illam inter vehendum inclinantem ſuſtinere conatus fuerat, repentina morte correptum, ea re perculſus repoſuit eam in ędibus Obed Edom Getthęi. poſtquam autem audiuit, Deum benedixiſſe Obed, & omnia bona eius, poſt tres mẽſes nouo Tabernaculo facto adduxit eam ex ędibus eius in Ciuitatẽ ſuam cum ingenti omnium gratulatione, & plauſu. & poſuit in loco ſuo in medio Tabernaculi, quod ipſe ei tetendit. Atque ita Tabernaculum, quod fecerat Moyſes, manſit in Gabaon tempore Salomonis. ſic enim ſcriptum eſt ſecundo primi Paralipomenon: *Salomon abijt in Excelſum Gabaon, vbi erat Tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moyſes, Arcam autẽ Dei adduxerat Dauid de Cariathiarim in locum, quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi Tabernaculũ, hoc eſt in Hieruſalem.* Neq; huius Tabernaculi veteris poſt alia memoria in ſacris litteris vſurpatur. Salomon inde perfecto templo, ac Sanctuario conſtituto Arcam cũ Tabernaculo Dauidis ex Ciuitate Dauid eò traiecit, & omnia vaſa Sanctuarij, quę erãt in Tabernaculo illo. ſiquidem ſcriptum eſt tertio Regum, & primo Paralipomenon: *Et intulerunt ſacerdotes arcã fœderis Domini in locum ſuum in Oraculum Templi in Sanctum Sanctorum ſubter alas Cherubin. Siquidem Cherubin expandebãt alas ſuper locum arcæ, & protegebant arcam, & vectes eius deſuper. In Arca vero non erat aliud, niſi tabulæ lapideæ, quas poſuerat in ea Moyſes in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filijs Iſrael, cum egrederentur de terra Aegypti.* Fuit inde Arca cum tabernaculo Dauidis in templo, quoad templum à Babylonijs eſt incenſum. in quarerum confuſione IGNIS Perpetuus holocauſtorum

vnà

vnà cum tabernaculo,& arca, & altari incenſi abſcondità ſunt. Res narratur à Iudæis Hieroſolymitanis in epiſtola miſſa ad Aegyptios,Maccabæorũ ſecundo *: Cum in Perſidem,* inquiunt, *ducerentur patres noſtri, ſacerdotes acceptum ignem de altari occulte abſconderunt in valle,vbi erat puteus altus,& ſiccus,& in eo contutati ſunt eum,ita vt omnibus eſſet ignotus locus.* & poſt*: Eodem tempore Hieremias propheta iuſſit tabernaculum, & arcam diuino reſponſo ad ſe facto comitari ſecum vſque quo exijt in montem, in quo Moyſes aſcendit, & vidit Dei hereditatem, & veniens ibi Hieremias inuenit locum ſpeluncæ,& tabernaculum,& arcam, & altare incenſi intulit illuc,& oſtium obſtruxit. & acceſſerunt quidam,qui ſequebantur,vt notarent ſibi locũ, & non potuerunt inuenire. Vt autem cognouit Hieremias, culpans illos dixit, quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi,& propitius fiat,& tunc Dominus oſtendet hæc, & apparebit maieſtas Domini, & nubes erit, ſicut & Moyſi manifeſtabatur.* Reuerſi inde in patriã Iudæi templum quidem ſecundum ædificarunt, ſed neq; ignem, neque arcam, neque tabernaculum inuenerunt. De igne ſcriptum eſt in epiſtola Iudęorum hoc modo:*Cũ præterijſſent anni multi,& placuit Deo,vt mitteretur Neemias,qui ſacerdotes nepotes illorum,qui abſconderant, miſit ad requirendum ignem,&, ſicut narrauerunt nobis,non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam, & iuſſit, eos haurire, & afferre ſibi, & ſacrificia, quæ impoſita erant, iuſſit aſpergi aqua ipſa,& ligna, quæ erant ſuperpoſita. Vtq. hoc factum eſt, & tempus affuit, quo ſol refulſit,qui prius erat in nubilo,accenſus eſt ignis magnus ita,vt omnes mirarentur. Conſumpto aũt ſacrificio, ex reſidua aqua Neemias iuſſit lapides maiores perfundi. Quod vt factum eſt, ex eis flamma accenſa eſt,ſed & ex lumine, quod refulſit ab altari,*

ri, conſumpta eſt. Talmudici vero aſſerunt, neque Arcam, neque Tabernaculum inuenta eſſe, verum pro ijs in Sanctuario lapidem poſitum eſſe tres digitos è terra eminentem, ac ſupra thuribulum habentem. Reliqua vero vetera Tabernaculi ornamenta, altaria, menſæ, inſtrumenta refecta, vt res tulit, vſque ad extrema Templi tempora remanſerunt.

De Excelſis. Cap. IIII.

TABERNACVLO expoſito Excelſa ſequuntur. Hi vero colles alti fuerunt, in quibus contra legem Dei, ſed tamen patiente Deo, ſub frondoſis arboribus ſacrificarũt. Ac primum quidem Deuteronomij XII Deus ea prohibuit his verbis: *Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas poſſeſſuri eſtis, deos ſuos ſuper montes excelſos, & colles, & ſubter omne lignum frondoſum. Diſſipate aras earum, & confringite ſtatuas, lucos igne comburite, & idola comminuite, diſperdite omnia nomina eorum de locis illis. non facietis ita Domino Deo veſtro.* Deinde vero Iudicum tempore ad ea ſacrificari permiſit. Hoc vero primus fecit Gedeon ſub quercu, ſexto Iudicum: *Tulit,* inquit, *omnia ſub quercu, & obtulit Deo.* De hoc vero inſtituto ſic S. Auguſtinus in librum Iudicum: *Deus conſuetudinẽ populi ſui, qua præter eius tabernaculum, tamen nõ dijs alienis offerebant, ſed Domino Deo ſuo, ſuſtinebat potius, quàm vetabat, etiam ſic exaudiens offerentes.* Inde ea conſuetudo ad tempora Regum peruenit, nondum condito Templo. vt nono primi Regum regnante Saule: *Hodie venit in ciuitatem, quia Sacrificium eſt hodie populo in Excelſum.* & ſecundo primi Paralipom: *Salomon abijt in Excelſum Gabaon, vbi erat tabernaculum fœderis Domini,*

ni, quod fecit Moyſes in ſolitudine. & tertio tertij Regum: *Attamen populus immolabat in Excelſis, non enim ædificatum erat templum nomini Domini vſque in diem illum. Dilexit autem Salomon Dominum, excepto, quòd in Excelſis immolabat, & accendebat thymiama. abijt itaq; in Gabaon, vt immolaret ibi. illud quippe erat Excelſum maximum.* Templo inde conſtructo nõ tamen Excelſa deſeruerunt. Nam Hieroboam rex Iſrael defectione à Deo facta fana in Excelſis fecit. atq; exemplo eius reliqui reges Iſrael Deos alienos in Excelſis coluerunt. vnde ſcriptum eſt ſeptimo decimo quarti Regum: *Aedificauerunt ſibi Excelſa in cunctis vrbibus ſuis, feceruntq. ſtatuas, & lucos in omni colle ſublimi ſubter omne lignum nemoroſum, & adolebant ibi incenſum ſuper aras in morem gentium, quas ſuſtulerat Dominus à facie eorum.* Quare Deus permiſit, Oſee regem cum omni populo à Salmanaſſare rege Aſſyriorum captiuum in Aſſyriam duci, regnumq. eorum deleri. Eodem vero modo neq; Roboam rex Iudæ priſcam Dei religionem integram conſeruauit. ſiquidem eo permittẽte Iudæi *ædificauerunt ſibi aras, & ſtatuas, & lucos ſuper omnem collem excelſum, & ſubter omnem arborem frondoſam.* Neque ea poſteri eius reges Aſa, aut Ioſaphat, licet pietate preſtantes, ſuſtulerunt. ſiquidem ſcriptum eſt XII tertij Regum: *Fecit Ioſaphat rectum, quod erat in conſpectu Domini, verumtamen Excelſa non abſtulit. adhuc enim populus ſacrificabat, et adolebat incenſum in Excelſis.* Inde Amaſias, Azarias, & Achaz reges pariter Excelſa ſeruarunt. nam de Achaz legitur: *Immolabat victimas, & adolebat incẽſum in Excelſis, & in collibus ſub omni ligno frondoſo.* Hæc deinde Ezechias rex diſſipauit ille quidem, ſed filius eius Manaſſes reſtituit. de quo ita proditum eſt: *Aedificauit Excelſa, quæ diſſipauerat Ezechias pater eius,*

eius,& erexit aras Baal, & fecit lucos, ſicut fecerat Achab rex Iſrael. Tandem Ioſias ſubſequutus omnem eiuſmodi Excelſorũ conſuetudinem aboleuit. ſic enim de illo refertur ſecundo Paralipomenon vigeſimo quarto: *Mundauit Iudam, & Hieruſalem ab Excelſis, & lucis, ſimulachriſque, & ſculptilibus.* & vigeſimo tertio quarti Regum: *Deleuit aruſpices, quos poſuerant reges Iudæ ad ſacrificãdum in Excelſis per ciuitates Iudæ, & contaminauit Excelſa, vbi ſacrificabant Sacerdotes de Gabaa vſque Berſabee. verumtamen non aſcendebant ſacerdotes Excelſorum ad altare Domini in Hieruſalem, ſed tantum comedebant Azyma in medio fratrum ſuorum. Excelſa quoque, quæ erant in Hieruſalem, quæ ædificauerat Salomon rex Idolis polluit. Inſuper & altare, quod erat in Bethel, & Excelſum, quod fecerat Hieroboam, & altare illud excelſum deſtruxit, atque combuſſit, ſuccenditq. etiam lucum. inſuper omnia fana Excelſorum, quæ erant in ciuitatibus Samariæ, quæ fecerãt reges Iſrael ad irritandum Dominum, abſtulit.* Itaque S. Auguſtinus de Ioſia loquens ſic dixit: *Notantur reges, qui inter opera laudabilia ſua non deſtruxerunt Excelſa, vbi contra legem Dei populus ſacrificare conſueuerat. & qui deſtruxit, maiore prædicatione laudatur.* Atque hic quidem Excelſorum exitus fuit.

De Templo Hieroſolymitano. Cap. V.

POST Tabernaculum Templum cõſtructum eſt. Hoc vero ſibi vt fieret, à principio Deus præmonuit, Deuteronomij XII: *Non ſacrificabitis Domino Deo veſtro ſuper excelſos colles, ſed ad locum, quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo, venietis, & offeretis in illo loco holocauſta,*

ſta, & victimas veſtras, decimas, & primitias manuum ve ſtrarum. & poſt: *Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris, ſed in eo, quem elegerit Dominus in vna tribuum tuarum, offeres hoſtias, & facies quæcunque præcipio tibi.* Dauid inde rex, antequam regnum filio Salomoni permitteret, hoſtibus omnibus circũquaque deuictis, & pace toto Imperio parta, de Templo demum Deo ædificando conſilium cepit, idque cum Nathan propheta cõmunicauit, turpe eſſe aſſerens, ſe in domo Cedrina habitare, Arcam vero Dei in medio pellium poſitam eſſe. Quod conſilium cum Nathan approbaſſet, tamen reuer ſus ad eũ mandato Dei monuit, ne faceret. nam id decus eſſe à Deo Salomoni illius filio reſeruatum. Verba vero Dauid ſunt XXVIII primi Paralip: *Audite me fratres mei. Cogitaui, vt ædificarem domum, in qua requieſceret arca fœderis Domini, & ſcabellũ pedũ Dei noſtri, & ad ædificandũ omnia præparaui. Deus aũt dixit mihi. Non ædificabis domum nomini meo, eò quòd ſis vir bellator, & ſanguinem fuderis. ſed elegit Dominus Deus Iſrael me de vniuerſa domo patris mei, vt eſſem rex ſupra Iſrael in ſempiternũ.* & poſt: *Salomõ filius ædificabit domũ meam. ipſum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.* & VII ſecundi Regum: *Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum? neque enim manſi in domo, ex quo eduxi Iſrael de terra Aegypti vſque ad diem hanc, ſed fui ſemper mutans loca tabernaculi, & in tentorio manens cum omni Iſrael.* Item: *Cum autem completi fuerint dies tui, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, & firmabo regnum eius, ipſe ædificabit domum nomini meo.* Inde Dauid, vt à peſtilentia liberaretur, emit aream in monte Sion nomine Moria ab Areuna Iebuſæo ex monitu prophetæ Gad, atque ibi altare extruxit, & obtulit Holocauſta, & Pacifica, & Deum

pro-

propitiauit. Poſt autem comparatis omnibus ad templũ ædificandum impenſis ante mortem Salomoni filio acci to dixit: *Fili mi volũtas mea fuit, vt ædificarem domum nomini Dei mei, ſed factus eſt ſermo Domini ad me dicẽs, Multum ſanguinem effudiſti, & plurima bella bellaſti, non poteris ædificare domum nomini meo tanto effuſo ſanguine corã me. filius qui naſcetur tibi, erit uir quietiſſimus, faciã enim eum requieſcere ab omnibus inimicis ſuis per circuitum, & ob hanc cauſam Pacificus vocabitur, & pacem, & ocium dabo in Iſrael cunctis diebus eius. ipſe ædificabit domum nomini meo. Nunc ergo fili mi ædifica domũ Domino tuo.* Præcepit quoq; cunctis principibus Iſrael, vt adiuuarent eũ, quem regem conſtituit. Hæc ferme tertio Regum, & primo Paralip. Salomon inde anno regni ſui quarto tẽplũ inchoauit in monte Moria, ideſt in altero colle montis Sion, qui demonſtratus fuerat patri eius in loco, quem parauerat in area Areunæ Iebuſæi. conſummauit autem opus ſpatio ſeptem annorum. Forma, amplitudo, & magnificentia, qua omnia ædificia ſuperauit, refertur vtroque in libro, multis verbis, quæ propter longitudinem huc transferre, non videtur operæpretium. Additur inde, poſtquam de templi conſtructione peroratum eſt, de ornamentis, & inſtrumentis eius, qualia Tabernaculi fuerunt, libro III Regum, cap. VII, hoc modo: *Præterea fecit Salomõ Oraculum in medio domus in interiore parte, vt poneret ibi arcam fœderis Domini. fecit etiam porticum ante tẽplum, & omnia vaſa, altare aureum, & menſam, ſuper quam ponerentur panes Propoſitionis, aureã, & candelabra aurea quinque ad dexterã, & quinque ad ſiniſtram contra oraculũ ex auro puro, & quaſi liliJ flores, & lucernas de ſuper aureas, & forcipes aureos, & hydrias, & fuſcinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro puriſſimo. Et*

cardines oſtiorum domus interioris Sancti Sanctorum, & oſtiorum domus Templi ex auro erant. et intulit quæ ſanctificauerat Dauid pater ſuus, argentum, & aurum, & vaſa, repoſuitq. in theſauris domus Domini. Item primo Paralip. tertio, & quarto: *Fecit domum Sancti Sanctorum, & in ea Cherubin duos; & Velum ex hyacintho, purpura, cocco, & byſſo, & intexuit ei Cherubin; & altare æneum, & mare fuſile, conchas decem, candelabra aurea decem, menſas decem, phialas aureas centum, omnia vaſa domus Dei, & altare aureum, & menſas, & ſuper eas panes Propoſitionis, cãdelabra cum lucernis ſuis, thymiateria, & thuribula & phialas, & mortariola ex auro puriſsimo*. Hic actis inde narratur, vt Tabernaculum Dauidis cum Arca Moyſis in Sanctum Sãctorum Templi magna cũ pompa tranſlata ſunt. Sic enim in Regibus: *Venerunt inde cuncti ſenes de Iſrael, & tulerunt Arcam Sacerdotes, & portauerunt Arcam Domini de Ciuitate Dauid, ideſt de Sion, & Tabernaculum fœderis, & omnia vaſa Sanctuarij, quæ erant in Tabernaculo, & intulerunt ſacerdotes Arcam fœderis Domini in locum ſuum in Oraculum Templi in Sanctum Sanctorum ſubter alas Cherubin. Siquidem Cherubin expandebant alas ſuper locum Arcæ, & protegebant Arcam, & vectes eius deſuper. In Arca vero non erat aliud, niſi tabulæ lapideæ, quas poſuerat in ea Moyſes in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filijs Iſrael, cum egrederentur de terra Aegypti*. Quibus rebus perfectis rex populo benedixit, & preces ad Deum ſuper Templum fudit. quæ propter longitudinẽ omittuntur. ac facto ſacrificio *Templum dedicauit, ac medium atrij ſanctificauit, quod erat ante Templum. Quippe fecit Holocauſtum ibi, & Sacrificium, & adipem Pacificorum, quoniam altare æreum, quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat Holocauſtum, &*

ſtum, & Sacrificium, & adipem Pacificorum. Inde apparuit ei Dominus dicens. Exaudiui orationem tuam. Sanctificaui domum hanc, quam ædificaſti, vt ponerem nomẽ meũ ibi in ſempiternum. Tu quoque ſi ambulaueris coram me, ſicut ambulauit pater tuus, in ſimplicitate cordis, et in æquitate, & feceris omnia, quæ præcepi tibi, ponam regnum tuũ regni Iſrael in ſempiternum. Si autem auerſione auerſi fueritis vos, & filij veſtri non ſequentes me, ſed colueritis Deos alienos, auferam Iſrael de ſuperficie terræ, quam dedi, & templum, quod ſanctificaui nomini meo, proijciam à conſpectu meo. Adijcitur etiam illud, Salomonem inde ter quotannis obtuliſſe Holocauſta, & Pacificas victimas ſuper altare, quod ędificauerat Domino, & adoleuiſſe Thymiamata coram Domino. ſignificat autem Paſcha, Penteceſten, & Tabernacula, vt poſt docebimus.

Mortuo Salomone Hieroboã filius Nabat ex tribu Effraim traductis ad ſe decẽ tribubus regnũ contra Roboã filium eius inuaſit, quod Iſrael appellauit, & ne populus ſuus deſiderio Templi Hieroſolymitani captus à ſe aliquando deficeret, ipſe à Deo defecit, cunctoq. populo ab auita Dei religione ad idolorum cultum auerſo, duos vitulos, vt duodecimo tertij Regum narratur, conſecrauit, vnum in Bethel, alterum in Dan, atque altare ibi erexit. Quem ſequuti reliqui deinceps reges Iſrael certatim in eadem impietate manſerunt. Quare Deus permiſit, Oſee regem captiuum cum omni populo à Salmanaſſare rege Aſſyriorum abduci.

Eadem ratione reges Iudæ Templum non omni, qua decuit, ſanctitate habuerunt. Quin etiam Athalia, ſiue Gotholia regina, ſtudio impietatis ipſum corrupit. Quod vt ſucceſſor eius Ioas nepos cognouit à Ioiada pontifice in Dei pietate educatus, ipſum inſtaurari

præcepit. atque ita exacta à Iudæis legitima pecunia, atque ei rei gazophylacio, de quo poſtea dicemus, inſtituto refecit. vt in Regibus, & Paralipomenis ſcriptum eſt. Inde res eò vecordię proceſſit, vt ſacris ritibus templi negleċtis Achaz rex ipſum etiam Tēplum, & vaſa eius polluerit. Quare Ezechias poſt ad populum ita dixit: *Patres veſtri auertere facies ſuas à tabernaculo Domini, clauſerunt oſtia, quæ erant in porticu, & extinxere lucernas, incenſumq. non adoleuere, & holocauſtum non obtulere in Sanctuario Deo Iſrael.* Atq; his dictis mandauit, vt *mundarent templum, & vaſa eius, quæ rex Achaz polluerat.* Succeſsit inde Ioſias, qui Templum iterū inſtaurauit. Sic enim narratur de illo in Regib: *Præpoſiti domus Domini diſtribuant pecuniam exactam ijs, qui operantur in templo Domini ad inſtauranda ſarta tecta templi.* Non multis vero poſt annis Iudæi vrbe, tēploq. à Nabucdonoſore incenſis in Babyloniam abierunt. manſeruntq. vt inquit Oſee cap. 11. ſine ſacrificio, ſine altari, ſine ephod, & ſine theraphim per annos LXX. Quibus exactis, ipſis permiſſu Cyri regis Perſarum in ſolum patrium reſtitutis, Ioſue Pontifex, & Zorobabel Princeps erexerunt altare in ſolo Hieruſalem, vt offerrent Holocauſta. Inde noui Templi fundamenta iecerunt. Verum mox à Samaritis hoſtibus impediti opus intermittere Cambyſis regis iuſſu coacti ſunt. Itaque vix poſt annos quadraginta ſex rege Dario Hyſtaſpis filio concedente conſummauerunt, ac dedicarunt. vt Eſdræ quarto, quinto, & ſexto narratur. Hoc vero Templum ſecundum multis verbis ab Ezechiele deſcriptum, multis rebus primo inferius fuiſſe à Talmudicis dicitur. primum enim diuina præſentia caruit, quæ ad Propitiatorium reſponſa, vt ſuo loco dicetur, edebat, deinde Spiritu ſancto, qui prophetas afflare deſiuit,

deſiuit,cum vltimus Malachias ſub Dario fuerit, tertiò igne ſacro, qui in aquam concretus inuentus eſt, quartò lapidibus, qui in Rationali pontificis erant,quorum conſpectu ſacerdotes occulta intelligebant, quintò Arca,& Propitiatorio, & duobus Cherubin Arcæ hærentibus, quæ inuenta fuiſſe,illi negant, vt ſupra diximus. Poſt aliquot inde annos re Iudæorum ab Aegyptijs regibus ad Syros traducta, Antiochus Epiphanes rex Syriæ Hieroſolymam ex Aegypto accitus à Tobiæ filijs,quos per ſeditionem Onias pontifex vrbe deiecerat,venit, *& intrauit in Sanctificationem cum ſuperbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & vniuerſa vaſa eius, & menſam Propoſitionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat, & comminuit omnia. ac biennio poſt reuerſus ædificauit abominandum idolum deſolationis ſuper altare Dei*, ideſt, vt tradit Ioſephus, ipſum Ioui Olympio dedicauit,atque, Onia pōtifice interfecto, Alcimum Pontificem ex non pōtificali genere fecit.Maccabæorum primo. Verum biennio poſt Iudas Aſſamoneus cognomine Maccabæus Princeps Iudæorum exortus vrbe recepta ipſum Templum mundauit, atq; omnia in antiquum ſtatum redegit ipſa Abominatione ſublata. Siquidem, vt ibi ſcriptum eſt, cum pulſis hoſtibus dixiſſet: *Ecce nunc contriti ſunt inimici noſtri, aſcendamus nunc mundare Sancta, & dedicare, aſcenderunt in montem Sion, & viderunt Sanctificationem deſertam, & altare profanatum, & portas exuſtas. Tunc ordinauit Iudas viros, ut pugnarēt aduerſus eos, qui erant in arce, donec emundarent Sancta. & elegit ſacerdotes ſine macula voluntatem habentes in lege Dei, & mundauerunt Sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum. & deſtruxit*

altare

altare holocauſtorum, quod profanatum erat, ne forte illis eſſet in opprobrium, quia contaminauerant illud gentes. & repoſuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadvſq; veniſſet propheta, & reſponderet de eis. & acceperunt lapides integros ſecundum legem, & ædificauerunt altare nouũ ſecundum illud, quod fuit prius, & ædificauerunt Sancta, & quæ intra domum erant intrinſecus, & ædem, & atria ſanctificauerunt. Et fecerunt vaſa ſancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incenſorum, & menſam in templum, & incenſum poſuerunt ſuper altare, & accenderunt lucernas, quæ ſuper candelabrum erant, & lucebant in templo, & poſuerunt ſuper menſam Panes, & appenderunt vela, & conſummauerunt omnia opera, quæ fecerant, & ante matutinũ ſurrexerunt quinta, & viceſima die menſis Caſleu menſis noni, & obtulerunt ſacrificium ſecundum legem ſuper altare holocauſtorum nouum, quod fecerunt ſecundum tempus. & ſecundum diem, in qua contaminauerãt illud gentes, in ipſa dedicatum eſt in Canticis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt Holocauſta cum lætitia, & ſacrificium Salutaris, ac Laudis. Et ſtatuit Iudas, & fratres eius, & vniuerſa eccleſia Iſrael, vt agatur dies Dedicationis altaris in temporibus ſuis ab anno in annum per dies octo à quinta, & viceſima die menſis Caſleu cum lætitia. Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, ne quando venirent gentes, & conculcarent eum, ſicut antea fuerat, & collocauit illic exercitum, vt ſeruarent. Poſtremo Herodes rex Templum reædificare, atque altius excitare cupiens ad Iudæos locutus ſui conſilij ſic rationẽ explicuit: *Noſtis, templum hoc à patribus noſtris ædificatum, cum è Babylonia reuertiſſent. & quia deſunt ei ad altitudinẽ cubiti ſexaginta ad inſtar illius, quod Salomon conſtruxerat,*

ſtruxerat, nemo negligentiam pietatis noſtrorum parentum accuſet, quia nō culpa illorum factum eſt breuius templum. Sed Cyrus, & Darius Hyſtaſpis filius huiuſmodi menſuram ædificationis fieri præceperunt. Quibus illi ſeruientes, vel ſucceſſoribus eorum, & poſt illos Macedonibus, non habuerunt aptum tempus, quo ad eiuſdem antiqui formam iſtius menſuram perducerent. Inde addidit; ſe velle inchoatum opus corrigere, & integrum Deo præbere. Itaque paratis rebus omnibus ad tātum opus neceſſarijs, Templo diſturbato in ijſdem fundamentis noua impoſuit, & ſuper ea templum excitauit, longitudine centum cubitorum, latitudine totidem, altitudine centum viginti. Oſtendit inde Ioſephus huius hiſtoriæ auctor libro Antiquitatum VII magnificentiā huius operis multis verbis, poſt alio loco ſitum cum turri munita his: *Collis erat ſaxoſus paullum erectus à parte Orientali Ciuitatis, pronus ſuper arcem, quam dudum rex Salomon per Dei prouidentiam magnis operibus muro circundederat ab inferioribus incipiens, quē vallis altiſsima circundabat, à latere Aquilonis turris alta, quam ante Herodem reges Aſſamonei conſtruxerant, & Barin nominarant, vt illic ſacerdotalem ſtolam deponerent, qua, cum opus eſſet, vt ſacrificaret, pontifex induebatur. Hanc vero Herodes ſeruauit. quo mortuo ſub Romanis fuit vſque ad tempora Tiberij Cæſaris. ea enim à Tiberio reddita eſt inſtante Vitellio Syriæ proconſule, cum Hieroſolymam profectus benigne à populo eſſet ſuſceptus. Eam vero turrim Herodes muniens ad templi cuſtodiam in gratiam M. Antonij Triumuiri amici ſui Antoniam appellauit. Ex aduerſo templi ipſa vrbs in modum theatri ſtabat circundata valle altiſsima per omnem auſtralem tractum. Hæc vno anno, & quinque menſibus ab Herode perfecta ſunt. anno regni eius octauo decimo dedicatio templi ipſo regis die natali magna*

li magna lætitia celebrata eſt. Hęc Ioſephus libro xv. Sunt autem, qui templum ab Herode non refectum, ſed auctum, vetere conſeruato, putent, atque à Ioſepho ipſo falſa relata eſſe; quia Iudæi poſt exceſſum Herodis, cum audiſſent, Ieſum dicentem: *Soluite templum hoc, & in tribus diebus ego ſuſcitabo illud*, reſponderunt: *Quadraginta ſex annis ædificatum eſt templum*, nunquam ita dicturos aſſerentes, ſi verum fuiſſet, templum illud intra biennium ab Herode conſtructum. nam ea verba conuenire Templo, quod Zorobabel ſub Cyro inchoauerat, & ſexto anno Darij poſt annos ſex, & quadraginta abſoluerat. Quorum opinionem ego non approbo. neque.n. tantæ temeritatis hominem eſſe puto, qui ea ſcribat de re præſertim inſigni, quæ multorum etiam viuentium redargui teſtimonijs poſſit. neq; enim Ioſephus longe ab Imperio Auguſti Cæſaris abfuit, ſub quo Templum Herodes ædificauit, aut Tiberij, ſub quo Iudæi hæc dixerunt. Verum Iudæi, cum redarguere Chriſtum vellent, & ſcirent, Templum primum à Salomone conditum ſpatio ſeptem annorum, ſecundum à Zorobabele quadraginta ſex, tertiũ ab Herode vnius anni, & paullo amplius, neque primũ, neque tertium nominarunt, vt ea, quæ parum cauſſæ ſuæ fauerent, ſed ſecũdum. multo. n. longius abſunt tres dies à quadraginta ſex annis, quàm ab vno. In morte inde Chriſti Velum Tẽpli ſciſſum eſt à ſummo ad imum. Caligula inde Imp. ſynagogas Iudæorum ad ſui ipſius cultum traduxit, & ſuis ſtatuis exornauit, ac Templũ ad eã vſque diem inuiolatum ſuo nomini dedicauit. ex quo apparuit, vocem, quam Iudæi temere coram Pilato effuderant, cum ſe neminem regem habere, niſi Cæſarem, dicerent, merito in illorum iam capita recidiſſe. vt ſcribit Ioſephus. Ad extremum Veſpaſiano Imperante ſuborto

ex deſe-

ex defectione bello Titus Cæſar, vrbe expugnata, ſiue inuitus,ſiue volens hoc Tẽplum incẽdit eodem die, quo à Babylonijs olim fuerat inflammatum. Quam cladem pluribus verbis Ioſephus memoriæ prodidit. Hadrianus inde Imp. Iudæos rurſus rebellantes ſubegit, ac captam vrbem ſolo æquauit, ac reliquias Templi igne deleuit. Tumq. demum Ieſu Chriſti vox diuina completa, qua dixit, fore, vt Hieroſolymis lapis ſuper lapidem non remaneret. Hadrianus autem Templum Domini ad tollendam religionem terra obruit, ac Templum aliud Veneri dedicauit. vt Euſebius ſcripſit. Quare S. Paulinus ad Seuerũ ſcripſit: *Vbi ſacra nati Saluatoris infantia vagierat, illic Veneris lamenta fingentium laſciuis luctibus infamis ritus vlulabat.* & Seuerus in Hiſtoria: *Hadrianus exiſtimãs, ſe Chriſtianam fidem loci iniuria perempturum, in Templo, ac loco Dominicæ paſsionis dæmonum ſimulachra conſtituit.* Hoc autem Idolum Daniel cap. IX vocauit Abominationem deſolationis, cum dixit: *Et erit in templo abominatio deſolationis, & vſque ad conſummationem, & finem perſeuerabit deſolatio.* neque enim hæc verba in deſolationem Epiphanis conueniunt.

De Templo Samariæ. Cap. VI.

ALTERVM Templum fuit in Samaria. Quippe Manaſſes frater Iaddi pontificis, cum vxorem alienigenã legibus dimittere cogeretur, ad ſocerum ſuum Sanabalat Darij Perſarum regis præfectum confugit, atque ab illo auxiliũ implorauit. Sanabalat autem, ne genero ſummæ nobilitatis viro ſpoliaretur, ſuaſit, vt à Iudæis deficeret, ac mox permiſſu Alexãdri Magni victoris templum in Samaria in monte Garizin altiſsimo condidit. atq; ibi Manaſſem

Manaſſem pontificem collocauit inter Samaritas, qui,vt dixi, homines ex Aſſyria profecti fuerant, ac legem Dei ita receperant, vt tamen veterem idolorum cultum non deſtituerent, ac propterea Iudæis infenſi eſſent. quod Templum Trãſgreſſorum eſt appellatum. Hinc exarſit inter eos de loco adorandi Dei certamen, atque contentio. Cum enim in lege traditum eſſet, vt vno tantum in loco Deus coleretur, quem ille elegiſſet, ac primum Silo in tribu, & monte Effraim delegiſſet, deinde illa reprobata Hieruſalem in tribu Iuda,& monte Sion aſciuiſſet, Samaritæ, qui montem Effraim obtinebant, ſibi eam laudem vindicabant, quòd in Silo primum inuocatum eſſet nomen Domini, Iudæi vero contrà ad ſe id decus trahebant, quòd poſtea Sionem Deus ipſi Silo præpoſuiſſet, vt Dauid ſcripſerat, quem ipſi non accipiebant. neque.n. niſi quinque libros Moyſis approbabant. Qua de re cum aliquando diſceptaretur coram Ptolemæo Philometore rege, ille pro Iudæis pronunciauit, vt Ioſephus libro XIII ſcriptum reliquit. Hoc vero Templum poſt Antiochus Epiphanes, cũ in Iudæam infeſtus veniſſet, Ioui Hoſpitali, ipſis Samaritis non repugnantibus, conſecrauit. Ad extremum autem Ioannes Hyrcanus rex Iudæorum, cum Samariam Iudæorum imperio ſubieciſſet, Tẽplum hoc funditus euertit poſt annos ducẽtos, quàm fuerat cõditum, teſte eodem in loco Ioſepho. Veterem inde quæſtionem poſt aliquot annos tetigit Samaritana mulier loquens cum Chriſto Iudæo. vt eſt apud S. Ioãn. cap. IIII: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet. cui reſpondit Chriſtus: Veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis patrem.*

De tem-

De Templo Aegyptio. Cap. VII.

TERTIVM templum Iudęorum conditum eſt in Aegypto ab Onia. Etenim ætate Antiochi Epiphanis, ſeditione Hieroſolymis orta Onias Oniæ pōtificis filius, eius, quē Epiphanes interfecerat, vrbe profugus ad Ptolemæum Aegypti regem, & ipſius Epiphanis hoſtem, ſe contulit, atque accepto ab eo in Heliopolitana præfectura ſolo ibi oppidum Hieroſolymis ſimile condidit, Templumq. ædificauit. ibiq. pontifex inter eos Iudæos, qui ſeditione vrbe pulſi in Aegyptum conceſſerant, præfuit. Quo vero tempore Titus Cæſar templum Hieroſolymis inflāmauit, eodem hoc à Paulino proconſule Aegypti claudi eſt iuſſum, ita vt veſtigium diuini cultus in eo nullum remaneret, poſt trecentos triginta annos, quàm fuerat conſtitutum, vt Ioſephus libro Belli ſeptimo prodidit. Extat epiſtola Iudæorum Hieroſolymitanorum ad Iudæos Aegyptios, petētium, vt feſtum dedicationis Templi ſui agerent, quemadmodum alia celebrarent, libro ſecundo. Maccab. cap. primo, quam in manus ſumere, non erit inutile.

De Synagogis. Cap. VIII.

HACTENVS de Templo, ſiue de Templis ſit dictum. ſequitur, vt de Synagogis agamus. etſi enim hæ non templa fuerunt, tamen aliquid templo ſimile habuerunt. Origo autem ſynagogarum non fuit vetuſta. neq; enim in hiſtoria Iudicum, aut Regum vlla earum memoria celebratur. Ego vero, ſi quid in eiuſmodi antiquitate concipienda coniecturæ eſt concedendum, eas in Babylonico exilio primum conſtructas putarim, vt qui Tem-

plo

plo carerent, in quo aut orarent, aut docerent, locum ali quem ſimilem Templo haberẽt, in quem eiuſmodi officij gratia conuenirent. atque hoc idem feciſſe reliquos diſperſionis Iudæos in Aſia, Aegypto, & Europa cenſuerim. Itaque in prouincijs, vbi Templum non fuit, frequentiſſima fuit ſynagogarum conſuetudo. Poſtquam autem Iudæi ex Babylonia redierunt, ac Templum in vrbe Hieroſolymorum reſtituerunt, ſimul etiam inſtitutum iam ſynagogarum vſum retinuerunt, vt Iudæi Hieroſolymitani in Templo legem audirent, prouinciales vero, cum ad vrbem veniebant, in Synagogis. In commentarijs certe Hebræorum ſcriptum eſt, vltimis temporibus in vrbe Hieroſolyma quadringentas octoginta ſynagogas conſtitutas fuiſſe, quòd Iudæi eò ex omnibus regionibus conuenirent. Erant ergo Hieroſolymis ſynagogæ peregrinorum, templũ ciuium. in reliqua vero Iudæa, & Galilæa, & in ceteris prouincijs, in quibus Iudæi poſt diſperſionem verſabantur, erant ipſorum etiam incolarũ, quibus Hieroſolyma adire, non erat commodum. De Hieroſolymitana vna ſynagoga mentio fit præcipue Actuũ cap. VI: *Surrexerunt quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyranenſium, & Alexandrinorum, ac eorum, qui erant è Cilicia, & Aſia diſputantes cum Stephano.* Hi enim omnes erant Iudæi, verum in prouincijs habitantes. qui cum Hieroſolyma negociorum ſuorum cauſſa adibant, nõ ad Templũ, ſed ad ſynagogam, quam ipſi ſibi parauerant, conuenire inſtituerant. item apud Ioannem XVIII: *Ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt.* De ceteris cap. Actuum XV: *Moyſes à temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum prædicent in ſynagogis, vbi per omne ſabbatum legitur.* Moyſem autem intelligit libros eius. & IX: *Paulus petijt*

à ponti-

à pontifice epiſtolas in Damaſcum ad ſynagogas, vt ſi quos inueniſſet huius ſectæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem. De ſynagogis Galileæ, quas Chriſtus, & Aſiæ, quas S. Paulus adiuit, multa in Euangelijs, & Actis teſtimonia extant, quæ poſtea referentur, vbi de Scribis agetur. Hæ vero ſynagogæ aliquando à priuatis hominibus, & quidem etiam gentilibus, pij officij cauſſa conſtruebantur, vt illa VII Lucæ in Capharnao à centurione Romano. ſic enim dixere Iudæi: *Dignus eſt, vt ſanes illi ſeruum. diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ædificauit ipſe nobis.* Vt autem in templo ſacerdotes, & pontifex principatum gerebant, ſic in ſynagogis ſcribæ, & eorum princeps is, qui ſynagogæ princeps, ſiue archiſynagogus dicebatur. & probri loco maximi ducebatur, ſi quis ſynagogæ, ideſt cœtus illius, qui ad audiendum conueniebat, expers factus fuiſſet. Vnde ſcriptum eſt apud S. Ioannem IX: *Conſpirauerunt Iudæi, vt ſi quis confiteretur, eum eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret.* & XII: *Ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è ſynagoga non eijcerentur.* Quin etiam in ijſdem locis Scribæ ambitionis cauſſa prima cathedras affectarunt. quod Chriſtus eis obiecit, cum præcipuam illorum contundere ſuperbiam vellet. Sed de officio ſcribarum in ſynagogis poſt ſuo loco pluribus, vbi etiam alia de ſynagogis adijcientur. nunc enim hæc de ſynagogis dicere voluimus, vt eas diuerſum aliquid à templo eſſe, oſtenderemus. cuius rei argumento eſt, quòd eædem euerſo etiam templo in hunc vſque diem ſeruatæ ſunt. vnde Eccleſiæ Chriſtianorum oppoſita eſt Synagoga Iudæorum.

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER III.

Qui de diebus ſacris inſcribitur.

De Annis Hebraicis. Cap. I.

QVONIAM de locis ſacris diximus, deinceps ſequitur, vt de diebus, prout propoſuc ramus, agamus. Quæ diſputatio quò apertius explicetur, prius de tota ratione Hebraicorũ annorũ, ac menſiũ diſſeretur. Hebræi igitur, vt ſatis inter interpretes conſtat, annum habuerunt lunarem ex menſibus duodecim, & diebus trecentis quinquaginta quattuor conſtitutum; eum vero duplicem: vnum, quem naturalem, & vulgarem, alterum, quem ciuilem, & ſacrum appellauerunt. Naturalis ab initio mũdi ſub æquinoctium autumnale eſt inſtitutus, quo tempore ipſi etiam mundum à Deo creatum exiſtimarunt. Ciuilis ante egreſſum Hebræorum ex Aegypto ſub æquinoctium vernũ à Deo præſcriptus eſt, ille poſt conditos fructus, hic ante inchoatam meſſem. Vt autem lunaris annus fieret ſolaris, ideſt ſpatio, quo ſol Zodiaco circumuoluitur, finiretur, qui curſum ſuum diebus trecentis ſexaginta quinque, ac quadrante abſoluit, opus intercala-

calatione vndecim dierum, & quadrantis, qui ſupererant, fuit.

Ceterum numerus duodecim menſium confirmatur quarto tertij Regum: *Habebat Salomon duodecim præfectos ſuper omnem Iſrael, qui præbebant annonam regi, & domui eius.per ſingulos enim menſes in anno ſinguli neceſſaria miniſtrabant.*& IIII Danielis: *Poſt finem duodecim menſium in aula Babylonis deambulabat*. & III Eſther: *Menſe primo, cuius vocabulum eſt Nyſan, miſſa eſt ſors in vrnam, & exiuit menſis duodecimus, qui vocatur Adar*.

De anno vero naturali incipiente à menſe Septembri docet Cap. XXIII Exodi: *Cuſtodies ſolemnitatem in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro.* & XXXIIII: *Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitijs frugum meſsis tuæ triticeæ, & ſolemnitatem, quãdo redeũte anni tempore cuncta conduntur*. Adde, quòd annus ſeptimus, & annus quinquageſimus ordiebatur à ſeptimo menſe, vt poſtea demonſtrabitur, tanquam ab eo, vnde vetus, & naturalis annus exordium ſumeret. Quin etiam Chaldæus Paraphraſtes locum ex VIII tertij Regum ita expreſsit: *Conuenerunt ad Salomonem in menſe Fortium feſto die, quem vocabant olim primum menſem, at nunc eſt ſeptimus*. Ioſephus autem libro Antiq. primo tradidit, diluuium Noe cœpiſſe ſecundo menſe anni, qui à Macedonibus vocatur Dios, ab Hebræis Mareshuan, qui reſpondet apud Romanos Octobri.

De inſtitutione vero ſacri anni ſic pręcepit Deus in Aegypto cap. XII Exodi: *Menſis iſte vobis principium menſium primus erit in menſibus anni.* Eum vero menſem poſt vocauit Cap. XXXIII *menſem Nouarum frugum*, & XXXIIII *menſem verni temporis*. Quare omnium conſenſu putatur fuiſſe idem, atque Martius.

De intercalatione non extat præceptum in lege vllũ, verum interpretes aſſerunt, eã neceſſariam fuiſſe, vt conſeruaretur ratio menſium, qui à noua ſemper luna exorſi ſunt, & Paſchæ, quam quartadecima die primi menſis celebrari oportuit paullo ante meſſem, & Tabernaculorũ, quæ perfecta vindemia celebrari Deus præcepit. Eos vero dies Iudæi interpoſuerunt ſecundo, & quarto quoque anno poſt menſem duodecimum, qui dicitur Adar. Itaque eum menſem tertiumdecimum vocant Veadar, quaſi alterum Adar, dierum viginti duorum, & viginti triũ, vicibus alternatis, habita ratione quadrantis.

De menſibus. Cap. II.

MENSES porro ſingulos inſtituerunt à noua luna. eos vero ante exilium Babylonicum nominarunt à numero, prout quiſque primus erat, aut ſecundus, aut tertius vſque ad duodecimum. Poſt reditum autem ex Babylonia his ferme, vt aiunt interpretes, ornati ſunt nominibus Niſan, zius, ſiue Iar, Siuan, Tamuz, Ab, Elul, Ethanim, ſiue Tiſri, Bul, ſiue Mareshuan, Casleu, Thebet, Sebat, Adar, qui reſpondent Martio, Aprili, Maio, Iunio, Iulio, Auguſto, Septembri, Octobri, Nouembri, Decembri, Ianuario, & Februario. Ex his autẽ alij xxx dies alternatim habuerunt, alij xxix. vnde illi pleni, hi caui vocati ſunt. Qua ratione ccclIIII dies emerſerunt. Prioris appellationis teſtimonio eſt caput Exodi xl: *Menſe primo quartadecima die menſis ad veſperam Phaſe Domini eſt.* & Numer. ix: *Faciat Phaſe Domino in menſe ſecũdo quartadecima die mẽſis ad veſperam.* & primi Paralip. xxvii: *Primæ turmæ in primo menſe Ieſboan præerat. Secundi menſis habebat turmam Dudia. Dux turmæ tertiæ in menſe ter*

tio

tio erat Banaias. Quartus menſe quarto Azahel, Quintus menſe quinto Samaoch, Sextus menſe ſexto Hira. atq. ita deinceps vſque ad duodecimum.

De nominibus alijs poſtea menſibus inditis docet quintum tertij Eſdræ: *In ſecundo anno regni ipſius menſe Nyſan primo.* tertium Eſther: *Menſe primo, cuius vocabulum eſt Nyſan.* Baruc primum: *Decima die menſis Siuan.* Sextum ſecundi Eſdræ: *Viceſimo die menſis Elul.* Zachariæ VII: *In quarta menſis noni, qui eſt Caſleu.* & primum: *Quarta vndecimi menſis Sabath.* & primi Maccab. XVI: *Menſe vndecimo, hic eſt menſis Sabath.* Eſther XVI: *Menſis duodecimus, qui vocatur Adar.* Sextum tertij Regum: *Menſe Zio, ipſe eſt menſis ſecundus.* Item: *Anno quarto fundata eſt domus Domini in menſe Zio, & in anno vndecimo mẽſe Bul, ipſe eſt mẽſis octauus, perfecta eſt domus.* & VIII: *Conuenit Iſrael in menſe Bethanim, ſiue Ethanim in ſolemni die, ipſe eſt menſis ſeptimus.* reliqua ex interpretibus. At quia lunares quoque menſes ſunt, propterea nõ ſemper menſibus Romanorum reſponderunt, ſed ſæpe in binos ſinguli incurrerunt.

De Septimanis. Cap. III.

MENSES inde ſingulos in ſeptimanas, ſeu hebdomadas diuiſerunt. Septimum autem quenque diem vocauere ſabbatum, ideſt requietem, quòd eo die poſt opus ſex dierũ Deus quieuiſſet. atque ea de cauſſa ipſam etiã ſeptimanã ſabbatum appellarunt. Paralip. triceſimo tertio ſecũdi: *Qui ſibi per ſingulas hebdomadas ſuccedere conſueuerant.* & Lucas XVIII: *Ieiuno bis in Sabbato,* ideſt in ſeptimana. Hinc dixere primam, & vnam, & alteram Sabbati, pro prima, & ſecunda die ſeptimanæ. vt S. Marcus XVI: *Et valde mane vna Sabbatorum.* ac mox: *Sur-*

gens mane prima Sabbati.& S.Matthæus:*Veſpere Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati*, ideſt veſpere eius diei, qui ſuccedit primus ſeptimanæ, ſiue veſpere præcedente primum diem ſeptimanæ. & Actuum xx: *Vna Sabbati cum conueniſſemus ad frangendum panem*.Eſt autem prima,ſiue vna Sabbati, dies, quam Chriſtiani Dominicam vocant,quam etiam commemorauit S. Ioannes in Apocalypſi: *Fui in ſpiritu Dominica die*. Vnde dixit poſt S. Hieronymus aduerſus Vigilantium: *Per vnã Sabbati,hoc eſt in die Dominico,omnes conferre,quæ Hieroſolymam in ſolatia dirigantur,Apoſtolus Paulus præcepit*. id autem præcepit ſecunda ad Corinthios xvi: *Per vnam Sabbati vnuſquiſque veſtrum apud ſe reponat*.

De diebus profeſtis. Cap. IIII.

DIES porro vocarunt lunas,ita vt primam,& ſecundam lunam,ac primam,& ſecundam diem ponerent pro eodem. vt primo tertij Eſdræ: *Ioſias immolauit Phaſe quartadecima luna primi menſis*, pro eo quod alibi fuit ſcriptum, *quartadecima die*. Dies porro ſiue æſtiui,ſiue hyberni eſſent,duodecim horas habuerunt,& noctes totidem, ſed inæquales.vnde ſcripſit S. Ioannes Cap. 11: *Nonne duodecim ſunt horæ diei?*& Matthæus xx idem ſignificauit,vbi horæ tertiæ,ſextæ,nonæ,& demum vndecimæ meminit,tanquam extremæ diei.Ex his autem diebus alii profeſti fuerunt, alij feſti. Profeſti, quibus opus exercere fas fuit,matutino,& veſpertino holocauſto cõfecto.Feſti,quibus ab opere abſtinere neceſſe fuit. Profeſti vero aut primi menſium fuerunt, qui Neomeniæ dicti ſunt, aut inter ſeptimanas interiecti, de quibus ſeorſum agemus.

De

De Neomenijs. Cap. V.

SINGVLA ergo menſium initia ſacra eſſe Deus conſtituit. quos dies Græci Neomenias, Latini Kalendas vocarunt, ita ut proprium holocauſtum, quo inſignirentur, haberent, ceſſationem tamen ab operibus non haberent. ſic enim mandatum eſt Numerorum XXVIII: *In Kalendis, ideſt menſium exordijs, offeretis holocauſtum Domino vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos ſeptem immaculatos, & tres decimas ſimilæ ex oleo in ſacrificio per agnos ſingulos holocauſtum ſuauiſsimi odoris, atque incenſi Domino. Libamenta autem vini, quæ per ſingulas fundenda ſunt victimas, ita erunt. media pars hin per ſingulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. hoc erit holocauſtum per omnes menſes, qui ſibi vertente anno ſuccedunt.* Quod ſic explicuit Ioſephus: *In initio menſis & quotidiana ſacrificia, & duos vitulos cum agnis anniculis ſeptem, & arietem mactant, hoedum vero pro declinatione peccatorum, ſi forte per caſum obliuionis eueniant.* Hinc ſecundo ſecundi Paralip. ſcriptum eſt: *Ad holocauſtomata Neomenijs, quæ mandata ſunt Iſraeli.* & octauo: *Salomon obtulit holocauſta ſuper altare Domini, vt per ſingulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moſi in Sabbatis, et in Kalendis.* & Eſdræ ſecundo: *Fecerunt holocauſtum iuge in Kalendis.* & Iſaiæ primo: *Kalendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odiuit anima mea.*

De diebus ſingulis. Cap. VI.

DIES vero ceteri inter ſeptimanas interiecti ex præſcripto Dei haud prorſus religione caruerunt. Nam licet operibus pro neceſſitate vacarunt, tamē matutinum,

ac veſpertinũ holocauſtũ iuge facere à Deo iuſſi ſunt. vt ſcriptum eſt Exodi XXIX, & Numerorum XXVIII: *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre debetis, agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocauſtum ſempiternum, vnum offeretis mane, alterum ad veſperam, decimam partem ephi ſimilæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſsimo, & habeat quartam partem hin. holocauſtum iuge eſt, quod obtuliſtis in monte Sinai in odorem ſuauiſsimum incenſi Domini. & libabitis vini quartam partem hin per agnos ſingulos in ſanctuario Domini, alterumq. agnum ſimiliter offeretis ad veſperam iuxta omnem ritum ſacrificij matutini, & libamentorum eius oblationẽ ſuauiſsimi odoris Domino.* & Leuit. XXIII: *Offeretis oblationes Domino holocauſta, & libamenta iuxta ritum vniuſcuiuſque diei.* Quam legem ſic expreſsit Ioſephus: *Ex publico ſumptu lex agnum anniculum ſingulis diebus docet occidi inchoante die, & terminante.* Vnde II Paralip. ſecundo ſcriptum: *Ad holocauſtomata mane, & veſpere, quæ mandata ſunt Iſraeli.*

De diebus feſtis. Cap. VII.

FESTOS autem dies ſabbata nominarunt. vt Leuit. XIX: *Sabbata mea cuſtodite.* Hæc vero à veſpera ad veſperam celebrata ſunt. ſic enim poſt præcepit Deus XXIII: *A veſpera ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra.* item: *Die primo à die octauo erit ſabbatum, ideſt requies.* Celebrarunt autem non ſolum ab opere ceſſando, ſed etiam offerendo, orando, & interdum etiam animas ſuas affligendo, ideſt ieiunando, vt poſt apparebit. Ex his autẽ alij à Deo, alij ab hominibus inſtituti ſunt. à Deo Sabbatum, Paſcha cum Azymis, Primitiæ cum Pentecoſte, Tubæ, Expiationes, Tabernacula cum Collectis, annus

ſepti-

ſeptimus,& annus quinquageſimus;ab hominibus Encæ nia,& quædam alia minus inſignia,quæ ſuo loco prodē tur.agamus ergo de ſingulis.

De Sabbato. Cap. VIII.

In primis autem ſeptimum diem,quem Sabbatum ap pellarunt,ſummo honore colendum mandauit Deus. at que ita ab omni opere in eo ceſſandum,vt ne ignem qui dem domeſtici vſus cauſſa ſuccenderent. primum Exodi xx:*Memento vt diem Sabbati ſanctifices.Sex diebus ope raberis,& facies omnia opera tua, ſeptimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt.nullum facies opus in eo. Sex .n. diebus fecit cœlum, & terram,& mare, & omnia, quæ in eis ſunt.& requieuit in die ſeptimo.idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificauit eum.* & xxxv: *Non ſuccendetis ignem in omnibus habitaculis veſtris per diem Sabbati.* Deinde Leuitici xxiii: *Sex diebus facietis opus, dies ſeptimus, quia Sabbati requies eſt, vocabitur ſanctus. nullum opus facietis in eo.* Eo vero die ſacrificari, & Panes Propoſitionis refici iuſsit. De ſacrificio Numerorum xxviii: *Die ſabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio,et liba,quæ rite fundantur per ſingula Sabbata.* De Panibus xxiiii: *Accipies ſimilam, & coques ex ea duodecim panes. Per ſingula Sabbata mutabuntur coram Domino ſuſcepti à filijs Iſrael fœdere ſempiterno.* Hæc porro his verbis explicuit Philo in libro de ſacrificijs:*Publica ſacrificia alia ſiunt quotidie,alia ſeptimo quoque die, alia in nouilunijs, alia in ieiunijs, alia tribus diebus feſtis præcipuis. Quotidie iuſſu legis agni duo mactantur,mane, ac veſpere cum gratiarum actione,alter pro diurnis, alter pro no*

ctur-

ęturnis beneficijs, quæ aſsidue Deus largitur humano generi. Septimo die is numerus duplicatur, in æternitatis honorem, quòd ſeptimus dies mundi natalis ſit. Quotidie ēt bis incenſa ſunt thura in ara, quæ intra velum eſt, oriente ſole occidenteq. ante matutinum, & poſt veſpertinum ſacrificium. Panes item ſeptimo quoque die proponuntur in ſacra menſa, cū panibus autē ſai, & thus menſæ imponitur.

De *P*aſcha, & Azymis. Cap. IX.

PRAECIPVVS etiam honos Paſchæ habitus eſt. Hoc vero quādo inſtitutum, cur ita vocatum, & qua ratione celebratum ſit, ita demonſtrabitur, vt lex primū proferatur, deinde explicatione ornetur. Sic ergo de Paſchate mandauit Deus Hebræis adhuc in Aegypto agentibus, Exodi XII: *Menſis iſte vobis principium menſium primus erit in menſibus anni. decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum per familias, et domos ſuas ſine macula maſculum anniculum, & hoedum, & quartadecima die immolabit eum ad veſperam, & ſumet de ſanguine, & ponet ſuper vtrumque poſtem, & ſuper liminaribus domorum, in quibus comedent illum, & edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cum lactucis agreſtibus. non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed aſſum tā-tum igni. renes veſtros accingetis, calciamenta habebitis in pedibus tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinantes. eſt enim Phaſe, ideſt tranſitus Domini, & tranſibo per terram Aegypti. Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus, in quibus eritis, & videbo ſanguinem, & tranſibo vos, nec erit in vobis plaga diſperdens, quando percuſſero terrā Aegypti. Habebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eam ſolemnem Domino in generationibus ve-*

ſtris

*ſtris cultu ſempiterno.*Mox de Azymorum diebus ita ſubiecit:*Septem dies Azyma comedetis. in die primo non erit fermentum in domibus veſtris. quicunque comederit fermẽtum, peribit anima illa de Iſrael à primo die vſque ad diẽ ſeptimum.Dies prima erit ſancta, atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis. nihil operis facietis in eis exceptis ijs, quæ ad veſcendum pertinent.Et obſeruabitis Azyma vſque ad diem viceſimam primam eiuſdem menſis ad veſperam. Septem diebus fermentatũ non inuenietur in domibus veſtris, qui comederit fermẽtatũ, peribit anima illius de cœtu Iſrael tam de aduenis, quàm de indigenis terræ.*& mox: *Cum introieritis in terram, quam Dominus daturus eſt vobis, vt pollicitus eſt, obſeruabitis cæremonias iſtas.& cum dixerint vobis filij veſtri. Quæ eſt iſta religio? dicetis eis.Victima trãſitus Domini eſt, quando tranſijt per domos filiorum Iſrael in Aegypto percutiens Aegyptios, & domos noſtras liberans.* Deinde Leuitici XXIII de Paſcha,& Azymis eadem repetijt: *Menſe primo, & quartadecima die menſis ad veſperam Phaſe Domini eſt. Septem diebus Azyma comedetis. dies primus erit vobis celeberrimus, ſanctusque. nullum opus ſeruile facietis in eo, ſed offeretis ſacrificium in igne ſeptem diebus. dies autem ſeptimus erit celebrior, & ſanctior. nullumque opus ſeruile facietis in eo.*Item XVI Deuteronomij: *Sex diebus comedes Azyma, et in die ſeptima, quia Collecta eſt Domini Dei tui, non facies opus.*

Dixi, quid ſit in lege, nunc expoſitionem proferam legis. Repetendum eſt igitur, annum ante Moyſem incœpiſſe ab æquinoctio autumni mẽſe Septembri, Deum autem mandaſſe Moyſi, vt ordirentur ab eo menſe, quo ex Aegypto egrederentur, qui tum primus menſis dictus, poſt autem Nyſan appellatus eſt, & idem apud Roma-

nos,

nos,atque Martius fuit, & æquinoctium vernum continuit. vnde Exodi XIII menſis Nouarum frugum eſt dictus: *Hodie egrediemini menſe Nouarum frugum.* & Deuteronomij XII: *Obſerua menſem Nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phaſe.* Icciroo vero ita dictus eſt, quoniam in Aegypto, & Syria menſe Martio ſegetes matureſcere incipiunt. Sic enim ſcribit Philo libro III de vita Moiſis: *Moſes primum menſem fecit eum, qui in vernum æquinoctium incidit, nō ſicut quidam, qui præcedentibus id honoris tribuunt, non obſeruato naturæ beneficio. tunc enim matureſcunt ſegetes ad victum neceſſariæ, arborum vero fœtus pubeſcūt recens editi, ſecundis menſis inferendi. quippe ſine tritico, hordeo, ceteriſq. ſimilibus frugibus nō viuitur, ſine vino, et oleo, fructibuſq. arboreis quadā gētes ætatem producūt in annos plurimos. eius menſis die quarta decima ſub ipſum tempus, quo luna ſuum orbem ſolet complere lumine, celebratur migrationis publica feſtiuitas, quam Chaldaice Paſcha nominant. quo tempore, non vt alias, plebeij homines victimas adducunt ad altare mactādas à ſacerdotibus, ſed iubente lege tota gēs ſacrificat, dū pro ſe quiſque mactat hoſtiam ſuis manibus.* Itē in libro de decalogo: *Patria Hebræorum lingua Paſcha dicitur, quando populariter ſinguli ſacrificant non expectatis ſacerdotibus, ipſi permiſſu legis fungentes ſacerdotio quotānis per vnum diem deſtinatum huic negocio. quādo etiam offertur manipulus gratiarum actionis pro vbertate camporum, & frugum abundantia.*

Phaſe ergo, ſiue Paſcha, ideſt tranſitus Domini, celebrabatur quartadecima luna, ſiue quartadecima die mēſis Martij ad veſperam, cum ſingulæ familiæ ſibi agnum occiderēt, & aſſatū cū azymis ederēt. Sequens aūt dies, ideſt quintadecima & Paſcha, & prima Azymorum voca-

cabatur,inde ſeptima ab illa,nempe viceſima prima,erat ſeptima Azymorum, quam Collectam dicebant, quia tum fruges terræ metebant, ac colligebant. Quoniam autẽ dies feſtus apud eos incipiebat a veſpere, propterea quarta decima die Phaſe celebrari incipiebat, & in quinta decima deſinebat,quam & Paſcha,& primã Azymorum diximus.Sic enim locutus eſt S.Lucas: *Dies Azymorum,qui dicitur Paſcha.* item: *Venit dies Azymorum, in quo neceſſe erat occidi Paſcha.* & S. Marcus: *Primo die Azymorum,quando Paſcha immolabant.* Hic enim Paſcha pro agno Paſchali accipitur,vt in illo:*Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus.*

Cautum inde lege Synedrij fuit, vt traditur ab Hebræis in libro Seder Olã, ne Paſcha celebraretur die ſeptimanæ ſecundo,quarto,& ſexto,ſi in eos incidiſſet.Itaque ſi dies quintadecima menſis incurrebat in ſextum diem ſeptimanæ,Paſcha differebatur in poſterum diem, qui erat Sabbatum.quemadmodum factum aiunt eo anno,quo Chriſtus eſt paſſus.Ille autem, vt multi opinantur interpretes,à lege Dei nolens recedere,celebrauit illud feria quinta veſpere.Iudæi vero morem nouum,aut traditionem patrum ſequuti feria ſexta veſpere,vnde ſolẽnitas Sabbati initium erat ductura. Neque vero interpretes multi aliter congruere verba S. Ioannis cum verbis aliorum Euangeliſtarum poſſe arbitrantur. quorum hi Paſcha celebratum eſſe à Chriſto feria quinta veſpere tradunt,ille vero ipſum in Paraſceue i. præparatione Paſchæ,ideſt pridie Paſchæ eſſe paſſum exponit. Accedit,quòd in ipſa Paraſceue,quæ dies eſt ſexta,Iudæi dixerunt,ſe nolle prætorium ingredi, ne cõtaminarentur, & comedere Paſcha poſſent. id quod eo die non mane, ſed veſpere erant facturi, qui ad ſolemnitatem ſequentis,

tis Sabbati pertinebat. Neque vero ſolum dies prima Azymorum Paſchatis nomine decorata eſt, ſed etiam reliquæ. vt à S. Luca Act. XII: *Erant dies Azymorum. Quē cum apprehendiſſet, miſit in carcerem volens poſt Paſcha producere eum populo.*

Non eſt præterea illud ſilentio prætereundum, ex præcepto Dei Paſcha celebrari non potuiſſe, niſi in vrbe regni metropoli. Deuteronomij XVI: *Non poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium tuarum, quas Dominus daturus eſt tibi, ſed in loco, quē elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi.* Itaque in Silo primum, deinde Hieruſalem celebrari eſt ſolitum.

Vt autem hæc ipſa illuſtriora reddantur, placet his quoque paſchata apparate celebrata, de quibus litteræ ſacræ loquantur, attexere. Celebratum eſt igitur primum Paſcha in terra Chananæa à Ioſue, vt ſcriptum eſt V Ioſue: *Manſerunt filij Iſrael in Galgalis, & fecerunt Phaſe quartadecima die menſis ad veſperam in campis Hiericho, & comederunt de frugibus terræ, altero azymos panes, & polentam huius anni.* Alterum tempore Ezechiæ regis Iudæ. de quo ſic II Paralip. XXX: *Inito conſilio Regis, & principum, & vniuerſi cœtus Hieruſalē, decreuerunt, vt facerent Phaſe menſe ſecundo. non enim potuerant facere in tempore ſuo, quia ſacerdotes, qui poſſent ſufficere, ſanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Hieruſalem.* & poſt: *Fecerunt filij Iſrael, qui inuēti ſunt in Hieruſalem, ſolemnitatem Azymorum ſeptem diebus ſolemnitatis immolantes victimas pacificas, & laudantes Dominum Deum patrum ſuorum. & placuit vniuerſæ multitudini, vt celebrarent etiam alios dies ſeptem. quod & fecerunt cum ingenti gaudio. factaque eſt grandis celebritas in Hieruſalem, qualis à diebus Salomonis filij*

lij Dauid regis Iſrael in ea vrbe non fuerat. Tertium factũ eſt à Ioſia rege XXIII quarti Regum: *Non eſt factum Phaſe tale à diebus Iudicum, qui iudicauerunt Iſrael, & omnium dierum regum Iſrael, & regum Iudæ, ſicut in octauo decimo anno regis Ioſiæ.* Item II Paralip. XXXV. & tertio Eſdræ primo. Quartum, poſtquam è Babylonia redierunt. VI primi Eſdræ: *Filij Iſrael tranſmigrationis fecerunt paſcha quarta decima die menſis primi, & fecerunt ſolemnitatem Azymorum ſeptem diebus in lætitia.* Hactenus de Paſcha, & Azymis.

De Pentecoſte. Cap. X.

SEQVVNTVR Primitiæ, & Pentecoſte, quæ etiam Hebdomades appellatæ ſunt. Quæ vero hæc fuerint, & quibus diebus peracta ſint, eadem, vt ante, ratione tradetur, nempe primum loca legis prodendo, deinde breuem eorum explicationem adijciendo. Sic igitur de die Primitiarum præcepit Deus Leuitici XXIII: *Cũ ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem, feretis manipulos ſpicarum primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotem, qui eleuabit faſciculum coram Domino, vt acceptabile ſit pro vobis, altero die Sabbati, & ſanctificabit illum, & eodem die cædetur agnus immaculatus anniculus in holocauſtum Domino, & libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ ſimilæ conſperſæ oleo in incenſum Domino, odoremque ſuauiſsimum, liba quoque vini, quarta pars hin.* Quibus dictis ſubijcit de Pentecoſte poſt ſeptẽ hebdomadas celebranda ita: *Numerabitis inde ab altero die Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum ſeptem hebdomadas plenas vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt quinquaginta dies, & ſic offe-*

offeretis ſacrificium nouum Domino panes primitiarum duos, ſeptem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis in odorem ſuauiſsimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duoſque agnos anniculos hoſtias Pacificorum. Item Numerorum XVIII, & Deuteronomij XVI: *Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die, qua falcem in ſegetem miſeris, & celebrabis diem feſtum hebdomadarum Domino Deo tuo.* Rationem autem offerendarum primitiarum docuerat ſecundo Leuitici inquiens: *Si obtuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino de ſpicis adhuc virẽtibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino fundens ſuper ea oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini eſt. de qua adolebit ſacerdos in memoriam muneris partem farris fracti, & olei, ac totum thus.* Qualis vero hæc ratio eſſet, apertius quoque Ioſephus explicuit Antiq. tertio: *Secunda Azymorum die, qua eſt ſexta decima menſis Martij, frugum, quas meſſuerunt (non enim ante attingunt) partem ſumunt. ac rati primum Deo honorem habendum, à quo earum copiam acceperunt, hoc modo illi earum primitias offerunt. Vbi manipulum ſpicarum ſiccarũt, & tuderunt, hordeaque ipſa ad molendum nudarunt, aſſarium altari Deo admouent, & pugillum vnum ex eo inijciẽtes, reliquum ad vſum ſacerdotis relinquunt. atque inde publice meſsis facienda poteſtas datur. Sacrificant autem in Primitijs frugum agnum in holocauſtum Deo. Hebdomade vero ſeptima poſt hoc ſacrificium tranſacta (hæ hebdodes dies ſunt quadraginta nouem) quinquageſima die afferunt ad Deum panes ex farina hordeacea, duo aſſaria, cũ fermento factos, ſacrificium vero agnos duos. & Deo quidẽ offeruntur ſolum, ſacerdotibus vero ad cœnam præbentur.*

nec

nec licet ex eis quidquam in craſtinum relinquere. & immolant in holocauſtū vitulos tres, arietes duos, agnos quattuordecim, & hircos pro peccato duos.

Ex his omnibus in vnum collatis ſatis intelligi poteſt, ſexta decima die Martij, quam ſecundam Azymorum diximus, falcem in ſegetem primum eſſe miſſam, lectumque nouarum frugum manipulum Domino eſſe oblatum, vt ſanctificaretur futura meſsis, eumque diem Primitiarum vocatum; Meſſe inde poſt quadraginta nouem dies perfecta, ipſo die quinquageſimo feſtum Pentecoſtes, ſiue Quinquageſimæ celebratum fuiſſe ſexto die menſis Siuan, qui reſpondit Maio, atque eo die panes è nouis frugibus Deo oblatos eſſe; Feſtū autem Pentecoſtes alio nomine feſtum Hebdomadū eſſe dictum, quòd in fine hebdomadum ageretur. vnde illud eſt ſecundo Maccabæorum duodecimo: *Venerunt Hieroſolymam die ſolemni Septimanarum inſtante, & poſt Pentecoſten abierunt contra Gorgiam.* & Actuum II: *Cum complerentur dies Pentecoſtes.*

De feſto Tubarum. Cap. XI.

SEQVITVR dies Tubarū, qui die prima ſeptimi menſis eſt celebratus, quem illi Tiſri, nos Septembrem vocamus. De eius vero cultu ſic præcepit Deus Leuitici XXIII: *Menſe ſeptimo prima die mēſis erit vobis Sabbatū memoriale clangentibus tubis, & vocabitur ſanctum. nullum opus ſeruile facietis in eo, & offeretis holocauſtum Domino.* Celebratus eſt autem in memoriam, vt aiunt interpretes, eius diei, quo tubis clangentibus Deus legē Moiſi in monte Sinai dedit, aut eius, cum liberatus eſt Iſaac inuento ariete hærente cornibus. Huius vero diei men-

ti fit pſalmo lxxx: *Buccinate in Neomenia tuba in inſigni die ſolemnitatis veſtræ, quia præceptum eſt in Iſrael.* & apud Philonem in Decalogo: *Sacrum Nouilunium, in quo tuba canitur.*

De feſto Expiationum. Cap. XII.

FESTVM autem Expiationum decimam ſeptimi menſis diem habuit dedicatam, qui etiam Ieiunij dies dictus eſt, quòd eo animas affligere, ideſt ieiunare lege iuſsi ſunt. de eo vero ſic præcipere perrexit Deus Leuitici XXIII, inquiens: *Decimo die menſis ſeptimi dies Expiationum erit celeberrimus, & vocabitur Sanctus, affligetisque animas veſtras in eo, & offeretis holocauſtum Domino. nullum opus ſeruile facietis in eo, quia dies propitiationis eſt. & affligetis animas veſtras die nono menſis. omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis.* De eodem vero die ſic præceperat etiam XVI: *Menſe ſeptimo decima die menſis affligetis animas veſtras, nullũq. opus facietis ſiue indigena, ſiue aduena, qui peregrinatur inter vos. In hac die expiatio erit veſtri, atque mundatio ab omnibus peccatis veſtris. coram Domino mundabimini. Sabbatum enim requietionis eſt. & affligetis animas veſtras religione perpetuo. Expiabit autẽ ſacerdos, qui vnctus fuerit, Sanctuarium, Tabernaculum Teſtimonij, atque Altare, ſacerdotes quoque, et vniuerſum populum. Eritque vobis hoc legitimum ſempiternum, vt oretis pro filijs Iſrael, & pro cunctis peccatis eorum ſemel in anno.* Quomodo vero hæc expiatio peccatorũ, & Tabernaculi fieret capro emiſſario in deſerta emiſſo, eodem capite traditur. quæ res quia ad pontificis officium pertinuit, in eum locum reijcietur, in quo de pontifice diſputabitur.

Hic

Hic vero dies Ieiuniũ appellatus eſt à Hieremia XXXVI: *Leges de volumine audiente populo in domo Domini in die Ieiunij.* Quare Ioſephus dixit VI Belli: *Die expiationum ieiunare mos fuit cunctis.*

De feſtis Collectarum, & Tabernaculorum. Cap. XIII.

VLTIMA fuit celebritas Tabernaculorũ, quæ per octo dies peracta eſt. ex quibus primus, qui Septembris quintus decimus fuit, & octauus, qui fuit viceſimus ſecũdus, Collecta fructuum dictus eſt, vt diſtingueretur ab illa altera collecta frugum, de qua diximus. De eo vero ſic XXIII Leuitici: *A quinto decimo menſis ſeptimi erunt feriæ Tabernaculorum ſeptem diebus Domino. Dies primus vocabitur celeberrimus, atque ſanctiſsimus, & offeretis holocauſtum Domino. eſt enim cœtus, atque* COLLECTAE. *nullum opus ſeruile facietis in eo. A quinto decimo ergo die menſis ſeptimi, quando congregaueritis omnes fructus terræ veſtræ, celebrabitis ferias Domini ſeptem diebus. die primo, & die octauo erit ſabbatum, ideſt requies, ſumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, celebrabitisque ſolemnitatem eius ſeptem diebus per annũ. menſe ſeptimo feſta celebrabitis, & habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus. Omnis, qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis, vt diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Iſrael, cum educerem eos de terra Aegypti.* Eadem repetuntur Numerorum XXIX, adiectis ſacrificijs, quæ ſingulis feſtis facienda ſun: : *Die prima offeretis holocauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino vitulum de armento vnum, arietem vnum, & agnos anniculos immaculatos ſeptem. Quintadecima vero die offe-*

retis holocauſtũ vitulos de armento tredecim. in die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos immaculatos quattuòrdecim. die tertio vitulos vndecim, arietes duos, agnos immaculatos quatuordecim. die quarto vitulos decem, arietes duos, & agnos quattuordecim. die quinto vitulos nouem, arietes duos, agnos quattuordecim, die ſexto vitulos octo, arietes duos, agnos quattuordecim, die ſeptimo vitulos ſeptem, arietes duos, agnos quattuordecim. die octauo, qui eſt celeberrimus, vitulum vnum, arietẽ vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem. Hæc offeretis Domino in ſolemnitatibus veſtris præter vota, & oblationes ſpontaneas in holocauſto, in ſacrificio, in libamine, et in hoſtijs pacificis. & Deuteromij xvi: *Solemnitatem Tabernaculorum celebrabis per ſeptem dies, quando collegeris de area, & torculari fruges tuas, & epulaueris in feſtiuitate tua.*

Tabernacula ergo, monumẽtum illius temporis, quo populus in deſerto ſub tabernaculis fuit, in Collectas fructuum inciderunt in autumno in exitu anni veteris, ſiue naturalis, vt ſignificatur xxiii Exodi: *Facies & ſolemnitatẽ in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro,* & xxxiiii: *Facies & ſolemnitatẽ, quãdo redeunte anni tempore cuncta conduntur.* Significat enim æquinoctium autumnale naturalis anni præteriti finem, & principium ſequentis in menſe Septembri. De his vero magna lætitia celebratis agitur Heremiæ octauo poſt reſtitutam vrbem: *Inuenerunt ſcriptum in lege, præcepiſſe Dominum in manu Moiſi, vt habitent filij Iſrael in tabernaculis in die ſolemni menſe ſeptimo, vt prædicent, & diuulgent vocem in vniuerſis vrbibus ſuis, & in Hieruſalem dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos*

mos palmarum, & frondes ligni nemoroſi, vt fiant taberna cula, ſicut ſcriptū eſt. Et egreſſus eſt populus, & attulerunt, feceruntq. ſibi tabernacula vnuſquiſque in domo ſua, & in atrijs ſuis, & in atrijs Domus Dei, & in platea portæ aqua rum, & in platea portæ Effraim. Fecit ergo vniuerſa eccleſia eorum, qui redierant de captiuitate, tabernacula, & ha bitauerunt in tabernaculis. non enim fecerunt à diebus Ioſua filij Nun taliter filij Iſrael vſque ad diem illam. & fuit lætitia magna nimis. Legit autem in libro legis Dei à die primo vſque ad diem nouiſsimum, & fecerunt ſolemnitatem ſeptem diebus, & in die octauo COLLECTAM *iuxta ritum.* De eorumdem etiam ritu ſcribit diſerte Ioſephus libro tertio Antiquitatum, cuius verba prætereunda ſilẽ tio non videntur: *Quintadecima die eiuſdem menſis tempore ad hiemem vergente Deus tabernacula figere iuſsit ſin gulos per familias, metuentes frigus pro anni cuſtodia. dũque in patriam peruenirent, in illa vrbe, quam propter tẽplum metropolim haberent, eos octo diebus feſtiuitatem age re, & holocauſta facere, & ſacrificare Deo, & pacificas hoſtias offerre præcepit. vtque in manibus portarent ramos myrti, & ſalicis, ſummitatesq. palmarum, & virgulas ma li Perſici. Prima itaque dierum fit holocauſtum hoſtiarum ex tredecim bobus, & agno vno, aut pluribus, & arietibus duobus, adiecto hirco pro declinatione peccatorum. ſex autem diebus ipſe quidem numerus agnorum, & arietum cũ hirco ſacrificatur, ſubtrahitur autem ſingulis diebus vnus bos, donec ad ſeptimũ veniatur, & ab omni opere die octauo requieſcunt, & Deo vitulum immolant, & arietẽ, & agnas ſeptem, & hircum pro declinatione peccatorum.* Hoc vero feſtum dicitur Græce Scenopegia, ad quod celebrandum in Hieruſalem legitur in Euangelio etiam veniſſe Chriſtus.

Ceterum feſti omnes, de quibus dictum eſt, dies præcipue ad tres rediguntur PASCHA, PENTECOSTEN, ET TABERNACVLA. Atque hi ſunt, quibus quotannis virilis ſexus omnes ter conuenire ex omnibus Iudeæ finibus debuerunt in vrbem Hieruſalem, vt ſacris intereſſent. ſic enim mandauit Deus Exodi XXIII: *Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis, ſolemnitatē Azymorum cuſtodies, ſeptem diebus comedes Azyma tempore menſis Nouorum, & ſolemnitatem meſſis primitiuorū operis tui, quacunque ſeminaueris in agro, & ſolemnitatē in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne maſculinum tuū in conſpectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit.* nempe, vt diximus *in ſolemnitate Azymorum, in ſolemnitate Hebdomadarum, & in ſolemnitate Tabernaculorum*. Siquidem ſecundo Paralip. octauo ſcriptum eſt: *Tunc obtulit Salomon holocauſta Domino ſuper altare Domini, quod extruxerat ante porticū, vt per ſingulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moiſi in ſabbatis, & Calendis, & in diebus feſtis ter per annum, ideſt in ſolemnitate Azymorū, & in ſolemnitate Hebdomadarum, & in ſolemnitate Tabernaculorum.*

Cum autem tria Sabbata, ſiue feſta fuerint, ad quæ quotannis adire viros ſingulos oportuerit, Paſcha, Pentecoſte, & Tabernacula, merito quæri poteſt, quodnam ex his fuerit illud, quod S. Lucas VI vocat ſabbatum ſecundoprimum, inquiens: *Factum eſt autem in Sabbato ſecundoprimo, cum Ieſus tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli eius ſpicas.* neque enim Paſcha fuit, quia XIIII die Martij nondum erant maturæ ſpicæ, neque Pentecoſte, quia ſexta Maij meſsis iam abſoluta erat. & ſi alterum eorum eſſet, tamen ratio non extaret, cur ſecundoprimum

mum diceretur. Omnino autem conſentientibus omnibus inter Paſcha, & Pentecoſtēn illud inciderit, neceſſe eſt, cum eo tantum tempore meſsis vigeret. Hoc loco multa interpretes ex ingenio confinxerunt, quorum nihil probabilius, atque aptius ab eruditis hominibus iudicatur, quàm quod à S. Ioanne Chryſoſtomo affertur, fuiſſe ſabbatum, ſeu ſeptimum diem, qui in Neomeniam Aprilis inciderit, ita vt duplex tum feſtum fuerit, ſeptimus dies, & Neomenia. Verum & hæc expoſitio reprobari poteſt; primum, quia ſola coniectura fulcitur, deinde, quia rationem non affert, cur tale ſabbatum ſecundo primum dicatur, tertio, quia Neomenia ſacer quidem erat dies, non tamen feſtus, cum opus exerceretur. quare talis dies duplex ſabbatum eſſe non potuit. Quid igitur cenſes? dicet aliquis. bona cum venia omnium, qui ſecus ſcripſerunt, exponam non refellendæ alienæ, ſed meæ, vt in præſens eſt, ſententiæ declarandæ gratia. Hebræi non ſemper celebrabant Paſcha primo menſe, ſed interdum ſecundo, vt apparet ex 11 Paralip. xxx: *Inito conſilio regis, & principum, & vniuerſi cœtus Hieruſalem, decreuerunt, vt facerent Phaſe menſe ſecundo. non. n. potuerunt facere in tempore ſuo, quia ſacerdotes, qui poſſent ſufficere, ſanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Hieruſalem.* Cum autem ſecundo menſe faciebant, fortaſſe ſecundo primum vocabant, ſignificantes paſcha ſecundo menſe celebratum, quod primo oportuit. quo modo Græci hyſteron proteron, ideſt poſterius prius appellabant, cum poſteriore loco dicebant, quod priore dicere debuerant. Venit ergo Chriſtus primo menſe ad Paſcha ſub meſſem, quo non celebrato, venit iterum ſecundo iam media meſſe. Vnde dixit S. Marcus 11 loquens de eadem re: *Et factũ*

eſt iterum, cum Sabbatis ambularet per ſata. Græce autē apertius: *Et factum eſt, illum iterum iter facere per ſata*, ex quo conuincitur, omnino illud *iterum* referendum eſſe ad Chriſtum bis per ſata euntem, non autem ad Phariſæos bis eum calumnijs onerantes. vt Ianſennius cenſuit. Si autem bis per ſata iter fecit, ergo iterum Hierusalem ad ſabbatum adijt, quod ſecundo menſe celebratum eſt, cum fortaſſe primo non potuiſſet.

De Septimo anno. Cap. XIIII.

PERTINVIT ad hanc etiam obſeruationem Annus ſeptimus, qui Sabbatarius dictus eſt. quia eo remiſſio terræ à cultura concedebatur. De eo vero ſic præceptum eſt Exodi XXIII: *Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges eius. anno autem ſeptimo dimittes eam, & requieſcere facies, vt comedant pauperes populi tui, & quidquid reliquum fuerit, edant beſtiæ agri, ita facies in vinea, & olíueto tuo*. & Leuitici XXXV: *Quando ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis, ſabbatizet populus Sabbatum Domini. Sex annos ſeres agrū tuū, & ſex annis putabis vineam tuam, colligesq; fructus eius. Septimo autem anno Sabbatum erit terræ requietionis Domini. agrum non ſeres, & vineam non putabis. quæ ſponte gignet humus, non metes. & vuas primitiarum tuarū non colliges, quaſi vindemiam. annus enim requietionis terræ eſt, ſed erunt vobis in cibum*. Et paucis interiectis: *Quod ſi dixeritis, quid comederimus anno ſeptimo, ſi non ſeuerimus, neque collegerimus fruges noſtras? dabo benedictionem meam vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum, feretisque anno octauo, & comedetis veteres fruges vſque ad nouū annū. donec naſcantur noua, edetis vetera*.

Quo-

Quomodo vero remiſſio ſeptimo quoque anno eſſet facienda, deinceps docetur xv Deuteronomij his verbis: *Septimo anno facies remiſsionem, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico, uel proximo, ac fratre ſuo, repetere non poterit. A peregrino, et aduena exiges, ciuem, & propinquum repetendi non habebis poteſtatem. et omnino indigens, & mendicus non erit inter vos. Fænerabis gentibus multis, & ipſe à nullo accipies mutuum. Caue, ne forte ſubrepat tibi impia cogitatio, et dicas in corde tuo, Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis, & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei, quod poſtulat, mutuum commodare. Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & ſex annis ſeruierit tibi, in ſeptimo anno dimittes eum liberum. et quem libertate donaueris, nequaquam vacuum abire patieris, ſed dabis viaticũ de gregibus, & de area, & torculari tuo.*

De anno quinquageſimo. Cap. XV.

QVINQVAGESIMVS item annus Sabbatarius fuit, quia remiſſio dabatur ſeruis à miniſterio ſeruili. atque ager alienatus redibat ad veterem poſſeſſorem. De eo vero ſic ſcriptum eſt Leuitici xxv: *Numerabis quoque tibi ſeptem hebdomades annorum, ideſt ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta nouem, & clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis, propitiationis tempore in vniuerſa terra veſtra. ſanctificabisq; annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ. ipſe enim eſt iubileus. Reuertetur homo ad poſſeſsionem ſuam, & vnuſquiſque redïet ad familiam priſtinam, quia iubileus eſt, & quinquageſimus annus. Quando vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne con-*

contriſtes fratrem tuum, ſed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo, & iuxta ſupputationem frugum vendet tibi. Quanto plures anni remanſerint poſt iubileum, tanto creſcet & pretium, & quanto minus temporis numraueris, tanto minoris & emptio conſtabit. tempus enim frugũ vendet tibi. Hinc Numerorum XXXVI quibuſdam rogantibus de nubendis filiabus Salphaad ex tribu in tribum, ac dicentibus: *Si alterius tribus homines has vxores acceperint, ſequetur poſſeſſio ſua, & tranſlata ad aliam tribum de noſtra hereditate minuetur. atq. ita fiet, vt cũ iubileus, ideſt annus quinquageſimus remiſſionis aduenerit, confundatur ſortium diſtributio, et aliorum poſſeſſio ad alios tranſeat,* reſponſum eſt, in lege ſcriptum eſſe: *Nubant, quibus volunt, tantum, vt ſuæ tribus hominibus, ne cõmiſceatur poſſeſſio filiorum Iſrael de tribu in tribum.* Quinquageſimus autem annus dictus eſt Iobeleus, quòd eum Leuitæ per tubas arietinas, quæ dicũtur Hebræis Iobelim, conuocato populo, vt ſupra ſcriptum eſt, indicerent. vnde illud eſt VI Ioſue: *Septimo die ſacerdotes tollent ſeptem buccinas, quarum vſus eſt in iubileo.* Atque hæ quidem celebritates à Deo inſtitutæ ſunt.

De Encænijs. Cap. XVI.

QVAS vero homines inſtituerunt, hæ ferme fuerunt, Encænia, feſtum Iephte, Iudith, & Eſther, & poſt aliæ quoque. Encænia vero fuerunt ſolemnitas anniuerſaria in dedicatione Templi adhibita. eſt enim ἐγκαινίζειν conſecrare, ac dedicare, vt ſupra diximus, vnde in conſecratione quoq. Regis eſt vſurpatum. Quattuor autem Templi Hieroſolymitani dedicationes diuerſis anni tẽporibus obſeruatæ ſunt. Prima fuit Salomonis menſe ſeptimo

ptimo.de qua Regum tertio: *Dedicarunt templum Domini Rex,& filij Iſrael.Fecit illo tempore Salomon celebritatem ſolemnem, & omnis Iſrael cum eo diebus quattuordecim.*& ſecundo Paralip. VII: *Fecit Salomon ſolemnitatē in tempore illo ſeptem diebus, fecitq. die octauo collectam, eò quòd dedicaſſet altare ſeptem diebus, & ſolemnitatem celebraſſet ſeptem diebus.Igitur viceſimo tertio menſis ſeptimi dimiſit populos ad tabernacula ſua.*

Secunda fuit templi ſecundi,nempe Zorobabelis,inſtituta à Iudæis in ſolum patrium reſtitutis menſe Adar, qui reſpondit Februario.de qua Eſdræ VI: *Compleuerunt domū Dei iſtam vſque ad diem tertium menſis Adar, fecerunt autem dedicationem domus Dei in gaudio.* Ioſephus autē addit, hoc factū viceſimo tertio menſis Adar paullo ante feſtum Paſchæ.

Tertia dedicatio non templi fuit, ſed Altaris,cum Iudas Maccabæus altare holocauſti inſtaurauit,quod Antiochus rex profanauerat,idque dedicauit menſe nono, ideſt Nouembri.de qua Maccab. primo: *Fecerunt dedicationem altaris diebus octo. & ſtatuit Iudas, & fratres eius,& vniuerſa eccleſia Iſrael, vt agatur dies dedicationis altaris in tēporibus ſuis ab anno in annū per octo dies à viceſima quinta die Casleu cum lætitia,& gaudio.* Vnde Iudæi Hieroſolymitani ſcripſere ad Aegyptios: *Facturi quinta, & viceſima die menſis Casleu purificationem templi neceſſarium duximus, ſignificare vobis, vt & vos quoque agatis, ſicut & diem Scenopegiæ, & diem Ignis, qui datus eſt, quando Neemias ædificato templo, & altari obtulit ſacrificia.* Ac de his Encænijs per hiemem factis videtur intellexiſſe S.Ioannes, cum ſcripſit: *Et facta ſunt Encænia in Hieroſolymis,& hiems erat,& ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis.*

Quar-

Quarta fuit dedicatio templi ab Herode conſtructi, quæ in diem natalis eius incidit, & magna pompa celebrata eſt. Ioſephus libro xv.

De ceteris diebus feſtis. Cap. XVII.

Præter hæc multi alij dies fuere feſti ab Hebræis, prout tulit occaſio, inſtituti, quos vno capite complectemur, ordinem temporum perſecuti. In primis ergo in exitu anni celebratus eſt planctus filiæ Iephte Iudicis Iſrael, quam pater virginem immolauerat. Cum enim vouiſſet Domino, *Si tradidiſſet ſibi in manus Ammonitas, ſe quicunq. primus de domo ſua ſibi redeunti obuiam prodijſſet, eum holocauſtum Domino oblaturum, occurrit ei vnigenita filia eius cum tympanis, & choris. Quare ille, vt vouerat, fecit.* Quare, vt ſcriptum eſt xi Iudicum: *Exinde mos increuit in Iſrael, & conſuetudo ſeruata eſt, vt poſt anni circulum conueniant in vnum filij Iſrael, & plangant filiam Iephte Galaaditæ diebus quattuor.*

Habuerunt etiam in honore diem, quo ignis cœleſtis, quem extinctum poſt Babylonicum exilium repererunt, ſuſcitatus eſt. De quo in epiſtola Iudæorum Hieroſolymitanorum ad Aegyptios: *Facturi quinta, & viceſima die menſis Casleu purificationem templi neceſſarium duximus, ſignificare vobis, vt & vos quoque agatis, vt diem ſcenopegiæ, & diem Ignis, qui datus eſt, quando Neemias ædificato templo, & altari obtulit ſacrificia.* inde res narratur, vt alio loco rettulimus. Hunc diem Iudæi celebrant die viceſimo menſis Casleu, ideſt Nouembris, quem Feſtum Luminum Ioſephus vocauit.

Dies etiam, quo victoria de Holoferne regis Aſſyriorum

rum præfecto per Iudith viduam Hebræam relata eſt, decreto Iudæorum inter feſtos relatus eſt. ſic enim ſcriptum eſt Cap. XVI: *Dies victoriæ huius feſtiuitatis ab Hebræis in numero ſanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore vſque in præſentẽ diem.* is à Iudæis celebratur die XXV menſis Casléu.

Quin etiam victoria Eſther aduerſus Aman, qui Iudæos in crucẽ agere conſtituerat, feſtum diem habuit ex inſtituto Mardochæi conſultoris eius. De eo vero ſic Cap. IX: *Dies tertiusdecimus menſis Adar vnus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cædere deſierunt. Quem conſtituerunt eſſe ſolemnem, vt in eo omni tẽpore deinceps vacarent epulis, gaudio, atque conuiuiјs. At hi, qui in vrbe Suſan cædem exercuerant, tertiodecimo, & quartodecimo die eiuſdem menſis in cæde verſati ſunt: quintodecimo autem die percutere deſierunt. Et idcirco eundem diem conſtituerunt ſolemnem epularum, atque lætitiæ. Hi vero Iudæi, qui in oppidis non muratis, ac villis morabantur, quartumdecimum diem menſis Adar conuiuiorum, & gaudiј decreuerunt, ita ut exultent in eo, & mittant ſibi mutuo partes epularum, & ciborum. ſcripſit itaque Mardochæus omnia hæc, & litteris comprehenſa miſit ad Iudæos, qui in omnibus regis prouinciјs morabantur, tam in vicino poſitis, quàm procul, vt quartamdecimam, & quintãdecimam diem menſis Adar pro feſtis ſuſciperent, & reuertente ſemper anno ſolemni celebrarent honore, quia in ipſis diebus ſe vlti ſunt Iudæi de inimicis ſuis, & luctus, atque triſtitia in hilaritatem, gaudiumq. conuerſi ſunt, eſſentque dies iſti epularum, atque lætitiæ, & mitterent ſibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuſcula largirentur. Suſceperuntq. Iudæi in ſolemnem ritum cuncta, quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus litteris facienda man-*

mandauerat. Aman enim filius Amadathi ſtirpis Agag, hoſtis, & aduerſarius Iudaorum, cogitauit contra eos malũ, vt occideret illos, atque deleret: & miſit phur, quod noſtra lingua vertitur in ſortem. Et poſtea ingreſſa Eſther ad regem, obſecrans vt conatus eius litteris regis irriti fierent: & malum, quod contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur in caput eius. Denique & ipſum, & filios eius affixerunt cruci, atque ex illo tempore dies iſti appellati ſunt phurim, ideſt ſortium, eò quòd phur, ideſt ſors in vrnam miſſa fuerit. Feſtum autem hoc dictum eſt Mardochæus. vt ſecundo Maccabæorum vltimo ſcriptum eſt: *Decreuerunt habere celebritatem tertiadecima die menſis Adar, quæ dicitur voce Syriaca Pridie Mardochæi.*

Demum diem etiam honorarunt, quo victoriam de Nicanore duce Demetrij regis Syriæ pepererũt. de qua Ioſephus libro XII: *Hæc victoria contigit quartadecima die menſis Adar. quam celebrant quotannis feſtum colentes diem.*

Ieiunarunt etiam tertio die menſis Tiſri, ſiue Septembris propter mortem Godoliæ, de qua XXV quarti Regum: *Factum eſt in menſe ſeptimo venit Iſmahel, & decẽ viri cum eo, percuſſeruntq. Godoliam, qui & mortuus eſt.* Neque vero ſolum hoc die ieiunarunt, ſed multis prætera alijs, quæ nunc etiam obſeruant, ex proprio inſtituto, non Dei. Quæ huic commentario attexere non eſt viſum.

Vetus

Vetus Kalendarium Hebræorum. Cap.XIIX.

His expoſitis,nunc ad eorum, quæ dicta ſunt, ſubleuandam,fulciendamue memoriam ſingulorum ſubinde menſium,ac dierum feſtorum, profeſtorumq. Hebraicorum diſpoſitionem,quæ à Latinis Kalendarium dicitur, ſubtexemus. ea vero fuit huiuſmodi.

MARTIVS.

Primus menſis,ſiue Niſan. Dies XXX.

1 *1 Dies. Neomenia. Quotidianũ ſacrificiũ fiebat,*
2 *2 Dies. quot.ſacr. (et Neomenia.*
3 *3 Dies. quot.ſacr.*
4 *4 Dies. quot.ſacr.*
5 *5 Dies. quot.ſacr.*
6 *6 Dies. quot.ſacr.*
7 *7 Dies. Sabbatum. quot.ſacr.& Sabbati.*
Ceſſabatur etiam ab accendendo igne.
8 *8 Dies. quot.ſacr.*
9 *9 Dies. quot.ſacr.*
10 *10 Dies. quot.ſacr.*
11 *11 Dies. quot.ſacr.*
12 *12 Dies. quot.ſacr.*
13 *13 Dies. quot.ſacr.*
14 *14 Dies. Sabbatum. quot.ſacr.& Sabbati.*
Agnus ad veſperam mactabatur,& edebatur,atq. ab omni opere ceſſabatur.
15 *15 Dies. quot.ſacr.*
Paſcha. Prima dies Azymorum.ab opere ceſſabatur.dies erat ſancta.
16 *16 Dies.*II *Azymor. quot.ſacr.*

Ma-

Manipulus pro primitijs frugum offerebatur. Meſsis inchoabatur. Initium ſeptem Hebdomadum, ideſt XLIX dierum, qui meſsi faciendæ deſtinati erant.

17 *17 Dies.* III *Azym. quot.ſacr.*
18 *18 Dies.* IIII *Azym. quot.ſacr.*
19 *19 Dies.* V *Azym. quot.ſacr.*
20 *20 Dies.* VI *Azym. quot.ſacr.*
21 *21 Dies Sab.* VII *Azy. quot.ſacr.*

Collecta frugum. Azymis comedendis finis imponebatur. Dies erat ſanctior, quàm prima Azymorum.

22 *22 Dies. quot.ſacr.* I. *meſsis Hebdomas*
23 *23 Dies. quot.ſacr.*
24 *24 Dies. quot.ſacr.*
25 *25 Dies. quot.ſacr.*
26 *26 Dies. quot.ſacr.*
27 *27 Dies. quot.ſacr.*
28 *28 Dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
29 *29 Dies. quot.ſac.* II. *meſsis Hebdomas*
30 *30 Dies. quot.ſacr.*

APRILIS.

Secundus Menſis, ſiue Iar. Dies XXIX.

31 *1 Dies. Neomenia. Quot.ſacr. & Neomenia.*
32 *2 Dies. quot.ſacr.*
33 *3 Dies. quot.ſacr.*
34 *4 Dies. quot.ſacr.*
35 *5 Dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
36 *6 Dies. quot.ſacr.* III *meſsis Hebdo-*
37 *7 Dies. quot.ſacr. (mas*

38	*8 Dies.*	*quot.ſacr.*
39	*9 Dies.*	*quot.ſacr.*
40	*10 Dies.*	*quot.ſacr.*
41	*11 Dies.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
42	*12 Dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.* IIII *meſsis Hebdo-*
43	*13 Dies.*	*quot.ſacr.* *(mas.*
44	*14 Dies.*	*quot.ſacr.*
45	*15 Dies.*	*quot.ſacr.*
46	*16 Dies.*	*quot.ſacr.*
47	*17 Dies.*	*quot.ſacr.*
48	*18 Dies.*	*quot.ſacr.*
49	*19 Dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& ſabbati.*
50	*20 Dies.*	*quot.ſacr.* V *meſsis Hebdo-*
51	*21 Dies.*	*quot.ſacr.* *(mas.*
52	*22 Dies.*	*quot.ſacr.*
53	*23 Dies.*	*quot.ſacr.*
	Feſtum arcis mundatæ à Simone Principe.	
54	*24 Dies.*	*quot.ſacr.*
55	*25 Dies.*	*quot.ſacr.*
56	*26 Dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*
57	*27 Dies.*	*quot.ſacer.* VI *meſsis Hebdo-*
58	*28 Dies.*	*quot.ſacr.* *(mas.*
59	*29 Dies.*	*quot.ſacr.*

M A I V S.

Tertius menſis,ſeu Siuan. Dies xxx.

60	*1 Dies. Neomenia.*	*quot.ſacr.& Neomenia.*
61	*2 Dies.*	*quot.ſacr.*
62	*3 Dies.*	*quot.ſacr.*
63	*4 Dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
64	*5 Dies.*	*quot.ſacr.* VII *meſsis Hebd.*

65	6	*Dies.*	*quot.ſacr.*

Feſtum Hebdomadum, ſeu Pentecoſtes.

Sacrificium Hebdomadum.

66	7	*Dies.*	*quot.ſacr.*
67	8	*Dies.*	*quot.ſacr.*
68	9	*Dies.*	*quot.ſacr.*
69	10	*dies.*	*quot.ſacr.*
79	11	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſac.& Sabbati.*
71	12	*dies.*	*quot.ſacr.*
72	13	*dies.*	*quot.ſacr.*
73	14	*dies.*	*quot.ſacr.*
74	15	*dies.*	*quot ſacr.*
75	16	*dies.*	*quot.ſacr.*
76	17	*dies.*	*quot.ſacr.*
77	18	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
78	19	*dies.*	*quot.ſacr.*
79	20	*dies.*	*quot.ſacr.*
80	21	*dies.*	*quot.ſacr.*
81	22	*dies.*	*quot.ſacr.*
82	23	*dies.*	*quot.ſacr.*
83	24	*dies.*	*quol.ſacr.*
84	25	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*
85	26	*dies.*	*quot.ſacr.*
86	27	*dies.*	*quot.ſacr.*
87	28	*dies.*	*quot.ſacr.*
88	29	*dies.*	*quot.ſacr.*
89	30	*dies.*	*quot.ſacr.*

I V N I V S.

Quartus menſis, ſeu Tamuz. Dies. XXIX.

90	1	*dies. Neomenia.*	*quot.ſacr. & Neomeniæ.*

91	2	dies. Sabbatum.	quot.ſacr.
29	3	dies.	quot.ſacr.
93	4	dies.	quot.ſacr.
94	5	dies.	quot.ſacr.
95	6	dies.	quot.ſacr.
96	7	dies.	quot.ſacr.
97	8	dies.	quot.ſacr.
98	9	dies. Sabbatum.	quot.ſacr.& Sabbati.
99	10	dies.	quot.ſacr.
100	11	dies.	quot.ſacr.
101	12	dies.	quot.ſacr.
102	13	dies.	quot.ſacr.
103	14	dies.	quot.ſacr.
104	15	dies.	quot.ſacr.
105	16	dies. Sabbatum.	quot.ſacr.& Sabbati.
106	17	dies.	quot.ſacr.
107	18	dies.	quot.ſacr.
108	19	dies.	quot.ſacr.
109	20	dies.	quot.ſacr.
110	21	dies.	quot.ſacr.
111	22	dies.	quot.ſacr.
112	23	dies. Sabbatum.	quot.ſacr. & Sabbati.
113	24	dies.	quot.ſacr.
114	25	dies.]	quot.ſacr.
115	26	dies.	quot.ſacr.
116	27	dies.	quot.ſacr.
117	28	dies.	quot.ſacr.
118	29	dies.	quot.ſacr.

I V L I V S.

Quintus menſis, ſeu Ab. Dies xxx.

119	1	*dies. Neomenia. & Sabbatum*	*quot. ſacr. Neomeniæ, & Sabbati.*
120	2	*dies.*	*quot. ſacr.*
121	3	*dies.*	*quot. ſacr.*
122	4	*dies.*	*quot. ſacr.*
123	5	*dies.*	*quot. ſacr.*
124	6	*dies.*	*quot. ſacr.*
125	7	*dies.*	*quot. ſacr.*
126	8	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr. & Sabbati:*
127	9	*dies.*	*quot. ſacr.*
128	10	*dies.*	*quot. ſacr.*
129	11	*dies.*	*quot. ſacr.*
130	12	*dies.*	*quot. ſacr.*
131	13	*dies.*	*quot. ſacr.*
132	14	*dies.*	*quot. ſacr.*
133	15	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr. & Sabbati.*
134	16	*dies.*	*quot. ſacr.*
135	17	*dies.*	*quot. ſacr.*
136	18	*dies.*	*quot. ſacr.*
137	19	*dies.*	*quot. ſacr.*
138	20	*dies.*	*quot. ſacr.*
139	21	*dies.*	*quot. ſacr.*
140	22	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr. & Sabbati.*
141	23	*dies.*	*quot. ſacr.*
142	24	*dies.*	*quot. ſacr.*
143	25	*dies.*	*quot. ſacr.*
144	26	*dies.*	*quot. ſacr.*
145	27	*dies.*	*quot. ſacr.*
146	28	*dies.*	*quot. ſacr.*

147	*29*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.*
148	*30*	*dies.*	*quot.ſacr.*

AVGVSTVS.

Sextus Menſis, ſeu Elul. Dies xxix.

149	*1*	*dies. Neomenia.*	*quot.ſacr.& Neomenia.*
150	*2*	*dies.*	*quot.ſacr.*
151	*3*	*dies.*	*quot.ſacr.*
152	*4*	*dies.*	*quot.ſacr.*
153	*5*	*dies.*	*quot.ſacr.*
154	*6*	*dies Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
155	*7*	*dies.*	*quot.ſacr.*
156	*8*	*dies.*	*quot.ſacr.*
157	*9*	*dies.*	*quot.ſacr.*
158	*10*	*dies.*	*quot.ſacr.*
159	*11*	*dies.*	*quot.ſacr.*
160	*12*	*dies.*	*qnot.ſacr.*
161	*13*	*dies.Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
162	*14*	*dies.*	*quot.ſacr.*
163	*15*	*dies.*	*quot.ſacr.*
164	*16*	*dies.*	*quot.ſacr.*
165	*17*	*dies.*	*quot.ſacr.*
166	*18*	*dies.*	*quot.ſacr.*
167	*19*	*dies.*	*quot.ſacr.*
168	*20*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
169	*21*	*dies.*	*quot.ſacr.*
170	*22*	*dies.*	*quot.ſacr.*
171	*23*	*dies.*	*quot.ſacr.*
172	*24*	*dies.*	*quot.ſacr.*
173	*25*	*dies.*	*quot.ſacr.*
174	*26*	*dies.*	*quot.ſacr.*

175 *27 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
176 *28 dies. quot.ſacr.*
177 *29 dies. quot.ſacr.*

SEPTEMBER.

Septimus Menſis, ſeu Tiſri. Dies xxx.
178 *1 dies. Neomenia. quot.ſacr. & Neomeniæ.*
Feſtum Tubarum. Ceſſatur ab opere. offertur holocauſtum proprium. Ab hoc die Iudæi annum incipiunt, mundum in hoc creatum eſſe putantes.
179 *2 dies. quot.ſacr.*
180 *3 dies. quot.ſacr.*
Ieiunium propter mortem Godoliæ.
181 *4 dies. quot.ſacr.*
182 *5 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
183 *6 dies. quot.ſacr.*
184 *7 dies. quot.ſacr.*
185 *8 dies. quot.ſacr.*
186 *9 dies. quot.ſacr.*
187 *10 dies. quot.ſacr.*
Feſtum expiationum, ſeu Propitiationis cum Ieiunio. Indictio Iobelei in annum ſeptimum, & quinquageſimum. offertur holocauſtum proprium.
188 *11 dies. quot.ſacr.*
189 *12 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
190 *13 dies. quot.ſacr.*
191 *14 dies. quot.ſacr.*
192 *15 dies. Collecta frugum. 1. dies Tabernaculorum, ſiue Scenopegia. quot.ſacr.*

Ceſ-

Ceſſatur ab opere. Dies celeberrimus. proprium ſacrificium fit.

193 *16 dies.*II *dies Tabern.quot.ſacr. & Proprium.*
194 *17 dies.*III *dies Taber.quot.ſacr. & Proprium.*
195 *18 dies.*IIII *dies Taber.quot.ſacr.& Proprium.*
196 *19 dies.*V *dies Tab.Sab.quot.ſacr.et Sab.& Propriū*
197 *20 dies.*VI *dies Taber. quot.ſacr. & Proprium.*
198 *21 dies.*VII *dies Taber.quot.ſacr. & Proprium.*
199 *22 dies.*VIII *dies Tab. quot.ſacr. & Proprium.*

Ceſſatur ab opere. Dies celeberrimus.

200 *23 dies. quot.ſacr.*

Encænia templi Salomonis.

201 *24 dies. quot.ſacr.*
202 *25 dies. quot.ſacr.*
203 *26 dies. Sabbatum. quot.ſacr. & Sabbati.*
204 *27 dies. quot.ſacr.*
205 *28 dies. quot.ſacr.*
206 *29 dies. quot.ſacr.*
207 *30 dies. quot.ſacr.*

OCTOBER.

Menſis Octauus,ſeu Mareshuan. Dies XXIX.

208 *1 dies. Neomenia. quot.ſacr.& Neomenia.*
209 *2 dies. quot.ſacr.*
210 *3 dies. Sabbatum. quot.ſacr.& Sabbati.*
211 *4 dies. quot.ſacr.*
212 *5 dies. quot.ſacr.*
213 *6 dies. quot.ſacr.*
214 *7 dies. quot.ſacr.*
215 *8 dies. quot.ſacr.*
216 *9 dies. quot.ſacr.*

217 *10 dies Sabbatum. quot.ſacr.& Sabbati.*
218 *11 dies. quot.ſacr.*
219 *12 dies. quot.ſacr.*
220 *13 dies. quot.ſacr.*
221 *14 dies. quot.ſacr.*
222 *15 dies. quot.ſacr.*
223 *16 dies. quot.ſacr.*
224 *17 dies. Sabbatum. quot.ſacr.& Sabbati.*
225 *18 dies. quot.ſacr.*
226 *19 dies. quot.ſacr.*
227 *20 dies. quot.ſacr.*
228 *21 dies. quot.ſacr.*
229 *22 dies. quot.ſacr.*
230 *23 dies. quot.ſacr.*
231 *24 dies. Sabbatum. quot.ſacr.& Sabbati.*
232 *25 dies. quot.ſacr.*
233 *26 dies. quot.ſacr.*
234 *27 dies. quot.ſacr.*
235 *28 dies. quot ſacr.*
236 *29 dies. quot.ſacr.*

NOVEMBER.

Nonus Menſis, ſiue Casleu. Dies xxx.

237 *1 dies. Neomenia. quot.ſacr.& Neomeniæ.*
238 *2 dies. Sabbatum. quot.ſacr.& Sabbati.*
239 *3 dies. quot.ſacr.*
240 *4 dies. quot.ſacr.*
241 *5 dies. quot.ſacr.*
242 *6 dies. quot.ſacr.*
243 *7 dies. quot.ſacr.*
244 *8 dies. quot.ſacr.*

245	*9*	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr. & Sabbati.*
246	*10*	*dies.*	*quot. ſacr.*
247	*11*	*dies.*	*quot. ſacr.*
248	*12*	*dies.*	*quot. ſacr.*
249	*13*	*dies.*	*quot. ſacr.*
250	*14*	*dies.*	*quot. ſacr.*
251	*15*	*dies.*	*quot. ſacr.*
252	*16*	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr.*
253	*17*	*dies.*	*quot. ſacr.*
254	*18*	*dies.*	*quot. ſacr.*
255	*19*	*dies.*	*quot. ſacr.*
256	*20*	*dies.*	*quot. ſacr.*
257	*21*	*dies.*	*quot. ſacr.*
258	*22*	*dies.*	*quot. ſacr.*
259	*23*	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr. & Sabbati.*
260	*24*	*dies.*	*quot. ſacr.*
261	*25*	*dies.*	*quot. ſacr.*

Purificatio templi per Iudam Maccabæum, quæ inter Encænia refertur. Feſtum ignis cæleſtis ſuſcitati, quod Luminaria dicitur. Feſtum Iudith.

262	*26*	*dies.*	*quot. ſacr.*
263	*27*	*dies.*	*quot. ſacr.*
264	*28*	*dies.*	*quot. ſacr.*
265	*29*	*dies.*	*quot. ſacr.*
266	*30*	*dies. Sabbatum.*	*quot. ſacr. & Sabbati.*

DECEMBER.

Menſis Decimus, ſiue Thebet. Dies xxix.

267	*1*	*dies. Neomenia.*	*quot. ſacr. Neomeniæ.*
268	*2*	*dies.*	*quot. ſacr.*

269	1 dies.	quot.ſacr.
270	4 dies.	quot.ſacr.
271	5 dies.	quot.ſacr.
272	6 dies.	quot.ſacr.
273	7 dies.Sabbatum.	quot.ſacr. & Sabbati.
274	8 dies.	quot.ſacr.
275	9 dies.	quot.ſacr.
276	10 dies.	quot.ſacr.

Iudæi ieiuniant in memoriam obſidionis Nabucdonoſor.

277	11 dies.	quot.ſacr.
278	12 dies.	quot.ſacr.
279	13 dies.	quot.ſacr.
280	14 dies.Sabbatum.	quot.ſacr.& Sabbati.
281	15 dies.	quot.ſacr.
282	16 dies.	quot.ſacr.
283	17 dies.	quot.ſacr.
284	18 dies.	quot.ſacr.
285	19 dies.	quot.ſacr:
286	20 dies.	quot.ſacr.
287	21 dies.Sabbatum.	quot.ſacr.& Sabbati.
288	22 dies.	quot.ſacr.
289	23 dies.	quot.ſacr.
290	24 dies.	quot ſacr.
291	25 dies.	quot.ſacr.
292	26 dies.	quot.ſacr.
293	27 dies.	quot.ſacr.
294	28 dies. Sabbatum	quot.ſacr.& Sabbati.
295	29 dies.	quot.ſacr.

IANVARIVS.

Vndecimus Menſis,ſeu Sebat. Dies xxx.

296	*1*	*Dies.Neomenia.*	*Quot.ſacr.& Neomenia.*
297	*2*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
298	*3*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
299	*4*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
300	*5*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
301	*6*	*Dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
302	*7*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
303	*8*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
304	*9*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
305	*10*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
306	*11*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
307	*12*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
308	*13*	*Dies.Sabbatum.*	*quot.ſacr. & Sabbati.*
309	*14*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
310	*15*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
311	*16*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
312	*17*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
313	*18*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
314	*19*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
315	*20*	*Dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
316	*21*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
317	*22*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
318	*23*	*dies.*	*quot.ſacr.*
319	*24*	*dies.*	*quot.ſacr.*
320	*25*	*dies.*	*quot.ſacr.*
321	*26*	*dies.*	*quot.ſacr.*
322	*27*	*dies.Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
323	*28*	*dies.*	*quot.ſacr.*
324	*29*	*dies.*	*quot.ſacr.*
325	*30*	*dies.*	*quot.ſacr.*

FEBRVARIVS.

Duodecimus Menſis, ſeu Adar. Dies. xxix.

326	*1*	*Dies. Neomenia.*	*Quot.ſacr. et Neomenia.*
327	*2*	*dies.*	*quot.ſacr.*
328	*3*	*dies.*	*quot.ſacr.*
329	*4*	*dies.*	*quot.ſacr.*
330	*5*	*dies.*	*quot.ſacr.*
331	*6*	*dies.*	*quot.ſacr.*
332	*7*	*dies.*	*quot.ſacr.*
333	*8*	*dies.*	*quot.ſacr.*
334	*9*	*dies.*	*quot.ſacr.*
335	*10*	*dies.*	*quot.ſacr.*
336	*11*	*Dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
337	*12*	*dies.*	*quot.ſacr.*
338	*13*	*dies.*	*quot.ſacr.*
339	*14*	*dies.*	*quot.ſacr.*

Feſtum victoriæ de Nicanore à Iuda Maccabæo partæ. Ieiunium Eſther.

Feſtum Mardochæi, ſiue Feſtum ſortium minus.

340	*15*	*dies.*	*quot.ſacr.*

Feſtum Sortium maius.

341	*16*	*dies.*	*quot.ſacr.*
342	*17*	*dies.*	*quot.ſacr.*
343	*18*	*dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
344	*19*	*dies.*	*quot.ſacr.*
345	*20*	*dies.*	*quot.ſacr.*
346	*21*	*dies.*	*quot.ſacr.*
347	*22*	*dies.*	*quot.ſacr.*
348	*23*	*dies.*	*quot.ſacr.*

Encænia Templi Zorobabelis.

349	*24*	*dies.*	*quot.ſacr.*

350	*25*	*Dies. Sabbatum.*	*quot.ſacr.& Sabbati.*
251	*26*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
352	*27*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
353	*28*	*Dies.*	*quot.ſacr.*
354	*29*	*Dies.*	*quot.ſacr.*

MENSIS INTERCALARIS VEADAR.
ſiue ſecundus Februarius.

Inde ſecundo quoque anno menſem intercalabant dierum XXII, & quarto dierum XXIII. atque ita Lunaris annus dierum CCCLIIII redigebatur ad annum Solarem dierum CCCLXV,& quattuor horarum. is menſis tertiusdecimus Veadar dicitur.

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER IIII.

Qui de ſacris ritibus inſcribitur.

De Generibus Sacrorum rituum. Cap. I.

SI M.Cicero, vir non modo diſertiſsimus, ſed etiam omni doctrinæ genere inſtructiſsimus de natura Deorum inter gentiles cæleſtis veritatis ignaros acturus initio ſibi exclamandum eſſe putauit, vt omnes adeſſent, cognoſcerent, animaduerterent, quid de religione, pietate, ſanctitate, cæremonijs, quid de templis, delubris, ſacrificijsq. ſolemnibus exiſtimandum eſſet, multo ego iuſtius inter Chriſtianos, quibus vera Dei eſt cõperta religio, id ipſum facere debeo, hiſtoriã Hebraicorum, vt pollicitus ſum, rituum, traditurus. quòd hæc narratio, vt eximia ſanctitate referta, ſic incredibili obſcuritate, ne dicam atra quadam quaſi nocte perfuſa ſit. Continet enim maiorem cæremoniarum veterum partem, quas Deus lege ſua complexus eſt. quæ hæc ſalutifera noſtra ſub auguſtis quibuſdam velamentis ſignificãtes, vt in clara olim Eccleſiæ luce verſatæ ſunt, ſic nunc cæcis prope obliuionis, atq. ignorantiæ tenebris inuolutæ non modi-

dicam interpretis operam, ſtudiumq. requirunt. Verum ſcriptura duce, atq; induſtria comite hãc quoque diſpellere caliginem enitemur.

Ritus ergo ſacri apud Hebræos multi fuerunt, verum præcipuum ſibi inter eos locum Oblationes vindicauerunt. Hæ vero duorum fuere generum, vnum Sacrificij, Hoſtiæ, & Victimæ, alterum Doni, & Muneris nomine nuncupatum. Vtrumque autem tribus potiſsimum de cauſsis fuiſſe videtur oblatum, Diuini numinis, cui omnis honos conuenit, honorandi, ſalutis, ac pacis ab eo impetrandæ, & peccati expiandi, atque delendi. Vnde illud eſt primo Leuitici: *De armento maſculum immaculatum offeret ad placandum ſibi Dominum.* & octauo primi Regum: *Iuraui domui Heli, quod non expietur iniquitas eius victimis, & muneribus vſque in æternum.* & octauo ad Hebræos: *Omnis pontifex ad offerendum munera, et hoſtias conſtituitur.* & quinto: *Omnis pontifex conſtitutus, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis.* Sed de Donis poſterius. nunc de Sacrificijs..

De Generibus Sacrificiorum. Cap. II.

Sacrificium ergo appellarunt, cum ſacerdotes rẽ non modo obtulerũt, ſed etiam ſacram Deo fecerunt, exempli gratia victimam, cum eam mactarunt, & ſanguinem fuderunt; frumentum, cum triuerunt; ſimilam, cum oleo conſperſam in ſartagine frixerunt; thus, cũ adoleuerunt. Ex quibus liquet, rem ſacram Deo factam eſſe præcipue vel per ſanguinem, vel per ignem; per ſanguinem, vt victimæ, cum cædebantur; per ignem, vt libamina, cum aut in clibano, aut in ſartagine, aut in craticula coquebãtur. Quanquam ad victimas etiam ignis adhibebatur, cũ

aut

aut adeps,aut exta concremabantur,aut carnes incende bantur,aut veſcendi cauſſa in olla elixabantur, vel flamma adurebantur.idq. Græce θυσία dictum eſt. Hæc porro tanto in ſpeciem apparatu peracta ſunt, vt ea interire vtile fuerit.Quis enim(inquit Homilia XXIII Origenes,) intuens ſanctuarium,altare,ac ſacerdotes ſacrificijs operantes,& omnem ordinem,quo cuncta gerebantur, non putaret,pleniſsimum eum eſſe ritum, quo Deus creator ab omni humano genere coli deberet? Sed gratias aduē tui Chriſti, qui oculos noſtros ab eiuſmodi aſpectu remouit, atque animos ad contemplationem rerum cæleſtium,ſpiritaliumq. traduxit.

Ceterum ſacrificia ſex in Leuitico deinceps tradidit Deus,Holocauſtum,Libamina, Pacifica,Sacrificium pro peccatis,Sacrificium pro delictis, & Sacrificium Conſecrationis.Quorum quinque priora ad tria Philo rettulit, vir inter Hebræos, & Græcos erudituſsimus, Holocauſtum,Pacifica,& pro Peccatis,prout tres, vt dixi, cauſſæ fuere ſacrificij offerendi. Verba eius ſunt in libro de ſacrificijs hæc:*Sacrificia omnia ad tria redegit legislator, Holocauſtum, Pacifica, ſiue Salutare, et Sacrificium pro peccatis.*Inde addit:*Si quis inquirere velit cauſſas, cur priſci illi ſacrificia factitarint, tres inueniet, vnam, cultum Dei per ſe honeſtum, ac neceſſarium; alteram, vtilitatem ſacrificantium, quæ duplex eſt, dum bona impetramus, & malis liberamur. Primo generi, quod ſolum Dei honorem ſibi propoſuit, lex apte Holocauſtum tribuit. quoniam victima integra abſumitur, humana cupiditate nihil inde ſibi vſurpante. Alterum genus lex ſubdiſtinguit, vt alio bona quærātur, quod nominatur Pro ſalute, alio fuga mali, quod Pro peccato dicitur. Atque ita Holocauſtum ſolius eſt Dei, cui ſemper debetur honos, etiamſi nihil expectamus ab eo gratiæ. reliqua*

quæ duæ ſpecies ad nos proprie pertinent, vna ſalutem poſtulans, & profectum in melius, altera veniam peccatorum, et medicinam eorum, quæ deliquit anima. Ex his porro ſacrificijs quinque à priuatis, atque à populo per ſacerdotem oblata ſunt, ſextum fuit proprium ſacerdotum propter conſecrationē ipſorum. Horum autē omnium modum, ritumq. Deus in lege præſcripſit, addens quędā etiam de ſacrificio mundationis, expiationis, ſiue propitiationis, & oblationis incenſi. Quare in his omnibus explicandis eam rationem tuebimur, vt primum quæ in lege tradita ſunt, ſeorſum de ſingulis afferamus, deinde quæ de omnibus extra legem compererimus, exponamus.

De Holocauſtis. Cap. III.

Holocauſtum ergo fuit ſacrificium, in quo, ex ſententia Philonis, honorandi, atque adeo etiam propitiandi Dei gratia tota hoſtia, quæ offerebatur, diuino igne conſumebatur, ac veluti à terris in cælum cum fumo amandabatur in odorem ſuauitatis Deo. nam in reliquis, vt in Pacificis, pars incendebatur, vt adeps, & exta, pars tota ſacerdotibus vnà cum libaminibus tradebatur. quod, teſte in Homilia V Origene, etiā Holocarpoma dictū eſt, quaſi totus fructus eſſet ille, qui Deo offerretur. Nam Holocauſtum ſolius Dei fuit. Modus autem Holocauſti his verbis traditus eſt primo Leuitici: *Homo, qui obtulerit ex vobis hoſtiam Domino de pecoribus, ideſt bobus, & ouibus offerens victimas, ſi holocauſtum fuerit eius oblatio, de armento maſculum immaculatum offeret ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij ad placandum ſibi Dominum, ponetq. manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationes eius proficiens. immolabitq. vitulum coram Domino.*

no. & offerent filij Aaron ſacerdotis ſanguinem eius fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante oſtium Tabernaculi, detractaq. pelle hoſtiæ artus in fruſta concident, & ſubijcient in altari ignem ſtrue lignorum ante compoſita, et membra, quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta, quæ adhærent iecori, inteſtinis, & pedibus lotis aqua. adolebitq. ea ſacerdos ſuper altaria in holocauſtum, & ſuauem odorem Domino. Eandem vero inde rationem ſeruandam eſſe docet, ſi agnos, aut capras, aut aues obtulerit in holocauſtum. Neque enim integras legis paginas inde huc transferre, cõſilium eſt. Inde lex Holocauſti traditur his verbis ſexto: *Hæc eſt lex Holocauſti. Cremabitur in altari tota nocte vſque ad mane. Ignis in eodem altari erit. veſtietur tunica ſacerdos, et feminalibus lineis, tolletq. cineres, quos vorans ignis exuſsit, & ponens ſuper altare ſpoliabitur prioribus veſtimentis, indutusq. alijs efferet eos extra caſtra, & in loco mundiſsimo vſque ad fauillam conſumi faciet. IGNIS autem ſemper in altari ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna mane per ſingulos dies, & impoſito holocauſto deſuper adolebit adipes Pacificorum. Ignis iſte eſt perpetuus, qui nũquam deficit in altari.* Hactenus Deus. Hæc vero his verbis Philo explicuit: *Ante omnia ſeligatur maſcula victima ex animalibus puris ad ſacrificium, iuuencus, aut agnus, aut hoedus. Hanc qui offert, ablutas manus imponat eius capiti. tum aliquis ſacerdos accipiat eam, mox alij ſanguinem eius exceptum phiala fundat per altaris circuitum. detractoque tergore victima artus in fruſta concidantur, & ablutis inteſtinis, ac pedibus tota victima igni altaris tradatur coniectis rurſum in vnum partibus, quæ modo diſſectæ fuerant.* IGNIS autem, de quo ſcriptum eſt in lege, ille eſt, qui poſt cælitus demiſſus prima Aaronis procurantis ſacrificia

corri-

corripuit, quo perpetuo inde ſacerdotes vſque ad Babylonicum exilium hoſtias incenderunt. Itaque cum Nadab, & Abiu filij Aaron, *eo tempore acceptis thuribulis impoſuiſſent ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat, egreſſus ignis à Domino deuorauit eos.* vt ſcriptum eſt Leuitici V I I: Vnde Sanctus Auguſtinus ſcripſit in Pſalmum LXV: *Holocauſtum eſt totum incenſum, ſed igne diuino.* De hoc autem igne præclare Philo in vita Moiſis: *Vulgaris ignis, tanquam contaminatus, ablegatus fuit ab altari ſanctiſsimo, & pro eo alter demiſsus cæleſti ex æthere, vt eſſet diſcrimen inter Sancta, & Profana, Humana, & Diuina. Conueniebat enim ſacrificijs attribui naturam ignis incorruptiorem, quàm eſt hæc, quæ ſeruit quotidianis vſibus.* Huius autem ſacrificij, vt etiam ceterorũ myſticam inde rationem ille reddit ex intima theologia depromptam. verum afferre, non eſt noſtri propoſiti. nos enim legem Dei oſtendere, ſat habemus, non conſilium eius in ſcribenda lege inueſtigare intendimus.

De Libaminibus. Cap. IIII.

LIBAMENTVM autem, quod proprio nomine Sacrificium dictum eſt, fuit fertum ex ſimila, ideſt farina mundiſsima ſine fermento, oleo, & thure confectum, in clibano, aut ſartagine, aut craticula coctum; aut frumentum igni toſtum. quorum pars incendebatur, pars ſacerdotibus tradebatur. Eorum vero offerendorum modus fuit talis, vt ſcribitur deinceps ſecundo Leuitici: *Anima cum obtulerit oblationem ſacrificij Domino, ſimila erit eius oblatio, fundetq. ſuper eam oleum, & ponet thus, & deferet ad filios Aaron ſacerdotis. quorum vnus tollet pugillum ple*

num ſimilæ, & olei, ac totum thus, & ponet memoriale ſuper altare in odorem ſuauiſsimum Domino. quod autem reliquum erit de ſacrificio, erit Aaron, & filiorum eius. Sanctum Sanctorum de oblationibus Domini. Cum autem obtuleris ſacrificium coctum in clibano, de ſimila panes ſcilicet abſque fermento conſperſos oleo, & lagana azyma oleo lita; ſi oblatio tua fuerit de ſartagine ſimilæ conſperſæ oleo, & abſque fermento, diuides eam minutatim, & fundes ſuper eam oleum; ſin autem de craticula fuerit ſacrificium, æque ſimila oleo conſpergetur. quam offerens Domino trades manibus ſacerdotis. qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de ſacrificio, & adolebit ſuper altare in odorem ſuauitatis. quidquid autem reliquum eſt, erit Aaron, & filiorum eius. Sanctum Sanctorum de oblationibus Domini. Omnis oblatio, quæ offertur Domino, abſque fermento fiet, nec quidquam fermenti, ac mellis adolebitur in ſacrificio Domini. Primitias tantum eorum offeretis, ac munera. Super altare vero non imponentur in odorem ſuauitatis. Quidquid obtuleris ſacrificij, ſale condies, nec offeres ſal fœderis Dei tui de ſacrificio tuo: In omni oblatione offeres ſal. Si autem obtuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino de ſpicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino fundens ſuper ea oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini eſt, de qua adolebit ſacerdos in memoriam muneris partem farris fracti, & olei, ac totum thus. Lex inde libamentorum traditur cap. VI: *Hæc eſt lex Sacrificij, et Libamentorum, quæ offerent filij Aaron coram Domino, & coram altari. Tollet ſacerdos pugillum ſimilæ, quæ cõſperſa eſt oleo, et totum thus, quod ſuper ſimilam poſitum eſt, adolebitq; illud in altari in monumentum odoris ſuauiſsimi Domino. reliquam autem partem ſimilæ comedet Aaron cum filijs ſuis abſque fermen*

to,

to, & comedet in loco ſanctuarij Tabernaculi. ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incē ſum. Sanctum Sanctorum erit, ſicut pro peccato, atque delicto. mares tantum ſtirpis Aaron comedent illud. De iiſdem libaminibus offerendis extat item præceptio xv Numerorum.

De Pacificis. Cap. V.

TERTIVM ſacrificij genus, quod deinceps in Leuitico traditur, à Latino interprete Pacifica, Victimæ pacificæ, Hoſtia Pacificorum, Salutares hoſtiæ, à Græco vero εἰρηνικὰ, θυσία εἰρηνικὰ, σωτήριον, θυσία εἰρηνική, dicitur. Origenes autē duplex fuiſſe Salutare ſacrificium inquit Homilia v, vnū Voti, alterum Laudis vocatum. Ex quo elicitur, hoc ſacrificium factum eſſe, cum aut Deum pro pace, aut ſalute orarunt, aut ea impetrata laudarunt, & gratias ei egerunt. In hoc porro adeps ſolum cremabatur in odorem ſuauitatis Deo, pectuſculum autem, & armus erant ſacerdotis. reliquæ carnes edebantur à priuatis. Modus autem huius patrandi traditus eſt his verbis tertio Leuitici: *Quod ſi hoſtia Pacificorum fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre marem, ſiue feminam, immaculata offeret coram Domino, ponetq. manum ſuper caput victimæ ſuæ, quæ immolabitur in introitu Tabernaculi Teſtimonij, fundentq. filij Aaron ſacerdotis ſanguinem per altaris circuitum, & offerent de hoſtia Pacificorum in oblationem Domino adipem, qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis eſt intrinſecus duos renes cum adipe, quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renunculis, adolebuntq. ea ſuper altare in holocauſtum lignis igne ſuppoſito in oblationem ſuauiſſimi odoris Domino.* Eandem rationem inde

tuendam eſſe docet, ſi agnum, aut capram obtulerit, ſubijciens de adipe hæc verba: *Et fundent filij Aaron ſanguinem eius*(capræ)*per circuitum altaris. tollentq. ex ea in paſtum ignis Dominici adipem, qui operit ventrem, & qui tegit vniuerſa vitalia, duos renunculos cum reticulo, quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & aruinam iecoris cum renunculis, adolebitq. ea ſuper altare ſacerdos in alimoniam ignis, & ſuauiſsimi odoris. omnis adeps Domini erit iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis veſtris. nec ſanguinem, nec adipẽ omnino comedens.* Inde lex editur cap. VII his verbis: *Hæc eſt lex hoſtiæ Pacificorum, quæ offertur Domino: Si pro* GRATIARVM *actione oblatio fuerit, offerẽt panes abſque fermento conſperſos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamq. ſimilam, & collyridas admiſtione conſperſas, panes quoque fermentatos cum hoſtia* GRATIARVM, *quæ immoletur pro Pacificis, ex quibus vnus pro primitijs offertur Domino, et erit ſacerdotis, qui fundet hoſtiæ ſanguinem, cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam vſque mane. Si voto, vel ſponte quis obtulerit hoſtiam, eadem ſimiliter edetur die. Sed & ſi quid in craſtinum remanſerit, veſci licitum eſt, quidquid autem tertius inuenerit dies, ignis abſumet. Si quis de carnibus victimæ Pacificorum die tertia comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti; quin potius quæcunque anima tali edulio ſe contaminauerit, præuaricationis rea erit. Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, ſed comburetur igni. qui fuerit mundus, veſcetur ex ea. Anima polluta, quæ ederit de carnibus hoſtiæ Pacificorum, quæ oblata eſt Domino, peribit de populis ſuis, & quæ tetigerit immundum hominis vel iumenti, ſiue omnis rei, quæ polluere poteſt, & comederit de huiuſcemodi carnibus, interibit de populus ſuis. adipem ouis, & bouis, & capræ non comedetis. adipem cadaueris mor-*

morticini, & eius animalis, quod à beſtia captum eſt, habebitis in varios vſus. Si quis adipem, qui offerri debet in incenſum Domini, comederit, peribit de populo ſuo. Sanguinē quoque omnis animalis non ſumetis in cibo tam de auibus, quam de pecoribus. Omnis anima, quæ ederit ſanguinem, peribit de populis ſuis. Qui offert victimam Pacificorum Domino, offerat ſimul & Sacrificium, ideſt Libamenta eius. tenebit manibus adipem hoſtiæ, & pectuſculum, cumq; ambo oblata Domino conſecrauerit, tradet ſacerdoti, qui adolebit adipem ſuper altare. pectuſculum autem erit Aaron, & filiorum eius. armus quoque dexter de Pacificorum hoſtijs cedet in primitias ſacerdotis. Qui habuerit ſanguinem, & adipem filiorum Aaron, ipſe habebit & armum dextrum in portione ſua. Item cap. x: *Pectuſculum, quod oblatum eſt, & armum, qui ſeparatus eſt, edetis in loco mundiſsimo tu, & filij, & filiæ tuæ tecum, tibi enim & liberis tuis repoſita ſunt de hoſtijs Salutaribus filiorū Iſrael, eò quòd armū, & pectus, & adipes, qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino, & pertinent ad te, & ad filios tuos lege perpetua.* De hoc vero Sacrificio ſic probe Philo in libro de ſacrificijs: *In ſacrificio Salutaris non refert, vtrius ſexus ſit hoſtia, verū ex eo tria hæc debentur ſacerdotibus, adeps, fibra iecoris, & renes duo. cetera in epulum cedunt ei, qui obtulit. In hoc genere duobus tantum diebus epulari fas eſt, ita vt nihil reliquiarum ſuperſit in tertium. offertur enim ſacrificium pro ſalute duorum, corporis, & animæ. proinde ſuus cuique dies epularis tribuitur. quoniam autem tertium nihil eſt, cui propriè quæratur ſalus, vetitum eſt proferri epulum in tertium diem, ita vt ne per obliuionē quidem liceat ſupereſſe reliquias ſine piaculo. Ad hoc genus pertinet illud etiam ſacrificium, quod Laudis dicitur, & fit ad hunc modum. cum aliquis in nullam aduerſitatem incidit vel re-*

rum externarum, vel corporis, ſed quieta, tranquillaq. vita fruitur, neceſſe eſt vt Deo habeat gratias, eũq. demereatur hymnis, laudationibus, ſacrificijs, & alijs gratiarum actionibus, quæ omnia comprehenduntur Laudis nomine. Hanc victimam non biduo, ſicut priorem illam pro ſalute, ſed ipſa prima die lex iubet abſumi, vt qui experti ſunt propenſum fauorem cæleſtis numinis, ſine cunctatione de hoc ſacrificio impertiant alijs. Atque hoc præceptum eſt XII Leuitici: *Si immolaueritis hoſtiam pro gratiarum actione Domino, vt poſsit eſſe placabilis, eodem die comedetis eam, nõ remanebit quidquam in mane alterius diei.* Itaque Dauid ingenti periculo liberatus cum gratias Deo ageret pſalmo CXV, dixit: *Quid Domino retribuam pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem Salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Tibi ſacrificabo hoſtiam Laudis, & nomẽ Domini inuocabo:*

De Sacrificio Pro peccatis. Cap. VI.

QVARTVM fuit Sacrificium ſacerdotis, populi, principis, & priuati pro expiandis peccatis, de quo Leuitici quarto: *Si ſacerdos, qui vnctus eſt, peccauerit delinquere faciens populum, offeret pro peccato ſuo vitulum immaculatum Domino, & adducet illũ ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij coram Domino, ponetq. manum ſuper caput, & immolabit eum Domino. Hauriet quoque de ſanguine vituli inferens illum in Tabernaculum Teſtimonij, cumq. intinxerit digitum in ſanguinem, aſperget eum ſepties coram Domino contra velum Sanctuarij, ponetq. de eodem ſanguine ſuper cornua altaris thymiamatis gratiſsimi Domino, quod eſt in Tabernaculo Teſtimonij. Omnem autem reliquũ ſanguinem fundet in baſim altaris holocauſti in introitu Taber-*

bernaculi. Et adipem vituli offeret pro peccato tam eũ, qui vitalia operit, quam omnia, quæ intrinſecus ſunt, duos renunculos, & reticulum, quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum renunculis, ſicut offertur de vitulo hoſtiæ Pacificorum, & adolebit ea ſuper altari holocauſti. Pellem vero, & omnes carnes cum capite, & pedibus, & inteſtinis, & fimo, & reliquo corpore efferet extra caſtra in locum mũdum, vbi cineres effundi ſolent, incendetq. ea ſuper lignorũ ſtruem, quæ in loco effuſorum cinerum cremabuntur. Expoſita ratione ſacrificij pro peccato ſacerdotis, deinceps refertur ratio ſacrificij pro peccato populi, principis, & & priuati, qui per ignorantiam peccauerint. Quæ quoniam non admodum diſsimiles ſunt, non videtur faciendum, vt ea huc transferamus, locum ipſum indicaſſe contenti. Lex autẽ huius ſacrificij ſic poſtea traditur cap. VI: *Iſta eſt lex hoſtiæ pro peccato. In loco, vbi offertur holocauſtum, hircus immolabitur coram Domino. Sanctum Sanctorum eſt. Sacerdos, qui offert, comedet cum in atrio Tabernaculi. Quidquid tetigerit carnes eius, ſanctificabitur. Si de ſanguine illius veſtis fuerit aſperſa, lauabitur in loco ſancto. vas autem fictile, in quo cocta eſt, confringetur. Quod ſi vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua. Omnis maſculus de genere ſacerdotali veſcetur de carnibus eius, quia Sanctum Sanctorum eſt. Hoſtia enim, quæ cæditur pro peccato, cuius ſanguis infertur in Tabernaculum Teſtimonij ad expiandum in Sanctuario, nõ comedetur, ſed comburetur igni.* Pariter inde traditur ritus, & lex ſacrificij Pro peccatis ex ſilentio veritatis, immunditia, errore, iureiurando, & ſacrorum abuſu.

De Sacrificio pro delictis. Cap. VII.

QVINTVM Sacrificium fuit pro expiandis delictis. De eo vero ritu ſic deinceps eodem in loco ſancitū eſt: *Anima, quæ peccauerit, & contempto Domino negauerit proximo ſuo depoſitum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit, aut calumniam fuerit, ſiue rem perditam inuenerit, & inficiās inſuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia, quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam inſuper partem Domino, cui damnum intulerat. pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum ſacerdoti iuxta æſtimationem, menſuramq. delicti, qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro ſingulis, quæ faciendo peccauit.* Lex autem edita eſt cap. VII: *Hæc quoque lex hoſtia eſt pro delicto. Sancta Sanctorum eſt, iccirco vbi immolabitur holocauſtum, mactabitur & victima pro delicto. Sanguis eius per gyrum altaris fundetur. offerent ex ea caudam, & adipem, qui operit vitalia, duos renunculos, & pinguedinē, quæ iuxta ilia eſt, reticulumq. iecoris cum renunculis, & adolebit ea ſacerdos ſuper altare. incenſum eſt Domino pro delicto. Omnis maſculus de ſacerdotali genere in loco ſancto veſcetur his carnibus, quia ſanctum ſanctorum eſt. Sicut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto. vtriuſque hoſtiæ lex vna erit. ad ſacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit. Sacerdos, qui offert holocauſti victimam, habebit pellem eius. Et omne ſacrificium ſimilæ, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel ſartagine præparatur, eius erit ſacerdotis, à quo offertur, ſiue oleo conſperſa, ſiue arida fuerint, cunctis filijs Aaron menſura æqua per ſingulos diuidetur.*

De

De ſacrificio autem huiuſmodi ſic ſcriptum eſt apud Philonem, quod ei lucem afferre aliquam poſſit. *Sacrificium pro peccato nuncupatum, uariatur & perſonis, & hoſtijs; perſonis pontificis, populi, principis, priuati; hoſtijs, uitulo, hirco, capra, vel agna. vacca quoque offertur ab ijs, qui per ignorantiam peccarunt, vel ſcientes quidem, ſed mutata voluntate factum ſuum damnant, & vitam melius inſtituunt. Pontificis peccata, & populi ſimili expiantur victima, vitulo, principis minore, ſed tamen maſcula, hircus n. caditur. at priuati deteriore.* & poſt: *Poſtquam legislator ſcripſit de peccatis ignorantiæ, tranſit ad ea, quæ admittuntur à volentibus, ac ſciētibus. ſiquis, inquit, mētitus fuerit de ſocietate, aut depoſito, aut rapina, aut inuētione rei perditæ, deinde ad vitandā ſuſpicionem iurare non recuſarit, et tādē arguēte ſe intus cōſciētia periuriū ſuū, abnegationēq. ipſe dānans confeſſus fuerit, ac veniam petierit, merebitur delicti obliuionem. quoniam veram pœnitentiam re magis, quàm verbis approbat, dum reddit depoſitum, aut inuentū, aut vniuerſum alienum, quod vſurpauit, ſuperaddita quinta pretij parte in ſolatium eius, cui fecit iniuriam.* Ex quibus perſpici poteſt, ipſum appellare peccatum, quod per ignorantiam eſt commiſſum, delictum, quod à volente, & ſciente. S. tamen Auguſtinus cenſuit, peccatū fuiſſe perpetrationē mali, delictū vero deſertionem boni. aut peccatum, quo ſciens, delictū, quo ignorās aliquis ſe obſtrinxit. plerunque autem vtrūque pro eodem poni aſſeruit.

His à Deo mandatis acceptis, Aaron indę ad ea curāda ſe contulit, & iuſſu eiuſdem ſacrificia fecit, pro peccato ſuo, & populi, & Holocauſta, & Pacifica. eaq. demiſſus cælitus ignis incendit. vt deinceps ſcriptum eſt cap. VIII. Neque vero hæc quoque verba inſerere grauabor, cum maxime hanc tractationem valeant illuſtrare. *Aaron accedens*

cedens ad altare immolauit vitulum pro PECCATO SVO. *cuius ſanguinem obtulerunt ei filij ſui. in quo tingens digitum tetigit cornua altaris, & fudit reſiduum, et baſim eius, adipemq. & renunculos, ac reticulum iecoris, quæ ſunt pro peccato, & adoleuit ſuper altare, carnem vero, & pellē eius extra caſtra combuſsit igni. Immolauit &* HOLOCAVSTI *victimam. obtuleruntq. filij eius ſanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum. ipſam etiam hoſtiam in fruſta conciſam cum capite, & membris ſingulis obtulerunt. quæ omnia ſuper altare cremauit igni, lotis aqua prius inteſtinis, & pedibus. Et pro peccato* POPVLI *offerens mactauit hircum, expiatoq. altari fecit holocauſtum, addens in ſacrificio* LIBAMENTA, *quæ offerrentur. & adolens ea ſuper altare abſque cærimonijs holocauſti matutini. Immolauit & bouem, atq. arietem, hoſtias* PACIFICAS *populi. obtuleruntq. ei filij ſui ſanguinem, quem fudit ſuper altare in circuitum. adipem autem bouis, & caudam arietis, renunculosq. cum adipibus ſuis, & reticulum iecoris poſuerunt ſuper pectora. cūq. cremati eſſent adipes ſuper altare, pectora eorum, & armos dextros ſeparauit Aaron eleuans coram Domino. & extendens manum ad populum benedixit ei. Sicq. completis hoſtijs pro Peccato, Holocauſtis, & Pacificis deſcendit. & ecce* IGNIS *egreſſus à Domino deuorauit holocauſtum, & adipes, qui erant ſuper altare. arreptisq. Nadab, & Abiu filijs Aaron thuribulis impoſuerunt ignem, et incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptū non erat. egreſſusq. ignis à Domino deuorauit eos. Locutus eſt inde Moiſes ad Aaron, & ad Eleazar, et Ithamar filios eius, qui erant reſidui: Tollite ſacrificium, quod remanſit de oblatione Domini, & comedite illud abſque fermento iuxta altare, quia ſanctum ſanctorum eſt. Comedetis autem in loco ſancto, quod datum eſt tibi, & filijs de oblationibus Domini,*

ni, ſicut præceptum eſt mihi. Pectuſculum quoque, quod oblatum eſt, & armum, qui ſeparatus eſt, edetis in loco mundiſsimo tu, & filij tui, & filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis repoſita ſunt de hoſtijs Salutaribus filiorum Iſrael, eò quòd armum, & pectus, et adipes, qui cremantur in altari, deuorauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua, ſicut præcepit Dominus. Inter hæc hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, cum quæreret Moyſes, exuſtum reperit, iratusq. contra Eleazar, & Ithamar filios Aaron, qui remanſerant, ait: cur non comeditis hoſtiam pro peccato in loco ſancto, quæ ſancta ſanctorum eſt, & data vobis, vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conſpectu Domini, præſertim cum de ſanguine illius non ſit illatum intra Sancta, & comedere debueratis eã in Sanctuario, ſicut præceptum eſt mihi. Reſpondit Aaron. Oblata eſt hodie victima pro peccato, & holocauſtum corã Domino. mihi autem accidit, quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in cæremonijs mente lugubri? Quod cum audiſſet Moyſes accepit ſatisfactionem. Atque hæc quidem de ſingulis ſacrificijs in lege ſcripta ſunt.

Iterum de omnibus Sacrificijs. Cap. VIII.

NVNC vero, vt res omnium obſcuriſsima magis aperiatur, de ijſdem iterum ſimul agemus. ac primum diuiſionem eorum ex Ioſepho afferemus. ex qua clare itẽ differentia, quæ inter illa intercedebat, extabit, deinde multis ex ſacra hiſtoria ſacrificijs proferendis rationem omnium dilucidius explicabimus. Sic igitur inquit Ioſephus: *Duo ſunt ſacrificia, vnum, quod à priuatis, alterum, quod à populo celebratur, & quidem vtrumque duobus modis.*

dis. aut enim totum, quod immolatur, incenditur, & proptea nomen holocauſtomatis habet, aut pro gratiarum actione perſoluitur, & ad epulas immolantiũ exhibetur. Vir priuatus HOLOCAVSTVM *faciens immolat bouem, agnum, & hædum annicula, boues etiam maiores. & hæc omnia maſculini generis holocauſta fiunt. his autem cæſis limbum altaris ſanguine imbuunt ſacerdotes. deinde purgantes ea mẽbratim incidunt, & ſparſa ſale omnia ſuper altare imponũt lignis inſtructum, & ſubiecto igne accenſum. Pedes autem cum iecore purgantes inter adipem vnà cum aliȷs offerunt, pelles autem ſacerdotes accipiunt. atque hoc quidem Holocauſtum eſt. Pro* GRATIARVM *vero actione ſacrificium facientes eadem animalia mactant, ſed matura, & anniculis grandiora, ac maſcula feminis copulata. et hæc immolantes fundunt ſanguinem ſuper aram. renes autem, & adipes, & omnem pinguedinem cum reticulis iecorum, et cum his caudam agni ſuperponunt aræ. Pectora vero, & crura dextra ſacerdotibus præbent, & duobus diebus reliquis carnibus epulantur, quæcunque vero remanſerint, cremant. Eadem vero etiam ratione pro* PECCATIS *hoſtia celebratur. qui vero victimas maiores non habent, offerunt columbas, aut turtures duas, quarum vna eſt in holocauſtum Deo, altera ſacerdotibus datur ad cibum. Qui per ignorantiam peccat, agnum, & hædum feminam eorumdem annorum offert, & ſanguinem fundit ſacerdos in aram, ſed non ſicut prius, verum angulorum tangit extremitates, & renes, aliumq. adipem cum reticulo iecoris ſuper altare imponunt. ſacerdotes autem tollunt & pelles, & carnes ea die conſumendas in tẽplo. lex enim in craſtinum non relinqui ſinit. Qui vero peccat, ſibiq. conſcius eſt, ſed neminem habet, qui ipſum poſsit arguere, arietem immolat lege præcipiente. cuius carnes in templo ſacerdotes ſimiliter comedent ea die. Principes autẽ*

pec-

peccantes ſacrificando eadem offerunt, quæ priuati. placant autem Deum offerendo ad ſacrificia taurum, & hœdum maſculos. Lex autem præcipit, in publicis, & priuatis ſacrificijs etiam FARINAM *mundiſsimam adijci, in agno quidem aſſarij menſuram, in ariete vero duorum, in tauro trium. et hanc ſanctificant ſuper altare oleo mixtã. nam & oleũ offertur ab immolantibus, in boue hin medietatẽ, in ariete autẽ huius menſuræ tertiam partem, & quartam in agno. Hin autem menſura Hebræorum antiqua duos Choas Atticos recipit, ſecundum quam menſuram & vinum offerunt.* Hæc Ioſephus. Ex quibus clare omnium ſacrificiorum Holocauſti, Pacificorum, & pro Peccato ratio perſpici poteſt, & præcipue, vt omnibus ſacrificijs Libamina, ideſt farina mundiſsima, ſiue ſimila, ſint adiecta.

Nunc, vt idem confirmemus, varia etiam ex varijs locis in vnum ſacrificia conferemus. Ioſue VIII: *Et obtulit ſuper altare holocauſta Domino, immolauitq. pacificas victimas.* & XXII: *Vt holocauſta, & ſacrificium, & pacificas victimas ſuper eo altari imponeremus.* Inde Iudicum VI: *Gedeon coxit hœdum, & de farinæ modio azymos panes, carnesq. ponens in caniſtro, & ius carnium mittens in ollã, tulit omnia ſub quercu, & obtulit Deo. cui angelus Domini: Tolle carnes, & azymos panes, et pone ſupra petram illam, & ius deſuper funde. cumq. feciſſet ita, extendit angelus Domini ſummitatem virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes, & panes azymos, aſcenditq. ignis de petra, & carnes, azymosq. panes conſumpſit.* Tum Regum primo: *Tulit Samuel agnum lactentem vnum, & obtulit illum holocauſtum integrum Domino, & clamauit ad Dominũ pro Iſrael, & exaudiuit eum Dominus.* Et decimo: *Ego deſcendam ad te, vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas.* & XIII: *Afferte mihi holocauſtũ, & Pacifica.* Item:

Dixi

Dixi: nunc deſcendent Philiſtijm ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. neceſsitate compulſus obtuli holocauſtum. & VI ſecundi: *Obtulit Dauid holocauſta, & Pacifica coram Domino.* & tertio tertij: *Salomon obtulit holocauſta, & fecit victimas pacificas,* & nono: *Offerebat Salomon ter quotãnis holocauſta, & pacificas victimas ſuper altare, quod ædificauerat Domino.* & quarti ſextodecimo: *Immo lauit Achaz rex Holocauſta, & Sacrificium ſuum, et libauit Libamina, & fudit ſanguinem Pacificorum, quæ obtulerant ſuper altare.* Et paullo poſt: *Super altare maius offer Holocauſtum matutinum, & ſacrificium veſpertinum, & Holocauſtum regis, et Sacrificium eius, & Holocauſtum vniuerſi populi terræ, & Sacrificium eorum, et Libamina eorũ, & omnem ſanguinem holocauſti, & vniuerſum ſanguinem victimæ ſuper illud effunde.* & XXIX ſecundi: *Accedite, & offerte victimas, & Laudes in domo Domini.* græce ἀναφέρετε θυσίας αἰνέσεως, ideſt offerte ſacrificia Laudis. & ſequenti: *Comederunt ſeptem diebus ſolemnitatis immolantes victimas Pacificorum, & laudantes Dominum Deum.*

Verum multo illuſtrius eadem CXXXIX ſecundi percipiũtur, vbi Holocauſtum, & Pro peccato per partes exponuntur: *Obtulerunt ſimul tauros ſeptem, & arietes ſeptem, agnos ſeptem, & hircos pro peccato ſeptem, pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda. dixitq. rex ſacerdotibus filijs Aaron, vt offerrent ſuper altare Domini. Mactauerunt igitur tauros, & ſuſceperunt* SANGVINEM *ſacerdotes, & fuderunt illum ſuper altare. mactauerunt etiam arietes, et illorum ſanguinem ſuper altare fuderunt, immolaueruntq. agnos, & fuderunt ſuper altare ſanguinem. applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & vniuerſa multitudine, impoſuerũtq. manus ſuper eos. & immolauerunt eos ſacerdotes, & aſperſerunt ſanguinem eorum, coram altari pro piaculo vniuerſi Iſra-*

Iſraelis. Pro omni quippe Iſrael praeceperat rex vt holocauſtum fieret, & pro peccato. & mox: *Obtulit vniuerſa multitudo hoſtias, & Laudes, et holocauſta mēte deuota.* & poſt: *Fuerunt ergo Holocauſta plurima, adipes Pacificorū, & Libamina holocauſtorum.* Demum ſexto Eſdræ: *Obtulerunt in dedicatione domus Dei vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum Pro peccato totius Iſrael duodecim.* & Maccabæorum quarto: *Obtulerūt Holocauſta cū lætitia, & ſacrificium Salutaris, & Laudis.* Atque hæc quidem in ſacris hiſtoriarum libris reperiuntur. Quin etiam prophetæ eorundem ſacrificiorum meminere, vt Dauid pſalmo XXXIX: *Sacrificium, & oblationem noluiſti, Holocauſtum, et Pro peccato non poſtulaſti.* & Ezechiel XLV: *Ipſe faciet Pro peccato ſacrificium, & Holocauſtum, & Pacifica ad expiandū pro domo Iſrael.* & Prouerbiorum VII: *Victimas pro Salute deuoui, vota hodie reddidi.*

Iam vero quoniam ſæpe ſacrificiū Iuſtitiæ, & Laudis non proprie, ſed trãslate vſurpatum reperitur, ideſt nō pro cruenta immolatione, ſed pro opere caritatis, & pietatis, quod internum ſacrificium dicitur, id vnde manauerit, exponendum. Hebræi cruentis ſacrificijs adeo ſtudebant, vt ea ſola curantes opera caritatis erga proximum, & pietatis erga Deum omitterent, quorū illud dicitur Iuſtitiæ, hoc Laudis. Deus autē, vt eos corrigeret, atq. officij ſui admoneret, poſt ſæpe teſtatus eſt, ſe nolle holocauſta, & cetera ſacrificia victimarum, ſed ſacrificium iuſtitiæ, & laudis. ideſt vt caritas adhiberetur erga proximum, & pietas erga ſe, ſibiq. potius animo gratiæ agerētur, quàm ſanguine immolaretur. De iuſtitia ſcriptum eſt tertio Prouerb: *Facere iuſtitiam, & iudicium magis placet Domino, quàm victima.* Significat enim place-

re magis Deo, vt cuſtodiatur lex, cuius partes duæ ſunt, Iudicium, & Iuſtitia, quàm vt cruentum fiat ſacrificium. & pſalmo XXXIX: *Sacrificium, & oblationem noluiſti, holocauſtum, & Pro peccato non poſtulaſti.* & quarto: *Facite ſacrificium Iuſtitiæ, & ſperate in Domino.* Item Oſee: *Miſericordiam volui, & non Sacrificium.* Rem autem ita habere etiam docuerunt, qui Euangelium tradiderunt. S. Iacobus primo: *Religio mūda, & immaculata eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorū.* S. Marcus XII: *Diligere proximum, tanquam ſe ipſum, maius eſt omnibus holocauſtomatis.* S. Paulus Hebr. XIII: *Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci. talibus enim hoſtijs promeretur Deus.* De Laude vero pſalmo XLIX. cum enim negaſſet Deus, ſe ſacrificia victimarum ab homine poſcere, quia bobus non egeret, demum infertur: *Immola Deo ſacrificium laudis.* i. lauda Deum. & CXV: *Tibi ſacrificabo hoſtiā laudis, & nomen tuum inuocabo.* & CXVI: *Sacrificent ſacrificium laudis.* Atque hoc ita eſſe, docuit S. Paulus eodem in loco, inquiens: *Offeramus hoſtiam laudis Deo, ideſt fructum labiorum confitentium nomini eius.* Sic enim dixerat Oſee XIIII: *Omnem aufer iniquitatem, & reddemus vitulos labiorum noſtrorum.*

De Confeſsionibus. Cap. IX.

SACRIFICIIS porro iunctæ fuere Confeſſiones. Confeſſionem vero appellauere Laudem, in qua in ſacrificijs Dei bonitatem, & miſericordiam extulerunt, his ferme verbis: *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.* Quibus vocibus etiā modos muſicorum inſtrumentorum adiecerunt, vt pſalteriorum, cithararum, cymbalorum, tubarum, & organorum.

rum.Hæc vero maxime inſtituto Dauidis regis. Quarũ laudum hæc teſtimonia habemus.Primo Paralip.xxIII in holocauſto faciendo tempore Dauidis: *Leuitæ ſtent mane ad confitendum,& canendum Domino.ſimiliterq. ad veſperam tam in oblatione holocauſtorum Domini, quàm in Sabbatis,& Calendis,et ſolemnitatibus reliquis.*& quinto ſecundi: *Leuitæ cantores cymbalis,& pſalterijs, & citharis concrepabant,& cum eis ſacerdotes centum viginti canentibus tubis.Igitur cunctis pariter & tubis, & voce, & cymbalis,& organis, & diuerſi generis muſicorum concinentibus, & vocem in ſublime tollentibus, longe ſonitus audiebatur, cum Dominum laudare cœpiſſent, & dicere: Confitemini Domino,quoniam bonus,quoniam in ſæculum miſericordia eius.*& xxxIx:*Cumq. offerrentur holocauſta, cœperunt laudes canere Domino,ac clangere tubis, atque in diuerſis organis,quæ Dauid rex Iſrael præparauerat,cõcrepare.omni autem turba adorante cantores,et ij,qui tenebant tubas,erant in officio ſuo, donec compleretur holocauſtum.*& xxx:*Conſtituit Ezechias rex turmas ſacerdotales, et Leuiticas ad Holocauſta,& Pacifica,vt miniſtrarent,& confiterentur,& canerent in portis caſtrorum Domini.* & Eſdræ tertio:*Fundato à cæmentarijs templo Domini ſteterunt ſacerdotes in ornatu ſuo cum tubis, & Leuitæ filij Aſaph in cymbalis, vt laudarent Deum per manus Dauid regis Iſrael, & concinebant in hymnis, & confeſsione Domino, Quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.*Hinc illa ſunt in pſalmo CI:*Confeſſio, & magnificentia opus eius.* & XVI primi Paralip: *Confeſſio, & magnificentia coram Deo.* & Eccleſiaſtici xxxIx: *Benedicite Dño mino in operibus ſuis,date nomini eius magnificentiam,& confitemini illi in voce labiorum veſtrorum.* & Eſdræ Ix: *Et nunc date confeſſionem,et magnificentiam Domino Deo*

patrum noſtrorum. Videtur enim fuiſſe magnificẽtia idẽ, quod magnificatio, ideſt excellens, & magnifica quædã laudatio, & amplius aliquid, quàm confeſſio, & laus, quæ à Græco interprete ὁμολόγησις, & αἴνεσις dicuntur. vnde illud: *Magnificat anima mea Dominum*. De Confeſſionibus vero poſt iterum agetur, vbi diſputabitur de Cantoribus.

De Sacrificio Conſecrationis. Cap. X.

HIS ſacrificijs traditis cõtinenti ordine Lex alia quędam ſacrificia adijcit, quæ non omnibus communia, ſed ſingulorum propria extiterunt, quorum vnum Conſecrationis, alterum Mundationis, tertium Expiationis eſt dictum. De quibus ſequitur vt ſigillatim agamus.

Sacrificium ergo CONSECRATIONIS ſiue τελειώσεως dictum eſt, quod ad ſolos pertinuit ſacerdotes ratione ſuæ conſecrationis, quodq. ijdem offerre mane, & veſpere tenebantur in die vnctionis ſuæ, longe ab eo diuerſum, quo ipſi vncti conſecrabantur, de quo dicemus tum, cum de pontifice diſſeremus. De hoc vero ita in Lege præceptum eſt Leuitici cap. VI, in quo etiam de ſuperioribus agitur: *Dixit Dominus ad Moiſem. Hæc eſt oblatio Aaron, & filiorum eius, quam offerre debent Domino in die vnctionis ſuæ. Decimam partem ephi offerent ſimilæ in ſacrificio ſempiterno, medium eius mane, & medium eius veſpere, quæ in ſartagine oleo conſperſa frigetur. offeret autem eam calidam in odorem ſuauiſsimum Domino ſacerdos, qui iure patri ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari. Omne enim ſacrificium ſacerdotum igne conſumetur, nec quiſquam comedet ex eo.* Eſſe autem ſacrificium vnum ex ſenis à nobis ante propoſitis, apparet, cum Lex ita eodẽ loco

loco concluditur: *Iſta eſt lex Holocauſti, & ſacrificij Pro peccato, atque Delicto, & pro Conſecratione, & Pacificorũ victimis, quam conſtituit Dominus Moiſi in monte Sinai, quando mandauit filijs Iſrael, vt offerrent oblationes ſuas Domino in deſerto Sinai.*

De Sacrificio Mundationis. Cap. XI.

IAM vero ſacrificium, quod diximus Mundationis, relatum eſt ad labem puerperę, leproſi, viri ſeminiflui, & mulieris menſtruoſæ, vt Expiationis ad Sanctuarium, & populum labe pollutum.

De mundatione autem puerperæ ſic ſcriptum eſt Leuiitici cap. XII: *Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus iuxta dies ſeparationis menſtruæ. & die octauo circuncidetur infantulus. ipſa vero triginta tribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tanget, nec ingredietur in ſanctuarium, donec impleantur dies purificationis ſuæ, ſin autem fęminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Cumque expleti fuerint dies purificationis ſuæ, pro filio, ſiue pro filia deferet agnum anniculum in Holocauſtum, & pullum columbæ, ſiue turturem pro peccato ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij, & tradet ſacerdoti, qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & ſic mundabitur à profluuio ſanguinis ſui. Iſta eſt lex parientis maſculum, aut feminam. Quod ſi non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, ſumet duos turtures, vel duos pullos columbarum, vnum in Holocauſtum, & alterum pro peccato. orabitq. pro ea ſacerdos, & ſic mundabitur.* Hinc illa ſunt apud S. Lucam de beata Virgine:

Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis eius, ſecundum legem Moiſi, tulerunt illum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptũ eſt in lege Domini; Quia omne maſcu linum adaperiens vuluam ſanctum Domino vocabitur. & vt darent hoſtiam ſecundum quod dictum eſt in lege Domi ni, par turturum, aut duos pullos columbarum.

De mundatione vero leproſi deinceps agitur XIII, & XIIII: Primum autem docetur, vt leproſus adducatur ad pontificem, ſiue ad ſacerdotes, eorũq. cognitioni, & iudicio permittatur, vtrum color ille, qui in facie hominis natus eſt, vere lepra ſit nec ne. cuius rei dignoſcendæ multa documenta præ bentur. deinde vero ratio munda tionis affertur his verbis: *Hic eſt ritus leproſi, quando mun dandus eſt. Adducetur ad ſacerdotem, qui egreſſus è caſtris cum inuenerit lepram eſſe mundatam, præcipiet ei, qui puri ficatur, vt offerat duos paſſeres viuos pro ſe, quos veſci lici tum eſt, & lignum Cedrinum, vermiculumq. & hyſſopum. & vnum ex paſſeribus immolari iubebit in vaſe fictili ſuper aquas viuentes, alium autem viuum cum ligno Cedrino, & cocco, & hyſſopo tinget in ſanguine paſſeris immolati, quo aſperget illum, qui mundandus eſt, ſepties, vt iure pur getur, & dimittet paſſerem viuum, vt in agrum auolet.* & reliqua, quæ propter longitudinem omittuntur. nam in hac re præcipua locum indicaſſe, ſatis videtur.

De viro porro ſeminifluo traditur XV. atque vbi ſigna immunditiæ illius indicata ſunt, infertur: *Si ſanatus fuerit, qui huiuſcemodi ſuſtinet paſſionem, numerabit ſeptẽ dies poſt emundationem ſui, & lotis veſtibus, & toto corpore in aquis viuentibus erit mundus. die autem octauo ſumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conſpe ctum Domini ad oſtiũ Tabernaculi Teſtimonij, dabitq. eos ſacerdoti, qui faciet vnum Pro peccato, et alterum in Holo-*

cauſtum

cauſtum,rogabitq; pro eo coram Domino, vt emundetur à fluxu ſeminis ſui.

Deinceps de muliere menſtruoſa ſic præcipitur: *Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum ſanguinis non in tẽpore menſtruali, vel quæ poſt menſtruum ſanguinem fluere non ceſſat, quamdiu ſubiacet huic paſsioni, immunda erit, quaſi ſit in tempore menſtruo, Omne ſtratum, in quo dormierit, & vas, in quo ſederit, pollutum erit. quicunque tetigerit eam lauabit veſtimenta ſua, & ipſe lotus aqua immundus erit vſque ad veſperum. Si ſteterit ſanguis, & fluere ceſſauerit, nummerabit ſeptem dies purificationis ſuæ, & die octauo offeret pro ſe ſacerdoti duos turtures, aut duos pullos colũbarum ad oſtium Tabernaculi Teſtimonij, qui vnum faciet Pro peccato, & alterũ in Holocauſtum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ eius. Iſta eſt lex eius, qui patitur fluxum ſeminis, & qui polluitur coitu, & quæ menſtruis temporibus ſeparatur, vel quæ iugi fluit ſanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.*

De Sacrificio Expiationis. Cap. XII.

HIS traditis additur inde de ſacrificio Expiationis, ſiue Propitiationis. Fuere vero Expiationes vnus, vt dictum eſt, ex diebus feſtis celeberrimis anni, die decima Septembris magna cæremonia celebratus. Eo vero die pontifex pontificalibus veſtimentis indutus, ac Sancta ſanctorum ingreſſus vniuerſo populo ieiunante præcipuũ quoddam ſacrificium fecit, quo Sanctuarium ab labibus populi, præuaricationibus, ceteriſque peccatis purgauit. Id autem his verbis traditur cap. ſextodecimo: *Loquere ad Aaron, ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod eſt intra velum coram Propitiatorio, quo tegitur*

gitur Arca, ne moriatur, niſi hæc ante fecerit. Vitulũ pro pec cato offeret, & arietẽ in Holocauſtũ, tunica linea veſtietur, feminalibus lineis verẽda celabit, accingetur Zona linea, ci darim lineam imponet capiti, ſuſcipietq. ab vniuerſa multi tudine filiorũ Iſrael duos hircos Pro peccato, & vnũ arietẽ in Holocauſtum. cumq. obtulerit vitulum, & orauerit pro ſe, ac pro domo ſua, duos hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio Tabernaculi Teſtimonij. mittensq. ſuper vtrumque ſortem, vnam Domino, & alteram capro emiſſario. cuius exierit ſors Domino, offeret illum pro peccato, cuius autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces ſuper eum, & emittet in eum in ſolitudi- nem. His rite celebratis offeret vitulum, & rogans pro ſe im molabit eum. aſſumptoq. thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, et hauriens manu compoſitum thymiama in in- cenſum, vltra velũ intrabit in Sancta, vt poſitis ſuper ignẽ aromatibus nebula eorum, & vapor operiat Oraculũ, quod eſt ſuper Teſtimonium, & non moriatur. Tollet quoque de ſanguine vituli, & aſperget digito ſepties contra Propitia- torium ad Orientem. cumq. mactauerit hircum pro peccato populi, inferet ſanguinem eius intra velum, ſicut præceptũ eſt de ſanguine vituli, vt aſpergat è regione Oraculi, et ex- piet Sanctuarium ab immunditijs filiorum Iſrael, & à præ uaricationibus eorum, cunctisq. peccatis. Nullus hominum ſit in Tabernaculo, quando pontifex Sanctuarium ingredi- tur, vt roget pro ſe, & pro domo ſua, & pro vniuerſo cœtu Iſ rael, donec egrediatur. Cum autem exierit ad altare, quod coram Domino eſt, oret pro ſe, & ſumptum ſanguinem vitu li, atque hirci fundet ſuper cornua eius per gyrum, aſper- gensq. digito ſepties expiet, & ſanctificet illud ab immundi tijs filiorum Iſrael. Poſtquam autem emundauerit Sanctua rium, & Tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum vi

uen.

uentem, & poſita vtraque manu ſuper caput eius confiteatur omnes iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta, atque peccata eorum, quæ imprecans capiti eius emittet illum per hominem paratum in deſertum. Cumq. portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terram ſolitariam, & dimiſſus fuerit in Deſerto, reuertetur Aaron in Tabernaculum Teſtimonij, & depoſitis veſtibus, quibus indutus prius erat, cum intraret Sanctuariũ, relictisq. ibi lauabit carnẽ ſuam in loco ſancto. indueturq. veſtibus ſuis. Et poſtquam egreſſus obtulerit holocauſtum Suum, ac Plebis, rogabit tam pro ſe, quàm pro populo, & adipem, qui oblatus eſt pro peccatis, adolebit ſuper altare. ille vero, qui dimiſerit caprum emiſſarium, lauabit veſtimenta ſua, & corpus aqua, & ſic ingredietur in caſtra. Vitulũ autẽ, & hircũ, qui pro peccato fuerant immolati, & quorũ ſanguis illatus eſt in Sãctuariũ, vt expiatio cõpleretur, aſportabũt foras caſtra, & cõburent igni tam pelles, quã carnes, ac fimũ. & quicũque combuſſerit ea, lauabit veſtimenta ſua, & carnẽ aqua. et ſic ingredietur in caſtra. Eritq. vobis hoc legitimum ſempiternũ.

De Oblatione incenſi. Cap. XIII.

PRAETER Sacrificia vero, quæ diximus, erat etiã quotidiana oblatio incenſi in altari thymiamatis. & hæc vero cuiuſmodi fuerit, explicabitur, primum quæ in Lege, deinde quæ extra legem reperiuntur, allatis. Exodi XI: *Candelabrum ſtabit cũ lucernis ſuis, & altare aureũ, in quo adoletur incẽſum corã Arca Teſtimonij. Poſuit et altare aureũ ſub tecto Teſtimonij cõtra velũ, et adoleuit ſuper eo incenſum aromatum.* & XXX, vbi agitur de altari thymiamatis conſtituendo: *Et adolebit incenſum ſuper eo Aaron ſuaue fragans mane. quando componet lucernas, incendet illud, & quando collocabit eas ad veſperam, vret thymiama*

miama ſempiternum coram Domino in generationes veſtras. Quo modo vero, & ex quibus aromata fierent, ſupra oſtendimus, cum de Tabernaculo diſſeruimus. Hæc in Lege. Nũc quæ extra Legem. Secundo ſecundi Regũ: *Elegi Aaron ex omnibus tribubus Iſrael mihi in ſacerdotem, vt aſcenderet ad altare meum, & adoleret mihi incenſum.* & nono tertij: *Offerebat Salomon ter quotannis Holocauſta, et Pacificas victimas ſup altare, quod ædificauerat Domino, & adolebat thymiama coram Domino.* & XXII: *Adhuc populus adolebat incenſum in Excelſis.* & VI primi Paralip: *Aaron, & filij eius adolebant incenſum ſuper altare holocauſti, et ſuper altare thymiamatis in omne opus Sancti ſanctorum.* & XXVI ſecundi: *Cum roboratus eſſet Ozias rex Iudæ, eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum, ingreſſusq. templum Domini adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis. ſtatimq. ingreſſus eſt poſt eum Azarias ſacerdos, & cum eo ſacerdotes Domini octoginta reſtiterunt regi, atque dixerunt. Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed ſacerdotum, hoc eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſce modi miniſterium. egredere de Sanctuario. ne contempſeris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. iratusq. Ozias, & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus. ſtatimq. eſt orta lepra in fronte eius coram ſacerdotibus.* & XXIX: *Patres veſtri reliquerunt Deum, incenſum non adoleuerunt, & holocauſta non obtulerunt in Sanctuario Deo Iſrael.* & Iſaiæ primo: *Holocauſta arietum nolui, incenſum abominatio eſt mihi.* Quibus adijci quoque poteſt locus S. Lucæ inſignis: *Cũ ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundum conſuetudinẽ ſacerdotij, ſorte exijt, vt incenſum poneret ingreſſus in templum Domini, & omnis*

mul-

multitudo populi erat foris orans hora incenſi. De oblatione vero thuris ſic diſerte tradidit. Philo in libro de ſacrificantibus: *Lex iubet duo poni altaria, materia, loco, vſuq. differentia. Alterum enim è ſaxis collectitijs impolitis extruitur in atrio iuxta templi veſtibulum ad immolandas victimas. alterum vero aureum ſitum eſt poſt primum velum in penetralibus, nemini conſpicuum, niſi ſacerdotibus functionis ſuæ tempore caſtitatem ſeruantibus, quod factũ eſt adolendis odoribus. Vnde liquet, micam thuris oblatam ab homine pio Deo gratiorem eſſe multis hoſtijs, ſi offerenti non adſit probitas. quanto enim aurum præſtat lapidibus, et adytum veſtibulo, tanto acceptior eſt ſuffitus gratiarũ actionis, quàm mactata victima. ideo non ſolum materiæ pretio, artificum opere, ſanctitateq. loci ara hæc auguſta facta eſt, ſed & hoc, quòd apud eam quotidie ſacra exordium ſumũt à gratiarum actionibus. non eſt enim fas immolare foris, priusquam intus ſummo mane ſuffitus factus ſit. quo ſignificatur nihil aliud, niſi Deum non delectari victimarum multitudine, ſed offerentis bona mente, ac ſpiritus puritate.*

De Donis ſacris. Cap. XIIII.

HACTENVS de ſacrificijs. Nunc de Donis ſacris agamus. quæ in hoc diuerſa à ſacrificijs fuerũt, quòd in ſacrificijs oblationes aut ex toto, aut ex parte conſumptæ ſunt, in donis integræ, atq. illæſæ ſeruatæ ſunt. Hæc vero aut ex Lege, aut ex voto, aut ex pura voluntate data ſunt. Vnde illud eſt Numerorum xxix: *Hæc offeretis Domino in ſolemnitatibus veſtris, præter vota, et oblationes ſpontaneas*. Ex lege, vt primitiæ, decimæ, & pecunia ſacra. de quibus in vniuerſum Deuteronomij xii: *Non facietis ita Domino Deo veſtro. ſed ad locum, quem elegerit*

Do-

Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo, venietis, & offeretis ei loco illo holocauſta, & victimas veſtras, & decimas, & primitias manuum veſtrarum, & vota, atque donaria primogenita boum, & ouium.

De Primitijs, et Decimis. Cap. XV.

PRIMITIAE porro dictæ, quæ cuique primo ſiue ex animalibus, ſiue ex hominibus, ſiue ex ſemine terræ orta ſunt. Decimæ, omniũ fructuũ, quos ſingulis annis è terra, & pecudibus eliciebant, pars decima. Primitiæ vero ſiue ex lege, ſiue ex voto oblatæ vſui ſacerdotum cedebant.

De primitijs Legis ſic præcepit Deus Exodi XXII: *Primitias tuas non tardabis reddere. Primogenitum filiorũ tuorum dabis mihi. de bobus quoque, & ouibus ſimiliter facies. ſeptem diebus ſit cum matre ſua, die octaua reddes illum mihi.* & ſequenti: *Primitias frugum terræ tuæ offeres in domum Dei tui.* & Numerorum V: *Omnes primitiæ, quas offerunt filij Iſrael, ad ſacerdotem pertinent, & quidquid in Sanctuarium offertur à ſingulis, & traditur manibus ſacerdotis, ipſius erit.*

De votiuis autem primitijs Deus loquens ad Aaron, & Leuitas ſic XVII dixit: *Primitias, quas vouerint, & obtulerint filij Iſrael, tibi dedi, & filijs tuis, & filiabus tuis iure perpetuo. qui mundus eſt in domo ſua, veſcetur ex eis. omnẽ medullam olei, & vini, & frumenti quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi, & vniuerſa frugũ initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedent in vſus tuos. qui mundus eſt in domo tua, veſcetur ex eis. Omne, quod ex voto reddiderint filij Iſrael, tuum erit.* Docuit inde, vt pri

moge-

mogenita hominum, & animalium immundorum redimerentur, boum vero, ouium, & caprarum, non item: *Quidquid,* inquit, *primum erumpit è vulua cũcta carnis, quam offerunt Domino, ſiue ex hominibus, ſiue de pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita duntaxat, vt pro hominis primo genito pretium accipias, & omne animal, quod immundum eſt, redimi facias. cuius redemptio erit poſt vnum menſem, ſiclis argenti quinque, pondere ſanctuarij. ſiclus viginti obolos habet. primogenitum autem bouis, & ouis, & capræ non facies redimi, quia ſanctificata ſunt Domino. ſanguinem tamen eorum fundes ſuper altare, & adipes adolebis in ſuauiſsimum odorem Domino. carnes vero in vſum tuum cedent, ſicut pectuſculum conſecratum, & armus dexter, tua erunt.* Fuit etiam dies feſtus, in quo Meſsis primitiæ ex Lege offerebantur. de quo ſupra diximus.

De decimis porro hæc in Lege cõperimus, primum, vt Deo offerantur, deinde, vt ad vſum ſacerdotum traducantur. Exodi XXII: *Decimas tuas non tardabis reddere.* Leuitici XXVII: *Omnes decimæ terræ ſiue de pomis arborũ, ſiue de frugibus, Domini ſunt, & illi ſanctificantur. Omnium decimarum bouis, & ouis, & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quidquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino.*

Ceterum S. Hieronymus ſuper Ezechielem quattuor genera decimarum elicit ex verbis Legis, vnam, quâ populus Leuitis dabat, alteram, quam ex ſuis decimis Leuitæ dabant ſacerdotibus, de quibus ambabus ſcribi inquit Numer. XVIII: *Præcipe Leuitis, atque denuncia. Cum acceperitis à filijs Iſrael decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, ideſt decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiuorum tam de areis, quàm de torculari, et vniuerſis. quorum accipitis primitias offer-*

offerte Domino,& date Aaron ſacerdoti omnia, quæ offeretis ex decimis,& in donaria Domini ſeparabitis,optima,et electa erunt cuncta.

Tertium inde genus decimæ fuit, inquit ille, quam vnusquiſque de populo Iſrael in ſuis horreis ſeparabat, vt comederet eam proficiſcens ad Templum in veſtibulo eius,& Sacerdotes, ac Leuitas inuitaret ad conuiuiũ. de qua Deuteronomij XIIII:*Decimam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis,quæ naſcuntur in terra per annos ſingulos, & comedes in conſpectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit,vt in eo nomen eius inuocetur,decimam frumenti tui,& vini,& olei, & primogenita de armentis, & ouibus tuis,vt diſcas timere Dominum Deum tuum omni tempore.cum autem longior fuerit via,& locus,quem elegit Dominus Deus tuus,tibiq. benedixerit, nec potueris ad eũ cuncta portare,vendes omnia,& in pretium rediges,portabisq. manu tua,& proficiſceris ad locum,quem elegerit Dominus Deus tuus,& emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit ſiue ex armentis,ſiue ex ouibus, vinum quoque, & ſiceram,& omne,quod deſiderat anima tua,& comedes coram Domino Deo tuo,& epulaberis tu,& domus tua, & Leuita,qui intra portas tuas eſt. caue ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in poſſeſsione tua.* Eandem vero præceptionem ſupra XII quoque capite poſuerat, inquiens: *Ad locum, quem elegerit Dominus, omnia, quæ præcipio,confereris,holocauſta,& hoſtias, & decimas, & primitias manuum veſtrarum,& quidquid præcipuum eſt in muneribus,quæ vouiſtis Domino, ibi epulabimini coram Domino Deo veſtro vos,ac filij,ac filiæ veſtræ,famuli,& famulæ,leuites, qui in vrbibus veſtris commorantur. neque enim habet aliam partem,& poſſeſsionem inter vos.* & XVII Deut:*Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumẽti,&*

ti, & vini, & olei tui, ſed coram Domino Deo tuo in eo loco, quẽ ipſe elegerit. & Tobiæ primo: *Pergebat in Hieruſalem ad templum Domini, & ibi adorabat eum, omnia primitiua ſua, & decimas ſuas fideliter offerens itaut in tertio anno proſelytis & aduenis miniſtraret omnem decimationẽ.* Sunt tamen, qui à S. Hieronymo diſſentiant, & tertiam hãc decimam eandem eſſe cum prima contendant. licitum autem fuiſſe, ex prima decima aliquid ſumere, & cum Leuitis in templo epulari.

Quarta vero decima fuit, quæ non ſingulis annis, ſed tertio quoque recondebatur ad pauperes ſuſtinendos. de qua Deuteronomij XIIII: *Anno tertio ſeparabis aliã decimam ex omnibus, quæ naſcuntur tibi eo tempore, & repones intra ianuas tuas. Venietq. Leuites, qui aliam non habet partem, nec poſſeſsionem tecum, & peregrinus, ac pupillus, & vidua, qui intra portas tuas ſunt, & comedent, ac ſaturabuntur, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, quæ feceris.* item cap. XXVI: *Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarũ, anno decimarum tertio dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo, & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & ſaturentur.*

Hæc in Lege. Poſt Legem inde eadẽ obſeruata ſunt. vt XXXI ſecundi Paralip: *Præcepit Ezechias rex populo habitantiũ Hieruſalem, vt darent partes Sacerdotibus, & Leuitis, vt poſſent vacare legi Domini. Quod cum percrebuiſſet in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filij Iſrael, frumenti, vini, & olei, mellis quoque, & omnium, quæ gignat humus, decimas obtulerunt. Sed et filij Iſrael, et Iuda, qui habitabant in vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boum, & ouium, decimasq. ſanctorum, quæ vouerant Domino Deo ſuo, atque vniuerſa portantes fecerunt aceruos plurimos.*

Poſt

Poſt reditũ inde è Babylonia primitiæ, & decimæ ad Gazophylaciũ deferri cœptæ. Neemię x: *Sortes miſimus, vt afferremus primogenita terræ noſtræ, et primitiua uniuerſi fructus omnis ligni ab anno in annum in Domo Domini. et primitiua filiorũ noſtrorum, & pecorum noſtrorum, ſicut ſcriptum eſt in Lege, & primitiua boũ noſtrorũ, & ouiũ noſtrarum, vt offerrẽtur in domo Dei noſtri ſacerdotibus, qui miniſtrant in domo Dei noſtri, & primitias ciborum noſtrorum, & Libaminum noſtrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque, & olei afferremus ſacerdotibus ad Gazophylacium Dei noſtri, & decimam partem terræ noſtræ Leuitis. Ipſi Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum noſtrorum. Erit autem ſacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum. Et Leuitæ offerent decimam partem decimæ ſuæ in domo Dei noſtri ad Gazophylacium in domo theſauri. ad Gazophylacium enim deportabunt filij Iſrael, & filij Leui primitias frumenti, vini, & olei, & ibi erunt vaſa ſanctificata.*

Phariſæi inde adeo exacte legem ſibi obſeruandam putarunt, vt etiam decimas minutorum olerum darent. quod Chriſtus arguit apud S. Lucam x1: *Væ vobis Phariſæis, quia decimatis mentam, & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium, & caritatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.*

De Sacra pecunia, & Gazophylacio. Cap. XVI.

Sacra vero, (hoc enim ex propoſitis ſequitur,) pecunia fuit, quæ Siclus eſt dicta, quam pretium pro animabus ſuis dabant Domino, in vſum Tabernaculi, ſic præcipiente Deo Exodi xxx: *Quando tuleris ſummam filiorũ*

Iſrael

Iſrael iuxta numerum, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recenſiti. Hoc autem dabit omnis, qui tranſit ad nomen, dimidium ſicli iuxta menſuram templi. Siclus viginti obolos habet; media pars ſicli offeretur Domino. Qui habetur in numero à viginti annis, & ſupra, dabit pretium. Diues non addet ad medium ſicli, & pauper nihil minuet, ſuſceptamq. pecuniam, quæ collata eſt à filijs Iſrael, trades in vſus Tabernaculi Teſtimonij, vt ſit monumentum eorum coram Domino, & propitietur animabus earum. Hanç ergo pecuniã per multos annos ſacerdotes conſtituto templo exegerunt, deinde exigere deſierunt.

Poſt autem cum ad ſarciendum templum pecunia eſſet opus, neque vllam ſacerdotes haberent, quòd exigere deſtitiſſent, Ioas rex iterum ſolui voluit, ac propterea arcam inſtituit, in quam omnes in templum ingredientes pecuniam illam conferrent. eam arcam Perſico, & Græco vocabulo GAZOPHYLACIVM, quia gazam cuſtodiret, & Syriaco Corbonam appellarunt. Hac de re ſic in Regum IIII. cap. XII: *Dixit Ioas ad ſacerdotes: Omnem pecuniam ſanctorum, quæ infertur in templum Domini à prætereuntibus, pecuniam pretij, & quam ſponte pro arbitrio cordis ſui inferunt in templum Domini, accipiant ſacerdotes quiſque ab exactione ſua, & inſtaurent ſarta tecta domus; ſi quid opus viderint inſtauratione. Igitur vſq. ad viceſimum tertium annum regis Ioas non inſtarauerunt ſacerdotes ſarta templi. vocauitq. rex Ioiadam pontificem, & ſacerdotes dicens eis. Quare ſarta tecta non inſtauraſtis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam ab exactione veſtra. quando ad inſtaurationem templi daturi non eſtis illam. Et conſenſerunt ſacerdotes, ne vltra acciperent pecuniam à populo cauſſa ſartorum domus. Et ſumpſit*

Ioiada Gazophylaciū vnum, aperuitq. foramen in tabula eius. & poſuit iuxta altare ad dextram ingredientium Domus Domini. & dederunt in id ſacerdotes, qui cuſtodiebant oſtium, omnem pecuniam, quæ deferebatur in templum. cumq. videret nimiam pecuniam eſſe in Gazophylacio, aſcēdit Scriba regis, et Pontifex, & argentarij, effuderuntq., & numerarunt pecuniam, quæ inuenta eſt in domo Domini, et dederunt eā prōptā in manus operariorum domus Domini. Item ſecūdo Paralip. xxiii. Proferam vero verba Græcæ tralationis, quia aliqua ex parte clariora ſunt, eadem tamen manente ſententia: *Conuocauit Ioas ſacerdotes, & Leuitas, & dixit eis: Exite in vrbes Iuda, & cogite ex omni Iſrael pecuniam, vt ſarciatur domus Dei in ſingulos annos, & feſtinate indicere. & Leuitæ non feſtinarunt. Et vocauit Ioas Ioiadam pontificem, & dixit ei: Cur non vidiſti de Leuitis, vt exigerēt de Iuda, & Hieruſalem, quod indicatum eſt à Moyſe, quando conuocauit Iſrael in Tabernaculū Teſtimonij, quia Gotholia fuit exlex, & filij eius diſsiparūt domum Dei. Fiat arca, & ponatur in porta domus Domini extrinſecus, & edicant in Iuda, & Hieruſalē: Conferes Domino, vt dixit Moiſes ad Iſrael in deſerto. Et dederunt omnes principes, & cunctus populus, & contulerunt, & coniecerunt in arcam ita, vt compleretur, & attulerunt arcam ad præpoſitos regis per manum Leuitarum, & viderunt, quod abundabat pecunia, & venit Scriba regis, & Præpoſitus magni ſacerdotis, & exhauſerunt arcam, & poſuerunt in loco ſuo, & ita fecerunt in dies, & coaceruauerunt argētum multum, & dedit rex, & Ioiada ſacerdos facientibus opera in opificium domus Dei.* Hæc autem eadem Ioſephus aliqua quoque ex parte clarius prodidit. *Ioam*, inquit, *regem cupido reſarciendi templi inceſsit. atque accito ad ſe Ioiada pontifice iuſsit, vt in omnem mitteret regionem Leui-*

Leuitas, & ſacerdotes, qui exigerent pro vniuſcuiuſque capite dimidium ſiclum argenti ad inſtaurationem templi, quod à Ioram, Gotholia, & filijs eorum videbatur eſſe deſtructum. Pontifex vero hoc non fecit, ſciens, à nemine conferri argentum. tertio vero, & viceſimo anno regni ſui Ioas Pontificem, & Leuitas negligentia arguens iuſsit, vt in proximum annum de templi inſtauratione proſpicerent. Itaq. Ioiadas conſilium, quod gratum fuit populo, adhibuit. fecit nanque ligneam arcam, & vndique muniens eam, vnum ei foramen aperuit. quam ponens in templo iuxta ſacrariũ, mandauit ſingulis, vt quantum vellent, in eam mitterent per foramen pro templi reparatione. ad quod opus libenter populus omnis acceſſit, & multum argenti, multumq. auri intulit. Quo facto euacuantes arcam præſente rege ſcriba ſimul, & ſacerdotes argentum enumerauerunt, quod fuerat illatum, deinde eam in eodem loco repoſuerunt, idq. quotidie obierunt. Gazophylacio inde cõſtituto pecunia à Ioſia rege templum ſarcituro iterũ hauſta eſt. ſic enim IIII Regum ſcriptum eſt: *Miſit Ioſias rex Scribam templi ad Helciam ſacerdotem magnum, vt conſletur pecunia, quæ illata eſt in templum Domini, quam collegerunt ianitores templi à populo, deturq. fabris per Præpoſitos domus Domini, qui & diſtribuant eam ijs, qui operantur in templo Domini ad inſtauranda ſarta tecta templi.* Euerſo inde tẽplo ſimul etiã Gazophylacium eſt euerſum, & reſtituto reſtitutum, verum id non arca tantum fuit, inquem pecunia iaceretur, ſed locus amplus, in quo etiã primitiæ, & decimæ Leuitarũ repoſitæ ſunt. vt Neemiæ x: *Primitias vindemiæ, & olei afferemus ſacerdotibus ad Gazophylaciũ Dei noſtri.* & poſt: *Ad Gazophylacium deportabunt filij Iſrael, & filij Leui primitias frumenti, vini, et olei.* & ſequenti: *Erat ſuper hoc Eliaſib, qui fuerat præpoſitus in Gazophy*

lacio domus Dei noſtri.fecit ergo ſibi Gazophylacium grande.& ibi ante eum reponebant munera. & II Maccabæorum: *Apollonius nunciauit Seleuco regi Syriæ, innumerabilibus pecunijs refertum eſſe Gazophylacium Hieroſolymis, et communes copias immenſas eſſe, quæ non pertinerent ad rationem ſacrificiorum.* Hinc etiam legitur apud S. Marcũ: *Sedens Ieſus contra Gazophylacium aſpiciebat, quomodo turba iactaret æs in Gazophylacium.* & apud S. Lucam: *Reſpiciens Ieſus vidit eos, qui mittebant munera in Gazophylacium.*

Huic porro Gazophylacio cuſtos fuit præpoſitus, quẽ Iſaias cap. XXII vocat ταμίαν τοῦ ἱερ8.i. quæſtorem templi, licet Latinus interpres vocet præpoſitum tẽpli. Ioſephus autem libro XVIII gazophylacem nominat. *Stola,* inquit, *pontificis ſub ſigillo gazophylacis tenebatur, à quo etiam et cetera ornamenta templi aſſeruabantur.* Item VII Belli: *Arcas etiam, quæ gazophylacia vocantur, incendũt, in quibus magna vis erat pecuniæ, ac veſtium, atque omnes Iudæorum prope congeſtæ diuitiæ.* Item: *Quin etiã gazophylax, id eſt cuſtos ſacræ pecuniæ, comprehenſus, nomine Phinees, veſtes, & cingula ſacerdotum indicauit.* Ac de legitimis quidem oblationibus hactenus.

De Oblationibus votiuis, & voluntarijs. Cap. XVII.

SEQVITVR, vt dicam de Oblationibus ſiue ſacrificiorum, ſiue donorum, quæ ex voto, vel ex voluntate confectæ ſunt. de quibus Leuitici VII: *Si voto vel ſponte quis obtulerit hoſtiam.* & XXIII: *Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis ſanctiſsimas, offeretisq; in eis oblationes Domino, holocauſta, & libamenta iuxta ritum vniuſcuiuſq. diei,*

diei, exceptis ſabbatis Domini, donisq. veſtris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ ſponte tribuetis Domino.

Vota dicta, quæ quis impetrādæ gratię cauſſa ſe Deo ſoluturum ſpopondit, quæ non reddere, nefas Deus conſtituit. Deuteronomij XXIII: *Quod ſi voueris votum Domino, ne moreris reddere illud, quia quærens quærit Dominus illud abs te, & erit tibi in peccatum.* Quæ verba ſic exponit Philo de ſacrificio Abel: *Votū eſt petitio boni alicuius à Deo, mandatur autem, vt voti compos ſine mora coronam offerat Deo. In quo qui peccant, alij per beneficiorum obliuionem gratiarum actione ſe priuant, alij per nimiam arrogantiam ſe ipſos auctores bonorū ſuorum exiſtimant, non Deū. alij bona quidem ſua ad Deum referunt, ſed ſuo ſe merito ea conſequi putant.*

Voti vero concipiendi formula fuit talis. Iudicum XI: *Votum vouit Domino dicens. Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicunque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, eum holocauſtum offeram Domino.* & primo Samuelis: *Votum vouit dicens. Domine ſi dederis ſeruæ tuæ ſexum viri, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non aſcendet caput eius.* & II Regum VIII: *Vouens vouit ſeruus tuus dicens. Si reduxerit me Dominus in Hieruſalem, ſacrificabo Domino.*

Qui vero faciebat quod Deo promiſerat, is votum ſoluere, & votum reddere dicebatur: vt Leuitici XXII, *Qui obtulerit oblationem ſuam vel vota ſoluens, vel ſponte offerens.* & II Regum VIII: *Vadam, et reddam vota mea, quæ voui Domino in Hebron.* & VII Prouerbiorum: *Victimas pro ſalute deuoui, vota hodie reddidi.*

Extat etiam Lex de votis faciendis, & perſoluendis, quæ virum hoc modo aſtringit. Numer. XXX: *Si quis virorum votum Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramen*

to, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne, quod promiſit, implebit. Puellam autem, quæ erat in poteſtate patris, aut mulierem, quæ erat in poteſtate viri, ſi promittẽte illa pater, aut vir tacuiſſent, ipſam obligauit, ſi contra dixiſſent, non item. Viduam autem, & repudiatam iureiurando teneri voluit.

Vnuſquiſque autem aut animam ſuam Deo vouit, aut res ſuas. Si animã, pretio redimere potuit, ſi animal, mutari votum non potuit, & conſecratum Deo manſit. domum autem ſi vouit, pretio aucto redimere potuit. omnis vero æſtimatio ſiclo ſanctuarij ponderata eſt. Siclus viginti obolos habuit. Hæc & alia huiuſmodi ad votum pertinentia multis verbis tradita cõtinentur Leuitici capite extremo. Fuit autem vltimum voti genus, cum quis ſemetipſum Domino conſecrauit. de quo dictũ eſt, vbi de Nazaræis eſt diſputatum.

Vota vero in templum, perinde ac cetera dona, delata eſſe, indicauit Hieremias XXXIII, cum dixit: *Vox portantium vota in domum Domini.*

Quæ vero ſponte oblata ſunt, ea oppoſita ſunt eis, quæ quis non ſolum ex voto ſoluit, ſed etiam ex lege. vt quæ omnino à libertate voluntatis manarint. vnde Iudicum XII: *Pecunia, quæ offertur pro pretio animæ, et quã ſponte, & arbitrio cordis ſui inferunt in templum Domini,* & Eſdræ primo: *Adiuuent eum viri de loco ſuo auro, & argento, & ſubſtantia, & pecoribus excepto, quod voluntarie offerunt templo Dei, quod eſt in Hieruſalem.*

De

De Ieiunio, & ceteris afflictionibus corporis. Cap. XVIII.

VT autē placādi Dei gratia ſacrificia, aut oblationes fecerunt, ſic etiam orandi cauſſa ieiunarunt, fleuerunt, ſaccum induerunt, ſeſe cinere conſperſerunt, humi proſtrauerunt, atque omnino omnes humiliandi corporis rationes exquiſiuerunt. idque aut publice, aut priuatim. Publice, ieiunium vniuerſo populo indicentes, Priuatim pro ſua quiſque religione id obeuntes. Si publice fecerunt, aut ordine fecerunt, ſemel in anno ex lege, aut extra ordinem, cum arbitrium, aut neceſsitas tulit. idq. vel in dies ſeptem, vel tres, vel vſque ad veſperam. Si priuatim, pro ſuo quiſque arbitratu in eodem manens inſtituto peregit.

Legitimum, atque ordinarium ieiunium peractum eſt die decima Septembris in die Expiationum, idq. ſolum ieiunium à Deo mandatum eſt. quare dies ille Ieiunium, aut dies ieiunij vocatus eſt. de quo ante dictum eſt.

De ieiunio publico extra ordinem indicto agitur Paralip. ſecundo, cap. xx: *Ioſaphat rex timore perterritus totum ſe contulit ad rogandum Dominum, & prædicauit ieiunium vniuerſo Iuda.* & Hieremiæ xxxvi: *Factum eſt in anno quinto Ioacim regis Iuda in menſe nono prædicauere ieiunium in conſpectu Domini omni populo in Hieruſalem vniuerſæ multitudini, quæ confluxerat de ciuitatibus Iuda.* & Eſdræ primi octauo: *Prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium Ahaua, vt affligeremur coram Domino Deo noſtro, & peteremus ab eo viam rectam nobis.* Ieiunij porro publice celebrati inſignis mentio eſt Iudith quarto: *Clamauit omnis populus ad Dominum inſtantia magna, & humiliauerunt animas ſuas in ieiunijs, & orationibus, ipſi, et*

mulieres eorum,& induerunt ſe ſacerdotes cilicijs, & infantes proſtrauerunt contra faciem templi Domini. Tunc Eliachim ſacerdos Domini magnus circuiuit omnem Iſrael, allocutuſq. eſt eos dicens, ſcitote, quoniam exaudiet Dominus preces noſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiunijs, & orationibus in conſpectu Domini. Ad hanc exhortationem eius deprecantes Dominum permanebant in conſpectu Domini, ita vt etiam qui offerebant Domino holocauſta præcincti cilicijs offerrent ſacrificia Domino, & erat cinis ſupra capita eorum, & ex toto corde ſuo omnes orabant Deum, vt viſitaret populum ſuum Iſrael. Item Iudicum xx: *Omnes filij Iſrael venerunt in domum Dei, & ſedentes flebant coram Domino, & ieiunauerunt die illo vſque ad veſperam, & obtulerunt ei Holocauſta, & Pacificas victimas,* & primo Regum VII: *Congregate vniuerſum Iſrael in Maſphat, vt orem pro vobis Dominum. & conuenerunt in Maſphat, & hauſerunt aquam, & effuderunt in conſpectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccauimus Domino.* & primo Maccabæorum tertio: *Et congregati ſunt, & venerunt in Maſpha contra Hieruſalē, qui locus erat orationis in Maſpha ante in Iſrael, & ieiunarunt illa die, & induerunt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerūt capiti ſuo, et diſciderunt veſtimenta ſua.* & XIII ſecundi: *Omnibus petentibus à Deo miſericordiam cum fletu, & ieiunijs per triduum continuum proſtratis hortatus eſt eos Iudas, vt ſe præpararent.*

Priuati vero ieiunij ratio ex his elici locis poteſt. Numerorum xxx: *Si vxor vouerit, & iuramento ſe conſtrinxerit, vt per ieiunium, vel ceterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam, in arbitrio viri erit, ſiue faciat, ſiue nō faciat.* & XII ſecundi Regum: *Deprecatus eſt Dominum Dauid pro paruulo, & ieiunauit ieiunio, & ingreſſus ſeorſum*

ſum iacuit ſuper terram. Vnde XII ſecundi ipſe dixit: *Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui, & fleui. Dicebant enim. Quis ſcit, ſi forte eum mihi donet Dominus, & viuat infans?* & XXVI tertij: *Cum audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitq. & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite.* Et primo ſecundi Eſdræ: *Cumq; hæc audiſſem, ſedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cœli*. & quinto quarti: *Si oraueris iterum, et ploraueris, & ieiunaueris ſeptem diebus, audies iterum horum maiora.* & Iudith VIII: *Iudith in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cũ puellis ſuis clauſa morabatur, & habens ſuper lumbos cilicium ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ præter ſabbata, & neomenias, & feſta domus Iſrael.*

Hæc igitur cum eſſet Iudæorum in ieiunando conſuetudo, ſane apparet, cur Phariſæi, qui ſe ceteris religione præſtare videri volebant, ita ieiunium amplecterentur, vt bis in ſabbato ieiunarẽt, teſte S. Luca, & admiratione affecti ſint, cur, cũ ipſi ieiunarent, diſcipuli Chriſti non ieiunarent. Probatum autem eſſe ab ipſo etiam Chriſto ieiunium, liquet ex eo, quòd & ipſe more Moiſis, & Heliæ ieiunauit, & ieiunij rationem docuit, inquiens: *Cũ ieiunatis, nolite fieri, ſicut hypocritæ, triſtes. exterminant enim facies ſuas, vt pareant hominibus ieiunantes.*

Vt aũt ſacrificia iuſtitiæ, & laudis dilexit magis Deus, quàm victimarum, & ſanguinis, ſic iuſtitiam, ſiue caritatẽ potiorem ieiunio habuit, atque omnino cordis afflictionem, quàm corporis. Indicat Iſaias LXIII inquiens: *Nunquid tale eſt ieiunium, quod elegi, per diem affligere animã ſuam? nunquid contorquere, quaſi circulum, caput ſuum, et ſaccum, ac cinerem ſternere? nunquid iſtud vocabis ieiuniũ,*

&

& diem acceptabilem Domino? nõ ne hoc eſt magis ieiuniũ, quod elegi? diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti ſunt, liberos, & omne onus dirumpe, frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagosq. induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum. & carnem ſuam ne deſpexeris. Indicat item Ioel: *Hæc dicit Dominus. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindite corda veſtra, non veſtimenta veſtra.* Hæc vero mandabantur Iudæis, qui ſtudioſius ieiunia, quàm caritatem amplectebantur, & cibum facilius faſtidiebant, quàm peccatum auerſabantur. Ac de ritibus quidem ſacris hæc dicta ſint.

CARO-

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER V.

Qui de perſonis ſacris inſcribitur.

De Generibus Sacrarum perſonarum. Cap. I.

DIRIGE *me in veritate tua Domine, & doce me. Narrabo nomen tuum fratribus meis.* Quod enim aliud eſt nomen tuum, quàm quod inuocant ij, quos tu in ſortem vocaſti tuam? de quibus hoc mihi libro eſt diſſerendum. Neque enim, poſtquam de locis ſacris, diebus, & ritibus dixi, relinquitur aliud, quàm vt agã de perſonis, quæ horum locorum, dierum, rituum, & omnium denique cæremoniarum curam, & cuſtodiam habuerunt. Voco autem perſonas ſacras, quæ aut in miniſterio diuino verſatæ ſunt, aut quo quo modo Dei voluntatem, ac legem expoſuerunt. Hi vero fuere Pontifices, Sacerdotes, Leuitæ, Cantores, Ianitores, & Nathinæi. Item Nazaræi, Prophetæ, & Scribæ cum ſectis eorum Horum autẽ officia cum explicabimus, ſimul etiam munera Leuiticæ tribus, quæ ſecreta à ceteris fuit, expediemus; quia huic religionis, reliquis ipſius adminiſtratio reipublicæ obtigit. Leuitas enim, vt Numerorum tertio ſcriptum eſt, ſibi

bi aſciuit Deus pro primogenitis Hebræorum, quos ſibi bi deſtinarat iam tum, cum primigenas Aegyptiorum perculerat. Quos vt ſorte prædiorum orbauit, ſic ſummis alijs præmijs, atque honoribus decorauit. nã & participes eorum, quæ Deo à gratis hominibus offerebantur, effecit, & ſolum cultum Dei tractare, tanquam curã, ſortemq. propriam voluit, ſic .n. XVIII ad Aaron loquens adiecit: *In terra eorum nihil poſsidebis, nec habebis partem inter eos: ego pars, & hæreditas tua in medio filiorum Iſrael. filijs autem Leui dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſsionem pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in Tabernaculo fœderis.* Ordiamur ergo à Pontificibus.

De Pontificibus. Cap. II.

VT autem omnium ſacrorum principatum tenuere ij, qui Sacerdotes dicti ſunt, ſic inter omnes ſacerdotes excelluit is, quem Pontificem appellarunt. Itaque in ſacris libris non ſolum ſacerdos, ſed etiam ſacerdos primus, ſacerdos magnus, ſacerdotum princeps, ſiue more Latino, Pontifex nuncupatur. quo conſtituto reliqui ſimpliciter ſacerdotes, & ſacerdotes ſecundi, ſiue ſecũdi ordinis appellati. vt XXIII quarti Regum: *Præcepit Ioſias rex Helciæ ſacerdoti magno, & ſacerdotibus ſecundi ordinis, & ianitoribus.* & IIII Iudith: *Eliachim ſacerdos Domini magnus.* & III Neemiæ: *Eliaſib ſacerdos magnus.* & XXV Regum: *Abſtulit princeps militiæ Saraiam ſacerdotem primum, et Sophoniam ſacerdotem ſecundum.* recte. Saraias enim põtificatu maximo, Sophonias ſimplici ſacerdotio fungebatur. Si ergo tanta in ſacris ipſius pontificis auctoritas fuit, vt ceteris omnibus dignitate præſtiterit, profecto qui diſerte põtificatum expreſſerit, magna fun

damenta ad reliqua intelligenda poſuerit. Dicamus igitur de Pontifice, lectore ante admonito, quoniam Deus Aaronem Moiſis fratrem ex tribu Leui pontificē, filios vero eius ſacerdotes conſtituit, propterea quæ de Aarone dicentur, ad pontificem; quæ de filijs, ad ſacerdotes referenda videri; præterea vero, quoniam Deus Exodi XXVIII, Tabernaculo explicito, de Pontifice ita præcepit, vt primū de veſtibus eius, deinde de conſecratione, tum de conditionibus, ad extremum de muneribus egerit, ob id & nos quoque eundem ordinem in docendo conſeruaturos.

VESTES ergo pontificiæ fuere octo, Superhumerale, Rationale, Tunica hyacinthina, Tunica linea ſtricta, Feminalia linea, Baltheus, Tiara, & Lamina aurea. his .n. Deus mandauit Moiſi vt Aaronem pontificem deſignatum indueret. Non grauabor in hoc quoq. primum verba referre legis, deinde ea alienis auctoritatibus illuſtrare. ſic igitur Deus de SVPERHVMERALI præcepit: *Facient Superhumerale de auro, & hyacintho, et purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo retorta, opere polymito. duas oras iunctas habebit in vtroque latere ſummitatum, vt in vnū redeant. ſumesq. duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael, ſex nomina in lapide vno, & ſex reliqua in altero iuxta ordinem natiuitatis eorum.* Adijcit inde de RATIONALI hoc modo: *Rationale quoque iudicij facies opere polymito iuxta texturā Superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo retorta. quadrangulum erit, & duplex. menſuram palmi habebit tam in longitudine, quàm in latitudine, ponesq. in eo quattuor ordines lapidū. in primo verſu erit lapis ſardius, & topazius, & ſmaragdus, in ſecundo carbunculus, ſaphirus, & iaſpis, in tertio ligurius, & achates, & amethyſtus.*

in

in quarto chryſolitus, onychinus, & berillus. incluſi auro erunt per ordines ſuos, habebunt nomina filiorum Iſrael. duodecim nominibus celabuntur ſinguli nominibus ſingulorum per XII tribus, portabitq. Aaron nomina filiorum Iſrael coram Domino ſuper vtrumque humerum ob recordationem. portabitque Aaron nomina filiorum Iſrael in Rationali iudicij ſuper pectus ſuum; quãdo ingredietur Sanctuarium coram Domino, & geſtabit iudicium filiorum Iſrael in pectore ſuo in conſpectu Domini ſemper. Pergit inde de TVNICA HYACINTHINA his verbis: *Facies & Tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam, in cuius medio ſupra erit capitium, & ora per gyrum eius textilis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtium partibus, ne facile rumpantur, deorsũ vero ad pedes eiuſdem tunicæ per circuitum, quaſi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, miſtis in medio tintinnabulis, ita vt tintinnabulum ſit aureum, & malum Punicum. & veſtietur ea Aaron in officio miniſterij, vt audiatur ſonitus, quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur.* Inde ſubijcit breui de Tunica LINEA STRICTA, & reliquis, inquiens: *Stringesq;* TVNICAM *byſſo, &* TIARAM *byſſinam facies, &* BALTHEVM *opere plumarij. Facies &* LAMINAM *de auro puriſsimo, in qua ſculpes opere celatoris Sanctum Domino, ligabisq. eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram imminens fronti pontificis. portabitq. Aaron iniquitatem eorum, quæ obtulerunt, & ſanctificauerunt filij Iſrael in cunctis muneribus, & donarijs ſuis. erit autem lamina ſemper in fronte eius, vt placatus ſit ei Dominus.* Ad extremum adduntur etiam FEMINALIA, his verbis: *Facies et feminalia linea, vt operiant carnem turpitudinis ſuæ à renibus vſque ad fæmora, & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingredientur Tabernaculum Teſtimonij, vel quando*

do propinquant altari, vt miniſtrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Hæc præcipiuntur in Exodo. facta vero narrantur Leuitici VIII ita: *Moiſes veſtiuit Aaron Subucula linea accingens eũ Baltheo, & induens Tunica hyacinthina, & deſuper Humerale impoſuit, quod aſtringens cingulo aptauit Rationali, in quo erat Doctrina, & Veritas. Cidari quoque texit caput, & ſuper eam contra frontem poſuit Laminam auream conſecratam in ſanctificatione, ſicut præceperat ei Dominus*. Atque hæc quidem in Lege.

Qualia vero hæc veſtimenta fuerint, clarius Ioſephus expoſuit, qui ſtante templo floruit. à quo S. Hieronymus hæc epiſtola CXXVIII ſumpſit, quæ in hunc locũ rei declarandæ cauſſa intexere libuit.

Lineis feminalibus, quæ vſque ad genua, & poplites veniunt, verenda celantur, & ſuperior pars ſub vmbilico vehementer aſtringitur, vt ſi quando expediti mactant victimas, tauros, & arietes trahunt, portantq. onera, & in officio miniſtrandi ſunt, etiamſi lapſi fuerint, & femora reuelauerint, non pateat quod opertum eſt. Refert Ioſephus hæc feminalia de byſſo retorta ſolere contexi; & poſtquam inciſa fuerint, acu conſui. non enim in tela poſſe eiuſmodi fieri.

Secunda ex lino tunica talaris, duplici ſindone, quam et ipſam Ioſephus byſsinam vocat, quod in Hebræo ſermone in lineam vertitur. hæc adhæret corpori, & tam arcta eſt, & ſtrictis manicis, vt nulla omnino in veſte ſit ruga; & vſque ad crura deſcendat. Hanc vulgarem camiſiam poſsis dicere.

Tertium genus eſt veſtimenti cingulum, vel baltheus, vel zona. Hoc in ſimilitudinem pellis colubri, qua exuit ſenectutem, ſic in rotundum textum eſt, vt marſupium longius putes. textum eſt autem ſubtegmine cocci, purpuræ, hya-

hyacinthi, & ſtamine byſsino ob decorem, & fortitudinem, atque ita polymita arte diſtinctum, vt diuerſos flores, ac gẽmas artificis manu non textas, ſed additas arbitreris. Lineã tunicam, de qua diximus, inter vmbilicum, ac pectus hoc ſtringunt baltheo, qui quattuor digitorum habens latitudinem, atque ex vna parte ad crura dependens, cum ad ſacrificia curſu, & expeditione opus eſt, in læuum humerum retorquetur.

Quartum genus eſt veſtimẽti rotundum pileolum, quaſi ſphæra media ſit diuiſa, & pars vna ponatur in capite. riaram Græci, et noſtri appellant. non habet acumen in ſummo, nec totum vſque ad comam caput tegit. ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit. atque ita in occipitio vitta conſtrictum eſt, vt non facile labatur ex capite. eſt autẽ byſsinum, & ſic fabre opertum linteolo, vt nulla acus veſtigia extrinſecus appareant. His quattuor veſtimentis, ideſt feminalibus, tunica linea, cingulo, & pileo tam ſacerdotes, quàm pontifices vtuntur. reliqua quattuor proprie pontificum ſunt.

Quorum vnum eſt tunica talaris tota hyacinthina ex lateribus eiuſdem coloris aſſutas habens manicas, & in ſuperiori parte, qua collo induitur, aperta, quod vulgo capitium vocant, oris firmiſsimis ex ſe textis, ne facile rumpatur. in extrema parte, ideſt ad pedes ſeptuaginta duo ſunt tintinnabula, totidem mala Punica, iiſdem contexta coloribus, vt ſupra cingulum. inter duo tintinnabula vnum malum eſt, inter duo mala vnum tintinnabulum, vt alterutrum ſibi media ſint.

Sextum eſt veſtimentum, quod Hebraica lingua dicitur Ephod, ideſt Superhumerale, & ſolis conuenit pontificibus ex hyacintho, byſſo, cocco, purpura, & auro contextum. Auri lamina mira tenuitate tenduntur, ex quibus ſecta fila tor-

torquentur cum ſubtegmine trium colorum hyacinthi, cocci, purpuræ, & cum ſtamine byſſino, & efficitur palliolum miræ pulchritudinis perſtringens fulgore oculos in modum caracallarum, ſed abſque cucullis. contra pectus nihil cōtextum eſt, & locus futuro Rationali derelictus. in vtroque humero habet ſingulos lapides clauſos, & aſtrictos auro. onychini, aut ſmaragdi ab interpretibus verſi. Ioſephus ſardonicas vocat. & in ſingulis lapidibus ſena patriarcharum nomina ſunt, quibus Iſraeliticus populus diuiditur, in dextro humero maiores filij Iacob, in læuo minores ſcripti ſunt, vt pontifex ingrediens Sancta Sanctorum nomina populi, pro quo rogaturus eſt Dominum, portet in humeris.

Septimum vocatur Rationale. Pannus eſt breuis ex auro, & quattuor textus coloribus ijſdem, quibus Superhumerale, habens magnitudinem palmi per quadrum, & duplex, ne facile rumpatur. intexti ſunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis, atque pretij per quattuor ordines, ita vt in ſingulis verſiculis terni lapides collocentur. in primo ordine ſardius, topazius, ſmaragdus ponitur, in ſecundo carbunculus, ſapphirus, iaſpis, in tertio lyncurius, achates, amethyſtus, in quarto chryſolitus, onychinus, berillus. ſatisq. miror, cur hyacinthus pretioſiſſimus lapis horum numero non ponatur, niſi forte ipſe eſt alio nomine lyncurius. in ſingulis lapidibus ſecundum ætates duodecim tribuum ſculpta nomina ſunt. Per quattuor Rationalis angulos quattuor annuli ſunt aurei habētes contra ſe in Superhumerali alios quattuor, vt cum appoſitum fuerit Rationale in loco, quem in Ephod diximus derelictum, annulus veniat cōtra annulū, & mutuo ſibi vittis copulentur hyacinthinis. Porro ne magnitudo, & pondus lapidum contexta ſtamina rumperent, auro ligati ſunt, atque cōcluſi. nec ſufficit hoc ad firmitatē, niſi & cathenæ ex auro fierent, quæ ob pulchritudinem fiſtu

lis aureis tegerentur, haberentq. & in Rationali ſupra duos maiores annulos, qui vncinis ſuperhumeralis aureis nećterentur, & deorſum alios duos. nam poſt tergum in ſuperhumerali contra pećtus, & ſtomachum ex vtroque latere erãt annuli aurei, qui cathenis cum Rationalis inferioribus annulis iungebantur. atque ita fiebat, vt aſtringerentur & Rationale Superhumerali, & Superhumerale Rationali, vt vna textura contra videntibus putaretur.

Ostaua eſt lamina aurea, in qua eſt ſcriptum nomẽ Dei Hebraicis quattuor litteris, quod apud illos ineffabile nuncupatur. Hic ſuper pileolum lineum, & commune omnium ſacerdotum in pontifice plus additur, vt in fronte vitta hyacintina conſtringatur, totamq. pontificis pulchritudinẽ Dei vocabulum coronet, & protegat. Hæc S. Hieronymus ex Ioſepho.

Apud eundem porro Ioſephum quædam alia memorabilia ab illo prætermiſſa leguntur, vt de lapidibus Superhumeralis, & Rationalis, & Pileo hyacinthino. Nã de lapidibus ſic ſcribit: *Lapides, quos ferebat ſuper humerum pontifex, erant ſardonices. cum autem Deus ſacrificijs adeſſet, is, qui in dextro humero portabatur, micabat, & ſplendorem tãtum emittebat, vt etiam procul poſitis illuceſceret, cum prius ea luce careret. Per duodecim autem lapides Rationalis Deus victoriam pugnaturis prænunciabat. tanto enim ſplendore fulgebant, cum nondum exercitus moueretur, vt omnibus conſtaret, eorum auxilio adeſſe Deum. Ceſſauit autem Rationale, & ſardonix annis iam ducentis, ante quam ego hæc conſcriberem, cum Deus moleſte ferret tranſgreſſiones legum.* Quod tempus, ſi veterum ſæculorum memoria replicetur, in regis Ioãnis Hyrcani ætatem incurrit. De pileo vero idem ſic prodit: *Præter communem cum ſacerdotibus pileum pontifex alterum pileum*

pileum habuit conſutum ex hyacintho variatum. quem corona aurea circũdedit,quæ tribus ordinibus diſtincta fuit. ſuper quam in medio floruit calix aureus herbæ,quæ à Græcis dicitur hyoſcyamos,ſimilis. Hoc idem Talmudiſtæ tradunt de lapidibus Rationalis,qui ſplendeſcere deſierũt, verum id iam inde à conſtructione ſecundi Templi cõtigiſſe,narrant. Hæc de veſtibus.

CONSECRATIO vero pontificis per ſeptem dies hoc modo facta eſt. Qui futurus erat ſacerdos primum ad altare offerebatur,deinde aqua lauabatur, tum veſtibus,quas diximus,induebatur, inde capiti oleũ ſanctum infundebatur, demum ſacrificio præcipuo facto conſecrabatur, atque eius ſanguine altare, & veſtes aſpergebantur. Hæc vero Exodi XXIX ſic præcepit Deus: *Sed & hoc facies, vt mihi in ſacerdotio conſecrentur. Cum laueris Aaron cum filijs ſuis aqua, indues eum veſtimentis Linea, & Tunica, & Superhumerali, & Rationali, quod cõſtringes Baltheo, & pones Tiarã in capite eius, & Laminã ſanctam ſuper tiaram, & oleũ vnctionis fundes ſuper caput eius. atque hoc ritu conſecrabitur. Poſtquam initiaueris manus eius, applicabis & vitulum coram Tabernaculo Teſtimonij*, & quæ ſequuntur. Quæ vero mandata ſunt in Exodo, ea perfecta referuntur in Leuitico cap. VIII: nempe Aaronem obla tum, lotum, veſtitum, vnctum: *Moiſes congregata omni turba ante fores Tabernaculi obtulit Aaron. cumq. lauiſſet eum, veſtiuit pontificem ſubucula linea accingens eum baltheo, & induens tunica hyacinthina, & deſuper humerale impoſuit, quod aſtringens cingulo aptauit Rationali, in quo erat Doctrina, & Veritas. Cidari quoque texit caput, & ſuper eam contra frontem poſuit laminam auream conſecratam in ſanctificatione. Tulit et vnctionis oleum, quo liniuit tabernaculum cum omni ſuppel-*

lectile ſua, cumq. ſanctificans aſperſiſſet altare ſeptem vici bus, vnxit illud, & omnia vaſa eius, labrũq. cum baſi ſua ſanctificauit oleo, quod fundens ſuper caput Aaron vnxit eum, & conſecrauit. Demum affert ſolemne ſacrificium conſecrationis. quod hoc modo factum eſt ex mandato Dei: *Obtulit vitulum pro peccato, cumque ſuper caput eius poſuiſſet Aaron manus ſuas, immolauit eum hauriens ſanguinem, & tincto digito tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato, & ſanctificato fudit reliquum ſanguinem ad fundamenta eius. adipem vero, qui erat ſuper vitalia, & reticulum iecoris, duosq. renunculos cum aruinulis ſuis adoleuit ſuper altare, vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo cremans extra caſtra. Obtulit & arietem in holocauſtum. ſuper cuius caput cũ impoſuiſſet Aaron manus ſuas, immolauit eum, & fudit ſanguinem eius per circuitum altaris, ipſumq. arietem in fruſta concidens, caput eius, & artus, & adipem adoleuit igni, lotis prius inteſtinis, & pedibus. totumq. ſimul arietem incendit ſuper altare, eò quod eſſet holocauſtum ſuauiſsimi odoris Domino. Obtulit & arietem ſecundum in conſecrationem ſacerdotis, poſuitq ſuper caput eius Aaron manus ſuas. quem cum immolaſſet Moiſes ſumens de ſanguine eius tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, ſimiliter & pedis. reliquum fudit ſuper altare per circuitum, adipem vero, et caudam, omnemq. pinguedinem, quæ operit inteſtina, reticulumq. iecoris, & duos renes cum adipibus ſuis, & armo dextro ſeparauit. Tollens autem de caniſtro azymorũ, quod erat coram Domino, panem abſque fermento, & collyridam conſperſam oleo, laganumq. poſuit ſuper adipes, & armum dextrum, tradens ſimul omnia Aaron. qui poſtquã leuauit ea corã Domino, rurſum ſuſcepta de manibus eius adoleuit ſuper altare Holocauſti, eo quòd conſecrationis eſſet*

ſet oblatio in odorem ſuauitatis ſacrificij Domino.tulitq. pectuſculum eleuans illud coram Domino de ariete conſecrationis in partem ſuam, aſſumensq. vnguentum, & ſanguinem, qui erat in altari, aſperſit ſuper Aaron, & veſtimenta eius, cumq. ſanctificaſſet eum in veſtitu ſuo, præcepit ei dicens. Coquite carnes ante fores Tabernaculi, & ibi comedite eas. panes quoque conſecrationis edite, qui poſiti ſunt in caniſtro, ſicut præcepit mihi Dominus dicens: Aaron & filij eius comedent illos. quidquid autem reliquum fuerit de carne, & panibus, ignis abſumet. De oſtio quoque Tabernaculi non exibitis ſeptem diebus vſque ad diem, quo complebitur tempus conſecrationis veſtræ. Septem enim diebus finitur conſecratio, ſicut in præſentiarum factum eſt. Hæc vero his verbis declarauit Philo libro tertio de vita Moſis: *Poſtquam Moſes induit ſacerdotes ſacratis veſtibus, ſumpſit vnguentum ſuaue olentiſsimum, confectum arte vnguentaria, quo primum ſubdialia vaſa, altare, labrumque perunxit aſperſa ſepties, deinde Tabernaculum, et ſacra vaſa ſingula, arcam, candelabrum, thymiaterium, menſam, calices, phialas, ceteraq. ſacrificijs ſeruientia. poſtremo adductum pontificem inunxit profuſo largiter in caput eius ſacro vnguine. His rite peractis iubet adduci vitulum, et duos arietes; vitulum, vt offerret in remiſsionem peccatorum, ſubindicans, cuiuis nato etiam bono, vel ob hoc ipſum, quòd natus ſit, cognatum eſſe peccatum; propterea placandum eſſe Deum precibus, & victimis, ne iratus ſæuiat. arietem autem vnum, qui adoleretur ſolidus auctori rerum omnium, cuius benignitate pro ſe quiſque fruitur elemẽtis omnibus; alterum autem ad abſolutam eorum, qui ſacrabantur, purificationem, quem apte Conſecrationis cognominauit, quòd per hoc ſacrificium initiarentur ſacerdotes Dei. eius ſanguinis partem circum altare profudit, partem excepit phiala,*

mulieres eorum, & induerunt ſe ſacerdotes ciliciјs, & infantes proſtrauerunt contra faciem templi Domini. Tunc Eliachim ſacerdos Domini magnus circuiuit omnem Iſrael, allocutuſq. eſt eos dicens, ſcitote, quoniam exaudiet Dominus preces noſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiunijs, & orationibus in conſpectu Domini. Ad hanc exhortationem eius deprecantes Dominum permanebant in conſpectu Domini, ita vt etiam qui offerebant Domino holocauſta præcincti ciliciјs offerrent ſacrificia Domino, & erat cinis ſupra capita eorum, & ex toto corde ſuo omnes orabant Deum, vt viſitaret populum ſuum Iſrael. Item Iudicum xx: *Omnes filij Iſrael venerunt in domum Dei, & ſedentes flebant coram Domino, & ieiunauerunt die illo vſque ad veſperam, & obtulerunt ei Holocauſta, & Pacificas victimas*, & primo Regum vii: *Congregate vniuerſum Iſrael in Maſphat, vt orem pro vobis Dominum. & conuenerunt in Maſphat, & hauſerunt aquam, & effuderunt in conſpectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccauimus Domino.* & primo Maccabæorum tertio: *Et congregati ſunt, & venerunt in Maſpha contra Hieruſalē, quia locus erat orationis in Maſpha ante in Iſrael, & ieiunarunt illa die, & induerunt ſe ciliciјs, & cinerem impoſuerūt capiti ſuo, et diſciderunt veſtimenta ſua.* & xiii ſecundi: *Omnibus petentibus à Deo miſericordiam cum fletu, & ieiunijs per triduum continuum proſtratis hortatus eſt eos Iudas, vt ſe præpararent.*

Priuati vero ieiunij ratio ex his elici locis poteſt. Numerorum xxx: *Si vxor vouerit, & iuramento ſe conſtrinxerit, vt per ieiunium, vel ceterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam, in arbitrio viri erit, ſiue faciat, ſiue nō faciat.* & xii ſecundi Regum: *Deprecatus eſt Dominum Dauid pro paruulo, & ieiunauit ieiunio, & ingreſſus ſeorſum*

ſum iacuit ſuper terram. Vnde XII ſecundi ipſe dixit: *Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui, & fleui. Dicebant enim. Quis ſcit, ſi forte eum mihi donet Dominus, & viuat infans?* & XXVI tertij: *Cum audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitq. & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite.* Et primo ſecundi Eſdræ: *Cumq; hæc audiſſem, ſedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cæli.* & quinto quarti: *Si oraueris iterum, et ploraueris, & ieiunaueris ſeptem diebus, audies iterum horum maiora.* & Iudith VIII: *Iudith in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cũ puellis ſuis clauſa morabatur, & habens ſuper lumbos cilicium ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ præter ſabbata, & neomenias, & feſta domus Iſrael.*

Hæc igitur cum eſſet Iudæorum in ieiunando conſuetudo, ſane apparet, cur Phariſæi, qui ſe ceteris religione præſtare videri volebant, ita ieiunium amplecterentur, vt bis in ſabbato ieiunarẽt, teſte S. Luca, & admiratione affecti ſint, cur, cũ ipſi ieiunarent, diſcipuli Chriſti non ieiunarent. Probatum autem eſſe ab ipſo etiam Chriſto ieiunium, liquet ex eo, quòd & ipſe more Moiſis, & Heliæ ieiunauit, & ieiunij rationem docuit, inquiens: *Cũ ieiunatis, nolite fieri, ſicut hypocritæ, triſtes. exterminant enim facies ſuas, vt pareant hominibus ieiunantes.*

Vt aũt ſacrificia iuſtitiæ, & laudis dilexit magis Deus, quàm victimarum, & ſanguinis, ſic iuſtitiam, ſiue caritatẽ potiorem ieiunio habuit, atque omnino cordis afflictionem, quàm corporis. Indicat Iſaias LVIII inquiens: *Nunquid tale eſt ieiunium, quod elegi, per diem affligere animã ſuam? nunquid contorquere, quaſi circulum, caput ſuum, et ſaccum, ac cinerem ſternere? nunquid iſtud vocabis ieiuniũ, &*

& diem acceptabilem Domino? nõ ne hoc eſt magis ieiuniũ, quod elegi? diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti ſunt, liberos, & omne onus dirumpe, frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagosq. induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum. & carnem ſuam ne deſpexeris. Indicat item Ioel: *Hæc dicit Dominus. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindite corda veſtra, non veſtimenta veſtra.* Hæc vero mandabantur Iudæis, qui ſtudioſius ieiunia, quàm caritatem amplectebantur, & cibum facilius faſtidiebant, quàm peccatum auerſabantur. Ac de ritibus quidem ſacris hæc dicta ſint.

CARO-

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER V.

Qui de perſonis ſacris inſcribitur.

De Generibus Sacrarum perſonarum. Cap. I.

DIRIGE *me in veritate tua Domine, & doce me. Narrabo nomen tuum fratribus meis.* Quod enim aliud eſt nomen tuum, quàm quod inuocant ij, quos tu in ſortem vocaſti tuam? de quibus hoc mihi libro eſt diſſerendum. Neque enim, poſtquam de locis ſacris, diebus, & ritibus dixi, relinquitur aliud, quàm vt agã de perſonis, quæ horum locorum, dierum, rituum, & omnium denique cæremoniarum curam, & cuſtodiam habuerunt. Voco autem perſonas ſacras, quæ aut in miniſterio diuino verſatæ ſunt, aut quo quo modo Dei voluntatem, ac legem expoſuerunt. Hi vero fuere Pontifices, Sacerdotes, Leuitæ, Cantores, Ianitores, & Nathinæi. Item Nazaræi, Prophetæ, & Scribæ cum ſectis eorum Horum autẽ officia cum explicabimus, ſimul etiam munera Leuiticæ tribus, quæ ſecreta à ceteris fuit, expediemus; quia huic religionis, reliquis ipſius adminiſtratio reipublicæ obtigit. Leuitas enim, vt Numerorum tertio ſcriptum eſt, ſibi

bi aſciuit Deus pro primogenitis Hebræorum,quos ſibi bi deſtinarat iam tum, cum primigenas Aegyptiorum perculerat.Quos vt ſorte prædiorum orbauit, ſic ſummis alijs præmijs,atque honoribus decorauit.nã & participes eorum, quæ Deo à gratis hominibus offerebantur,effecit,& ſolum cultum Dei tractare,tanquam curã, ſortemq. propriam voluit, ſic .n. XVIII ad Aaron loquens adiecit:*In terra eorum nihil poſsidebis, nec habebis partem inter eos:ego pars, & hæreditas tua in medio filiorum Iſrael.filijs autem Leui dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſsionem pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in Tabernaculo fœderis*.Ordiamur ergo à Pontificibus.

De Pontificibus. Cap. II.

VT autem omnium ſacrorum principatum tenuere ij,qui Sacerdotes dicti ſunt, ſic inter omnes ſacerdotes excelluit is,quem Pontificem appellarunt. Itaque in ſacris libris non ſolum ſacerdos, ſed etiam ſacerdos primus,ſacerdos magnus,ſacerdotum princeps, ſiue more Latino,Pontifex nuncupatur.quo conſtituto reliqui ſimpliciter ſacerdotes,& ſacerdotes ſecundi, ſiue ſecũdi ordinis appellati. vt XXIII quarti Regum:*Præcepit Ioſias rex Helciæ ſacerdoti magno, & ſacerdotibus ſecundi ordinis,& ianitoribus*.& IIII Iudith: *Eliachim ſacerdos Domini magnus*.& III Neemiæ:*Eliaſib ſacerdos magnus.* & XXV Regum:*Abſtulit princeps militiæ Saraiam ſacerdotem primum,et Sophoniam ſacerdotem ſecundum*.recte Saraias enim põtificatu maximo,Sophonias ſimplici ſacerdotio fungebatur. Si ergo tanta in ſacris ipſius pontificis auctoritas fuit, vt ceteris omnibus dignitate præſtiterit, profecto qui diſerte põtificatum expreſſerit, magna fundamenta

damenta ad reliqua intelligenda poſuerit. Dicamus igitur de Pontifice, lectore ante admonito, quoniam Deus Aaronem Moiſis fratrem ex tribu Leui pontificē, filios vero eius ſacerdotes conſtituit, propterea quæ de Aarone dicentur, ad pontificem; quæ de filijs, ad ſacerdotes referenda vide[illegible]; præterea vero, quoniam Deus Exodi XXVIII, Tabernaculo explicito, de Pontifice ita præcepit, vt primū de veſtibus eius, deinde de conſecratione, tum de conditionibus, ad extremum de muneribus egerit, ob id & nos quoque eundem ordinem in docendo conſeruaturos.

VESTES ergo pontificiæ fuere octo, Superhumerale, Rationale, Tunica hyacinthina, Tunica linea ſtricta, Feminalia linea, Baltheus, Tiara, & Lamina aurea. his .n. Deus mandauit Moiſi vt Aaronem pontificem deſignatum indueret. Non grauabor in hoc quoq. primum verba referre legis, deinde ea alienis auctoritatibus illuſtrare. ſic igitur Deus de SVPERHVMERALI præcepit: *Facient Superhumerale de auro, & hyacintho, et purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo retorta, opere polymito. duas oras iunctas habebit in vtroque latere ſummitatum, vt in vnū redeant. ſumesq. duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael, ſex nomina in lapide vno, & ſex reliqua in altero iuxta ordinem natiuitatis eorum.* Adijcit inde de RATIONALI hoc modo: *Rationale quoque iudicij facies opere polymito iuxta texturā Superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo retorta. quadrangulum erit, & duplex. menſuram palmi habebit tam in longitudine, quàm in latitudine, ponesq. in eo quattuor ordines lapidū. in primo verſu erit lapis ſardius, & topazius, & ſmaragdus, in ſecundo carbunculus, ſaphirus, & iaspis, in tertio ligurius, & achates, & amethyſtus.*

in

in quarto chryſolitus, onychinus, & berillus. incluſi auro erunt per ordines ſuos, habebunt nomina filiorum Iſrael. duodecim nominibus celabuntur ſinguli nominibus ſingulorum per XII tribus, portabitq. Aaron nomina filiorum Iſrael coram Domino ſuper vtrumque humerum ob recordationem. portabitque Aaron nomina filiorum Iſrael in Rationali iudicij ſuper pectus ſuum; quãdo ingredietur Sanctuarium coram Domino, & geſtabit iudicium filiorum Iſrael in pectore ſuo in conſpectu Domini ſemper. Pergit inde de TVNICA HYACINTHINA his verbis: *Facies & Tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam, in cuius medio ſupra erit capitium, & ora per gyrum eius textilis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtium partibus, ne facile rumpantur, deorsũ vero ad pedes eiuſdem tunicæ per circuitum, quaſi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, miſtis in medio tintinnabulis, ita vt tintinnabulum ſit aureum, & malum Punicum. & veſtietur ea Aaron in officio miniſterij, vt audiatur ſonitus, quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur.* Inde ſubijcit breui de Tunica LINEA STRICTA, & reliquis, inquiens: *Stringesq;* TVNICAM *byſſo, &* TIARAM *byſſinam facies, &* BALTHEVM *opere plumarij. Facies &* LAMINAM *de auro puriſsimo, in qua ſculpes opere celatoris Sanctum Domino, ligabisq. eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram imminens fronti pontificis. portabitq. Aaron iniquitatem eorum, quæ obtulerunt, & ſanctificauerunt filij Iſrael in cunctis muneribus, & donarijs ſuis. erit autem lamina ſemper in fronte eius, vt placatus ſit ei Dominus.* Ad extremum adduntur etiam FEMINALIA, his verbis: *Facies et feminalia linea, vt operiant carnem turpitudinis ſuæ à renibus vſque ad fæmora, & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingredientur Tabernaculum Teſtimonij, vel quando*

do propinquant altari, vt miniſtrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Hæc præcipiuntur in Exodo. facta vero narrantur Leuitici VIII ita: *Moiſes veſtiuit Aaron Subucula linea accingens eũ Baltheo, & induens Tunica hyacinthina, & deſuper Humerale impoſuit, quod aſtringens cingulo aptauit Rationali, in quo erat Doctrina, & Veritas. Cidari quoque texit caput, & ſuper eam contra frontem poſuit Laminam auream conſecratam in ſanctificatione, ſicut præceperat ei Dominus*. Atque hæc quidem in Lege.

Qualia vero hæc veſtimenta fuerint, clarius Ioſephus expoſuit, qui ſtante templo floruit. à quo S. Hieronymus hæc epiſtola CXXVIII ſumpſit, quæ in hunc locũ rei declarandæ cauſſa intexere libuit.

Lineis feminalibus, quæ vſque ad genua, & poplites veniunt, verenda celantur, & ſuperior pars ſub vmbilico vehementer aſtringitur, vt ſi quando expediti mactant victimas, tauros, & arietes trahunt, portantq; onera, & in officio miniſtrandi ſunt, etiamſi lapſi fuerint, & femora reuelauerint, non pateat quod opertum eſt. Refert Ioſephus hæc feminalia de byſſo retorta ſolere contexi; & poſtquam inciſa fuerint, acu conſui. non enim in tela poſſe eiuſmodi fieri.

Secunda ex lino tunica talaris, duplici ſindone, quam et ipſam Ioſephus byſsinam vocat, quod in Hebræo ſermone in lineam vertitur. hæc adhæret corpori, & tam arcta eſt, & ſtrictis manicis, vt nulla omnino in veſte ſit ruga; & vſque ad crura deſcendat. Hanc vulgarem camiſiam poſsis dicere.

Tertium genus eſt veſtimenti cingulum, vel baltheus, vel zona. Hoc in ſimilitudinem pellis colubri, qua exuit ſenectutem, ſic in rotundum textum eſt, vt marſupium longius putes. textum eſt autem ſubtegmine cocci, purpuræ, hya-

hyacinthi, & ſtamine byſsino ob decorem, & fortitudinem, atque ita polymita arte diſtinctum, vt diuerſos flores, ac gẽmas artificis manu non textas, ſed additas arbitreris. Lineã tunicam, de qua diximus, inter vmbilicum, ac pectus hoc ſtringunt baltheo, qui quattuor digitorum habens latitudinem, atque ex vna parte ad crura dependens, cum ad ſacrificia curſu, & expeditione opus eſt, in læuum humerum retorquetur.

Quartum genus eſt veſtimẽti rotundum pileolum, quaſi ſphæra media ſit diuiſa, & pars vna ponatur in capite. tiaram Græci, et noſtri appellant. non habet acumen in ſummo, nec totum vſque ad comam caput tegit. ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit. atque ita in occipitio vitta conſtrictum eſt, vt non facile labatur ex capite. eſt autẽ byſsinum, & ſic fabre opertum linteolo, vt nulla acus veſtigia extrinſecus appareant. His quattuor veſtimentis, ideſt feminalibus, tunica linea, cingulo, & pileo tam ſacerdotes, quàm pontifices vtuntur. reliqua quattuor proprie pontificum ſunt.

Quorum vnum eſt tunica talaris tota hyacinthina ex lateribus eiuſdem coloris aſſutas habens manicas, & in ſuperiori parte, qua collo induitur, aperta, quod vulgo capitium vocant, oris firmiſsimis ex ſe textis, ne facile rumpatur. in extrema parte, ideſt ad pedes ſeptuaginta duo ſunt tintinnabula, totidem mala Punica, iiſdem contexta coloribus, vt ſupra cingulum. inter duo tintinnabula vnum malum eſt, inter duo mala vnum tintinnabulum, vt alterutrum ſibi media ſint.

Sextum eſt veſtimentum, quod Hebraica lingua dicitur Ephod, ideſt Superhumerale, & ſolis conuenit pontificibus ex hyacintho, byſſo, cocco, purpura, & auro contextum. Auri laminæ mira tenuitate tenduntur, ex quibus ſecta fila tor-

torquentur cum ſubtegmine trium colorum hyacinthi, cocci, purpuræ, & cum ſtamine byſsino, & efficitur palliolum miræ pulchritudinis perſtringens fulgore oculos in modum caracallarum, ſed abſque cucullis. contra pectus nihil cõtextum eſt, & locus futuro Rationali derelictus. in vtroque humero habet ſingulos lapides clauſos, & aſtrictos auro. onychini, aut ſmaragdi ab interpretibus verſi. Ioſephus ſardonicas vocat. & in ſingulis lapidibus ſena patriarcharum nomina ſunt, quibus Iſraeliticus populus diuiditur, in dextro humero maiores filij Iacob, in læuo minores ſcripti ſunt, vt pontifex ingrediens Sancta Sanctorum nomina populi, pro quo rogaturus eſt Dominum, portet in humeris.

Septimum vocatur Rationale. Pannus eſt breuis ex auro, & quattuor textus coloribus ijſdem, quibus Superhumerale, habens magnitudinem palmi per quadrum, & duplex, ne facile rumpatur. intexti ſunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis, atque pretij per quattuor ordines, ita vt in ſingulis verſiculis terni lapides collocentur. in primo ordine ſardius, topazius, ſmaragdus ponitur, in ſecundo carbunculus, ſapphirus, iaſpis, in tertio lyncurius, achates, amethyſtus, in quarto chryſolitus, onychinus, berillus. ſatisq. miror, cur hyacinthus pretioſiſsimus lapis horum numero non ponatur, niſi forte ipſe eſt alio nomine lyncurius. in ſingulis lapidibus ſecundum ætates duodecim tribuum ſculpta nomina ſunt. Per quattuor Rationalis angulos quattuor annuli ſunt aurei habẽtes contra ſe in Superhumerali alios quattuor, vt cum appoſitum fuerit Rationale in loco, quem in Ephod diximus derelictum, annulus veniat cõtra annulũ, & mutuo ſibi vittis copulentur hyacinthinis. Porro ne magnitudo, & pondus lapidum contexta ſtamina rumperent, auro ligati ſunt, atque cõcluſi. nec ſufficit hoc ad firmitatẽ, niſi & cathenæ ex auro fierent, quæ ob pulchritudinem fiſtu-

lis aureis tegerentur, haberentq. & in Rationali ſupra duos maiores annulos, qui vncinis ſuperhumeralis aureis necte-rentur, & deorſum alios duos. nam poſt tergum in ſuperhu merali contra pectus, & ſtomachum ex vtroque latere erãt annuli aurei, qui cathenis cum Rationalis inferioribus an-nulis iungebantur. atque ita fiebat, vt aſtringerentur & Ra tionale Superhumerali, & Superhumerale Rationali, vt vna textura contra videntibus putaretur.

Octaua eſt lamina aurea, in qua eſt ſcriptum nomẽ Dei Hebraicis quattuor litteris, quod apud illos ineffabile nun-cupatur. Hic ſuper pileolum lineum, & commune omnium ſacerdotum in pontifice plus additur, vt in fronte vitta hya cintina conſtringatur, totamq. pontificis pulchritudinẽ Dei vocabulum coronet, & protegat. Hæc S. Hieronymus ex Ioſepho.

Apud eundem porro Ioſephum quædam alia memo rabilia ab illo prætermiſſa leguntur, vt de lapidibus Su-perhumeralis, & Rationalis, & Pileo hyacinthino. Nã de lapidibus ſic ſcribit: *Lapides, quos ferebat ſuper humerum pontifex, erant ſardonices. cum autem Deus ſacrificijs adeſ ſet, is, qui in dextro humero portabatur, micabat, & ſplen-dorem tãtum emittebat, vt etiam procul poſitis illuceſceret, cum prius ea luce careret. Per duodecim autem lapides Ra-tionalis Deus victoriam pugnaturis prænunciabat. tanto enim ſplendore fulgebant, cum nondum exercitus mo-ueretur, vt omnibus conſtaret, eorum auxilio adeſſe Deum. Ceſſauit autem Rationale, & ſardonix annis iam ducentis, ante quam ego hæc conſcriberem, cum Deus moleſte ferret tranſgreſſiones legum.* Quod tempus, ſi vete rum ſæculorum memoria replicetur, in regis Ioãnis Hyr cani ætatem incurrit. De pileo vero idem ſic prodit: *Præ ter communem cum ſacerdotibus pileum pontifex alterum*

pileum

pileum habuit conſutum ex hyacintho variatum. quem corona aurea circũdedit, quæ tribus ordinibus diſtincta fuit. ſuper quam in medio floruit calix aureus herbæ, quæ à Græcis dicitur hyoſcyamos, ſimilis. Hoc idem Talmudiſtæ tradunt de lapidibus Rationalis, qui ſplendeſcere deſierũt, verum id iam inde à conſtructione ſecundi Templi cõtigiſſe, narrant. Hæc de veſtibus.

CONSECRATIO vero pontificis per ſeptem dies hoc modo facta eſt. Qui futurus erat ſacerdos primum ad altare offerebatur, deinde aqua lauabatur, tum veſtibus, quas diximus, induebatur, inde capiti oleũ ſanctum infundebatur, demum ſacrificio præcipuo facto conſecrabatur, atque eius ſanguine altare, & veſtes aſpergebantur. Hæc vero Exodi XXIX ſic præcepit Deus: *Sed & hoc facies, vt mihi in ſacerdotio conſecrentur. Cum laueris Aaron cum filijs ſuis aqua, indues eum veſtimentis Linea, & Tunica, & Superhumerali, & Rationali, quod cõſtringes Baltheo, & pones Tiarã in capite eius, & Laminã ſanctam ſuper tiaram, & oleũ vnctionis fundes ſuper caput eius. atque hoc ritu conſecrabitur. Poſtquam initiaueris manus eius, applicabis & vitulum coram Tabernaculo Teſtimonij*, & quæ ſequuntur. Quæ vero mandata ſunt in Exodo, ea perfecta referuntur in Leuitico cap. VIII: nempe Aaronem oblatum, lotum, veſtitum, vnctum: *Moiſes congregata omni turba ante fores Tabernaculi obtulit Aaron. cumq. lauiſſet eum, veſtiuit pontificem ſubucula linea accingens eum baltheo, & induens tunica hyacinthina, & deſuper humerale impoſuit, quod aſtringens cingulo aptauit Rationali, in quo erat Doctrina, & Veritas. Cidari quoque texit caput, & ſuper eam contra frontem poſuit laminam auream conſecratam in ſanctificatione. Tulit et vnctionis oleum, quo liniuit tabernaculum cum omni ſuppel-*

lectile ſua, cumq. ſanctificans aſperſiſſet altare ſeptem vicibus, vnxit illud, & omnia vaſa eius, labrũq. cum baſi ſua ſanctificauit oleo, quod fundens ſuper caput Aaron vnxit eum, & conſecrauit. Demum affert ſolemne ſacrificium conſecrationis. quod hoc modo factum eſt ex mandato Dei: *Obtulit vitulum pro peccato, cumque ſuper caput eius poſuiſſet Aaron manus ſuas, immolauit eum hauriens ſanguinem, & tincto digito tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato, & ſanctificato fudit reliquum ſanguinem ad fundamenta eius. adipem vero, qui erat ſuper vitalia, & reticulum iecoris, duosq. renunculos cum aruinulis ſuis adoleuit ſuper altare, vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo cremans extra caſtra. Obtulit & arietem in holocauſtum. ſuper cuius caput cũ impoſuiſſet Aaron manus ſuas, immolauit eum, & fudit ſanguinem eius per circuitum altaris, ipſumq. arietem in fruſta concidens, caput eius, & artus, & adipem adoleuit igni, lotis prius inteſtinis, & pedibus. totumq. ſimul arietem incendit ſuper altare, eò quod eſſet holocauſtum ſuauiſsimi odoris Domino. Obtulit & arietem ſecundum in conſecrationem ſacerdotis, poſuitq ſuper caput eius Aaron manus ſuas. quem cum immolaſſet Moiſes ſumens de ſanguine eius tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, ſimiliter & pedis. reliquum fudit ſuper altare per circuitum, adipem vero, et caudam, omnemq. pinguedinem, quæ operit inteſtina, reticulumq. iecoris, & duos renes cum adipibus ſuis, & armo dextro ſeparauit. Tollens autem de caniſtro azymorũ, quod erat coram Domino, panem abſque fermento, & collyridam conſperſam oleo, laganumq. poſuit ſuper adipes, & armum dextrum, tradens ſimul omnia Aaron. qui poſtquã leuauit ea corã Domino, rurſum ſuſcepta de manibus eius adoleuit ſuper altare Holocauſti, eo quòd conſecrationis eſſet*

ſet

ſet oblatio in odorem ſuauitatis ſacrificij Domino. tulitq. pectuſculum eleuans illud coram Domino de ariete conſecrationis in partem ſuam, aſſumensq. vnguentum, & ſanguinem, qui erat in altari, aſperſit ſuper Aaron, & veſtimenta eius, cumq. ſanctificaſſet eum in veſtitu ſuo, præcepit ei dicens. Coquite carnes ante fores Tabernaculi, & ibi comedite eas. panes quoque conſecrationis edite, qui poſiti ſunt in caniſtro, ſicut præcepit mihi Dominus dicens: Aaron & filij eius comedent illos. quidquid autem reliquum fuerit de carne, & panibus, ignis abſumet. De oſtio quoque Tabernaculi non exibitis ſeptem diebus vſque ad diem, quo complebitur tempus conſecrationis veſtræ. Septem enim diebus finitur conſecratio, ſicut in præſentiarum factum eſt. Hæc vero his verbis declarauit Philo libro tertio de vita Moſis: *Poſtquam Moſes induit ſacerdotes ſacratis veſtibus, ſumpſit vnguentum ſuaue olentiſsimum, confectum arte vnguentaria, quo primum ſubdialia vaſa, altare, labrumque perunxit aſperſa ſepties, deinde Tabernaculum, et ſacra vaſa ſingula, arcam, candelabrum, thymiaterium, menſam, calices, phialas, ceteraq. ſacrificijs ſeruientia. poſtremo adductum pontificem inunxit profuſo largiter in caput eius ſacro vnguine. His rite peractis iubet adduci vitulum, et duos arietes; vitulum, vt offerret in remiſsionem peccatorum, ſubindicans, cuiuis nato etiam bono, vel ob hoc ipſum, quòd natus ſit, cognatum eſſe peccatum; propterea placandum eſſe Deum precibus, & victimis, ne iratus ſæuiat. arietem autem vnum, qui adoleretur ſolidus auctori rerum omnium, cuius benignitate pro ſe quiſque fruitur elemẽtis omnibus; alterum autem ad abſolutam eorum, qui ſacrabantur, purificationem, quem apte Conſecrationis cognominauit, quòd per hoc ſacrificium initiarentur ſacerdotes Dei. eius ſanguinis partem circum altare profudit, partem excepit phiala,*

eoque tinxit tria membra initiatorum, auriculam extremam, manum extremam, pedem extremum. ſignificans virum perfectum debere purum eſſe ſermone, opere, tota vita. ſermonem enim auditus indicat, manus ſignificat opera, pes totius vitæ tranſitum. ſumpſit inde ex eo, quod circum altare profuſum erat vel ex vnguento, vel victimis omnibus, eoq. permiſto ſacerdotes aſperſit, volens eos non ſolum externæ, ſubdiualisque ſanctitatis fieri participes, verum etiam internæ, quando ſacra facturi erant in adytis, in quibus omnia peruncta ſacro vnguento fuerant. deinde alijs quoque cæſis victimis, tum pro ſacerdotibus ipſis, tum pro ſenatu, ac gente vniuerſa fratrem introduxit in Tabernaculum. erat enim is dies octauus a conſecratione, huius feſti vltimus. ſuperiores enim ſeptē, fratri, filijsq. eius initiandis dati fuerant.

CONDITIONES vero illi impoſitæ aliæ impedimentum attulerunt, ne pontifex fieri poſſet, aliæ factum quibuſdam quaſi vinculis obligarunt. Primæ ſic expreſſæ ſunt Leuitici XXI: *Pontifex, ſuper cuius caput fuſum eſt vnctionis oleum, & cuius manus in ſacerdotio conſecratæ ſunt, veſtitusq. eſt ſanctis veſtibus, non erit mancus, debilis, cæcus, claudus, habens maculam, albuginem, aut eiuſmodi alia vitia corporis.* Vnde ſcripſit Philo de ſacrificijs: *Sacrificare nulli ſacerdoti, niſi integro, permittitur, cui ne minima quidem inſit labecula.* & Ariſtobulus rex, vt prodit Ioſephus, cum Hyrcano fratri ſuo pontificatum abrogauiſſet, naſum præſecuit, vt mutilato corpore illi ſpem recuperandi honoris, atque adeo etiam facultatem adimeret. Secundæ ita: *Caput ſuum non diſcooperiet, veſtimenta non ſcindet, & ad omnem mortuum nō ingredietur omnino. ſuper patre quoque ſuo, & matre ſua non contaminabitur, nec egredietur de ſanctis, ne polluat*

San-

Sanctuarium Domini, quia oleum ſanctæ vnctionis Dei ſui ſuper eum eſt. virginem ducet vxorem, viduam autem, & repudiatam, & ſordidam, & meretricem non accipiet, ſed puellam de populo ſuo, ne communicet ſtirpem generis ſui vulgo gentis ſuæ. In quæ ſic Philo de monarchia: *Quoniã nemo, niſi vir, cooptatur in ſacerdotium, non cariturus am plexuum cupidine, quæruntur ei caſtæ virginis nuptiæ, ſan ctis prognata parentibus, meretricem enim pariter animo impuram, atque corpore, ne aſpicere quidem ei licet, etiam ſi quæſtu relicto ad bonã frugem ſe recepit, eò quòd olim pol lutum vitæ inſtitutum ſequuta ſit.*

Poſtremo OFFICIA eius, quæ in lege præcepta ſunt, hæc fuerunt. vt Tabernaculum ingreſſus quotidie lu cernas concinnaret, ingreſſus vero Sanctuarium incensũ ad altare Thymiamatis adoleret, ſingulis ſeptimanis pa nes Propoſitionis conficeret, ac ſibi haberet, diebus fe-ſtis ſacrificia populi vnà cum ſacerdotibus faceret. ſe-mel autem in anno in die Expiationum, ſacris veſtibus indutus ingreſſus Sanctuarium ipſum cum altari Thy-miamatis ab labibus, & peccatis populi expiaret, & ſi-mul pro ſe, ac domo ſua, & toto populo preces fun-deret.

De Lucernis ſic Leuitici XXIIII: *Præcipe filijs Iſrael, vt afferant tibi oleum de oliuis puriſſimum, ac lucidum ad concinnandas lucernas iugiter extra velum Teſtimonij in Tabernaculo fœderis. Ponetq. eas Aaron à veſpere vſque in mane coram Domino cultu, rituq. perpetuo in generationi-bus veſtris. ſuper candelabrum mundiſſimũ ponentur ſem per in conſpectu Domini.* Vnde XII ſecundi Paralip. ſcri-ptum eſt: *Eſt apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendantur ſemper ad veſperam.* & primo ſecun di Maccabæorum: *Obtulimus ſacrificium, & ſimilaginem,*

& accendimus lucernas; & propoſuimus panes.

De adolendo incenſo ad ea, quæ ſupra dicta ſunt, hęc adijcimus. Secundo primi Regum. *Elegi Aaron mihi in ſacerdotem, vt aſcenderet ad altare meum, & adoleret mihi incenſum, & portaret Ephod coram me.* In ſexto primi Paralip: *Aaron, & filij eius adolebant incenſum ſuper altare holocauſti, & ſuper altare thymiamatis in omne opus Sancti Sanctorum, & vt precarentur pro Iſrael iuxta omnia, quæ præceperat Moiſes.* & XXVI: *Separatus eſt Aaron, vt miniſtraret in Sancto Sanctorũ ipſe, et filij eius in ſempiternũ, & adoleret incenſum Domino ſecundum ritum ſuum, & benediceret nomini eius in perpetuum.*

De Panibus ſic XXIIII Leuitici: *Accipies quoque ſimilam, & coques ex ea duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas decimas, quorum ſenos altrinſecus ſuper menſam puriſſimam coram Domino ſtatues, & pones ſuper eos thus lucidiſſimum, vt ſit panis in monumentum oblationis Domini. Per ſingula ſabbata mutabuntur coram Domino ſuſcepti à filijs Iſrael fœdere ſempiterno. eruntq. Aaron, & filiorum eius, vt comedant eos in loco ſancto. quia ſancta Sanctorũ eſt de ſacrificijs Domini iure perpetuo.* De ijſdem ſic legitur primo Regum XXI: *Dixit Achimelech ſacerdos Dauidi panes petenti. Non habeo laicos panes ad manum, ſed tãtum panem ſanctum. Dedit ergo ei ſacerdos ſanctificatum panem. neque enim erat ibi panis, niſi tantum Panes Propoſitionis, qui ſublati fuerant à facie Domini, vt ponerentur panes calidi.* Vnde ſcripſit S. Matthæus XII: *Dixit Ieſus Phariſæis. Non legiſtis, quid fecerit Dauid, quando eſurijt, & qui cum eo erant. quomodo intrauit in domum Dei, & panes Propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque ijs, qui cum eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus?* & primo ſecundi Maccab: *Accendimus lucernas, & propoſuimus panes.*

& pri-

& primo Paralip. IX: *De filijs Cahat ſuper panes erant Propoſitionis, vt ſemper nouos per ſingula ſabbata prӕpararent.*

De ſacrificijs in diebus feſtis agendis prӕter ea, quӕ de ſingulis ſacrificijs, & diebus feſtis ſupra ex Lege protulimus, teſtis eſt Ioſephus VI Belli inquiens: *Pontifex cū ſacerdotibus aſcendebat ad templum ſeptimo quoque die, et Kalendis, & in annuis feſtiuitatibus populi, & ſacrificabat velamine prӕcinctus vſque ad genitalia, lineum intrinſecus habens vſque ad pedes, & ſuper hyacinthinum indumentū rotundum, ex quo fimbriӕ pendebant alternis nodis aurea tintinnabula, & mala granata ſuſtinentes.*

De Expiationibus ſupra dictum eſt, cum de feſto die Expiationum eſt dictum. quo ex loco illud etiam repetendum eſt, quod eſt XVI Leuitici: *Loquere ad Aaron, ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod eſt intra velū coram Propitiatorio, quo tegitur Arca, ne moriatur, niſi hӕc ante fecerit. Vitulum pro peccato offeret, & arietem in Holocauſtum. tunica linea veſtietur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti, ſuſcipietq. ab vniuerſa multitudine filiorum Iſrael duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocauſtum. Cumq. obtulerit vitulum, & orauerit pro ſe, ac domo ſua, duos hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio Tabernaculi Teſtimonij, mittensq. ſuper vtrūque ſortem, vnam Domino, & alteram capro emiſſario, cuius exierit ſors Domino, offeret illum pro peccato.* & reliqua, quӕ longa oratione texuntur de vitulo, & hircis in expiationem peccatorum mactandis. Quӕ qui cognoſcere voluerit, ad ſuperiorem, vt dixi, locum redibit. Hoc vero fecit Pontifex ſemel in anno, & ſolus Sancta Sanctorum ingreſſus. Sic enim prӕceptum eſt Exodi XXX: *Deprecabitur Aaron ſuper cornua altaris thymiamatis ſemel per annum in ſanguine,*

guine, quod oblatum eſt pro peccato, & placabit ſuper eo in generationibus veſtris. Atque hoc idem etiam ſignificauit S. Paulus ad Hebræos IX: *In priore Tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes ſacrificiorum officia conſumantes, in ſecundo autem ſemel in anno ſolus pontifex non ſine ſangui ne.* declarauit autem Philo de legatione ad Caium: *Sanctuarium ſemel quotannis pontifex ingreditur Ieiunij tem pore, tantum odores incenſurus, & ex more vota facturus, vt felix annus, & pax contingat omnibus hominibus. De cetero ſi quis non dico plebeius Iudæus, ſed ſacerdos vel à ſummo proximus, imo is ipſe pontifex ſi duobus anni diebus, aut eadem die ter quaterue introierit, capite luet abſq. venia: tantam religionem adytorum voluit eſſe legislator, vt hæc ſola inacceſſa, intactaque ſeruarentur.* & ſecundo de monarchia: *Intima templi nemini videre fas eſt, præter quam ſoli pontifici, & id ei quoque vno die duntaxat anniuerſario permittitur, quo introſpicit omnia. infert autē odoramenta, & foculum cum ignitis carbonibus. ibi multo ſuffitu fumus circumquaque offunditur, et viſum offuſcat, nec ſinit longius proſpicere.* Item Ioſephus VI Belli: *Superhumerali, & Rationali pontifex vtebatur ſolum, cum Sancta Sanctorum ingrediebatur. quod ſemel in anno ſolus faciebat, quo die cunctis ieiunare mos erat:* & ſecundo aduerſus Appionem: *Templum quattuor porticus habuit in circuitu, quarum ſingulæ propriam ſecundum legem cuſtodiam habuerunt. In exteriorem ingredi omnibus licuit, etiam alienigenis, mulieribus tantum menſtruatis prohibitis. in ſecundam mares cum vxoribus, ſi mundæ eſſent, inibant. in tertiam mares, qui mundi erant, aut purificati. in quartam ſacerdotes ſtolis induti ſacerdotalibus, in adytum ſoli pontifices propria ſtola amicti.* Quod autem ſcriptum eſt, pontificem ſemel in anno ſolum Sancta eſ-

ſe

ſe ingreſſum, S. Auguſtinus interpretatur, eum quotidie quidem ingreſſum eſſe propter incenſum, at ſemel in anno propter expiationem cum ſanguine purificationis. Verum poſſumus etiam dicere, eum quotidie quidem Sanctuarium eſſe ingreſſum, ſed ſacerdotum comitatu ſtipatum, ſemel autem in anno ſolum, ideſt ſine ſacerdotibus, in die Expiationum. Siquidem Leuitici XVI ſcriptum eſt: *Nullus hominum ſit in Tabernaculo, quando pontifex Sanctuarium ingreditur, vt roget pro ſe, & pro domo ſua, & pro vniuerſo cœtu Iſrael, donec egrediatur*. Hactenus de ijs, quæ propoſita fuerant, veſtibus, conſecratione, conditionibus, officijsq. Pōtificum. Nunc de lectione illorum dicamus.

HAEC igitur dignitas data eſt Aaroni primum ex mandato Dei, vt perpetuo in poſteritate eius maneret. Id autem mandarat Deus Exodi XXVIII inquiens: *Legitimum ſempiternum erit Aaron, & ſemini eius poſt eum*, & ſequenti: *Veſtem ſanctam, qua vtetur Aaron, habebunt filij eius poſt eum, vt vngantur in ea, & conſecrentur manus eorum. Septem diebus vtetur illa, qui pōtifex pro eo fuerit conſtitutus de filijs eius, qui ingredietur Tabernaculum Teſtimonij, vt miniſtret in Sanctuario.* & XXVI primi Paralip: *Separatus eſt Aaron, vt miniſtraret in Sancto Sanctorum ipſe, & filij eius in ſempiternum*. Itaque mortuo Aarone delatus eſt pontificatus ad Eleazarum filium eius. Inde poſteri Eleazari deinceps illum honorem ceperūt, ita vt filius patrem exciperet. Quare ad Phinees Eleazari filium dixit Deus: *Erit tam ipſi, quam ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternum*. tertio loco tranſit ad poſteros Ithamari, qui fuerat frater Eleazari. inde poſt aliquot annos rurſus redijt ad ſtirpem Eleazari, atque in ea manſit vſque ad tempora regum Syriæ poſt reuerſionē

ex Babylonia. Quo tempore pontificatus, lapſis rebus, ad alias familias Leuiticas quidem, uerum non ab Aarone fluentes, regum beneficio eſt traductus. quorum primi fuere reges Syriæ, ſecundi reges Iudæorum proſelyti, tertij duces Romani, qui Syriæ, ac Iudææ prouinciæ præfuerunt. Quin etiam idem pontificatus perpetuus ita fuit, vt tandiu quiſque teneret, quoad vita ſuppeditaret. deinde Græcorum regum arbitrio in annum, atque annos tribui cœptus eſt. Addo etiam, pontifices vſque ad tranſmigrationem rerum tantum ſacrarum procurationem geſsiſſe, cum reges remp. gubernarent, poſtquã autem Iudæi in patriam reſtituti ſunt, pontificibus & ſacra, & remp. eſſe, teſte Ioſepho, commiſſam. Itaque Aſſamoneorum familia è tribu Leui cum paullo poſt ſummam poteſtatem in rep. eſſet adepta, ſibi non ſolum principatum, ſed etiam Pontificatum aſciuit, ac mox Principatũ in Regnum conuertit, ita vt ijdem pontifices, ac reges eſſent. Quibus amotis tum demum diuino conſilio natus eſt Ieſus Chriſtus, qui rex, & pontifex Iudæorum in perpetuum eſſet. Nam Chriſtus Vnctum ſignificat, quo modo regem, ac pontificem appellabant. Vnde dixit S. Paulus ad Hebræos VI: *Ieſus factus eſt ſecundũ ordinem Melchiſedec pontifex in æternum.* Nomina vero, & ſeries pontificum hæc fuerunt.

AARON filius Amram, nepos Cahat, pronepos Leui, primus pontifex à Moiſe fratre veſtitus, & conſecratus in Deſerto Sinai. Exod. 28. Leuit. 8.

ELEAZAR Aaronis F. mortuo patri ſuccefsit iuſſu Dei. Num. 20. Ioſue. 14. moritur poſt Ioſue. Ioſue 24.

PHINEES Eleazari F. De hoc ſic ſcriptum eſt Nume. 25: *Dixit Deus. Ecce ego do Phinei pacem fœderis mei, & erit tam ipſi, quàm ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternum,*

ternum, quia Zelatus eſt pro Deo ſuo. Ioſue. 22. Iud. 20. vbi ita ſcribitur: *Eo tempore in Silo erat arca fœderis Domini, & Phinees filius Eleazari filij Aaron præpoſitus domus.* Ex quo apparet, vixiſſe vſque ad tempora Samſonis Iudicis. Item ſecundo Maccabæorum libro primo: *Phinees Zelãdo zelum Dei accepit teſtamentum ſacerdotij æterni.*

Abisve Phineis F.

Bvqvis Abiſue F.

Ozis Buquis F.

Horum pontificum meminit tantum Ioſephus libro Ant. quinto, cap. vlt. Scriptura vero his præteritis Phineis ætatem vſque ad tempora Heli producit.

Heli ab Ithamaro Aaronis F. genus ducens. primo Regum. Ioſeph. lib. 8.

Achitob Phineis F. Heli N. cap. 14. 1. Reg. Ioſeph l. 8.

Achimelech Achitobi F. interfectus à Saule rege, quia Dauidem excepiſſet. 21, & 22 primi Regum. Ioſeph. lib. 8.

Abiathar poſt Achimelech patrem occiſum. 23 primi Reg. & 30. Ioſeph. lib. 8. S. Marcus cap. 2.

Sadoc filius Achitob, nepos Amariæ, pronepos Meraioth, abnepos Zaraiæ, atnepos Ozis pontificis, poſt necem Achimelech, vnà cum Abiathare pontifex fuit, atq. ambo reportandæ arcæ affuerunt ſub Dauide rege, & Tabernaculo in Silo præfuit. Secũdo Regum, 15, 17, & 19. & tertio Regũ 1. inde ſolus poſtquã Salomon rex interfecit Abiatharem Adoniæ fratri ſuo regnum affectanti ſtudentem. Vnde ſcriptum eſt 3 Regum, cap. 2. *Eiecit Salomon Abiathar, vt non eſſet ſacerdos Domini.* Salomonem autem regem Sadoc vnxit. & primus functus eſt ſacerdotio in Templo eius. primo Paralip. cap. 6. Ioſeph. lib. 10.

Achimaas Sadoci F.Ioſeph lib.10.

Azarias Achimaæ F.Ioſeph.l.10. at vero 3. Regum cap.4.dicitur Sadoci F.& cap.6. primi Paralip. Azarias ſacerdos primus de ſtirpe Sadoc.item cap.31.

Ioram Azariæ F.Ioſeph.lib.10.

Isvs Iorami F.Ioſeph.lib.10.

Axioram Iſi F.Ioſeph lib.10.

Phideas Axiorami F.Ioſeph.lib.10.

Svdeas Phideæ F.Ioſeph.lib. 10.

Vide num hic idem ſit cum Ioiada ſacerdote, qui Ioam Iudæ regem vnxit,& dicitur pontifex. 4. Regum,cap.12. & à Ioſepho lib. 10. vixitq. eodem teſte annos centum triginta.Ioiada pontificis filius Zacharias propheta lapidatus eſt à rege Ioram.Ioſeph.lib.9.

Ioel Sudææ F.Ioſeph.lib.10.

Ioathan Ioëlis F. Ioſeph.lib.10.

Hic Azarias vocatur, & eſt is, qui reſtitit Oziæ regi incenſum adolenti.2.Paralip:26.Ioſeph.lib. 9.

Vrias Ioathæ F.Ioſeph.lib.10.

Hic vixit ſub Achaz rege Iudæ.Regum 4.cap.16.

Nerias Ioathæ F.Ioſeph.lib.10.

Odeas Neriæ F.Ioſeph.lib.10.

Sellvm Odeæ F.Ioſeph.lib.10.

Helcias Sellum F.4. Regum.22.23.& 2.Paralip.34. & Ioſephus lib.10.

Hic ſub Ioſia rege inuenit Deuteronomium amiſſum.

Saraias Helciæ F.interfectus in Reblatha à Nabucdonoſore rege.4. Regum.cap.vlt.Ioſeph.lib.10.

Iosedec Saraiæ F.in captiuitate Babylonica ſucceſsit patri,Eſdræ frater,qui poſt legem reſtituit.Ioſeph.l. 10. Euſeb.li.3.de demonſtratione Euangelica.

Iesvs Ioſedec F. qui reuerſus è Babylone in patriam vrbem,

vrbem,& templum reficere cæpit. Eſdræ. 2 Ioſeph. l. 10. Aggæus propheta. Euſebus ibidem.

Ioacim Ieſu F. cap. 12. Neemiæ. Ioſeph. lib. 11. fortaſſe eſt is,qui quarto Iudith dicitur Eliachim ſacerdos magnus Domini. Euſeb. ibidem.

Eliasib Ioacim F. Neemiæ 3. & 13. Ioſeph. lib. 11. Euſeb. ibidem.

Iodae Eliaſib F. Neemiæ 12. Ioſeph. lib. 11. Euſeb. ibidem.

Ionathas Iodae F. Neemiæ 12. Ioſeph. li. 11. vocat Ioãnem. Euſeb. ibidem.

Adv, ſiue IADDVS Ionathæ F. Neemias 12. Ioſeph. lib. 11. Euſeb. ibidem. Hic excepit Alexandrum Magnum victorem.

Onias Iaddi F. Ioſeph. lib. 11. Euſeb. ibidem.

Simon Oniæ F. Iuſtus. Ioſeph. lib. 12. Euſebius hunc præterit.

Eleazar Oniæ F. Ioſeph. lib. 12. Euſeb. ibidem. Ad hunc ſcripſit Ptolemæus Philadelphus rex Aegypti, vt ad ſe Biblia mitteret, vnà cum LXXII interpretibus.

Manasses Iaddi pont. filius. Ioſeph. lib. 12. Hunc præterit Euſebius.

Onias II Simonis Iuſti F. Ioſeph. libro. 12. Euſebius ibidem. Hic tributa Ptolemæo Euergeti ſoluere abnuit.

Simon II Oniæ F. Simonis N. Ioſeph. lib. 12. Euſebius ibidem. Hoc tempore fuit Ieſus Sirac, qui Sapientiam ſcripſit.

Onias III Simonis II F. Ioſeph. lib. 12. Euſeb. ibidem. Ad hunc Arius rex Lacedæmoniorum legationem miſit. Accuſatus eſt à Simone quodam Beniamite apud Seleucum

leucum regem Syriæ.vnde ſeditio nata. Eodem mortuo Antiochus Epiphanes rex Syrię Ieſum fratrem eius pontificem declarauit.

Iesvs, qui & Iaſon Simonis II F.Ioſeph.l. 12. creatus ab Antiocho Epiphane.Hunc Euſebius præterit.ſeditione concitata primus abdicatus eſt ab eodem Antiocho, & pontificatus ad tempus dari cœptus.

Onias iiii,qui & Menelaus,Simonis II filius.Creatus ab Ant. Epiphane, & poſt necatus. Hieroſolyma direpta. Liber Maccabæorum Menelaum fratrem facit Simonis cuiuſdam Beniamitæ,hominis ſeditioſi. Hunc Euſebius præterit.

Lysimachvs frater Menelai.lib. 1. Maccabæorum. à Ioſepho, & Euſebio omiſſus.

Alcimvs,qui & Ioacim ex poſterisLeui,ſed non Eleazari, aut Ithamari ab eodem rege ſuffectus. Maccab. lib. 1.

Onias Oniæ tertij pontificis filius ad Ptolemæum regem confugit,& templum in Heliopoli Aegypti condidit.Hunc Euſebius pręterit.

Ivdas Maccabæus Matthatiæ Aſſamonei F. ex poſteris Leui,ſed non Eleazari à populo lectus. Ioſephus lib. XII. Euſebius.à libro Maccabęorum pręteritus.

Ionathas Matthatię Aſſamonei F. Princeps Iudęorum à Demetrio rege Syrię ſubiectus. Maccab. lib. primo.Ioſephus 13. Euſebius.

Simon Ionathæ frater Princeps.ſuccedit fratri Ionathę.vnde pōtificatus in Aſſamoneorū familia vnà cū principatu fit hereditarius.Macc.1.Ioſeph.l.13. Euſeb.itidē.

Ioannes Hyrcanus Simonis F. Ioſeph.l.13.Euſeb.

Aristobvlvs Ioannis F. Regis nomen aſſumpſit. Ioſephus lib. 13. Euſebius.

Iannevs Alexander Ioannis. F.Rex.Ioſeph. lib. 13. Euſeb.

Hyrcanvs Iannei Alexandri F. Rex. pellitur à fratre minore Ariſtobulo.Ioſeph.l.14. Euſeb.

Aristobvlvs Iannei Alexandri F.pulſo Hyrcano fratre rege,& pontifice rex fit,& pontifex.inde à Cn.Pompeio duce Romano pellitur.Ioſeph.l.14.Euſeb.

Hyrcanvs Iannei Alexandri F. reſtitutus à Pōpeio iterum pontificatum gerit,inde capitur à Parthis,& Antigono Ariſtobuli regis,& pontificis filio,ac, ne pontificatum reſumere poſſit,mutilatur.Ioſeph.l.14.

Antigonvs Ariſtobuli regis,& pontificis F. capto Hyrcano patruo,& mutilato rex,& pontifex. idem ab Herode Antipatri filio Aſcalonita rege illi à Romanis obiecto interficitur.Ioſeph.lib.15.

Anaelvs Leuites Babylonius ab Herode rege ſubſtitutus,& remotus.Ioſeph.l.15.

Aristobvlvs Alexandræ Hyrcani regis,& pontificis filiæ,filius ab Herode rege ſubſtitutus, & remotus. Ioſeph.lib.15.Frater fuit Mariamnes vxoris Herodis.

Anaelvs iterum ab Herode rege datus, & remotus. Ioſeph.l.15.

Iesvs Phabetis F. alienigena ab Herode rege datus, & remotus.Ioſeph.l. 15.

Simon Boethus Alexandrinus alienigena,ſocer regis Herodis,ab eodem datus,& remotus.Ioſeph.l.15.

Matthias Theophili F. Hieroſolymites ab Herode rege datus, qui cum ſomniaſſet nocte, ſe cum muliere commiſtum,ſequenti die,qui dies erat Ieiunij.

Iosephvs Elimi F. cognatus eius pro eo ſacerdotali munere functus eſt.Ioſeph.l. 17. Matthia inde remoto

Ioazarvs Simonis Boethi F. Herodis regis vxorius

ab eodem datus. Ioſeph. lib. 17. Sub hoc na ſcitur Ieſus CHRISTVS. Nicephorus in Chrolonogia. Inde ab Archelao rege Herodis filio, & ſucceſſore remotus. Ioſeph. lib. 17.

Eleazarvs Simonis Boethi F. ab Archelao rege factus, & remotus. Ioſeph. l. 17.

Iesvs Siæ F. ab Archelao rege datus, & remotus. Ioſeph. lib. 17.

Ioazarvs iterum ab Archelao rege factus. & poſt relegationem Archelai à Quirino proconſule Syriæ remotus imperante in Iudæa Auguſto. Ioſeph. l. 18.

Anna, ſiue Annanus Sethi F. à Quirino procõſule Syriæ datus imperante Auguſto, & à Valerio Grato procuratore Iudææ remotus imperante Tiberio. Ioſeph. libro. 18.

Ismaelvs Iabi F. à Valerio Grato procuratore Iudææ datus, & remotus. Ioſ. l. 18.

Eleazarvs Annæ pontificis F. à Valerio Grato procuratore datus, & remotus. Ioſeph. l. 18.

Simon Camithi F. à Valerio Grato procuratore datus, & remotus adhuc imperante Tiberio. Ioſeph. l. 18.

Iosephvs Caifas Annæ pontificis gener à Valerio Grato procuratore datus adhuc imperante Tiberio. Ioſeph. lib. 18. Euangeliſtæ omnes. Actuũ 4. Sub hoc CHRISTVS eſt paſſus.

Ionathas Annæ pontificis F. à Vitellio proconſule Syriæ datus imperante Caio. & ab Agrippa Herode rege Iudææ remotus. Ioſeph. lib. 18. Ant. & l. 2. de bello.

Theophilvs Annæ pontificis F. ab Agrippa Herode rege datus, & remotus imperante Claudio. Ioſeph. libro. 18.

Simon Boethi pontificis F. Canthara ab Agrippa Herode

rode rege datus,& remotus. Ioſeph.libro.19.

Matthias Annæ Pontificis F.ab Agrippa Herode rege datus,& remotus. Item.

Aelioneus Simonis Cantharæ pontificis F.ab Agrippa Herode rege datus, & ab Agrippa Herode ſecundo rege Chalcidicæ remotus.is enim mortuo Agrippa fratre rege Iudææ ius pontifices inſtituendi à Claudio impetrauerat.Ioſeph.l.20.

Iosephvs Camyti F. ab Agrippa rege Calcidicæ datus,& remotus imperante Nerone.Ioſeph.l 20.

Ananias Nebedei F.ab Agrippa rege Chalcidicæ datus,& remotus.Ioſ.l. 20. quem S.Paulus parietem dealbatum vocauit.Act.cap.23.

Ismaelvs Siæ F.ab Agrippa rege Calcidicæ datus. Romæ obſes retentus.Ioſeph.l.20.

Iosephvs Cabus Simonis Cantharæ pontificis F.ab Agrippa rege Chalcidicæ datus, & remotus. Ioſeph. libro 20.

Anna, ſiue Annanus Annæ pontificis F. ab Agrippa rege Chalcidicæ datus,& remotus. Hic S. Iacobum minorem fratrem Domini interfecit. Ioſeph. libro. 20. Actuum 12.

Iesvs Damnei,ſiue Mnaſeæ F.ab Agrippa rege Chalcidicæ datus,& remotus.Ioſeph.lib.20.

Iesvs Gamalielis F. ab Agrippa rege Chalcidicæ datus,& remotus.Ioſeph.lib.20.

Matthias Theophli F. ab Agrippa rege Chalcidicæ datus,& remotus.Ioſ.l.20.

Phannias, ſiue Phanaſſus Samuelis F. à populo tumultuãte ſorte lectus. Sub hoc Hieroſolyma à Tito capta,atq; incenſa.Ioſeph.lib.20.

Ex hac pontificum ſucceſsione apparet,ita vnum alte

ri ſucceſſiſſe, vt nunquam bini ex ordine ſimul pontificatum adminiſtrarint. Quare quæſitum eſt à multis, atque adhuc quæritur, quid ſibi voluerit S. Lucas, cum in principio Euangelij dixit: *Sub principibus ſacerdotum Anna, & Caifa verbum Domini factum eſt ſuper Ioannem,* cum Ioſephus in illum annum, atque annos vnum tãtum Caiſam pontificem ediderit, quem ſcriptura principem ſacerdotum, & magnum ſacerdotem, vt dixi, appellat. atq; idem acta tertij poſt anni referens, quo Caiſas à S. Ioanne pontifex illius anni dicitur, ſcripſit: *Et Annas princeps ſacerdotum, & Caifas.*

Reſpondet S. Auguſtinus in Expoſitione S. Ioannis, fortaſſe per ea tempora conſtitutum fuiſſe, vt plures ſimul pontifices eſſent, & per annos ſingulos vicibus miniſtrarent; Annam vero, & Caifam alternis annis pontificatum geſſiſſe; aut vno anno plures adminiſtraſſe. Verũ quoniam ſine auctoritate loquitur, nec ſententiæ certus eſt, & Ioſephus his temporibus proximus certa pontificum ſucceſſione allata conſuetudinem illam aperte redarguit, fit, vt cauſſam aliam quærendam eſſe exiſtimem. Puto igitur, partim veterem conſuetudinem eſſe ſeruatam, vt nunquam niſi vnus ſummus pontifex eſſet, partim nouam inductam, vt pontificij omnes, ideſt qui pontificatum geſſiſſent, pontifices vocarentur, vt qui ex conſuetudine vetere dignitatem ſemel ſuſceptam vſque ad mortem retinere deberent. quo modo nunc epiſcopi etiam appellantur, & ſunt, qui eccleſiam dimiſerunt. Anna vero præcipue nominatus eſt, non quòd vere tũ pontifex eſſet, ſed quia ex pontificijs ſocer erat Caifæ, qui tum erat pontifex, ideſt pontificatum vere adminiſtrabat. Eadem enim ratione Ioſephus libro Belli ſecundo imperãte Claudio nominat Ionatham, & Annam pontifices,

fices,cum tamen tum vere tantum Ionathas pontificatui præeſſet,Anna vero ex pontificijs Ionathæ pater eſſet. Item poſt nominat Ananum eiuſdem Annæ filium,& Ieſum ſimul pontifices,cum tamen Ananus abrogatus,Ieſus ſuffectus fuiſſet. & libro quarto vocat Ananum pontificum vetuſtiſſimum,& mox Ieſum poſt Ananum ætate maximum,ideſt eorum,qui pontificatum geſſiſſent.Item poſt Phanniam pontificem creatum nominat probatiſſimos inter pontifices Ieſum Gamalielis filium, & Ananũ Annæ filium,qui pontificij erant.& eodem Phannia ſubrogato,tamen Ananum veſtem pontificiam geſſiſſe adſcribit.& lib.xx Antiquitatum, pontifices cum ſacerdotibus contendiſſe inquit.atque hoc modo inde ſemper loquitur, vt pontifices pro pontificijs ponat. de Anna vero ſcribit:*Feliciſſimus Anna fuit, filios namque omnes Dei pontifices vidit,atque ipſe primum hunc honorẽ plurimis annis geſſit.quod nemini pontificum apud nos contigit.*

De Sacerdotibus. Cap. II.

VT autem vnus,& ſummus extitit pontifex, ſic ſacerdotes & multi fuere, & minore dignitate, atque auctoritate,quàm pontifex.id autem planum fiet, ſi in his eadem conſiderabimus, quæ in Pontifice exquiſiuimus, nempe veſtitum, conſecrationem, conditiones, atque officia.

AC Veſtes quidem ſacerdotum eæ fuere,quas cum pontificibus communes diximus, tunica linea,baltheus, mitra,feminalia.de quibus ſic pręcipitur Exodi xxviii: *Filios quoque Aaron applicabis,et indues tunicis lineis, cingesq. baltheo,& impones eis mitras,eruntq. ſacerdotes mi-*

hi lege perpetua.& mox: *Facies & feminalia linea, vt operiant carnem turpitudinis ſuæ à renibus vſque ad femora, & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingrediuntur Tabernaculum Teſtimonij, vel quando propinquant altari, vt miniſtrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur.* Factum autem narratur VIII Leuitici: *Filios Aaronis oblatos veſtiuit tunicis lineis, & cinxit baltheis, impoſuitq; mitras, vt iuſſerat Deus.*

Extra ordinem etiam ſacerdotes induere Ephod, i. Superhumerale, ſed lineum. XXIII primi Regum: *Irruit in ſacerdotes, & trucidauit octoginta quinque viros veſtitos Ephod lineo.* Vbi notauit S. Hieronymus, EPHOD illud fuiſſe lineum, non autem ex hyacintho, byſſo, cocco, purpura, & auro, vt pontificiũ. *Ephod*, enim vt inquit S. Eucherius, *duo genera, vnum lineum, & ſimplex, quod ſacerdotes habebant, alterum diuerſis coloribus ex auro, purpura, byſſo, hyacintho, gemmiſq. contextum, quo ſoli pontifices vtebantur. Sacerdotale vocatur Ephod bad, ideſt Superhumerale lineum.*

Ritus autẽ CONSECRATIONIS idem fuit, atque pontificis, nempe vt offerrentur, lauarentur, veſtirentur, vngerentur, & conſecrarentur. Exodi XXIX: *Filios quoq. Aaronis applicabis ad oſtiũ Tabernaculi. cumq. laueris eos aqua, ĩdues veſtimẽtis ſuis, tunicis lineis, cinges baltheo, impones mitras; poſtquã initiaueris manus eorum, applicabis & vitulum coram Tabernaculo Teſtimonij.* & VIII Leuitici: *Filios quoque oblatos veſtiuit tunicis lineis, & cinxit baltheis, impoſuitq. mitras, vt iuſſerat Dominus.* Inde refertur ſacrificium vituli, & arietis, quod in conſecratione fiebat. de quo in conſecratione pontificis diximus. eodẽ enim modo & ſacerdotes, & pontifex cõſecrati ſunt per ſeptem dies.

Con-

CONDITIONES porro hæ ſacerdotibus ſunt impoſitæ. Leuitici x: *Dixit Dominus ad Aaron. Vinum, & omne, quod inebriare poteſt, non bibetis tu, & filij tui, quando intrabitis in Tabernaculũ Teſtimonij, ne moriamini.* & XXI: *Ne contaminetur ſacerdos in mortibus ciuium ſuorum, niſi tantum in conſanguineis, ac propinquis, ideſt ſuper patrẽ, & matrem, & filium, ac filiam, fratrem quoque, & ſororẽ virginem, ſed nec in principe populi. nec radent caput, nec barbam, neque in carnibus ſuis facient inciſuras. Sancti erunt Deo ſuo, & non polluent nomen. incenſum enim Domini, & panes Dei ſui offerunt, et ideo ſancti erunt. Scortũ, nec vile proſtibulum ducet vxorem, nec etiam quæ repudiata eſt à marito; ſacerdotis filia ſi deprehenſa fuerit in ſtupro, & violauerit nomen patris ſui, flammis exuretur.* Hinc Ioſephus VI Belli: *Ad altare, templumq. accedebant carẽtes omni vitio ſacerdotes, veſte amicti byſſina, maxime vero mero abſtinentes, ac ſobrij religionis metu, ne quid rem diuinam faciendo peccarent.*

OFFICIA vero eorum hæc fuere, vt olea conſeruarent, vaſa Tabernaculi inſpicerent, quotidie incenſum offerrent, & ſacrificium quotidianum facerent, & ſi quãdo extra ordinem pro populo, aut pro priuatis offerendum eſſet, ipſi offerrent, & diebus feſtis ſacrificium populi agerent, & pelles Holocauſtorum detraherent.

De incenſo, & ſacrificio quotidiano, & oleis, & vaſis ſic traditur quarto Numerorum: *Ad curam Eleazar filij Aaron ſacerdotis pertinet oleum ad concinnãdas lucernas, & compoſitionis incenſum, & ſacrificium, quod quotidie offertur, & oleum vnctionis, & inſpectio totius tabernaculi, & omnium vaſorum, quæ in Tabernaculo ſunt.* Et ſexto primi Paralip. vt diximus: *Aaron, & filij eius adolebant incenſum ſuper altare holocauſti, & ſuper altare thymiama-*

tis in omne opus Sancti Sanctorum. & vt precarentur pro Iſrael iuxta omnia, quæ præceperat Moiſes. Et XXVI: *Ozias rex ingreſſus templum Domini adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis. ſtatimq. poſt eum ingreſſus eſt Azarias pontifex, & cum eo ſacerdotes Domini octoginta viri fortiſſimi. reſtiterunt ergo, atque dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed ſacerdotum, hoc eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſmodi miniſterium. egredere de Sanctuario, ne contempſeris. quia nõ reputabitur tibi in gloriam hoc à Deo, iratusq. Ozias, & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus in domo Domini ſuper altare thymiamatis. cumq. reſpexiſſet eum Azarias pontifex, & omnes reliqui ſacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & expulerunt eum.* Horum autem vtrumque poſt confirmauit, regnante Ioa, Ioiada pontifex, de quo ſcriptum eſt: *Mandauit cuſtodiam templi ſacerdotibus, & Leuitis ſecundum præſcriptum Dauidis iubens eos in die inferre conſtituta holocauſtorũ ſacrificia, & adolere incenſum ſecundum legem.* Vnde S. Lucas primo: *Cum ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundum conſuetudinem ſacerdotij, ſorte exijt, vt incenſum poneret ingreſſus in templum Domini.* & S. Paulus VIII ad Hebræos: *Chriſtus pontifex non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum reliqui ſacerdotes, prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi.*

De ſacrificio vero pro populo, & pro priuatis extra ordinem offerendo ad ea, quæ ſupra rettulimus, cum de Holocauſtis, & ceteris ſacrificijs ſcribebamus, hoc etiam adiungemus. Pro populo, XXIX ſecundi Paralip: Cum Ezechias rex dixiſſet filijs Aaron, vt offerrent ſuper altare Domini, inde ſic pergitur: *Mactauerunt tauros, & ſuſcepe-*

ſceperunt ſanguinem ſacerdotes, & fuderunt illum ſuper altare. mactauerunt etiam arietes, & illorum ſanguinem ſuper altare fuderunt, immolantes agnos, & fuderunt ſuper altare ſanguinem. applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & vniuerſa multitudine, impoſueruntq. manus ſuas ſuper eos, & immolauerunt illos ſacerdotes, & aſperſerunt ſanguinem eorum coram altari pro piaculo vniuerſi Iſraelis. pro omni quippe Iſrael præceperat rex, vt Holoçauſtum fieret, & Pro peccato. Pro priuato autem, Leuitici XVII lex traditur: *Homo quilibet de domo Iſrael ſi occiderit bouem, aut ouem, ſiue capram in caſtris, vel extra caſtra, & non obtulerit ad oſtium Tabernaculi oblationem Domini, ſanguinis reus erit. Ideo ſacerdoti offerre debent filij Iſrael hoſtias ſuas, quas occidunt in agro, vt ſanctificentur Domino ante oſtium Tabernaculi Teſtimonij, & immolent eas hoſtias pacificas Domino, & nequaquam vltra immolabũt hoſtias ſuas dæmonibus, cum quibus fornicati ſunt.*
De ſacrificijs feſtis diebus faciendis ſupra in Pontificibus dictum eſt.

De pellibus autem Holocauſtorum detrahendis primo Leuitici, vbi agitur de Holocauſto per põtificem offerendo: *Immolabit pontifex vitulum coram Domino. & offerent filij Aaron ſacerdotis ſanguinem eius fundentes per altaris circuitum. detractaq. pelle hoſtiæ artus in fruſta cõcident, et ſubijcient in altari ignem ſtrue lignorum ante cõpoſita, & membra, quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes.* & ſecundo Paralipomenon XXIX: *Sacerdotes vero pauci erãt, nec poterant ſufficere, vt pelles Holocauſtorum detraherẽt.*

Hæc vero omnia renouauit Deus, poſtquam ab exilio Babylonico reuerterunt, vt ſcriptum XLIIII Ezechielis: *Sacerdotes filij Sadoc, qui cuſtodierunt cæremonias Sanctuarij mei, cum errarent filij Iſrael à me, ipſi accedent ad me,*

me, vt miniſtrent mihi, & ſtabunt in conſpectu meo, vt offerant mihi adipem, & ſanguinem. ipſi ingredientur Sanctuarium meum, & accedent ad menſam meam, vt miniſtrent mihi, & cuſtodiant cæremonias meas. Cumq. ingredientur portas Atrij interioris, ſtolis lineis induentur, nec aſcendet ſuper eos quidquam lineum, quando miniſtrant in portis Atrij interioris. vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in ſudore, cumq. egredientur in Atrium exterius ad populum, exuent ſe ſtolis ſuis, in quibus miniſtrauerunt, & reponent ea in excelſis Sanctuarij, & veſtient ſe ſtolis alijs, & non ſanctificabunt populum in veſtibus ſuis. Caput autē ſuum non radent, neque comam nudabunt, ſed cooperientes cooperient capita ſua. Et vinum non bibet omnis ſacerdos, quando ingreſſurus eſt atrium interius, & viduam, & repudiatam non accipient vxores, ſed virgines de ſemine domus Iſrael, ſed & viduam, quæ fuerit vidua à ſacerdote, accipient. Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, niſi ad patrem, & matrem, & filium, & fratrem, & ſororem, quæ alterum virum non habuerit, in quibus contaminabuntur. & poſtquam fuerit emundatus, ſeptem dies numerabuntur ei. Et in die introitus ſui in Sanctuarium, ad Atrium interius, vt miniſtret mihi in Sanctuario, offeret pro peccato ſuo. non erit autem eis hereditas. ego hereditas eorum. & poſſeſſionem non dabitis eis in Iſrael. ego enim poſſeſſio eorum. Victimas & pro peccato, & pro delicto ipſi comedent. & omne votum in Iſrael ipſorum erit. & primitiua omnium primogenitorum, & omnia Libamenta ex omnibus, quæ offeruntur, ſacerdotum erunt. & primitiua ciborum veſtrorum dabitis ſacerdoti, vt reponat benedictionē domui ſuæ: omne morticinum, et captum à beſtia de auibus, & de pecoribus non comedent ſacerdotes.

His

His explicitis, nunc ex quo genere ſacerdotes lecti ſint,& vt in claſſes XXIIII diſtributi ſint, oſtendamus. Primi ergo ſacerdotes fuere Nadab, Abiu, Eleazar, & Ithamar filij Aaronis,ex mandato Dei veſtiti, & conſecrati. Extinctis vero Nadab, & Abiu, quòd ignem alienum, non ſacrum, ſacrificijs intuliſſent, remanſere Eleazar,& Ithamar,qui pontificum, & ſacerdotum progeniẽ prodiderunt.

Dauid autem,cum ætate ſua ſexdecim eſſent familiæ ab Eleazaro profectę, octo vero ab Ithamaro, omnes ſacerdotes in XXIIII claſſes deſtinauit, atque eis nomen impoſuit ab eo,qui tum illius familiæ principatum gerebat. Ordo vero earum ſorte ductus eſt, vt vna diceretur prima,altera ſecunda,& ſic deinceps. vnde viginti quattuor ſortes à S. Eucherio dictæ.

Nomina vero eorum,qui familiarum principes nomen claſſibus dederunt, hæc, atque hoc ordine fuerunt, vt ſcriptum eſt XXIIII primi Paralip: *Exiuit ſors prima Ioarib, ſecunda Iedei, tertia Charib.* & quæ ſequuntur hoc modo.

1 Ioarib.	13 Epha.
2 Iedias.	14 Iesbaal.
3 Charib.	15 Blega.
4 Seorim.	16 Emer.
5 Melechias.	17 Ietthi.
6 Beniamin	18 Aphiſſes.
7 Aecos	19 Phettias.
8 Abias.	20 Ieziel.
9 Ieſus.	21 Achin.
10 Sichimas.	22 Samuel.
11 Eleſub.	23 Dalias.
12 Iacim.	24 Iebeli.

Me-

Meminit vero etiam primæ claſſis Ioarib Ioſephus in Antiquitatibus ſcribens; Matthatiam Aſſamonei nepotem ſacerdotem fuiſſe de claſſe Ioarib Hieroſolymitanum. & in Vita ſua, cum dixit: *Mihi non ſolum eſt genus à ſacerdotibus, ſed etiam ex prima claſſe Ioarib viginti quattuor.* & octauæ, quæ fuit Abia, meminit S. Lucas: *Sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia.* Quas enim nos more Romano vocauimus claſſes, Latinus interpres vertit modo vices, modo turmas, Græcus, ἐφημερίας, & ἐφημερίδας, vt poſtea apparebit. Fuere autem, teſte Theophylacto, ephemeriæ idem, quod hebdomadæ. Quod ex XXIIII ſecundi Paralip. declaratur: *Ioiada ſacerdos non dimiſerat abire turmas, quæ ſibi per ſingulas hebdomadas ſuccedere conſueuerant.* Græcus enim pro turmis habet ephemerias. vt XXV ſecundi Paralip: *Secundum ephemerias noſtras conſtitutas à Dauide.* Quas vero vices, ſiue claſſes Dauid inſtituit, eas poſt Salomon ipſe ex illius auctoritate deſcripſit, vt proditum eſt V ſecundi Paralip: *Tempore Salomonis, dum Arca in templum inferebatur, non adhuc vices, & miniſteriorum ordo inter ſacerdotes diuiſus erat.* & octauo: *Salomon conſtituit iuxta diſpoſitionem patris ſui officia ſacerdotum in miniſterijs ſuis.* Huius vero inſtituti hæc ratio fuiſſe videtur. Dauid omnes ſacerdotes quotidie miniſterijs ſacris noluit occupari, ſed ſingulas claſſes ſingulis hebdomadibus operari. ac primum ordinem claſsium ſorte duxit, deinde ſacerdotes ſingularum ſortiri claſsium voluit, quo quiſq. officio in ſua hebdomade fungeretur. exēpli gratia quis incenſum poneret, quis ſacrificaret. Sic enim ſcriptum eſt apud S. Lucam: *Cum Zacharias ſacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundum conſuetudinem ſacerdotij ſui, ſorte exijt, vt incenſum poneret ingreſſus in templum.*

plum.& apud Ioſephum ſecundo contra Appionem: *Licèt ſint viginti quattuor claſſes ſacerdotum, quarum ſingulæ plus quàm quinque millia hominum habeant, per certos tamen dies particularis fit obſeruatio. quibus trāſactis alij ſuccedentes ad ſacrificia veniunt, et conuocati in templum meridie à præcedentibus claues templi, & ad numerum vaſa omnia accipiunt, nulla re, quæ ad eſum, aut potum attineat, in templum illata.* Quod vero S. Ambroſius, & S. Auguſtinus cenſuerunt, Zachariam ſummum pontificē fuiſſe, nixi ea coniectura, quòd incenſum adoleuit, quod nemini facere licuerit, niſi pontifici, de eo iure dubitari fortaſſe poſſit. Neque enim Zacharias potuit eſſe pontifex, cum illo anno, teſte Ioſepho, Ioazarus pontificatum adminiſtrarit. neque de ſummo pontifice dixiſſet S. Lucas: *Sacerdos quidam.* nec pontifices habebant vices, & ſortem, vt ſacerdotes, & incenſum non minus adolebāt ſacerdotes, quàm pontifex, vt ſupra demonſtrauimus. Quare ſimpliciter ſacerdotem fuiſſe, neceſſe eſt. Mentio porro harum etiam vicium fit Eſdræ VI: *Fecerunt ſacerdotes in ordinibus ſuis, & Leuitas in vicibus ſuis.* & primo tertij: *Fecit Ioſias Paſcha ſtatuens ſacerdotes per vices dierū ſtolis amictos in templo Domini.*

Iam vero ſingulis claſſibus ſacerdotum quidam præerant ſacerdotes, qui etiam communi nomine cum ſummo pontifice ἀρχιερεῖς, à Latino vero interprete principes ſacerdotum, & pontifices verſi ſunt. Quæ res miras huic doctrinæ offudit tenebras. Sic autem loquutus eſt Eſdra octauo: *Cuſtodite, donec appendatis coram principibus ſacerdotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum in Hieruſalem.* & S. Marcus XIIII: *Adduxerunt Ieſum ad ſummum ſacerdotem Caifam, ſummi vero ſacerdotes quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium.* Atque omnino in vni-

vniuerſo illo Chriſti iudicio alius eſt ſummus pontifex, alij ſunt principes ſacerdotum, qui ad ſummum ſacerdotem conueniſſe dicuntur. Talis vero fuit Eſdra, qui princeps ſacerdotum dicitur, nec tamen pontificatum maximũ geſſit. Tales Ioannes, & Alexander. de quibus IIII Actuum: *Et Annas princeps ſacerdotum, & Caiſas, & Ioãnes, & Alexander, & quotquot erant è genere ſacerdotali.* Nam Caiſas erat vere pontifex, Annas pontificius, vt ſupra dictum eſt, reliqui principes claſſium ſacerdotaliũ, quod expreſſum eſt in Græco, ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. i. ex genere principum ſacerdotum. nam Concilium, de quo ibi agitur, inibant non ſolum pontifex, ſed etiam principes claſſium ſacerdotalium, vt poſtea demonſtrabimus. Talis demũ Scæua Actuum XIX: *Erant cuiuſdam Iudæi nomine Scæuæ, principis ſacerdotum, ſeptem filij.* neq. enim Scæua ullus pontificatum maximum geſſit, aut gerere Epheſi, de qua ibi agitur, potuit.

Cum ergo ſacerdotes omnes ex poſteris eſſent Eleazari, & Ithamari, ſatis conſtat, eoſdem ex tribu Leui fuiſſe, quæ à Deo ſeuocata in ſacerdotium fuerat. Vnde S. Paulus VII ad Hebræos ſcripſit: *Is, in quo hæc dicuntur, de alia tribu eſt, de qua nullus altari præſto fuit. manifeſtũ eſt enim, quòd ex Iuda ortus ſit Dominus noſter, in qua tribu nihil de ſacerdotibus Moiſes noſter loquutus eſt.* De toto vero ſacerdotum genere ſic ſcripſit Ioſephus primo contra Appionem: *Non ſolum ab initio probatiſsimos viros, & in Dei placatione præparatos ad hæc exercenda cõſtituerunt, ſed vt genus ſacerdotũ ſine admiſtione cõſiſteret, prouiderũt, oportet. n. eũ, q ſacerdotiũ habiturus eſt, ex eius gentis naſci muliere, & genus per antiquam lineam, et multis teſtibus approbare. Quod ſcilicet agimus non ſolum in ipſa Iudæa, ſed vbicunque noſtra gens reperitur, etiam ibi in*

tegritas circa nuptias ſacerdotum ſeruatur, hoc eſt in Aegypto, & Babylonia, & vbicunque quilibet de ſacerdotum genere diſperſi ſunt. mittunt enim Hieroſolymam conſcribentes à patre nomen nuptæ, & antiquorum progenitorum, qui huius rei teſtimonia præbuere. Si autem bella eueniant, tunc qui de ſacerdotibus ſuperſunt, probant mulieres, quæ relinquuntur. non enim ad captiuas accedunt, & alienigenarũ conſortia formidantes. Ac pontifices apud nos à bis mille annis denominati filij à patre conſcripti ſunt. Si quis vero præuaricetur, interdicitur, ne aut ad altare accedat, aut alia ſanctificatione fungatur.

De Leuitis. Cap. III.

SACERDOTES porro ſequuntur Leuitæ. Hi vero duobus modis accipiuntur. nam & omnes ex tribu Leui Leuitæ dicti ſunt, ſub quam vocem etiam pontifices, & ſacerdotes ſubijciuntur, & præter pontifices, ac ſacerdotes reliqui, qui præcipuum ſibi ſacrorum miniſterium vindicarunt. de quibus nunc agendum eſt. Leuitæ igitur omnes eiuſmodi ex poſteris quidem Leui, verum non ex familijs Eleazari, aut Ithamari genus traxerunt. Leui enim filios reliquit tres Gerſon, Cahat, & Merari. Cahat vero Amram, Iſaar, Hebron, & Oziel. Ex Amram natus eſt Moyſes, & Aaron, ex Aarone Eleazar, & Ithamar. Vt autem ab Aarone pontificum, & ſacerdotum genus per poſteros Eleazari, & Ithamari eſt propagatum, ſic per reliquos Leui filios, ac nepotes reliquum genus ſacrorum miniſtrorum, quos Leuitas vocamus.

Horum autem ordo duplex fuit, vnus à Moiſe inſtitutus, alter à Dauide. Dicam prius de priore. His Leuitis commiſit Deus curam Tabernaculi, & vaſorum, & inſtrumen-

mẽtorũ eius,& Arcæ fœderis, vt ea deferrẽt, &'cuſtodirẽt,& vt ſacerdotibus miniſtrarent. Numerorũ primo: *Tribũ Leui noli numerare, neq. pones ſummã eorũ cũ filijs Iſrael,ſed conſtitue eos ſuper Tabernaculum Teſtimonij, et cuncta vaſa eius,& erunt in miniſterio, ac per gyrum Tabernaculi metabuntur. Cum proficiſcendum fuerit, deponẽt Leuitæ tabernaculum, cum caſtra metanda,erigent. quisquis externorum acceſſerit, occidetur.* & tertio: *Applica tribum Leui,& fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis, vt miniſtrent ei,& excubent,& obſeruent, quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram Tabernaculo Teſtimonij ſeruientes in miniſterio eius.dabisq. dono Leuitas Aaron,& filijs eius,quibus traditi ſunt à filijs Iſrael. Aaron autem,& filios eius conſtitues ſuper cultum ſacerdotij. Externus, qui ad miniſtrandum acceſſerit, morietur. Ego tuli Leuitas à filijs Iſrael pro omni primogenito,qui aperit vuluam in filijs Iſrael.eruntq. Leuitæ mei.meum eſt enim omne primogenitum,ex quo percuſſi primogenitos in terra Aegypti.ſanctificaui mihi quidquid primum naſcitur in Iſrael. ab homine vſq. ad pecus,mei ſunt.* Inde officia ſingulis familijs Leuitarum diſtribuit,inquiẽs: *Numera filios Leui per domos patrum ſuorum,& familias, omnem maſculum ab vno menſe,& ſupra. Numerauit Moiſes, & inuenti ſunt filij Leui per nomina ſua Gerſon,& Cahat, & Merari. Filij Gerſon, Lebni,et Semei.filij Cahat Amram,Iſaar,Hebron,et Oziel. Filij Merari Moholi,& Muſi.Lebnitæ,& Semeitæ tabernaculum metabuntur ab occidentẽ ſub principe Heliaſaph filio Lael,& habebunt exubias in Tabernaculo fœderis ipſum tabernaculum,& operimentum eius. tentorium, quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrij, tentorium quoque,quod appenditur in introitu atrij Tabernaculi,& quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi.*

li,& omnia vtenſilia eius. Amramitæ, Iſaaritæ, Hebronitæ, & Ozielitæ habebunt excubias Sanctuarij, & caſtrametabuntur ad meridianam; principesq. erit eorum Eliſaphan filius OZiel, & cuſtodiet arcam, menſamq. & candelabrum, altaria, & vaſa Sanctuarij, in quibus miniſtratur, & velum, cunctamq. eiuſcemodi ſuppellectilem. Moholitæ, & Muſitæ ſub principe Surtel filio Abihaiel in plaga ſeptentironali caſtrametabuntur. erunt ſub cuſtodia eorum tabulæ Tabernaculi, & vectes, & columnæ, ac baſes earũ, & omnia, quæ ad cultum huiuſcemodi pertinent, columnæq. atrij per circuitum cum baſibus ſuis, & paxilli cum funibus. Princeps principum Leuitarum Eleazar filius Aaron ſacerdotis erit ſuper excubitores cuſtodiæ Sanctuarij. caſtrametabuntur ante Tabernaculum fœderis, ideſt ad orientalem plagã Moiſes, & Aaron cum filijs ſuis habentes cuſtodiam Sanctuarij in medio filiorum Iſrael. quiſquis alienus acceſſerit, morietur. Deinde cap. IIII exponit, quid eorum quiſque agere, & portare debeat, arcam, velum, menſam, cortinas, tectum Tabernaculi, tentorium, funiculos, vaſa, tabulas, vectes, columnas, baſes, totam ſuppellectilem. Demũ cap. VIII legem affert: *Hæc eſt lex Leuitarum. A vigintiquinque annis, & ſupra ingredientur, vt miniſtrent in Tabernaculo fœderis, & cuſtodiant, quæ ibi fuerint mandata, opera autem ipſa non facient.* Atque in his quidem officijs manſerunt vſque ad tempora Dauidis, ita vt tempore Ioſue ipſi arcam trans amnem Iordanem tulerint, vbi ſacerdotes Leuiticæ ſtirpis, nomine ſacerdotis late accepto, dicuntur.

DAVID inde Leuitarum ordinẽ alterum inſtituit, priore illo quodammodo abrogato. Nam arcæ ferendæ onere ſublato Leuitas alios ſacerdotum, & templi miniſtros, qui proprie Leuitæ dicti ſunt, alios Cantores, alios

Ianitores, alios Scribas, & iudices eſſe cõſtituit, miniſtrorum vigintiquattuor millia, Scribarum, & iudicum ſex millia, Cãtorum quattuor millia, & totidem Ianitorum. Hoc ſcriptum reperitur XXIII primi Paralip: *Congregauit Dauid omnes principes Iſrael, & Sacerdotes, & Leuitas. numeratique ſunt Leuitæ à viginti annis, & ſupra, & inuẽti ſunt triginta octo millia virorum. Ex his electi ſunt, & diſtributi in Miniſterium domus Domini viginti quattuor millia, Scribarum autem, & iudicum ſex millia, porrò quattuor millia Ianitores, et totidem Pſaltes canentes Domino in organis, quæ fecerant ad canendum, & diſtribuit eos Dauid per uices filiorum Leui Gerſon, Cahat, et Merari.* & poſt: *Dixit Dauid. Requiem dedit Dominus Deus Iſrael populo ſuo, & habitationem Hieruſalem in æternum. Nec erit officij Leuitarum, vt vltra portent Tabernaculum, & omnia vaſa eius ad miniſtrandum. Iuxta præcepta quoque Dauid nouiſsima ſupputabitur numerus filiorum Leui à viginti annis, & ſupra, & erunt ſub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini in veſtibulis, & exedris, & in loco purificationis, & in ſanctuario, & in vniuerſis operibus tẽpli Domini. ſacerdotes autem ſuper panes Propoſitionis, & ad ſimilæ ſacrificium, & ad lagana, & azyma, & ſartaginem, & ad torrendum, & ſuper omne pondus, & menſurã. Leuitæ vero vt ſtent mane ad confitendum, & canendum Domino, ſimiliterq. ad veſperam tam in oblatione Holocauſtorum Domini, quàm in Sabbatis, & Kalendis, & ſolemnitatibus reliquis iuxta numerum, & cæremonias vniuſcuiuſque rei iugiter coram Domino, & cuſtodient obſeruationes Tabernaculi fœderis, & ritum Sanctuarij, & obſeruationem filiorum Aaron fratrum ſuorum, vt miniſtrent in domo Domini.* Item nono eiuſdem: *De genere quoque Leuitarum erunt ſuper vaſa miniſterij. ad numerum enim*

efferen-

efficerentur vaſa, & inferentur. De ipſis & qui credita habebunt vtenſilia Sanctuarij, praerunt ſimilæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus, filij autem ſacerdotum ex aromatibus conficient. Et Matthatias Leuites primogenitus Sellũ Coritæ præfectus erit eorum, quæ in ſartagine frigebuntur. Porro de filijs Cahat, & fratribus eorum, ſuper panes erunt Propoſitionis, vt ſemper nouos per ſingula ſabbata præparent. Atque hos item miniſtros Dauid in XXIIII claſſes deſtinauit, eaſque à Gerſonitis, Cahatitis, & Meraritis nominauit. vnde principes non minus Leuitarum, quam Sacerdotum primi Eſdræ octauo commemorantur.

Hæc vero ita inſtituta à Dauide poſt perfecta ſunt à Salomone VIII ſecundi Paralipom: *Conſtituit iuxta diſpoſitionẽ patris ſui officia Sacerdotum in miniſterijs ſuis, Leuitas in ordine ſuo, vt laudarent, et miniſtrarent coram ſacerdotibus iuxta ritum vniuscuiuſque diei, & Ianitores in diuiſionibus ſuis per portam, & portã.* Itaque Ezechias rex exoletum Dei cultũ reſtituturus acciuit ſacerdotes, & Leuitas, dixitq. ad eos ſecundo Paralip. XXIX: *Audite me Leuitæ, & ſanctificamini, mundate domum Domini, auferte omnem immunditiam de Sanctuario. filij mei nolite negligere. vos elegit Dominus, vt ſtetis coram eo, & miniſtretis illi, colatiſque eum, & cremetis ei incenſum.* Inde ita pergitur: *Surrexerunt Leuitæ, & congregauerunt fratres ſuos, & ſanctificati ſunt, & ingreſsi ſunt, vt expiarent domum Dei. Sacerdotes quoque ingreſsi templum, vt ſanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, ſanctificauerunt Domino boues ſexcentos, & oues tria millia. ſacerdotes vero pauci erant, nec poterant ſufficere, vt pelles Holocauſtorum detraherent, vnde & Leuitæ fratres eorum adiuuerunt eos, donec impleretur opus, & ſanctificarentur an*

N 2 tiſti-

tiſtites. Leuitæ quoque faciliore ritu ſanctificantur, quàm ſacerdotes. Inde XXXI ſcriptum eſt: *Ezechias conſtituit turmas (ideſt ephemerias, ſeu vices) ſacerdotales, & Leuiticas per diuiſiones ſuas vnumquenque in officio proprio tam ſacerdotum, quam Leuitarum ad Holocauſta, & Pacifica, vt miniſtrarent, & confiterentur, canerentq. in portis caſtrorum Domini.* Poſt Ioſias inſtaurato templo Leuitarum quoque munera renouauit. ſic enim ſcriptum eſt XXXV: *Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Iſrael ſanctificabatur Domino, locutus eſt. Ponite arcam in Sanctuario Templi, quod ædificauit Salomon. nequaquam enim eam vltra portabitis. nunc autem miniſtrate Deo veſtro, & populo eius Iſrael, & præparate vos per domos, & cognationes veſtras in diuiſionibus ſingulorum, ſicut præcepit Dauid, & deſcripſit Salomon, & miniſtrate in Sanctuario per familias, turmaſq. Leuiticas, & ſanctificati immolate Phaſe.* In primis vero mandaſſe videtur Leuitis, vt vice ſacerdotũ detraherent pelles Holocauſtorum. nã paullo poſt additur: *Leuitæ ſteterunt in turmis iuxta regis imperium. et detraxerunt pelles Holocauſtorum.* Nam niſi Ioſiæ inſtituto hoc factum dicemus, ad Ezechiæ tempus reijciemus, quo propter paucitatem ſacerdotum Leuitæ hoc oneris ſubierunt. Neque enim adhuc reperi, vnde S. Hieronymus illud hauſerit, quod in eum locũ ſcripſit, moris fuiſſe, vt Leuitæ detraherent pelles Holocauſtorum, ſacerdotes autem, quando Pro peccatis fiebat ſacrificium. Nã perpetuum fuiſſe vltimis tẽporibus hoc Leuitarũ onus, oſtendere videtur Ezechiel XLIIII inquiens: *Leuitæ erunt in ſanctuario meo æditui, & ianitores portarum domus, & miniſtri domus. ipſi mactabunt Holocauſtum, & victimas populi, & ipſi ſtabunt in conſpectu eorum, vt miniſtrent eis. non appropinquabunt ad me, vt ſacerdotio*

tio

tio fungantur mihi, neque accedent ad omne Sanctuarium meum iuxta Sancta Sanctorum.

De Cantoribus. Cap. V.

CANTORES autem à Dauide diximus inſtitutos, vt confiterētur, & canerent in organis Domino. Hęc autem organa diuerſi generis erant, tubæ, cymbala, pſal teria, citharæ, & quæ præcipue organa dicebantur. Canebant autem voce hymnos, quos Dauid, Aſaph, Idithun, Heman, & Hetan compoſuerant, & in confeſsione verba illa crebro vſurpabant: *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculū miſericordia eius.* Tunicis porro byſſinis induebantur, atque ita à ſacerdotibus lineas habentibus diſtinguebantur. Hoc autem munus aſſignauit Dauid tribus filijs Iohel, qui genus trahebāt à Gerſone, nempe Aſaph, Heman, & Idithun. quorum XXIIII erant filij, quattuor Aſaph, ſex Idithum, quattuordecim Heman, qui pariter ſorte ducti ſingulis vicenis quaternis claſſibus nomen dederunt. De his autem ſic ſcriptum eſt eodem in loco: *Iſti ſunt filij Leui ſecundum domos familiarum ſuarum. miſeruntq. & ipſi ſortes contra fratres ſuos filios Aaron coram Dauid rege, & Sadoc, & Achimelec, & principibus familiarum ſacerdotalium, & Leuiticarum tam maiores, quàm minores. Omnes ſors æqualiter diuidebat. Igitur Dauid, & præfectus exercitus ſegregauerunt in miniſterium filios Aſaph, & Heman, & Idithun, qui prophetarent in citharis, & pſalterijs, & cymbalis ſecundum numerū ſuo ſibi dedicato officio ſeruientes. filij Aſaph quattuor ſub manu Aſaph prophetantes iuxta regem. filij Idithun ſex, qui in cithara prophetabant ſuper confitentes, & laudantes Dominum, filij Heman quat-*

tuordecim Videntes regis in ſermonibus Dei, vt exaltaret cornu. Vniuerſi ſub manu patris ſui ad cantandum in templo Domini diſtributi erant in cymbalis, & pſalterijs, et citharis in miniſteria domus Domini iuxta regem. Fuit autẽ numerus eorum cum fratribus ſuis, qui eruditi erant in Cãtico Domini ducenti octoginta octo, miſeruntq. eis ſortẽ ephemeriarum ſecundum magnum, & paruum, perfectorum, & diſcentium. atq; inde ordinem earum; ſunt autem vices XXIIII, perſequitur hoc modo.

1	Ioſeph.	13	Subael.
2	Godolias.	14	Matthatias.
3	Zaccur.	15	Ierimoth.
4	Iſari.	16	Hananias.
5	Nathanias.	17	Iesbacaſſas.
6	Bocciau.	18	Hanani.
7	Iſreela.	19	Mellothi.
8	Ieſaias.	20	Eliatha.
9	Mathanias.	21	Othir.
10	Semeias.	22	Gedelthi.
11	Azareel.	23	Mahazioth.
12	Naſabias.	24	Romentiezer.

Officia vero eorum deſcripta multis in locis reperiuntur, præcipue autem in ſeptimo ſecundi Paralip. regnante Salomone: *Sacerdotes ſtabant in officijs ſuis, & Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid rex canentes per manus ſuas. porro ſacerdotes canebant tubis ante eos.* & v: *Egreſsis autem ſacerdotibus de Sanctuario (omnes enim ſacerdotes, qui ibi potuerãt inuentri, ſanctificati ſunt. nec adhuc in illo tempore vices, & miniſteriorum ordo inter eos diuiſus erat) tam Leuitæ, quam Cantores, ideſt & qui ſub Aſaph erant, & qui ſub Heman, & qui ſub Idithun, filij, & fratres eorum veſtiti byſsinis, cymbalis, & pſalterijs, & ci-*

& citharis concrepabant ſtantes ad orientalem plagam altaris, & cum eis ſacerdotes centum viginti canentibus tubis. Igitur cunctis pariter & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuerſi generis muſicorum concinentibus, & vocem in ſublime tollentibus, longe ſonitus audiebatur, ita vt cum Dominum laudare cæpiſſent, & dicere: Confitemini domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius, impleretur domus Dei nube, nec poſſent ſacerdotes ſtare, & miniſtrare propter caliginē. item xx: *Ioſaphat rex ſtatuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis ſuis, & antecederent exercitum, ac voce conſona dicerent: Confitemini Domino, quoniam in æternum miſericordia eius*. Item tertio primi Eſdræ: *Concinebant in hymnis, & confeſsione Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius* & XIII: *In diebus Dauid, & Aſaph ab exordio erant principes conſtituti cantorum carmine laudantium, & cōfitentium Deo.*

Addit etiam Ioſephus lib. VIII, eundem Salomonē ſtolas Leuitarum hymnos canentium ex byſſo ducéties mille feciſſe, libro autem xx, eoſdem pro ſtola byſsina lineam ſacerdotalem impetrauiſſe tempore Agrippæ regis Iudææ. *Ex tribu*, inquit, *quicunque hymnorum cantores erant, regi ſuaſerunt, vt conuocato Concilio ſibi concederet ſtola linea vti, perinde ac ſacerdotibus licebat. Rex autē ex ſententia eorum, qui Concilium inibant, permiſit, vt priore veſte poſita, lineam induerent. parte autem tribus in templo operante, & his conceſsit, vt hymnos ediſcerent, quemadmodum monebant. quorum vtrumque legibus erat aduerſum.*

De Ianitoribus. Cap. VI.

IANITORES porro miniſtri fuerunt, qui ad ianuas templi excubabant,& ſacras arculas obſeruabant, de quibus in primo Paralipomenon, hoc modo: *Ianitores autem Sellum,& Accub,& Telmon,& Ahiman,& frater eorum Sellum princeps.Vſque ad illud tempus in porta regis ad orientem obſeruabant per vices ſuas de filijs* Leui, *Sellum filius Core cum fratrib.ſuper opera miniſterij, cuſtodes veſtibulorum tabernaculi, & familiæ eorum per vices caſtrorum Domini cuſtodientes introitum. Phinees filius Eleazari erat dux eorum coram Domino. Zacharias filius Moſolamiæ, ianitor portæ Tabernaculi Teſtimonij. Omnes hi electi in oſtiarios per portas ducenti duodecim, & deſcripti in villis proprijs, quos conſtituerunt Dauid, & Samuel Videns in fide ſua tam ipſos, quàm filios eorum in oſtijs domus Domini,& in Tabernaculo vicibus ſuis.Per quattuor ventos erant oſtiarij, ideſt ad orientem,& ad occidentem, et ad aquilonem,& ad auſtrum. His quattuor Leuitis creditus erat omnis numerus ianitorũ, & erant ſuper exedras, & theſauros domus Domini.per gyrum quoque templi Domini morabantur in cuſtodijs ſuis, vt, cum tempus fuiſſet, ipſi mane aperirent fores.*

Hi vero in viginti quattuor quoque claſſes, ſiue vices, viſi ſunt, vt ſcriptum eſt xxvi. Quarum ſeptem primæ nominatæ ſunt à filijs Selemiæ, Zacharia, Iadihel, Zabadia, Iathanael, Aelam, Iohanan, Elioenai, octo ſequentes à filijs Obededom Semeia, Iozabad, Sachar, Nathanael, Ammiel, Iſſachar, Phollathi, & à filijs Semeiæ primogeniti ſex, Othni, Raphael, Obed, Elzabad, Eliu,& Sã machia. reliquas à filijs Hoſæ Semri, Helcia, Tabelia, Zacharia. Quibus expoſitis additur. *Hi diuiſi ſunt in ianitores,*

res, vt eſſent principes cuſtodiarum, ſicut & fratres eorum, vt miniſtrarent in domo Domini. Miſſæ ſunt ergo ſortes ex æquo & paruis & magnis per familias ſuas in vnamquamque portarum. Cecidit ergo ſors orientalis Selemiæ, Zachariæ filio eius ſeptentrionalis, Obededom vero, & filijs eius ad auſtrum. in qua parte domus erat Seniorum Concilium. Sephim, & Hoſa ad occidentem iuxta portam, quæ ducit ad viam aſcenſionis, cuſtodia contra cuſtodiam. ad orientem vero Leuitæ ſex, & ad aquilonem quattuor per diem. atq. ad meridiem ſimiliter in die quattuor. & vbi erat Cōciliū, bini, & bini. In cellulis quoque ianitorum ad occidentem quattuor in via, biniq. per cellulas. Hæ ſunt diuiſiones ianitorum filiorum Core, et Merari. His expletis inde de cuſtodia ſacræ pecuniæ additur: *Et Leuitæ fratres eorum ſuper theſauros domus Domini, & theſauros ſanctificatorum. Subael præpoſitus theſauris. Eliezer, & fratres eius ſuper theſauros Sanctorum, quæ ſanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus de bellis præliorum, quæ conſecrauerant ad inſtaurationem, & ſuppellectilem templi Domini.*

Ioiada inde pontifex, regnante Ioa, conſtituit quoſdā Leuitas ianitores ad cuſtodiam templi, vt neminem cōtaminatum ingredi ſinerent, vt XXIII ſecundi Paralipomenon inuenitur. Eoſdem vero ianitores ſacram pecuniam collegiſſe, indicat caput XXIIII quarti Regum. vbi ita eſt: *Vade ad Helciam ſacerdotem magnum, vt confletur pecunia, quæ illata eſt in templum Domini, quā collegerunt ianitores templi à populo.* De his vero ſic Philo de præmijs ſacerdotum: *Aeditui alij ianitorū officio functi ſunt, alij veſtibulum obſeruarunt, alij nocturnas, diurnasque cuſtodias, templi vices ſortiti, egerunt, quibuſdam curæ fuit, porticus, atriumque verrere & ſcobes, ac quiſ-*

quilias exportare, munditiemque curare.

Iam vero officia Sacerdotum, Leuitarum, Cantorum, & Ianitorum adhuc apertius referuntur xxxv ſecundi Paralipomenon, vbi de nobili Paſcha à Ioſia rege celebrato diſſeritur. *Præparatum*, inquit, *eſt miniſterium, & ſteterunt ſacerdotes in officio ſuo, Leuitæ quoque in turmis*, (græce in diuiſionibus ſuis) *iuxta regis imperium. & immolatum eſt Phaſe. Et effuderunt ſacerdotes manu ſua ſanguinem. Et Leuitæ detraxerunt pelles holocauſtorum, et ſepara uerunt ea, vt darent per domos, & familias ſingulorum, vt offerrentur Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Moiſi. & aſſauerunt Phaſe ſuper ignem iuxta quod in lege ſcriptum eſt. Pacificas vero hoſtias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis, & feſtinato diſtribuerunt vniuerſæ plebi, ſibi autem, & ſacerdotibus poſtea parauerunt. nã in oblatione holocauſtorum, & adipum vſque ad noctem ſacerdotes fuerunt occupati. vnde Leuitæ ſibi, & ſacerdotibus filijs Aaron parauerunt nouiſsimis. Porro cantores filij Aſaph ſtabant in ordine ſuo iuxta præceptum Dauid, & Heman, & Idithun prophetarum Dauid, Ianitores vero per portas ſingulas obſeruabant, ita vt ne puncto quidem diſcederent a miniſterio. quamobrem & fratres eorum Leuitæ parauerunt eis cibum. omnis igitur cultura Domini rite completa eſt in die illa, vt facerent Phaſe, & offerrent holocauſta ſuper altare Domini iuxta præceptum regis Ioſiæ.*

De Nathinæis. Cap. VII.

NATHINÆOS inde Ianitoribus adhæſiſſe, docet Eſdra cap. primo, vbi ordine recẽſet Sacerdotes, Leuitas, Cãtores, Ianitores, & Nathinæos, qui è Babylonia redierunt. Vt autem Leuitæ Sacerdotibus, ſic Nathinæi Le-

Leuitis operam miniſterij præſtiterunt. itaque vt illi diaconi, ſic hi ſubdiaconi vocari poſſunt. de quibus cap. IX primi Paralip: *Qui habitarunt primi in poſſeſsionibus, & vrbibus ſuis Iſrael, & ſacerdotes, & Leuitæ, & Nathinæi.* & primo Eſdræ, cap. II: *Omnes Nathinæi, & filij ſeruorũ Salomonis trecenti nonaginta duo.* Hi olim dicti Gabaonitæ, de quibus Ioſue v. IX, & XX. *Liberauit Ioſue Gabaonitas de manu filiorum Iſrael, vt non occiderẽtur, decreuitq. in illo die, eos eſſe in miniſterio cuncti populi, & altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes vſque in præſens tempus in loco, quem elegiſſet Dominus.* Dauid inde auctor fuit noui nominis, non officij, ac pro Gabaonitis Nathinæos vocauit, vt apparet ex primo Eſdræ, cap. VIII: *De Nathinæis, quos dederat Dauid, & principes ad miniſteria Leuitarum.* Vnde cap. II ſcripſit: *Habitauerũt ſacerdotes, & Leuitæ & Cantores, & Ianitores, & Nathinæi, in urbibus ſuis.*

De Nazaræis. Cap. VIII.

HACTENVS dictum ſit de ijs, qui ſacris miniſterium præbuerunt. Fuit præterea quoddam aliud genus hominum, qui Deo etiam operam ſuam dicarunt, licet ſacra non attigerunt. Hi vero aut corpus ſuum Deo cõſecrarunt, aut oracula Dei fuderunt, aut legem Dei expoſuerunt. quorum primi Nazaræi, ſecundi Prophetæ, tertij Scribæ vocati ſunt. qui deinde diuerſas ſectas intulerunt, Sadducæos, Scribas, Phariſæos, Herodianos, & alios.

Fuere igitur Nazaræi homines, qui ſe Deo voto conſecrauerunt, ea ratione, qua docetur Numerorum cap. VI: *Vir, ſiue mulier, cum fecerint votum, vt ſanctificentur, & ſe*

& ſe voluerint Deo conſecrare, à vino, & omni, quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de vua exprimitur, non bibent. vuas recentes, ſiccasq. non comedent cunctis diebus, quibus ex voto Domino conſecrantur. quidquid ex vinea eſſe poteſt ab vua paſſa vſque ad acinum non comedent. Omni tempore ſeparationis ſuæ nouacula non tranſibit per caput eius vſq. ad completum diem, quo Domino conſecratur; Sanctus erit creſcente cæſarie capitis eius. Omni tempore conſecrationis ſuæ ſuper mortuum non ingredietur, nec ſuper patris quidem, & matris, & fratris, ſororisq. funere cōtaminabitur. quia conſecratio Dei ſui ſuper caput eius eſt. Omnibus diebus ſeparationis ſuæ ſanctus erit Domino. Sin autē mortuus fuerit ſubito quiſpiam coram eo, polluetur caput conſecrationis eius, quod radet ilico in eadem die purgationis ſuæ, & rurſum ſeptima. in octaua autem die offeret duas turtures, vel duos pullos columbæ ſacerdoti in introitu fœderis teſtimonij. facietq. ſacerdos vnum pro peccato, & alterum in Holocauſtum, & deprecabitur pro eo, quia peccauit ſuper mortuo, ſanctificabitq; caput eius in die illo, & conſecrabit Domino. dies priores irriti fiant, quoniam polluta eſt ſanctificatio eius. Tres autem potiſsimū Nazaræos apud Hebræos inuenio, Sampſonem, Samuelem, & Iacobum Iuſtum fratrem Domini. De Sampſone cap. XXII Iudicum: *Caue ne bibas vinum, & ſiceram, nec immundum quidquam comedas, quia concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula. erit enim Nazaræus Dei ab infantia ſua.* De Samuele primo Regum Anna vouit filiū Deo his verbis: *Dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non aſcendet ſuper caput eius.* De Iacobo ſic Egiſippus, teſte Clemente Alexandrino: *Ex vtero matris ſuæ ſanctus fuit, vinum, et ſiceram non bibit. ſed neque*

que animal manducauit, ferrum in caput eius non aſcendit. Ceterum de voto eiuſmodi ſanctificationis præclare ſcripſit Philo in libro de ſacrificijs *Cũ aliquis*, inquit, *ſacrauit omnium rerum ſuarum primitias, ac decimas nõ habens amplius materiam, in qua pietatem exerceat, ſeipſum dedicat, ideo magnum hoc votũ appellatur. nihil enim quiſquam poſſidet ſeipſo pretioſius, qua poſſeſsione tunc ceditur. huius voti reo præcipiũtur hæc. primũ ne mero vtatur, alioue potu ex vuis factitio, deinde ad præſtitutã diẽ rite offeret tres votiuas victimas agnũ, agnam, & arietem, illũ in holocauſtum, illam pro peccato, arietem vero in ſalutis hoſtiam. nam voventi conueniunt hæc omnia, holocautoma, quia non ſua ſolum, ſed ſe quoque Deo dicat, pro peccato victima, quia homo cum ſit, quantumlibet perfectus, peccato non caret, pro ſalute autem, quia ſalutem ſuam acceptam refert Deo vero ſaluatori.*

De Prophetis. Cap. IX.

SEQVVNTVR homines, qui ſpiritu diuino repleti Hebræis iuſſu Dei futura bona, malaue prænunciarunt. quos primo Videntes, deinde Prophetas dixerunt. vt ſcriptum eſt libro primo Regum, cap. IX: *Olim in Iſrael ſic loquebatur vnuſquiſque vadens conſulere Deũ. Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.* Vt autem reliquos tutores ſe daturum Hebręis Deus oſtendit, ſic pręcipue quoque prophetas ex medio illorum excitaturũ promiſit. Quin etiã antequã prophetas lege promiſſos mitteret, multos quoq. patres ſpiritu prophetico exornauit, vt Abraã, Iſaac, Iacob, & Ioſeph. quorum vaticinia extant ſacris litterarum monumentis conſignata. neque multo poſt

etiam

etiam inter exteros Balaam,& Iob,aliosq. nonnullos eo munere inſigniuit.

Primum autem prophetam,eumq. omnium pręſtantiſsimum dedit Moiſem. de quo ſic loquutus eſt Num. XII: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini,in viſione apparebo ei,vel per ſomnium loquar ad illum: At non talis ſeruus meus Moiſes.ore enim ad os loquor ei,& palam, & nō per ænigmata,& figuras Dominum videt*. Poſt Moiſem inde alios ſe excitaturum oſtendit,atq. etiam excitauit. vt ipſe Moiſes teſtatur XVIII Deuteronomij: *Prophetā ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq. ad vos omnia, quæ præcepero illi,qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo,audire noluerit,ego vltor exiſtam. Propheta autem, qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi,vt diceret,aut ex nomine alienorū Deorum,interficietur. Quod ſi tacita cogitatione reſponderes,quomodo poſſum intelligere verbum, quod Dominus nō eſt loquutus? hoc habebis ſignum; quod in nomine Domini propheta ille prædixerit,& non euenerit, hoc Dominus non eſt loquutus,ſed per tumorem animi ſui propheta cōfinxit, & idcirco non timebis eum.*& XVIII: *Dixit Moiſes. Si prophetam de gente tua,& de fratribus tuis,ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies.*& XXXIV: *Et non ſurrexit vltra propheta in Iſrael,ſicut Moiſes.*

Hic vero ſpiritus propheticus, quo Deus pręcipue Moiſem ipſum afflauit,à Moiſe ad Seniores LXX translatus eſt,ita vt & ipſi vaticinium edere cœperint. Quod declaratur Numerorum XI: *Venit Moiſes,& narrauit populo verba Domini congregans ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael,quos ſtare fecit circa tabernaculum,deſcenditq. Dominus per nubem,& loquutus eſt ad eum, auferens de ſpiri-*

ſpiritu, qui erat in Moiſe, & dans ſeptuaginta viris. cumq. requieuiſſet in eis ſpiritus, prophetarunt, nec vltra ceſſarũt. remanſerant autem in caſtris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad, ſuper quos requieuit ſpiritus, nam & ipſi deſcripti fuerant, & non exierant. cumque prophetarent in caſtris, cucurrit puer, & nunciauit Moiſi, Eldad, & Medad prophetant in caſtris. Statim Ioſue filius Nun miniſter Moiſi, & electus è pluribus ait. Domine mi Moiſes prohibe eos. At ille, Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat, vt omnis populus prophetet, quando det eis Dominus ſpiritum ſuum?

Tempore inde Iudicum mentio fit Deborę cap. IV, quę prophetis fuiſſe, atque vna populum iudicaſſe dicitur, & VI alterius cuiuſdam his verbis: *Populus clamauit ad Dominum poſtulans auxilium contra Madianitas, qui miſit ad eos virum prophetam, & locutus eſt. Hæc dicit Dominus.*

Demum Samuel prodijt, qui omnes ea gloria ſuperauit, cuius tẽpore *Sermo domini erat pretioſus. non erat viſio manifeſta.* Regum primo cap. ſecundo: *Abijt Samuel, et dormiuit, & vocauit eum Dominus ter. & dixit: Ecce ego facio verbum in Iſrael, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius. Creuit inde Samuel, & Dominus erat cũ eo. & cognouit vniuerſus Iſrael, quòd fidelis eſſet propheta Domini.* Ab illo inde ordinarium quoddã quaſi prophetarum collegium extitit, ita vt in ſingulis ętatibus, & ciuitatibus greges prophetarum inuenirẽtur. Vnde XXVIII primi Regum: *Saul conſuluit Dominum, & non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per ſacerdotes, neque per prophetas.* Conuenerunt autem ad Samuelem multi ſcripturę exponendę ſtudio ſe dicantes, quibus ille præfuit. atque ex eis aliquot Deus ſuſcitauit, qui prophetę officiũ exercerent.

cerent. Itaque poſt Samuelem perpetua ſucceſſione prophetæ fuerunt vſque ad Malachiam tempore Darij, cũ templum eſt reſtitutum. De conuentu autem virorum ad Samuelem,& vt eos Deus inſpirauerit,ſic x primi Regum, vbi Samuel ita loquitur ad Saulem: *Venies in collẽ Dei,vbi eſt ſtatio Philiſtæorum,& ,cum ingreſſus fueris ibi vrbem, obuium habebis gregem propheta rum deſcendentiũ de Excelſo,et ante eos pſalterium,et tympanũ, & tibiam, & citharam,ipſosq; prophetantes, & inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.* & paullo poſt: *Venerunt ad prædictum collem, et ecce cuneus prophetarum obuius eſt ei, & inſiluit ſuper eum ſpiritus Domini,& prophetauit in medio eorum. Videntes autem eum omnes,qui nouerant eum heri, & nudius tertius,quòd eſſet cum prophetis,& prophetaret, dixerunt ad inuicem. Quænam res accidit filio Cis? num & Saul inter prophetas?* & XIX: *Miſit Saul ad Ramatha,vt raperent Dauid,qui cum vidiſſent cuneum prophetarũ vaticinantiũ,et Samuelem ſtantẽ ſuper eos,factus eſt etiam ſpiritus Domini in illis,& prophetare cœperunt etiam ipſi. Quod cum nũciatum eſſet Sauli,miſit & alios nũcios, prophetarunt autem & illi. Et rurſum miſit Saul tertios nuncios,qui & ipſi prophetarunt. Et iratus iracundia Saul abijt etiam ipſe in Ramatha, & factus eſt etiam ſuper eum ſpiritus Domini,et ambulabat ingrediens, & prophetabat vſque dum veniret in Naioth, & expoliauit etiam ipſe ſe veſtimentis ſuis, & prophetauit cum ceteris coram Samuele, & cecinit nudus tota die illa,& nocte. Vnde & exiuit prouerbium. Num & Saul inter prophetas?* Ergo poſt Samuelem magnus fuit prophetarum prouentus,quorum omnium nomina non ſunt litteris prodita. Indicat caput II quarti Regum, in quo ſcriptum eſt: *Helias ſic alloquutus eſt Heliſæum: Sede hic,*

hic, quia Dominus miſit me vſque in Bethel. cumque deſcendiſſent Bethel, egreſſi ſunt filij prophetarum, qui erant in Bethel. Item: *Sede hic, quia Dominus miſit me in Hierico, cũque veniſſent Hierico, acceſſerunt filij prophetarũ, qui erãt in Hierico.* & poſt: *Sede hic, quia Dominus miſit me vſque ad Iordanẽ. Ierunt igitur & quinquaginta filij prophetarũ, & ſequuti ſunt eos.* Et poſt raptũ Heliæ; *Videntes filij prophetarum, qui erant in Hierico, dixerunt. requieuit ſpiritus Heliæ ſuper Heliſæum.* Nomina vero prophetarum, qui ſub Regum imperio, aut in ſeruitute Babylonica floruerunt, hæc ferme fuere, Gad, Nathan, Aſaph, Idithun, Ahias, Samaias, Iad, Azarias, Hanani, Iehu, Iaziel, Eliezer, Zacharias, Helias, & Heliſæus; quorum nullius extãt vaticiniorum editi commentarij. At qui prophetias ſuas memoriæ prodiderunt, fuere, Oſee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, & Malachias, qui minores prophetæ dicũtur, quòd breuiores vaticiniorũ libros reliquerint, & Iſaias, Hieremias, Ezechiel, & Daniel, qui maiores appellãtur, quòd volumina prophetiarum grandiora cõſcripſerint. Hi vero de calamitatibus, quæ regnis Iſrael, & Iudæ ventura erant, prædixerunt, multaq. de Chriſto vẽturo adiecerunt, quorum finis fuit in Malachia, qui præcurſorẽ Chriſti ita prænunciauit: *Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* Neque inde vſque ad Ioannem Baptiſtam ab illo prædictum inſignis vllus propheta in populo Iudæorum eſt numeratus.

Quoniam autem de prophetis dicere cœpi, quos præcipue adibant, cum Deum ipſum conſulere cupiebant, vt hæc dilucidior diſputatio fiat, placet de vniuerſa quoque conſulendi Dei ratione adiungere. Cõſuluere ergo Deum Hebræi maxime per oraculum. Oraculum autem

O tum

tum conſulere dicebantur, cum ad Propitiatorium Arcę fœderis accedebant, atq. ibi Deum rogabant, & ille reſpondebat. quod ipſe Exodi viceſimo ſeptimo admonuerat, vbi ſic loquitur ad Moiſem: *Loquar ad te ſupra Propitiatorium, ac de medio duorum Cherubin, qui erunt ſuper arcam Teſtimonij, cũctaq. quæ mandabo filijs Iſrael.* Quod vero tum præcepit Deus vt fieret, id poſt fecit Moiſes Numerorum octauo: *Cumq. ingrederetur Moiſes tabernaculum fœderis, vt conſuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe de Propitiatorio, quod erat ſuper arcam Teſtimonij inter duos Cherubin, vnde & loquebatur ei.* Item Iudicum primo: *Conſuluerunt filij Iſrael Dominum dicentes: Quis aſcendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli? dixitq. Dominus, Iudas.* Et viceſimo: *Venerunt in domum Dei, hoc eſt in Silo, vbi erat arca, conſulueruntq. Dominum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu noſtro princeps certaminis contra filios Beniamin? Quibus Dominus reſpondit, Iudas.* & poſt: *Prius aſcenderunt, & flerunt corã Domino, & conſuluerunt eum dicentes: Debeo vltra procedere ad dimicandum contra filios Beniamin fratres meos, an non? Quibus ait Deus: Aſcende.* Et decimo primi Regum: *Conſuluerunt Dominum, vtrum nam Saul venturus eſſet illuc, reſponditq. Dominus: Ecce abſconditus eſt domi.* Et viceſimo primo ſecundi: *Dauid conſuluit oraculũ Domini, dixitq. Dominus.* Hæc vero oraculi conſulendi ratio ſtante ſolum primo templo ſeruata eſt. nam in ſecundo Talmudici negant arcam vllam fuiſſe, ſed lapidẽ, vt dixi, ſolum è terra tres digitos eminentem.

Excepto vero oraculo conſultus Deus reſpondit modo per prophetas, modo per ſacerdotes, modo per ſomnia. vnde ſcriptum eſt, vt dixi: *Saul conſuluit Dominum, et non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per ſacerdotes, neque*

que per prophetas. Per ſacerdotes autem ideſt, per pontifi cem illud, credo, ſignificat, quod triceſimo primi Regũ refertur de Abiathar pontifice: *Ait Dauid ad Abiathar ſacerdotem: applica ad me Ephod. & applicauit Abiathar Ephod ad Dauid. & conſuluit Dauid Dominum dicens: Perſequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitq. ei Dominus: Perſequere. abſque dubio enim comprehẽdes eos, & excuties prædam.* Eodem pertinet illud octaui decimi Iudicum: *Rogarunt ſacerdotem, vt conſuleret Dominum, vt ſcire poſſent, an proſpero itinere pergerent. Qui reſpondit eis: Ite in pace.* Hic vero ſacerdos poſt dicitur habuiſſe Ephod. Et quoniam ſcriptum eſt Exodi viceſimo quinto, inſtitutos eſſe lapides onychinos, & gemmas ad ornãdum Ephod, & Rationale, addidere Talmudici, lapides Vrim, & Thumim, ſiue Doctrinam, & Veritatem in Pectorali pontificis extitiſſe, quorum conſpectu ſacerdotes occulta intelligerent, & populo traderent, dum plus ſolito prælucerent. nam retento naturali colore nihil immutandum ſignificaſſe. atque hos etiam lapides ſecundo templo conſtructo lucere deſijſſe. vt ſupra diximus.

De prophetis iam dictum eſt. *Olim*, inquit primo Regum, *ſic loquebatur vnuſquiſque vadens conſulere Deum: Venite, eamus ad Videntem, ideſt ad prophetam*, & quarti octauo: *Vade in occurſum viri Dei, & conſule Dominum per eũ dicens: Si euadere potero de infirmitate mea hac?* Iuſerã hic quoque locum inſignem de prophetis conſultis à Ioſaphat, & Achab regibus, octauodecimo ſecundi Paralip: *Congregauit Achab rex Iſrael prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus, an quieſcere? at illi, aſcende, inquiunt, et tradet Deus in manu regis. Aduocatus inde Michæas primũ*

dixit eadem, deinde adiuratus, vt vera diceret, adiecit: Dominus dedit ſpiritum mendacij in ore omnium prophetarũ tuorum, & Dominus locutus eſt de te mala. acceſsit autem Sedecias vnus de prophetis, qui proſpera nunciarant, et percuſsit Michaæ maxillam, & ait: Per quam viam tranſiuit ſpiritus Domini à me, vt loqueretur tibi? dixit Michaas: Tu videbis inde ad regem: Si reuerſus fueris in pace, non eſt locutus Dominus in me. Verum prophetæ quoque poſt ſecundi templi conſtructionem defecerunt, vt ante diximus.

Somniorum porro ratio fuit huiuſmodi. Obſeruationem ſomniorum Deus prohibuit, diuinam in ſomnis nũciationem negligi noluit. prohibuit autem Deuteronomij octauo decimo: *Nec inueniatur, qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia, atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, nec qui pythones conſulat, nec diuinos, nec quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus.* Itaque ſecundo Paralipomenon triceſimo tertio, rex Manaſſes reprehenditur, quòd ſomnia obſeruaret, & maleficis artibus inſeruiret. & XXIII Hieremiæ ſcriptum eſt: *Propheta, qui habet ſomnium, narret ſomniũ, & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum vere. Quid paleis ad triticum? dicit Dominus.* De ſpontanea vero Dei monitione per ſomnium multa ſuperſunt teſtimonia. Numerorum duodecimo: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. at non talis ſeruus meus Moiſes. ore enim ad os loquar ei. & palam, non per ænigmata, & figuras Dominum videt.* Itaque Gedeon ſeptimo Iudicum, ſomnium ſe vidiſſe narrans expoſitionem quoque verã accepit. & tertio tertij Regum: *Apparuit Dominus Salomoni per ſomnium dicens: Poſtula quod vis vt dem tibi. & ille.*

ille. Da mihi cor docile. Igitur vt euigilauit Salomon, & intellexit, quòd eſſet ſomnium, profectus Hieruſalem ſtetit coram arca fœderis. Hæc autem ratio monendorum hominum ſeruata eſt à Deo vſque ad extremum. Siquidem ſcribit S. Matthæus: *Hæc cogitante Ioſeph ecce angelus Domini apparuit ei in ſomnis, dicens: Ioſeph filij Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* & 11 Ioel: *Et erit in nouiſsimis diebus, dicit Dominus, effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomniabunt.* Naturalium ergo ſomniorum, vt quæ plerunque incerta ſint, & ab incerta cauſſa proficiſcãtur, nullam habendam eſſe rationem, cenſuit Deus, non autẽ eorum, quæ ipſe immiſit. Quod cum fecit, ſimul etiam id egit, vt homo intelligeret, ſomnium illud non oportere contemni, ſed veri aliquid ab illo portendi, vt ea, quæ Ioſeph, & Daniel tanta cum laude ingenij coniecerunt.

Quattuor autem modis Deus ſiue conſultus hominibus reſpondit, ſiue non conſultus verba ad eos fecit. aut enim ipſe ſimpliciter eſt loquutus, aut per viſionem, & ſomnium alloquutus. aut angelus ſimpliciter eſt affatus, aut per viſionem, ſomniumue affatus. Primi ſit exemplũ. *Dixit Dominus ad Abraham, Iacob, Ioſue.* Secundi: *Factus eſt ſermo Domini ad Abraham per viſionem dicens.* Tertij: *Et angelus Domini de cælo clamauit dicens, Abrahã.* Quarti: *Apparuit angelus Domini Ioſeph in ſomnis dicens.*

Deum vero verba feciſſe interpretantur ſacrarum literarum expoſitores, eum non verba, quæ auribus percipi poſſent, feciſſe, ſed eorum, ad quos loquutus eſt, mentem ita informaſſe, vt non ſolum res, tanquam præſentes, oculis cernerent, ſed etiam ſe à Deo diuinitus moneri ſentirent, & perinde afficerentur, ac ſi Deum loquen-

tem audirent, & intelligerent quæ dicerent. Quæ vero hoc modo dicta ſunt, prophetia fuerunt, & quibus hæc dicta ſunt, prophetę vocati ſunt. Vnde tertiodecimo tertij Regũ dixit propheta quidã: *Loquutus eſt Dominus ad me in ſermone Domini dicens: Nõ comedes panẽ, et nõ bibes aquã ibi. tum rex Hieroboã ait illi: Et ego propheta ſum ſimilis tui, & angelus loquutus eſt mihi in ſermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum, vt comedat panem, & bibat aquam.* Quod autem de verbo Dei dixi, id S. Baſilius ſcripſit in commentario pſalmi XXVIII: *Vox Dei diuerſa eſt ab ijs vocibus, quæ in ſenſum aurium cadunt. id enim accidit, cum mens hominum quibus ille vocem ſuam tradere vult, viſione quadam informatur perinde, atque in ſomnijs. nam vt in his animus noſter quorundam veluti verborum notis imbuitur, nulla voce ad ſenſum aurium accidẽte, ſed ipſa mente quibuſdam rerum inſignibus informata, ſic putanda eſt Dei vox, quam prophetæ audiſſe dicuntur.* Neque vero omnes, de quibus ſcriptum eſt, *Dixit Dominus ad eos*, illud à Deo ipſo loquente acceperunt, ſed à Propheta aliquo, cuius mentem Deus imbuerat, illud hauſerunt. Cum autem dicitur Dominus veniſſe ad aliquem, ea non prophetia putatur, ſed ſimplex monitio, vt de Laban, & Abimelech.

Prophetæ igitur aut per viſionem vigilantes, aut per ſomnium dormientes edocti de rebus futuris ſunt, idque aut per angelum, aut ſine angelo, viſione, vt vocant, imaginaria, excepto vno Moiſe, qui ſine ſomnio, & angelo, viſione, vt appellant, intellectuali creditur inſtructus fuiſſe, atque ea, quæ edidit, prædixiſſe. Verum ſacer ſermo, vt inquit Philo de ſomnijs, aut tanquam rex facienda impe auit; aut tanquam præceptor vtiliter inſtituit, aut tanquam conſiliarius opportune eos admonuit, qui ſibi ipſi non

ſi non poterant conſilium capere; aut tanquam amicus arcana communicauit, quæ profanos audire nefas erat, aut demum ex quibuſdam aliquid requiſiuit, vt de Adamo. Scriptura vero, quæ ſemper de Deo loqui reuerenter eſt ſolita, tamen vt rudes homines erudiret, homini eum comparauit, atq; ei membra, motus & voces, non veritatem, ſed vtilitatem diſcentium reſpiciens tribuit. quia plerique nequeunt Deum ſine corpore cogitare, neque alio modo ad officium ſe referre, niſi audiant, Deum ire, redire, iraſci, vlciſci, ac tela ad vindicandos ſceleratos in promptu habere, atque interdum etiam hominem appellare.

De Scribis. Cap. X.

VT porro prophetæ voluntatem Dei prænunciarũt, ſic Scribæ legem eius interpretati ſunt. Huius autem rei primordia ab ipſo quoque Moſe ſunt ĩtroducta. Is enim alia voce populo tradidit, alia in ſcriptum cõtulit. Prima; traditiones, ſecunda lex dicta. Quæ vero voce Moiſes docuit, ea primum cum Ioſue communicauit, Ioſue inde cum Senioribus, Seniores cum Prophetis, Prophetæ cũ Scribis. Has traditiones poſterior Hebręorum ſchola Cabalam hiſtoricam appellauit. De traditionibus Moiſis extat teſtimonium S. Lucæ ſexto Actuum: *Audiuimus hunc dicentem, quoniam Ieſus Nazarenus hic mutabit traditiones, quas tradidit vobis Moiſes.* Seniorum horum quoque mentio vſurpatur ſecundo Iudicum: *Seruierunt Iſraelitæ Domino cunctis diebus Ioſue, & Seniorum, qui poſt eum vixerunt, & nouerunt omnia opera Domini, quæ fecerat in Iſrael.* De traditionibus autem eorum loquitur S. Matthæus, & S. Marcus: *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lauant manus ſuas, cum*

panem manducant. Ieſus autem reſpondens ait illis: Quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem ve ſtram? Item: *Phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebro lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem Seniorum.*

Vt etiam Moiſes primus legem dedit, ſic etiam primus expoſuit. Indicat id quod ſcriptum eſt in Euangelio de cathedra Moiſis. atque inde ſequuti reliqui principes in eadem obſeruatione ſteterunt. Vnde Leuitici x ſcriptum eſt: *Dixit Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare poteſt, non bibetis tu, & filij tui, quando intrabitis in Tabernaculum Teſtimonij, ne moriamini. Et vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter Sanctum, & Profanum, inter Pollutum, & Mundũ, doceatisq. filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus eſt Dominus ad eos per manũ Moiſi.* Quare Ioſephus quoque ſcriptũ reliquit ſecũdo aduerſus Appionem: *Legiſlator non ſemel legem ſuos audire voluit, ſed in vnaquaque ſeptimana alia opera relinquentes ad legem audiendam congregari, eamq. perfecte diſcere.* Quod idem ſcripſit quoque Philo libro tertio de vita Moiſi: *Moris*, inquit, *fuit, Sabbatis operam dare philoſophiæ principe antecedente, ac docente quæ opus facto, ac dicto eſſent, reliquis audientibus. ex quo nunc etiam philoſophantur Sabbatis patrio more, nam oratoria in ciuitatibus ſcholæ ſunt omnium virtutum, quibus diuina humanaq. intelliguntur, & corriguntur.* Ex mandato etiam legis ſeptimo quoque anno Leuitæ verba legis populo tradere tenebantur.

His ita conſtitutis ſucceſſit Dauid, qui vt ceteras reip. partes, ſic hanc quoque formauit. Etenim cum Leuitarum numerum iniſſet, ex his ſexies mille ſcribas, ac iudices fecit. cumq. mox ſacra Leuitarum officia familijs diſtribueret, quaſdam etiam ſuper Iſrael conſtituit, *ad do*

cen-

tendum, & indicandum, vt XXIII, & XXVI primi Paralip. continetur. Qui vero hi ſcribæ, ac iudices fuerint, qui & docuerint, & iudicarint, nemo adhuc, quod ſciam, oſtēdit. Græcus autē interpres priore loco eos γραμματέας, & κριτὰς, poſteriore, τοῦ γραμματεύειν & διακρίνειν ſcripſit. quibus verbis duo officia exprimuntur eorum, qui legem interpretabantur, vnum, vt verba legis legerent, alterum, vt, ſi opus expoſitione eſſet, exponerent. Itaque γραμματεῖς aptius verterentur Lectores, quam vocem eccleſia quoque Chriſtiana ſeruauit, quàm ſcribæ. Quod probatur ex III Eſdræ, vbi Eſdra dicitur ἀναγνώστης τοῦ νόμου. i. lector legis, cum alibi dicatur γραμματεύς, ideſt, ſcriba. & ex decimo S. Lucæ. vbi loquens Chriſtus ad legis peritum, ſiue ſcribam quendam, qui dixerat; *Doce, quid faciens vitam æternam poſſidebo, reſpondit; quid eſt ſcriptum in lege? quomodo legis?* ideſt quomodo profiteris munus interpretis, ſi hoc neſcis, quod ſciſcitaris? Quin etiam idem cap. v. vi. x. & xi eiuſmodi homines vocauit, γραμματεῖς, νομικοὺς, & νομοδιδασκάλους, ideſt ſcribas legis peritos, & legis doctores. Quod vero ijdem dicantur κριταὶ, ideſt iudices, & διακρίνειν, ideſt, dijudicare, ſiue diſtinguere, id omnino ad interpretationis rationem refertur, quę dijudicationem, & diſtinctionem deſiderauit, præſertim vero in lingua Hebræa, in qua conſtat, voces paucíſsimas eſſe, atque ex notarum, & diſpunctionum varietate varias ſignificationes recipere: Probat hoc Philo in eo libro, qui inſcribitur, omnes probos eſſe liberos. ſic enim de Eſſæis Iudæis loquitur: *Conſtitutam maxime ſeptimam habent diem, in qua ab alijs quieſcunt operibus, in qua ad ſacra loca adeuntes, quæ ſynagogæ vocantur, ordine ætatis iuuenes ſenioribus ſubſident, decoro cū ornatu audiētes. deinde vnus Biblia ſumens legit, alter vero ex peritiſſi*

mis minime nota exponit, nam pleraque per ſymbola anti-qua imitatione apud eos traduntur. Probat item eiuſdem cum Eſſæis ætatis S. Paulus, qui ei conſuetudini congruē ter ad Corinthios ſcripſit: *Prophetæ duo, aut tres in eccleſia dicāt, ceteri dijudicent.* Græce διακρινέτωσαν, ideſt duo legāt, reliqui explicēt. Inde poſt Dauidem Ioſaphat rex, cum morem hunc exoleuiſſe, ac legē pleriſque incognitam eſſe videret, *Sacerdotes, ac Leuitas per omnes ciuitates Iudæ dimiſit, qui eam docerent.* Secundo Paralip. XVII: *Tertio anno regni ſui miſit de principibus ſuis, vt docerent in ciuitatibus Iuda, & cū eis Leuitas, & cū eis ſacerdotes. docebantq. populum in Iuda, habētes librum legis Domini, & circuibant cunctas vrbes Iuda, atque erudiebant populum.* Idem poſt etiam fecit Ioſias rex, inuento in templo, quod euanuiſſe putabant, Deuteronomio. quarto Regū XXIII: *Aſcendit rex templum Domini, & omnes viri Iuda, & vniuerſi, qui habitabant in Hieruſalem, cum eo ſacerdotes, & prophetæ, & omnis populus. legitq. omnibus audientibus omnia verba libri fœderis, qui inuentus eſt in domo Domini.* Succeſſit inde poſt aliquot annos calamitas Babylonica. Qua poſt annos LXX perfuncti in patriam ſunt reſtituti. Ab illo tempore aperte lex permiſſa videtur principibus ſacerdotum, & ſcribis. quod ex ijs, quæ dicētur, intelligetur. in illa certe rerū cōfuſione lex aut amiſſa, aut neglecta, aut corrupta potiſſimum aut cognitionis, aut correctionis indiguit. Itaque Eſdra, qui & ſacerdos, & ſcriba, & princeps ſacerdotum, ac ſcribarum dicitur, in patriam iam reſtituto templo reuerſus legis codices ſuperiore exilio, ac clade amiſſos inueſtigauit, ac deprauatos emendauit, atque, vt nunc ſunt, ex Hebræorum traditione diſtinxit. idemq. populo inſcio legem tradidit. Sic enim ſcriptum eſt apud eum: *Eſdra parauit cor ſuum,*

ſuum,vt inueſtigaret legem Domini, & faceret, & doceret præceptum,& iudicium. Item: *Congregati ſunt principes familiarum vniuerſi populi,ſacerdotes,& Leuitæ apud Eſdram Scribam,vt interpretaretur eis verba legis.* & nono tertij: *Stetit Eſdras ſacerdos, & lector legis ſuper ligneum tribunal,quod fabricatum erat & aſſumpſit librum coram omni multitudine.* Ab Eſdra vero alij inſtituti putantur, qui legem explanarent,difficultates tollerent, libroſque cuſtodirent,ne rurſus corrumperentur.ſiquidem eodem in loco ſic pergitur: *Dixit Eſdræ principi ſacerdotum, & lectori,et Leuitis,qui docent multitudinem.* Ecce,vt Eſdra, qui ſacerdos,& ſcriba dictus eſt, iam princeps ſacerdotum,& lector legis dicatur.nam pro *Leuitis, qui docent multitudinem* nimirum ipſos principes ſacerdotum, & ſcribas intellexit. Hi vero ab Eſdra aduocati communi cum eo conſilio quædam loca ſacrorum librorum male affecta ſanarunt,& canonem ſcripſerunt eorum librorũ, qui maxime probarentur,vt Talmudiſtæ aſſerunt. Ergo ab illo tẽpore Principes ſacerdotum, & Scribæ legis ex ponendæ munus præcipue obierunt, legiſq. doctores, vt dicti,ſic etiam habiti ſunt.vnde illud eſt Matthæi XIII: *Omnis ſcriba doctus in regno cælorum ſimilis eſt homini patrifamilias,qui profert de theſauro ſuo noua, & vetera.* & XVI: *Quid ergo ſcribæ dicunt, quòd Heliam oporteat primum venire?* & Marcus XVI: *Quomodo dicunt ſcribæ,Chriſtum filium eſſe Dauid.* Quare merito Herodes rex, homo proſelytus, ideſt Iudæus aſcititius, cum de Chriſto nato audiſſet,nec locum,vbi oriturus erat,teneret, ea de re Principes ſacerdotum,& Scribas conſuluit.ſiquidem, vt ſcribit S.Matthæus,conuocatis principibus ſacerdotum, & ſcribis ſciſcitatus eſt, vbi naſceretur Chriſtus? Poſt autem cum Chriſtus docere in templo cæpiſſet,qui

nec princeps ſacerdotum, nec ſcriba, nec Leuites eſſet, præcipuo principum ſacerdotum, & ſcribarum oculos in ſe conuertit. Quare hi potiſſimum, cuiusnam auctoritate id faceret, quæſiuerunt. nam S. Lucas xx ſic prodidit: *Docente Ieſu populum in templo, & euangelizante conueniunt principes ſacerdotum, & ſcribæ dicentes: Dic nobis, in quã poteſtate hæc facis? quis eſt, qui dedit tibi hanc poteſtatem?* Itaque S. Matthæus, & S. Marcus huic quæſtioni quaſi occurrentes ſcripſerunt, Chriſtum docuiſſe, non tanquam ſcribas, ſed tanquam poteſtatem habentem, i. non tanquam interpretem legis, ſed tanquam legislatorem. Interpretes enim illa verba in ore habere ſolebant: *Dicit Dominus.* Chriſtus autem: *Dictum eſt antiquis, ego autem dico.* Eiuſmodi vero ſcriba fuit ille, de quo S. Paulus prima ad Corinthios: *Vbi ſapiens, vbi ſcriba?* ideſt legis peritus. eiuſmodi doctor fuit Nicodemus, quẽ Chriſtus legis magiſtrũ vocauit, & redarguit. tales doctores illi, quibus cum Chriſtus duodennis in templo de lege diſſeruit. talis Phariſæus ille, de quo S. Matthæus xxii: *Interrogauit vnus ex Phariſæis, nomine Gamaliel, legis doctor honorabilis vniuerſæ plebi.* Denique eiuſmodi quoque fuit Ioſias ſcriba Phariſæus, de quo in vita S. Iacobi maioris: *Ioſias vnus è ſcribis Phariſæorum, miſit funem in collum apoſtoli, & poſt conuerſus martyrio cum eo affectus eſt.*

Legem porro docuere Scribæ duobus in locis, in templo, & ſynagogis. De templo indicat S. Lucas, cũ inquit, Chriſtum inuentum in templo inter doctores percontantem, & reſpondentem. item omnes euangeliſtæ, qui tradiderunt, illum ſæpe in templo docuiſſe, ac cõcionatum eſſe. Vnde apud S. Ioannem xviii ipſe de ſe dixit: *Ego docui ſemper in ſynagoga, & in templo, quo omnes Iudæi cõueniunt.*

ueniunt. Et S.Paulus Actuum xxIIII: *Neque in templo inuenerunt me diſputantem, neque in ſynagogis*. Ea cauſſa fecit, vt ſcribæ quidam ſcribę templi vocati ſint. quod indicat decretum Antiochi Magni apud Ioſephum libro XII: *Senatus, ſacerdotes, ſcribæ templi, & ſacri Cantores ſint immunes à tributo, quod pro ſuo capite debent*. Quin etiam Helcias pontifex *legem à ſe inuentam dedit Saphā ſcribæ templi, vt regi Ioſiæ legeret*. Et Ioſias rex miſit ſcribam templi ad Helciam pontificem, vt pecuniam in templi inſtaurationem erogaret. IIII Regum.

Synagogæ autem, vt dixi, fuerunt ædes, quo Iudæi diebus Sabbatorum conuenire inſtituerunt, vt legem audirent. Vnde illud Actuum XI; *Moiſes à temporibus antiquos habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum prædicent in ſynagogis, vbi per omne ſabbatum legitur*. De more vero docendi in ſynagogis ad ea, quæ ſupra diximus, elici poteſt ex eo, quod narrat Philo de Eſſæis, & ex eo, quod de Chriſto ſcripſerunt Euangeliſtæ ſynagogas Galileæ percurſante, atque ibi veritatem nunciante. S. Matthæus IIII: *Circuiuit Ieſus totam Galilæam docens in ſynagogis eorū, & prædicans euangelium regni*. Lucas V; *Ieſus venit Nazareth, & intrauit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbati in ſynagogam, & traditus eſt illi liber Iſaiæ prophetæ. Et deſcendit in Capharnaum ciuitatem Galileæ, ibiq. docebat illos ſabbatis. & ſtupebant in doctrina eius, quia cum poteſtate erat ſermo ipſius*. Item XIII. *Erat Ieſus docens in ſynagogis Iudæorum ſabbatis, & mulierem ſanauit. reſpondens autem archiſynagogus indignatus eſt, quia ſabbato curaſſet*. Hæc viuente Chriſto. Poſt mortem vero eius hæc doctrinæ in ſynagogis tradendæ extra Iudæam, & Galilæam memoria celebratur. Actuum IX: *Saulus petiȳt à pōtifice epiſtolas in Damaſcum ad ſynagogas, vt ſi quos inue-*

niſſet

niſſet huius viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem.inde conuerſus, & ingreſſus in ſynagogas prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt filius Dei. & XIII: *Paulus, & Barnabas cum veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei in ſynagogis Iudæorum.* Item: *Venerunt Antiochiam Piſidiæ, & ingreſſi ſynagogam die ſabbatorum ſederunt.poſt lectionem autem legis, & prophetarum miſerunt principes ſynagogæ ad eos.cumq. dimiſſa eſſet ſynagoga, ſequuti ſunt multi Iudæorum.ſequenti vero ſabbato pene vniuerſa ciuitas conuenit audire verbum Dei.* & XIIII: *Factum eſt in Iconio, vt ſimul introirent in ſynagogam Iudæorum, & loquerentur ita, vt crederet Iudæorum, & Græcorum copioſa multitudo.* & XVII: *Venerunt Theſſalonicam, vbi erat ſynagoga Iudæorum.ſecundum autem conſuetudinem Paulus introiuit ad eos, & per ſabbata tria diſſerebat eis de ſcripturis.Cum autem veniſſent Berrœam, in ſynagogam Iudæorum introierūt.cum autem cognouiſſent in Theſſalonica Iudæi, quia & Berrææ prædicatum eſt verbum à Paulo, venerunt & illuc. Paulus inde diſputauit Corinthi in ſynagoga per omne ſabbatum interponens nomen Domini Ieſu, et migrans inde intrauit in domum cuiuſdam nomine Titi Iuſti colentis Deum, cuius domus coniuncta erat ſynagogæ. Criſpus autem archiſynagogus credidit Domino cum omni domo ſua. Deuenit inde Epheſum, & ingreſſus in ſynagogam diſputauit cum Iudæis.* inde XIX: *Epheſi ingreſſus ſynagogam cum fiducia locutus eſt per tres menſes diſputans, & ſuadens de regno Dei.* Neque vero ſolum in Aſia, ſed etiam Romæ ſynagogæ Iudæorum fuerunt, & præſertim Libertinorum, qui, vt patet ex Actibus, ſynagogā quoque Hieroſolymis habuerunt. Teſtis eſt Philo in legatione ad Caium: *Tiberius non diſſimulauit, probari ſibi Iudæos, qui abominarentur adulationem. alioquin paſſus*

non

non fuiſſet, trans Tiberim bonam vrbis partem teneri à Iudæis. Romani vero hi erant, plerique libertini. nam captiui in Italiam abducti à dominis libertate donati fuerāt, haud quaquam aliquid ex patrijs inſtitutis mutare coacti. ſciebat enim, eos habere oratoria, & conuenire in ea, & maxime ſeptimo quoque die, quando publice patriam docentur philoſophiam. Sciebat & ſacras eos ex primitijs coaceruare pecunias, ac Hieroſolyma mittere. Sed tamen neque Roma eos expulit, nec Romanam ciuitatem eis ademit, neque in oratoria noui aliquid molitus eſt. neq. conuenire eos vetuit ad legum interpretationes. Atque hæc quidem de ſcribis, ideſt legis doctoribus hactenus.

De Septem Iudæorum hęreſibus. Cap. XI.

LOCVS inde admonet, quoniam de legis interpretibus diximus, vt de doctrina quoque Iudæorum agamus, quę vltimis celebrata temporibus, in ſeptem partes diuiſa fuit, quas ſeptem hæreſes appellarunt. fuerunt autem, teſte S. Epiphanio, hæ: Sadducæi, Scribæ, Phariſæi, Hemerobaptiſtæ, Nazaræi, Oſſæni, & Herodiani. de quibus primum ſigillatim, deinde coniunctim ediſſeremus.

Sadducæi nomen à Sadoc accepere, Antigni diſcipulo, qui cum defeciſſet ad templum montis Garizin à Manaſſe inter Samaritas conſtructum, Alexandro Magno regnante hæreſim intulit Sadducæorum, teſte Rabbi Abraham in Cabala hiſtorica. Hi vero, vt inquit Ioſephus, fatum negarunt, atq. omnia noſtro arbitrio ſubiecerunt, animas mortales eſſe, & propterea reſurrecturas non eſſe, dixerunt. Deum mala omnia videre negarunt, & inhumani, ac longe ab omni communione auerſi fuerunt.

runt.& vt addit S.Epiphanius,Angelos, & ſpiritum ſanctum ignorarunt,atque omnia æqualiter cum Samaritis obſeruarunt, cum tamen Iudæi eſſent, & Hieroſolymis ſacrificium facerent.

Scribæ vero,inquit S. Epiphanius,*Legis expoſitores fuere,velut grammaticam quandam ſcientiam exponentes,reliqua quidem, velut Iudæi ,facientes, verum ſuperfluam quandam,& ſophiſticam interpretationem inducentes,non ſolum ſecundum legem viuentes,ſed etiam abundantius. vt qui vrceorum demerſiones,ac purificationes ſeruarent, poculorum item,ac patinarum,& aliorum miniſterij vaſorũ, et tanquã videlicet ad ſinceritatem,ac ſanctitatem diſpoſiti,crebro manus lauarent,crebroque purificationes quaſdã per lauacra adhiberent.Habebant autem fimbrias quaſdã ſignificantes politiam ipſorum ad oſtentationem elationis, & laudem ſpectantium, & phylacteria apud ſeipſos pallijs addebant,hoc eſt latas notas purpuræ, Expoſitiones autem apud ipſos quattuor erant,vna in nomen Moſis prophetæ,ſecunda in præceptorem ipſorum Acibam appellatum, ſiue Baracibam,tertia in Andan ſiue Annan,qui & Iudas, quarta in filios Aſſamonei*. Neque vero dubium eſt, quin hi ex eorum numero fuerint,quos legis doctores diximus.

Phariſæi porro, auctore Ioſepho, *certiorem legalium rituum cognitionem profeſſi ſunt,vitam abiectam egerunt, nihil molle,nihil delicatum adhibentes. fato omnia tribuerunt, nec tamen liberum hominis arbitrium ſuſtulerunt, iudicium Dei futurũ cenſuerunt, quo homines pro meritis præmia,pœnasq. conſequerentur, animas immortales duxerunt,earumque poſt mortem alias æterno carceri deſtinandas,alias in vitam reuerſuras,itaut bonorum animæ in corpora hominum remigrarent, malorum autem in pecudum*. De his ſic S.Epiphanius: *Phariſæi eadem cum ſcribis ſentiebant,*

bant,conuerſabantur enim cum eis. Virginitati, & continentiæ ſtudebant,frequenter orabant,cauentes,ne qua ſe labe corporis macularent.durißimis ſtratis cubabant. bis in ſabbato ieiunabant,ſecunda, & quinta die.decimabant decimationes,dabant primitias,trigeſimas, & quinquageſimas.ſacrificia,ac vota exactiſſime perſoluebant,in prædicto vero ſcribarum habitu incedebant per amicula, & alios ornatus,ac muliebria pallia,in latis crepidis,& calciamentorum ligulis procedentes.Dicebantur autem Phariſæi, eò quod ſeparati eſſent ab alijs propter ſpontaneam ſuperfluam religionem apud ipſos receptam. Phares enim Hebraica lingua ſeparationem ſignificat.

Hemerobaptiſtę *autẽ eadẽ cũ Scribis,et Phariſæis ſenſerunt,& cum Sadducæis reſurrectionem mortuorum abnuerunt. Præcipui vero illud habuerunt, quòd ſe quotidie baptizarunt, vnde nomen etiam acceperunt.*

Iam vero Nazaræi *à Galaaditide, & Baſanitide regione,& locis vltra Iordanem originem trahentes in omnibus inſtituta Iudæorum ſeruabant,circunciſionem, ſabbatum, feſtiuitates omnes.victimas autem non mactabant,neq. animalis veſcebantur.Patres accipiebant, de quibus ſcribitur in quinque libris Moiſis,ipſos autem libros Moiſis non probabant.dicebantque Moiſen fuiſſe,ſed aliam legẽ,quàm quæ tradita eſſet,accepiſſe.*

Oſſeni *originem duxerunt à Nabatica regione,Ituræa, Moabitide,& Areilitide,quæ eſt vltra mare mortuum, Iudæi quidem genere,ſed moribus hypocritæ,mentis induſtria verſuti.* Hi à Ioſepho Eſſæi dicuntur. atque ſecundo Belli his verbis deſcribuntur: *Eſſæi nuptias reſpuerunt, alienos vero filios adoptarunt, diuitias ſpernentes haud certas vrbes,quas incolerent, habuerunt, & bona ſua cum ſocijs ſuis communicarunt,nec veſtitum,nec calceum nouum,niſi*

P vete-

veteribus attritis, ſumpſerunt. Commerciorum nullus inter eos vſus. egentibus præſto fuere, eandem ab illis beneficentiã relaturi. religionem mirifice coluere frigida aqua ſe quotidie abluentes. inter veſcendum ſummum ſilentium adhibuere. non niſi probata continentia homines in ſocietatem recepere. receptos autem magnis execrationibus obſtrinxere, ſe Deum, fidem, iuſtitiamque culturos. deprehenſos in peccatis ſocietate deturbauere, ac ne cibum delatum caperent, vetuere, iudicia ſeueriſsime exercuere, mortem, & cruciatus cõtempſere. animas bonorum ad fortunatas inſulas abire, malorum ad loca inferna, putauere. In libro autem Antiquitatum XVIII ita: *Eſſæi cuncta ad Deum referunt, immortalem animam cenſent, in templo anathemata prohibent. ſacrificia cum populo non celebrant, quòd ſe putant mũditia, & ſanctitate illis præſtare, moribus optimis ſunt, agriculturæ ſtudent, omnia habent communia, neque vxoribus, neq. ſeruis vtuntur. ſacerdotes viros optimos eligunt, cibum ſimplicem, atque habitum parcum, & mundum adhibent.* & Plinius libro V: *Ab occidente littora Eſſeni fugitant vſq. qua nocent, gens ſola, & in toto orbe præter ceteras mira, ſine vlla fœmina omni venere abdicata, ſine pecunia, ſocia palmarum. In diem ex æquo cõuenarum turba renaſcitur, large frequentantibus quos vita feſſos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per ſæculorum millia (incredibile dictu) gens æterna eſt, in qua nemo naſcitur. tam fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentia eſt. infra hos Engadda oppidum fuit, ſecundum ab Hieroſolymis fertilitate, palmetorumque nemoribus, nunc alterum buſtum. Inde Maſada caſtellum in rupe, & ipſum haud procul Aſphaltite.* Sed multo præclarius Philo in eo libro, quem inſcripſit, Omnes probos eſſe liberos. *In Syriæ,* inquit, *& Palæſtina, quæ partes Iudæorum ſunt haud modica, dicũtur quidam nomine Eſſæi,*

nume-

numero vltra quattuor millia, à voce Græca Eſſæi, quaſi ὅσιοι, ideſt ſancti vocati, quoniam Dei cultores præcipue ſunt. nulla animalia ſacrificantes, ſed mentes ſuas ſacras efficiendas exiſtimantes. Hi vicatim habitant, vrbes vitantes propter eorum, qui tractant ciuitates, improbitates. eorum alij agriculturæ ſtudent, alij artes exercent, quæ pacis ſociæ ſunt. neque aurum, neque argentum ſibi condunt. neq. agros latos parant cupiditate redditnum, ſed neceſsitate victus. Nemo bellicorum armorum apud eos eſt opifex. ſed neque in pace vllum mercaturæ genus attingunt. ſeruos non habent, ſed liberi omnes ſunt mutua miniſteria ſuppetentes. Rationalem, & naturalem philoſophiam reſpuunt, diuinam amplectuntur. Morali maxime ſtudent patriarum legum auxilio vſi. quas præcipue ſeptima die docentur. Imbuuntur autem ſanctitate, iuſtitia, ceterisq. virtutibus tres regulas adhibentes, Dei, virtutis, hominumq. amorem. Quòd Deū diligant, illud eſt indicio, quòd perpetuam caſtitatem adhibent, iuſiurandum, & mendacium non dicunt. & quòd honorū omniū, nullius vero mali auctorem eſſe Deum arbitrantur. Quòd virtutis ſtudioſi ſint, ex eo perſpici poteſt, quòd pecuniam, & gloriam negligunt, quòd voluptates reſpuunt, & conſtantiam præſtant. Quòd hominum caritate flagrent, indicat, amor, & ſocietas inter eos. vna enim eſt omnibus domus, vna veſtis, vnum ærarium, vnus ſumptus. communis victus, & vita. quin etiam quæſtus in commune conferunt, ægrotantes communiter curant, & ſeniores loco parentum habent.

Herodiani vero, vt inquit Epiphanius, *omnino Iudæi erant, ſed vani, atque hypocritæ, verum Herodem putabant Chriſtum Dominum, qui in omnibus ſcripturis, legeque, ac prophetis expectatur, & ob ipſum decepti Herodem iactabant inducti ex dicto hoc. Non deficiet princeps ex Iuda, at*

que dux ex ſemoribus ipſius, donec veneris, cui reſeruatur, huic reſeruatum eſſe dicentes, qui erat alienigena. Item Tertullianus de Præſcriptionibus: *Phariſæi additamenta quædam legis aſtruendo à Iudæis diuiſi ſunt. Herodiani Chriſtum Herodem eſſe dixerunt.*

Ex his autem omnibus præcipue floruere ante Chriſti aduentum Phariſæi, & Sadducæi. itaq. Hieroſolymis, vt inquit Ioſephus, populares Phariſęis, optimates Sadducęis ſe adiunxerunt. Phariſæorum autem extraordinarias in rep. opes ęgre inde ferens Ioannes Princeps leges ab eis allatas (hę nouæ traditiones erant pręter antiquas Moſaicas) ſuſtulit, & ad Sadducęos ſe contulit. Phariſæi tamen adeo potentia valuerunt, vt poſt auxilio Demetrij Eucęri, Syrię regis, bellum Alexādro regi Iudęorum intulerint, & Moabitide, ac Galaatide terra ipſum cedere compulerint. inde mortuo illo Alexandram reginam ſibi obſequentem adepti leges ſuas recuperarunt, ac multo vehementius ſęuire in vrbe, & regno toto inſtiterunt. quouſque res ad duos fratres regios recidit, Hyrcanum, & Ariſtobulum, quorum alter Phariſęus, alter Sadducęus fuit. Cum autem Chriſtus euangelium ſuum pandere populo cœpit, Scribę, Phariſęi, Sadducęi, & Herodiani pręcipue viguerunt. ac propterea ſoli in Euangelio memorantur, vt qui Chriſto nouam doctrinam prędicāti ſe pręcipue obijcerent. atque vt ipſi ſępe illum tentandi cauſſa varijs interrogationibus fatigarunt, ac verbis irretire conati ſunt, ſic & ipſe illos inſectatus, & hypocriſim, ac doctrinam eorum, vt parum vitę congruentem detegere nixus eſt: Recitabo ordine ipſa Euangelij loca, vt res clariſſime cognoſcatur. S Marcus cap. I I I: *Exeuntes Phariſæi cum Herodianis conſilium faciebant aduerſus eum, quomodo perderent eum.* & VII: *Phariſæi, & quidam*

de

de Scribis cũ vidiſſent quoſdam de diſcipulis Domini com
munibus manibus, ideſt non lotis, manducare panes, vitupe
rauerunt. Phariſæi.n. & omnes Iudæi, niſi crebro lauerint
manus, non manducant tenentes traditionem Seniorum, &
à foro venientes, niſi baptiZentur, non comedunt; & alia
multa, quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum,
& vrceorum, & æramentorum, & lectorum. S. Lucas XI:
Vos Phariſæi quod deforis eſt calicis, & catini, mundatis.
S. Matthęus XV: Tunc acceſſerunt ad Ieſum Hieroſolymis
Scribæ, & Phariſæi dicentes: Quare diſcipuli tui tranſgre-
diuntur traditiones Seniorum? nõ enim lauant manus ſuas,
cum panem manducant. ipſe autem reſpõdens ait illis: Qua
re & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditio-
nem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem tuum, &
matrem. & qui maledixerit patri, vel matri, moriatur. Vos
autem dicitis: Quicunque dixerit patri, vel matri, Munus
quodcunque eſt ex me, tibi proderit, & non honorificabit pa
trem ſuum. & irritum feciſtis mandatum Dei propter tra-
ditionem veſtram. Quas traditiones declarans S. Hiero-
nymus epiſtola CLI, hic inquit: Quantæ traditiones Phari
ſæorum ſint, quas hodie vocant δευτερώσεις, & quàm aniles
fabulæ, euoluere nequeo. neque enim libri patitur magnitu-
do, & pleraque tam turpia ſunt, vt erubeſcam dicere. dicam
tamen vnum in ignominiam gentis inimicæ. Præpoſitos ha-
bent ſynagogis ſapientiſſimos quoſque, fœdo operi delegatos,
vt ſanguinem virginiis, ſiue menſtruatæ mundum, vel im-
mundum, ſi oculis diſcernere non potuerint, guſtu prælibent.
Præterea, quia iuſſum eſt, vt diebus ſabbatorũ ſedeat vnus
quiſque in domo ſua, & non egrediatur, neque ambulet de
loco, in quo habitat. ſi quando eos iuxta litteram cæperimus
artare, vt non iaceant, nec ambulent, non ſtent, ſed tantum
ſedeant, ſi velint præcepta ſeruare, ſolent reſpondere, & di-

cere. Rabakiba, & Symeon, & Hille magiſtri noſtri tradide runt nobis, vt bis mille pedes ambulemus in Sabbato, & cetera huiuſmodi, doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei. Hinc ſcripſit S. Eucherius ſuper primam Actuum: *Sabbati habens iter*, Sabbati iter ſignificare mille paſſus. quia ſabbato vſque ad montem Oliueti ire Iudæis licitũ erat, vel certe, ſicubi fuiſſent, tanto ſpatio deambulandi licentiam præſumebant. Iam vero S. Marcus VIII: *Cauete à fermento Phariſæorum, Sadducæorum, & Herodianorum*. S. Matthęus XVI: *Acceſſerunt ad eum Phariſæi, & Sadducæi tentantes, & rogauerunt eum, vt ſignum de cælo oſtenderet eis. Itaque dixit: Intuemini, & cauete à fermentis Phariſæorum, et Sadducæorum. tunc intellexerunt, quia non dixit, cauendum à fermẽto panum, ſed à doctrina Phariſæorum, & Sadducæorum*. & XII: *Phariſæi videntes diſcipulos legere ſpicas ſabbato, dixerunt ei. Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere in ſabbatis*. Item: *Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis, & Phariſæis. Magiſter volumus à te ſignum videre*. & XXII: *Acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt, non eſſe reſurrectionem, & interrogauerunt eum, in reſurrectione, cuius erit de ſeptem vxor? omnes enim habebant eam*. & poſt: *Phariſæi autem audientes, quod impoſuiſſet ſilentium Sadducæis, conuenerunt in vnum, & interrogauit vnus ex eis legis doctor tentans eũ*. & S. Marcus XII: *Mittunt ad eos quoſdam ex Phariſæis, & Herodianis, dicentes, licet tributa dare Cæſari, an non?* His ergo tentationibus irritatus Chriſtus mores eorum, ac vitam demonſtrauit, inquiens XXII S. Matthęi, & S. Lucę XX: *Super Cathedram Moiſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi. omnia ergo, quæ dixerunt vobis, ſeruate, & facite, ſecundum opera vero eorum nolite facere. dicunt enim, & non faciunt alligant autem onera grauiora, & importabilia,*

lia in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere. Omnia vero opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus. dilatant enim phylacteria ſua, et magnificant fimbrias, amant autem primos recubitus in cænis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum oratione longa orantes, quia circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum proſelytum, & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo, quàm vos, quia decimatis mẽtam, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis, quæ ſunt grauiora legis, iudicium, miſericordiam, & fidem. hæc oportuit facere, & illa non omittere; quia mũdatis quod deforis eſt calicis, & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina, & immunditia; quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſsibus mortuorum, & omni ſpurcitia; quia ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum. Quas autem fimbrias, & phylacteria Phariſęorum nominauit, de ijs ſic mandarat Deus Numerorũ xv: *Loquere filijs Iſrael, et dices ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum ponentes in eis vittas hyacinthinas, quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec ſequantnr cogitationes ſuas.* Conſuetudinem vero totam Phariſęorum ſic explicuit S. Epiphanius: *Habebant fimbrias quaſdam ſignificãtes politias ipſorum ad oſtẽtationem elationis, & laudem ſpectantium, & phylacteria pallijs ſuis addebant, hoc eſt latas notas purpuræ. fimbriæ enim oræ, & margines ſunt, phylacteria vero ſigna, ac notæ ipſius purpuræ, quæ inquit Dominus dilatata fuiſſe. nã fimbrias, et prætextus quoſdam in quattuor alis amiculi vnuſquiſque habebat ex ipſo ſtamine illigatas, quo tempore continenter agebant, ac virginitatem exercebant.* In Actis in-

de horum etiam mentio celebratur, vt cap. IIII: *Loquẽtibus apoſtolis Hieroſolymis ad populũ ſuperuenerũt ſacerdotes, & magiſtratus templi, et Sadducæi, dolentes, quod docerent populum, & annunciarent in Ieſu reſurrectionẽ ex mortuis.* & V: *Exurgens pontifex, & omnes, qui cũ eo erãt, quæ eſt hæreſis Sadducæorum, repleti ſunt zelo.* & XXIII: *Sciens Paulus, quia vna pars erat Sadducæorum, et altera Phariſæorum, exclamauit in Concilio. Viri fratres ego Phariſæus ſum, filius Phariſæi, de ſpe, & reſurrectione mortuorum ego iudicor. & cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Sadducæos. Sadducæi enim dicunt, non eſſe reſurrectionem mortuorum, neque angelum, neque ſpiritum. Phariſæi autem vtrumque confitentur*. Hactenus de ſeptem hæreſibus dictum ſit.

Phariſæis autem adiuncti ſunt Gaulonitæ. Hi Herode Magno regnante ſuborti ſunt. Ea vero res ab hoc fonte profecta eſt. Cæſar Auguſtus ſublatis vectigalibus tributa ordinaria in caput, & agros indixit, atque ob id totum cenſeri orbem Romanum inſtituit, ita vt Iudæam etiam, quam Herodi regi à ſe appellato ſubiecerat, cenſeri, ac tributum in caput pendere iuſſerit. Quo facto Iudas quidam extitit, qui adiuncto Sadoco Phariſęo, negauit, populũ Dei aliũ dominũ, quàm Deũ, agnoſcere debere, nec cẽſũ Auguſto ſoluẽdũ eſſe, ꝗ ſeruitutẽ oſtẽderet. Hũc vero qui ſectati ſunt, populũ, ne tributũ Cæſari daret, ſolicitarũt, mortẽ vero, & ſupplicia contẽpſerunt, in veſtitu, & ceteris cũ Phariſæis conſenſerunt. Vnde Phariſæi quoque aliquando Chriſtum tentandi gratia ſciſcitati ſunt, num dandum eſſet tributum Cæſari, quòd ea res per ea tempora varie iactaretur. Chriſtus autem reſpondit, dandũ eſſe, quod eſſet Cæſaris, Cæſari, & quod Dei, Deo, atq. ipſe quoque in cenſum didrachma pro ſe, &

pro

pro S.Petro pependit. Præcipue autē Iudas ſicarios, & Zelotas concitauit, qui gladio, & ſica eam opinionē tuebantur, & vitam repugnantibus adimebant, nec vllis ſupplicijs deduci de ſententia poterāt, adeo vt pueri illa opinione imbuti pertinaci tormentorum patientia ſpectatores obſtupefacerēt. Hæc S.Lucas II. S. Matthæus XVII. Ioſephus libro Antiq. XVIII, & Belli VII, Iſidorus libro Etymologiarum quinto, cap. XXXVI.

Atq. hoc quidē modo cultus, qui Deo ab hominib. ſancta in ciuitate debetur, eſt cōſtitutus. cuius ſumma eo demū refertur, vt vita recte inſtituatur, atq. ex illius præſcripto, & volūtate formetr. Quod quidē facile obtinebitur, ſi aſſidue lex eius in ore, pectore, manibuſq. verſabitur. i. ſi dicta, conſilia, factaq. noſtra cum ea conſentient. atq. ea demum diligentia adhibebitur, vt & Deū diligamus, & Deo dilecti eſſe conemur, prout *ille ſe velle oſtendit, cum fœdere cum Hebræis icto ſe illis futurum in Deum, Hebræos vero ſibi in populum, demonſtrauit.*

DE REPVBLICA HEBRÆORVM LIBER VI.

Qui de Conſilijs, & Iudicijs inſcribitur.

De Ciuitate. Cap. I.

MAXIMA, ac difficilima huius diſputationis parte perfecta, ideſt Religione ſatis, vt iudicare poſſumus, perpolita, tempus eſt ad reliquam aggredi. ſequitur enim, vt de Ciuitate, ideſt de ratione adminiſtrandæ à ciuibus reip. diſſeratur. Neque enim cum M. Varrone, eruditiſsimo quondam viro, ſentimus, qui de rebus diuinis, humanisq. diſputaturus, ab humanis propterea ſe ordiri teſtatus eſt, quòd prius ciuitates extitiſſent, deinde religionem inſtituiſſent. cum potius contra ſit, atque ille putauit. Vera enim, vt S. inquit Auguſtinus, religio non à terrena aliqua ciuitate inſtituta eſt, ſed plane cæleſtem ipſam inſtituit ciuitatem. eam vero inſpirat, ac docet verus largitor vitæ æternæ Deus, quem Varro cũ ſuis ęqualibus ignorauit. Ciuitatem ergo poſt religionem expoſituri vniuerſam tractationem in tres partes diuidimus, Conſilia, Iudicia, & Magiſtratus. Sic enim in ijs quoque libris fecimus, quos de rep. Atheniẽſium compoſuimus.

Qua

Qua in re hanc potiſsimum rationem,conſiliumq. ſequuti ſumus,Omnis ciuilis ſocietas,vt inquit in Politicis Ariſtoteles,Vtilis,ac Iuſti communione conciliatur.Harum enim duarum rerum ſoli homines notionem adepti ſunt, quòd ſoli etiam ſermonis compotes facti ſint,quo illa inter ſe,re poſtulante,communicarent. Vtilitatem autem Conſilia, æquitatem Iudicia perſcrutantur. Quoniam autem hæc cœtus quidam ſiue Conſultorum, ſiue Iudicum ſunt,proprerea duce, ac principe aliquo eguerunt, qui eos conuocaret,atque ad eos,quę eſſent de vtilitate, & iure diſcutienda, referret. Neque enim multitudo regi ſine capite aliquo poteſt. Qui vero aut Conſilijs, aut Iudicijs prę fuerunt, Magiſtratus appellati ſunt. Quamobrem duobus ſequentibus libris ita ciuilem hanc Hebręorum reip. adminiſtrationem perſequemur, vt hæc tria præcipue, Conſilia inquam,Iudicia, & Magiſtratus, ediſſeramus.

De Conſilijs. Cap. II.

CONSILIA ergo appello cœtus illos,qui ea pręcipue ſtatuerunt,quę ſtatum reip.vniuerſę continuerunt, vt bellum,pacem,annonam,fines, legum inſtitutionem, magiſtratuum creationem,& quę generis eiuſmodi ſunt. quod eſt nihil aliud, quam de ſingulari vtili diſceptare, quod comprehendi lege non potuit. Hęc vero Conſilia, vt in ceteris Rebuſpublicis, ſic in ipſa ēt Iudaica,duo extiterunt.aut enim promiſcue ab omnibus, aut ſeorſum à paucis,ijsq. natū grandioribus inita ſunt. & quidem,ſi ab vniuerſis,Concionem,ſi à parte,Senatum appellauerūt. Atque hoc etiam ſenſiſſe Dauid in Pſalmis videtur.Etenim de laudibus Dei in omnibus,& ab omnibus cœtibus cele-

celebrandis agens & Concionis, & Senatus mentionem poetice fecit. vt cum inquit: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in Conſilio iuſtorum, & Congregatione.* Et alibi: *Exaltet eum in Eccleſia plebis, et in Cathedra ſeniorum laudent eum.* Item: *Odiui Eccleſiam malignantium, cum impijs non Sedebo* Pro concione enim dixit congregationem, græce συναγωγὴν, & eccleſiam, pro ſenatu Conſiliũ, ſeu βουλὴν, & Cathedram ſeniorum, tertium etiam adiuncturus, ſi vſus ſuæ, quam intuebatur, reip. permiſiſſet.

De Concione. Cap. III.

POPVLI porro Concio in ſacris libris duabus vocibus Græcis plerumque eſt explicata, ſynagoga, & eccleſia, vt ex locis quoque modo prolatis cognoſcitur. Neque enim adhuc erat illa inter ſynagogam, & eccleſiã differentia, quæ poſt traditum à Chriſto euangelium interceſſit. Vt autem tres, quemadmodum ab initio dixi, Hebræorum quaſi reſpublicę fuerunt, totius populi, ſingularum tribuum, & ſingularum in quaque tribu ciuitatum, ſic tres quoque populi Conciones extiterunt, vna, in quam omnes tribus Iſrael conuenerunt, altera, in quã omnes vnius tribus familiæ, tertia, in quam vniuerſi cuiuſque ciuitatis viri. de quibus ſigillatim, quod nobis cõpertum ſit, exponemus.

Vniuerſi igitur populi Concio à Deo eſt inſtituta. Huius rei illa teſtimonio ſunt, quòd is ſæpe Moiſen in Exodo alloquẽs dixit: *Loquere filijs Iſrael. Loquere ad vniuerſum cœtum Iſrael.* & quòd populus reſpondit: *Quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & obedientes erimus.* Quin etiã cũ Deus omnia Mandata, Præcepta, Iuſtificationes, Iudicia, & Teſtimonia ſua exponi iuſſit omnibus filijs Iſrael,

ſane

ſane popularẽ hãc, de qua agimus, Cõcionẽ inſtituit. Vnde illa ſunt Exodi xxxv: *Congregata omni turba filiorum Iſrael.* & Numerorum xxvii: *Ioſue ſtabit coram Eleazaro ſacerdote, & omni multitudine, & dabit ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ ſuæ, vt audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſrael.* & Deuteronom. ix: *Dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, quando concio populi congregata eſt.*

Hanc autem vniuerſi populi Concionem nemo cõuocare potuit, niſi qui ſummo cum imperio fuit, ut Duces, Iudices, Reges, & Principes. De Duce elicitur ex xxiii Ioſue: *Vocauit Ioſue omnem Iſraelem, Seniores, Principes, Iudices, & Magiſtros eorum.* Et ſequenti: *Congregauit Ioſue omnes tribus Iſrael in Sichem, & vocauit Seniores, ac Principes, & Iudices, ac Magiſtros.* De Iudice ex vii primi Regum: *Dixit Samuel Iudex, congregate omnem Iſraelem in Maſphat.* De Rege ex xiii ſecundi: *Congregauit Dauid rex omnem populum.* Et xv ſecundi Paralipom: *Congregauit omnem Iſrael in Hieruſalem.* Inde poſt decẽ tribuum diuortium xi tertij: *Venit Roboam rex in Hieruſalem, & conuocauit vniuerſum domũ Iuda, & Beniamin.* Demum de Principe diſerte expreſſum eſt in decreto, quo Simon Princeps factus eſt, primo Maccabæorũ. vbi dicitur: *Vt nemini aduocare populum liceat ſine ipſo.*

Itaque de ratione etiam conuocandi populi ſcriptum fuit in lege, vt cum populus acciretur, vario tubæ occentu aduocaretur: *Fac tibi*, (inquit Deus Numerorum x) *duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſsis multitudinem, quando mouenda ſunt caſtra. cumque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad oſtium Tabernaculi fœderis. ſi ſemel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Iſrael; ſi autem prolixior, ac conci-*

ſior

ſior clangor increpuerit, mouebunt caſtra primi, qui ſunt ad orientalem plagam. in ſecundo autem ſonitu, & pari vlu latu tubæ leuabunt tentoria, qui habitant ad meridiem. Quando autem congregandus eſt populus, ſimplex tubarum clangor erit, & nō conciſe vlulabunt, filij Aaron clangent tubis.

Conuenire autem conſueuit populus tribus de cauſſis, ad audiendum, ad orandum, & ad agendum. Ad audiendum, vt cum à principio conuenit ad audienda man data Dei. vt Deuteronomij IIII: *Congrega ad me populum, vt audiant ſermones meos*. Quare ſcriptum eſt primo Paralip. XXIX: *Locutusq. eſt Dauid rex ad omnem eccleſiam.*

Vbi vero ad orandum conuenit, maxime in oppido Iudæ nomine Maſpha conuenire ſolitus fuit. vt XI. Iudicum: *Iephte locutus eſt omnes ſermones ſuos coram Domino in Maſpha.* Et primo Maccabæorum tertio: *Et congregati ſunt, & venerunt in Maſpha contra Hieruſalem, qui locus orationis erat in Maſpha ante in Iſrael. & ieiunarunt illa die, & induerunt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo, & diſciderunt veſtimenta ſua.* Recte. ſic enim dixerat Samuel primo Regum ſeptimo: *Congregate vniuerſum Iſrael in Maſpha, vt orem pro vobis Dominum.* Quoniam autem in Maſpha neque Tabernaculum, neque Arca tum fuit, ſed in Silo, quia, vt ſcriptum eſt Iudicum XX, *diſcedentes è Maſpha venerunt ad domum Domini in Silo, & in conſpectu eius ſedentes flere cœperunt,* ſequitur, vt altare aliquod ibi ſtatutum ſit, quemadmodum in Excelſis erat, cuius cauſſa ad Dominum veniſſe dicantur, cum eò orationis cauſſa venerunt. Sic enim ſequenti quoque capite dixit: *Et perrexit omnis populus in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino.* Cum tamen

men in Galgalis tabernaculum tum non eſſet. Et xv: *Et in fruſta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.* nam etiam in Ramatha Samuel altare conſtruxit. ſeptimo primi Regum.

Ad agendum autem conuenerunt duabus de cauſſis, vna creandi Iudicis, Regis, & Principis, altera, iubendi, aut gerendi belli. De Iudice creando ſcriptum eſt Iudicum VIII: *Populus ad Gedeonem dixit: Impera nobis.* De rege primo Regum x: *Conuocauit Samuel populum ad Dominum in Maſphat, & ait ad filios Iſrael. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael. Ego eduxi Iſrael de Aegypto. vos autẽ proieciſtis Deum veſtrum, & dixiſtis: Regẽ conſtitue ſuper nos. Nunc ergo ſtate coram Domino per tribus veſtras, & familias.* & poſt: *Et ſtatim miſit populus, qui Saulem domi abſcõditum conuenirent, atque eo Maſphat adducto clamauit: Viuat rex.* De Principe vero ſic ſecundo primi Maccabæorum: *Nunc te hodie elegimus eſſe pro Iuda nobis in Principem.*

Conuenere autem etiam in Maſphat belli cauſſa primum contra Ammonitas, deinde contra Beniamitas, tũ aduerſus Philiſtæos. De Ammonitis x Iudicum: *Filij Iſrael congregati contra Ammonitas in Maſpha caſtrametati ſunt.* De Beniamitis è Gabaa xx: *Viri Iſrael, quaſi vir vnus de Dan vſque Berſabee, & terra Galaad congregati ſunt ad Dominum in Maſpha. omnesq. anguli populorum & cuncta tribus Iſrael in eccleſiam populi Dei conuenerũt quadraginta millia peditum pugnatorum. ad quos Leuita dixit. Adeſtis omnes filij Iſrael, decernite quod facere debeatis. Stansq. omnis populus, quaſi vnius ſermone reſpondit: Non recedemus in tabernacula noſtra, nec ſuam quiſque intrabit domum, ſed contra Gabaa in commune faciemus.* Et ſequenti de eadem re. *Iurarũt filij Iſrael in Maſpha. Nullus*

lus noſtrum dabit filijs Beniamin de filiabus ſuis vxorem. & poſt: *Quis eſt de vniuerſis tribubus Iſrael, qui non aſcẽdit ad Dominum in Maſpha?* De Philiſtæis vero dixit Samuel primo Regum ſeptimo: *Congregate vniuerſum Iſrael in Maſpha, vt orem pro vobis Dominum, & conuenerunt in Maſpha, hauſeruntq. aquam, & effuderunt in cõſpectu Domini, & ieiunauerũt in die illa. & dixerũt illi. Peccauimus Domino. Iudicauitq. Samuel filios Iſrael in Maſphat, & egreßi filij Iſrael de Maſphat perſecuti ſunt Philiſtæos.* Hactenus de populo tribuum vniuerſo.

De populo vero ſingularum tribuum, veriſimile admodum videtur, cum ſingulæ tribus principes ſuos habuerint, ipſas ex eorum auctoritate conueniſſe, conſultaſſe, iudicia feciſſe, & bella geſſiſſe. Atque aliarum quidem rerum poſt veſtigia indagabimus, vbi de principibus tribuum diſſeremus. Belli autem geſti duo hæc monumenta habemus. Ioſue XIX: *Danitæ proprium bellum gesſerunt contra Leſem vrbem, eamq. ceperunt.* Inde Effraimitæ aduerſus Iephte Iudicem ita egerunt Iudicum XII: *Ecce in Effraim orta eſt ſeditio, nam tranſeuntes contra Aquilonem dixerunt ad Iephte. Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon vocari nos noluiſti, vt pergeremus tecum? Quibus ille. Quid commerui, vt aduerſus me conſurgatis in prælium? Vocatis itaque ad ſe cunctis viris Galaad pugnauit contra Effraim.*

Fuiſſe præterea in ſingulis ciuitatibus populum aliquem, qui corpus eius ciuitatis confecerit, ex eo colligi poteſt, quòd in ijſdem fuere quoque magiſtratus, quos Ciuitatum principes appellarunt, qui ei populo præfuerunt. Populi certe Hieroſolymitani illuſtris eſt mentio, vt XXX primi Paralipomenon: *Inito conſilio regis, & principũ, & vniuerſæ ſynagogæ Hieruſalem decreuere.* & mox: *Decre-*

Decreuit rex, & Principes, & tota Eccleſia in Hieruſalē, vt facerent Paſcha. at VIII tertij Regum: *Stetit Salomon ante altare Domini in conſpectu Eccleſiæ Iſrael.* Quibus ex locis apparet, alium eſſe populum Hieroſolymitanum, alium Iſraeliticum, ſiue Iudaicum. Quoniam vero reſp. Hebræorū omnino popularis nō fuit, verū aut optimatiū, aut regia, vt ſupra dictum eſt, propterea populus haud magnas admodum in illa opes habuit, cum in ariſtocratia Senatus, in regno Rex præualuerit. Quod ſi quid neruorum, aut maieſtatis in populo fuit, maxime poſt deletum Babylonico exilio regnum id fuit, tum cum populus Aſſamoneos Principes ſibi aſciuit, & remp. Græco more conſtituit. Nam primo ſecundi Maccabæorum ſcriptum eſt, litteras publice miſſas eſſe, cum hoc indice: *Populus, qui eſt Hieroſolymis, & Senatus, & Iudas Ariſtobulo magiſtro Ptolemæi regis ſalutem.* & XIIII: *Simoni pontifici, & Senioribus, & cuncto Populo.* & libro XX Ioſephi: *Claudius Cæſar Principibus, Senatui, Populo, gentiq. Iudæorū.* quaſi vero populus partem aliquam reip. haberet. Item: *Phariſæi ſteterunt cum populo contra regem.* & apud Ciceronē pro Flacco: *Multitudinem Iudæorum flagrantem nonnunquam in concionibus pro rep. contemnere, grauitatis ſummæ fuit.* Quin etiam quantas turbas populus Hieroſolymitanus in iudicio Chriſti concitatus cōciuerit, notum eſt.

Ex quo apparet, non ſolum, dum Iudæa regibus ſuis obtemperauit, ſed etiam cum populo, atque Imperatori Romano paruit, iuris aliquid populari concioni fuiſſe, perinde atque in ceteris etiam Aſię ciuitatibus, in quibus & iuriſdictionem, & rei capitalis cognitionem proconſul Romanus forum agens exercuit. alia vero populus aduocata legitima concione cognouit. Legitima vero concio dicta eſt, quæ ex lege certis diebus coacta, vt confu-

ſa, quæ temere, & extra ordinem eſt vocata. Hæc vero probantur non ſolum teſtimonijs Romanorum, & Græcorũ, quę in libros de iure prouinciarum, & de rep. Atheniensium coniecimus, vbi de foris, & conuentibus agendis, vbi de habēda concione docuimus, ſed etiã S. Lucæ, qui peritus Gręci, & Romani moris de cõuētibus Ro. & legitima Epheſiorũ concione, quam illi eccleſiam nominabant, ſic ſcripſit Actuum xix: *His auditis repleti ſunt ira, & exclamarunt dicentes. Magna Diana Epheſiorum. & impleta eſt ciuitas tota confuſione, & impetum fecerunt vno animo in theatrum. Paulo autem volente intrare in populum, non permiſerunt diſcipuli. Erat enim eccleſia confuſa.* & mox: *Et cum ſedaſſet ſcriba turbas, dixit. Si Demetrius, & qui cum eo ſunt, artifices, habent aduerſus aliquē cauſſam, conuentus forenſes aguntur, & proconſules ſunt. accuſent inuicem. ſi quid autem alterius rei quæritis, legitima eccleſia poterit abſolui. Et cum hæc dixiſſet, dimiſit eccleſiam.* Quo in loco ſi interpres pro eccleſia concionem reddidiſſet, ſine dubio ſententiam multo clarius expreſſiſſet. Has vero duas conciones confuſam, & legitimam ſignificauit etiam Aeſchines in oratione de ementita legatione, inquiens: *Plures conciones*, (ſiue eccleſias) *euocatas coacti eſtis inire cum metu, & tumultu, quàm conſtitutas à legibus*. Vlpianus autem in Demoſthenem prodidit, ſingulis menſibus ternas ex lege conciones habitas eſſe, quod etiam S. Ioannes Chryſoſtomus ſcribēs in Acta confirmauit. Quare merito ſedato tumultu dixit ſcriba ad Epheſios, qui confuſam concionem inierant, ſi crimē aduerſus aliquem habetis, quod deferre velitis, proconſulem Aſiæ adite, cum forum aget, & conuentum habebit, ideſt cum ius dicet Epheſi. Sin autem alia cauſſa eſt, expectate legitimam Epheſini populi concionem, atque

apud

apud eam agite. Atque his dictis dimiſit concionem, quę confuſa erat, ideſt temere & non ex lege conuenerat. De foris porro, & cõuẽtib. Aſię ſic Strabo lib. XIII: *Phrygiæ, Lydiæ, & Cariæ, & Myſiæ loca ægre diſtingui poſſunt, quòd inter ſe coeant. ad eorum vero confuſionem non parum attulere Romani, qui non ex gentibus eos diuiſerunt, ſed alio modo diœceſes deſcripſerunt, in quibus fora agunt, & ius dicunt.* Diœceſes porro, ſiue conuentus, ſiue fora Aſiæ, teſte Plinio, fuerunt Laodicẽſis, Synnadenſis, Apamenſis, Alabandenſis, Sardiana, Smyrnæa, Epheſina, Adramyttena, & Pergamena. De concionibus autem Aſiæ, & Gręcię fluctuantibus ſic Cicero pro Flacco: *Græcorũ totæ reſpublicæ ſedentis concionis temeritate adminiſtrantur. vetus illa Græcia hoc vno malo concidit, libertate immoderata, ac licentia concionum, cum in theatro imperiti homines, rerum omnium rudes, ignariq. conſederant. Quod ſi hæc Athenis accidere ſunt ſolita, quam moderationem putatis in Phrygia, aut in Myſia concionum fuiſſe? noſtras cõciones illarum nationum homines plerumque perturbant. quid cũ ſoli ſunt ipſi, tandem fieri putatis?*

De Senatu. Cap. IIII.

EXPOSITA Concione dicendum eſt de Senatu. Hunc vero habuere etiam Hebręi, eumque, vt Populum, triplicem, vnum, in quem conuenere Seniores populi vniuerſi, alterum, in quem qui erant tribuum ſingularum, tertium, in quem qui erant ſingularum ciuitatum.

Senatus vniuerſi populi conſtitutus eſt à Deo ex ſeptuaginta hominibus, qui ceteris ætate in toto Iſraele pręſtarent: Sic enim ille dixit Numer. XV: *Congrega mihi* LXX *de Senioribus Iſrael, quos tu noſti, quòd ſeniores populi*

ſint,& ſcribas,& duces ad oſtium Tabernaculi fœderis,facies que ibi ſtare tecum onus populi,et non tu ſolus graueris. Itaque homines,qui ex hoc ordine fuerunt,Græci Senatum,ſenes, ſeniores, & ſenatores vocarunt, Conſilium Bulen,Conſilij locum Buleuterium, homines Buleutas appellarunt, quaſi dicas Conſilium, Conſiliatorium, & Conſiliarios.

Aſſedere autem hi in vrbe metropoli ſummo reip. principi,atque ab eo adhibiti vnà cum principibus populi de ſumma rerum conſilia inierunt.vnde Ioſephus illud rettulit ex lege: *Nihil agat rex ſine pontificis, ac ſenatorũ ſententia*. Horum Conſiliorum hæc teſtimonio ſunt. v Deuteronomij inquit Moiſes: *Acceſsiſtis ad me omnes principes tribuum,& ſeniores*.& xxvii: *Præcepit Moiſes, & ſeniores Iſrael populo dicentes. Cuſtodite omne mandatum,quod præcipio vobis*. Item Ioſue xxiii: *Vocauit Ioſue omnem Iſraelem,ſeniores eorum,principes eorum,iudices eorum,& ſcribas eorum*.Inde ſub Iudicibus xxi: *Seniores ſtatuerunt,vt Beniamitæ raperent virgines Siloitarum in vxores*. Tum ſub Salomone rege, ſeptimo tertij Regum:*Congregati ſunt omnes ſeniores Iſrael ad regem Salomonem in Hieruſalem*. & primo ſecundi Paralip: *Ezechias rex iniit conſilium cum ſenioribus obturandi capita fontium*. Quamquam autem diuiſo regno ſenatus Iudęorum ex ſola tribu Iuda,& Beniamin eſt delectus, numerus tamen lxx ſeniorum eſt conſeruatus. ſiquidem Ezechiel vii dixit: *Et ſeptuaginta viri de ſenioribus Iſrael*, cum tamen ætate Ezechielis decem tribus Iſrael in Aſſyria eſſent.& Hieremias xix, ſeniores populi nominauit: *Accipe laguncnlam figuli à ſenioribus populi,& ſenioribus ſacerdotum*. Neque vero ſolum ſtante regno hic viguit ſenatus,ſed etiam illo euerſo poſt reditum Iudæorum

rum ex Babylonia idem eſt reſtitutus. ſiquidem apud Iſaiam primo ſcriptum eſt: *Reſtituam iudices tuos, & conſiliarios tuos, ſicut antiquitus.* & apud Eſdrã decimo: *Omnis, qui non venerit in tribus diebus iuxta conſilium principum, & ſeniorum, auferetur omnis ſubſtantia eius.* & XII primi Maccabæorum: *Ionathas pontifex gentis, & Seniores, & reliquus populus Iudæorum.* & primo ſecundi: *Populus, qui eſt Hieroſolymis, & Senatus, et Iudas Ariſtobulo magiſtro Ptolemæi regis ſalutem.* & XI: *Rex Antiochus Senatui Iudæorum, & ceteris Iudæis.* & XIIII: *Simoni Pontifici, & Senioribus, & cuncto populo.* & S. Lucas XXII: *Seniores plebis ſummo mane vocati.* Græce Presbyterium populi. Narrat etiam Ioſephus, vltimis vrbis tẽporibus Florum Iudææ procuratorem aduocatis principibus ſenatorum, & ſenatu dixiſſe, ſe velle vrbe decedere, additque, cum templo curiam etiam conflagraſſe, quam ille Buleuterium nominat. Quamquam autem ſenatus hic conſultandi gratia ſemper manſit, eſt tamen intelligendum, reges, qui in poteſtate remp. habuerunt, neque obnoxij legibus fuerunt, etiam ſine ſenatus auctoritate decreta feciſſe, vt qui cum ſummo imperio eſſent, non quales Deus præſcripſiſſet, ſed quales ipſi optaſſent.

Tribus porro ſingulas ſuos habuiſſe ſenatores ab ijs, qui vniuerſi populi erant, diuerſos, coniectura probabilius, quàm auctoritate certius eſt. Quanquam enim ſcriptum eſt XX quarti regum: *Congregati ſunt ad regem Ioſiam omnes ſeniores Iudæ, & Hieruſalem.* & XXX primi: *Dauid miſit dona de præda ſenioribus Iuda proximis ſuis.* & XIX Hieremiæ dixit Deus: *Occidam Conſilium Iudæ*, fieri tamen poteſt, vt qui Iudæ Seniores dicuntur, ijdem ſint cũ Senioribus populi.

Ciuitates autem ſine dubio ſuos quæque ſenatores

adeptæ ſunt, ab illis, quos diximus, ſeparatos. vnde illa: *Congregati ſunt ad regem Ioſiam omnes ſeniores Iuda, & Hieruſalem.* & Ioſephus lib. XI: *Seniores Hieruſalem grauiter ferebant, fratrem Iaddi pontificis mulierem alienigenam in matrimonio habere.* & Iudicum XI: *Perrexerunt ſeniores de Galaad, vt tollerent in auxilium ſuum Iephte. dixeruntq. ad eum. Veni, & eſto Princeps noſter.* & VIII: *Apprehendit puerum de viris Socoth, interrogauitque nomina principum, & ſeniorum Socoth.* & Ruth IIII: *Tollens Booz decem viros de ſenioribus ciuitatis Bethleem dixit ad eos.*

De Iudicijs. Cap. V.

DIXIMVS de Conſilijs, in quibus præcipue de vtilitate ciuitatis eſt diſceptatum. deinceps dicēdum eſt de iudicijs, in quibus ſingularis æquitas definita eſt, quæ lege aut prouideri, aut præſcribi non potuit. Hæc autem Iudicia Græci Bibliorum interpretes modo κρίσιν, modo δίκην verterunt, nimirum vim ipſam duplicem iudiciorū ſpectantes, in quibus condemnatio, & abſolutio continetur. quas his duabus vocibus, Iudicio, & Iuſtitia, ſiue Iuſtificatione, vt ſupra oſtendimus, expreſſerunt.

Iudiciorū porro tribunalia apud Hebræos fuere duo, vnum in ſingulis ciuitatibus κρίσις vocatum, alterum præcipue Hieroſolymis, συνέδριον nominatum. quæ Latinus interpres vertit Iudicium, & Concilium. vnde dixit Chriſtus apud S. Matthæum: *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit Iudicio, qui autem dixerit rhaca, reus erit Concilio.* Aliud vero fuiſſe Iudicium à Concilio, oſtendit Dauid in primo pſalmo, cum dixit: *Ideo non reſurgent impij in Iudicio, neque peccatores in Concilio iuſtorum.*

De

De Iudicijs Ciuitatum. Cap. VI.

Agamus autem primum de Iudicijs Ciuitatum, deinde de Concilio Hieroſolymitano, quando inſtituta, confirmataque ſint, quinam ea inierint, qui præfuerint, vbi conuenerint, & quo demum ordine cauſſas cognouerint.

Dico ergo, Iudices ciuitatũ cum principibus ſuis, qui Græce γραμματοεισαγογεῖς dicti ſunt, inſtitutos eſſe in ſolitudine à Moiſe, primum ex auctoritate ſoceri ſui Iethro, deinde ex Dei præcepto. Cum.n. Moiſes anno primo in Deſerto ad cauſſas audiendas aſſediſſet, monitus eſt à Iethro ſocero, vt labori illi parceret, ac viros ſapientes, gnaros, & prudentes pro ſe ad iudicandum ſtatueret, ac ſibi tantum rerum grauiorum cognitionem reſeruaret. Itaque ille tum principes, de quibus poſt dicetur, tribunos, centuriones, quinquagenarios, & decanos, ſiue, vt Græcus edit, Chiliarchos, Ecatontarchos, Pẽtecontarchos, & Decadarchos iudicibus cauſſarum introductores, ſiue grammatoiſagogeos præpoſuit. Exodi XVIII: *Et electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael conſtituit eos principes populi tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicarent plebem omni tempore.* Quamobrem poſt annum quadrageſimum commemorans po pulo quæ à ſe acta fuiſſent, intulit primo Deuteronomij: *Dixi vobis. Non valeo ſolus negocia veſtra ſuſtinere, & pon dus, ac iurgia. Date ex vobis viros ſapientes, & gnaros, & quorum conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris, vt ponã eos vobis principes. Tunc reſpondiſtis mihi. Bona res eſt, quã vis facere. Tuliq. de tribubus veſtris viros ſapientes, & nobiles, & conſtitui eos principes tribunos, & centuriones, et quinquagenarios, & decanos, qui docerent vos ſingula. præ*

cepiq. eis dicens. Audite illos, & quod iuſtum eſt iudicate, ſiue ciuis ille ſit, ſiue pererigrinus. nulla enim diſtantia perſonarum. ita paruum audietis, vt magnum, nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt. Quod ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam. Græce autem illud apertius, & ad horum iudicum rationem explicandam accommodatius: *Et conſtituit eos præeſſe ſuper vos chiliarchos, & ecatontarchos, & pentecontarchos, & decarchos, et grammatoiſagogeos iudicibus veſtris.* Pro eo enim, quod Latinus vertit, *Qui docerent vos ſingula,* Græcus refert, *Grāmatoiſagogeos iudicibus veſtris.* Acceſſit inde lex Dei, qua de Iudicibus hiſce cautum eſt cap. XVI his verbis: *Iudices, & magiſtros conſtitues tibi in omnibus ciuitatibus tuis, quas Dominus Deus dat tibi ſecundum tribus, & iudicabunt populum iuſto iudicio. neque flectent iudicium, neque agnoſcent perſonam, neque accipient munera.* Et hoc loco pro *Magiſtris* Græcus edit *Grammatoiſagogeos*. Hanc autem legem ſic rettulit Ioſephus, vt iudices etiam ſorte fuiſſe lectos oſtendat: *Sint etiam, qui ad iudicandum ſorte exierunt, ciuitatibus in ſummo honore. & præſentibus conuicia non dicantur. Iudices autem ius habeant pronunciandi, quod ſenſerint, præterquā ſi quis eos accepiſſe munera ad iudicandum oſtenderit. aut aliam non recti iudicij cauſſam attulerit.*

Vt autem eos Moiſes inſtituit, ſic poſtea Ioſaphat rex in regno Iudę confirmauit. vt traditum eſt XXIX ſecundi Paralip: *Conſtituit iudices terræ in cunctis ciuitatibus terræ munitis per ſingula loca, & præcipiens Iudicibus, Videte, inquit, quid faciatis. non enim hominis exercetis iudicium, ſed Domini. & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiſcum. & cum diligentia cūcta facite. non eſt apud Dominum Deum noſtrum iniquitas,*

tas, nec perſonarum acceptio, nec cupiditas munerum.

Perturbatis inde in Babylonica terra Iudicijs Iudæi, poſtquam in patriam redierũt, vt cetera, ſic hæc quoque reſtituerunt. Quod fore præmonuerat Iſaias capite primo, cum has Dei voces ediderat: *Et reſtituã iudices tuos, vt fuerant prius*. & deinde vt ita fieret, rex Artaxerſes mandauit. ſic enim ſcripſit VI apud Eſdram: *Conſtitue iudices, & Scribas, vt iudicent omni populo.* Scribas enim vocauit ipſos, quos diximus, grammatoiſagogeos. Reſtitutos inde lætatus eſt pſalmiſta auctore S. Athanaſio, qui vrbe Hieroſolyma reædificata, & iudicijs reſtitutis, prout à Domino prædictum fuerat, lætitia exultans cecinit pſalmo CXXI: *Lætatus ſum in ijs, quæ dicta ſunt mihi. In domum Domini ibimus. Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem, Hieruſalem, quæ ædificatur, vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum. Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini teſtimonium Iſrael ad confitendum nomini Domini. Quia illic ſederunt ſedes in iudicio* (vel in iudicium, vt Græcus habet) *ſedes ſuper domum Dauid.* Atque ita deinde vſque ad extrema tempora Iudæorum.

Iudices autem hi è corpore ſenatorum cuiusque ciuitatis videntur fuiſſe lecti. quemadmodum à primis etiã temporibus apud Romanos iudicia à ſenatoribus agitata ſunt. Docet lex ipſa multis in locis. Deuteron. XVIII: *Si fugerit percuſſor ad vnam de prædictis vrbibus, mittet ſenatus ciuitatis illius, & accipiet.* & XIX: *Si fugerit ad vnam de prædictis vrbibus, mittẽt ſeniores ciuitatis illius, & arripient eum de loco effugij.* & XXI: *Quando inuentum fuerit cadauer, & occiſor ignorabitur, exiet ſenatus ciuitatis eius, & metientur à loco cadaueris.* Vnde IIII Ruth: *Tollens Booz decem viros de ſenioribus ciuitatis Bethleem dixit ad eos. ſedete hic, & teſtes eſtote. Reſpõdit populus, qui*

erat in porta,& ſeniores. Nos teſtes ſumus,& coram eis ac cepit poſſeßionem Elimelech.

Conditiones porro proborum iudicum quattuor ex lege elicuit Philo in libro de Iudice; Vnam, ne vanos au ditus excipiat. Quod in lege interpres vertit XXIII Exo di: *Non ſuſcipies vocem mendacij*: Cuius præcepti Philo hanc rationem reddidit. quia *oculi,* inquit, *rebus ipſis interſunt, & contrectant quodammodo negocia adiuuante lu ce, per quam illuſtrantur, deprehendunturq. omnia. aures autem, ſicut recte dixit quidam è veteribus, minus fidei habent, quàm oculi, vt quibus non cum rebus ipſis ſit commer cium, ſed cum verbis rerum interpretibus non ſemper veritatem ſectantibus:* Alteram, ne munera accipiant, quod excæcent etiam prudentes, & ſubuertant verba iuſtorũ. Nam muneribus induci ad iniuſtitiam, eſt ſcelerati hominis, ſemimali non reddere ius abſque operæ præmio. Sunt enim quidam inter iuſtos, iniuſtosq. medij inſtituti ad tuendos oppreſſos ab oppreſſoribus, qui tamen nolũt gratis ferre ſententiam pro cauſſa meliore. oportet autẽ vt ſententia iudicis ſit non ſolum legitima, ſed etiam in corrupta. Tertiam, vt cauſſas partium examinent ante iu dicium, ſemoto omni perſonarum reſpectu, ſiue ſint ciues, amici, familiares, ſiue contra. ne quid beneuolẽtia, vel odiũ cognitioni officiat. Quartam, ne in iudicio pauperis miſericordia moueantur. ſic enim inquit lex: *Non miſereberis pauperis in iudicio.* cuius dicti rationem hanc idem affert. Pauperes in ſolo iudicio miſerari nefas. nam miſericordia debetur infelicibus. quiſquis autem ſponte male fecit, non infelix, ſed iniquus eſt. iniquis autem pœ na, iuſtis præmiũ proponitur. Itaque nemini miſero propter ſuam inopiam pœna remittatur, quia non miſericor diam, ſed iram meretur. & qui ad iudicandum accedit, de

bet

bet more boni nummularij naturas negociorum diſcernere, ne turbatis ſignis confundantur proba cum improbis. Hæc de Iudicibus.

Iudicia porro in porta ciuitatum, quæ Iudicij dicebatur, exercita ſunt. Indicat lex Deuteronomij XXI: *Si noluerit accipere vxorem fratris ſui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & vocabit ſenatum*. Item: *Si quis genuerit filium contumacem, qui parentes non audiat, apprehendent eum, & ducent ad Seniores ciuitatis eius, & ad portam Iudicij, & dicent ad eos, Filius veſter inobediens eſt.* & ſequenti: *Si quis odio vxoris obijciat ei, quòd virgo non ſit, parentes ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores vrbis, qui in porta ſunt.* & XXV: *Perget mulier ad portam ciuitatis, & loquetur ſenioribus vrbis illius.* Quin etiam Ioſue VIII ita ſcriptum: *Stabit ante portam ciuitatis, et loquetur ſenioribus vrbis illius.* & IIII Ruth: *Tollens Booz decem viros de ſenioribus ciuitatis Bethleem dixit ad eos. Sedete hic, & teſtes eſtote. Reſpondit populus, qui erat in porta, & ſeniores. Nos teſtes ſumus. et coram eis accepit poſſeſsionem Elimelech.* Hinc Prouerb. XXII: *Non conteres egenum in porta, quia iudicabit Deus cauſſam eius.* & XXXI: *Nobilis in porta vir eius, quando ſederit cũ ſenatoribus terræ.* & Pſalmo CXXVI. *Non confundetur, cũ loquetur inimicis ſuis in porta.*

Hæc vero hoc modo peracta ſunt. Qui litem alteri intendere cupiebat, is aliquem ex principibus Iudicum, qui Grammatoiſagogei dicebantur, adibat, & cauſſam ſuam exponebat, ab eoq; , vt eam ad iudices introduceret, poſtulabat. Ille vero, ſi controuerſiam recepiſſet, nã & reſpuere poterat, eam ſtatuto die ad iudices introducebat, vnde nomen Introductoris accepit. Hæc autẽ eo loco probabo, in quo de Principibus Iudicum diſputabo.

bo. neque enim eadem bis repetenda videntur, ſed ſuo quæque loco, eoq. maxime idoneo diſpenſanda. Talmu diſtæ vero rem ita actam eſſe prodiderunt. Qui ius poſcebãt, primũ ad iudices ſuæ ciuitatis adibãt. quibus non audiẽtibus ad propinquioris accedebant. Quod ſi ne illi quidem aures præbuiſſent, tum ad Iudices Hieroſolymitanos ſe conferebant, qui duabus in portis ſedebant. inde ab eis, ſi ne ita quidem voti ſui compotes facti fuiſſent, ad Concilium confugiebant, quod Sanhedrin appellabant. Verba eorũ, qualia à Petro Galatino homine aliquãdo Hebręo, referuntur, hæc ſunt: *In principio nõ erat controuerſia in Iſrael, ſed domus Iudicij* LXXI *Iudicum in diuerſis locis ſedebant. vna enim earum ſedebat in porta montis domus, ideſt templi, altera vero in porta Atrij, reliqua autem domus Iudiciorum* XXIII *Iudicum ſedebant in ſingulis ciuitatibus Iſrael. Cum vero aliquid poſcendum erat, à domo Iudicij, quæ in ciuitate propria erat, poſcebatur, ſi audiebant, dicebant. Sin minus, ad illum ordinem veniebant, qui in propinquiore ciuitate erat. qui ſi audiebant, dicebant apud eos. Sin minus, ad illum ordinem ibant, qui in porta montis Domini erat. dicebantq. Sic expoſui, & ſic ſocij mei expoſuerunt. ſic docui, & ſic ſocij mei docuerunt. qui ſi audiebant, dicebant apud eos, ſin minus, ad eum ordinem veniebant, qui in porta Atrij domus Domini erat, dicebantq. Sic expoſui, & ſic ſocij mei expoſuerunt, ſic docui, & ſic ſocij mei docuerunt. Qui ſi audiebant, dicebant apud eos, ſin minus, & iſti, & illi ibant ad conſiſtorium Gazith, in quo Sanhedrin à mane vſque ad veſperam ſedebant. in Sabbatis autem, & diebus ſolemnibus in muro ſedebant.* Hactenus Talmudiſtæ.

Porro autem de teſtibus audiendis hæc in lege ſunt. Deut. XVII: *In ore duorum aut trium teſtium peribit, qui inter-*

interficietur, nemo occidatur vno contra ſe dicente teſtimonium.& XIX: *Non ſtabit teſtis vnus contra aliquem, quidquid illud peccati, et facinoris fuerit, ſed in ore duorum, aut trium ſtabit omne verbum.* atque inde addit de falſis teſtibus iudicio ſeueriſsimo vindicandis. Vnde eadem explicans dixit Ioſephus: *Vni teſti fides nō habeatur, ſed tribus, aut duobus, quorum vita ſpectata ſit. Mulieribus propter leuitatem, aut temeritatem non credatur, neque ſeruis propter generis humilitatem. quos aut lucro, aut timore ad teſtimonium dicendum adduci videtur veriſimile. ſi quis teſtatus falſum deprehendetur, eadem pœna afficiatur, qua ille afficiendus fuit, pro quo teſtimonium dixit.* Eadem etiam lege ſanctum, nequis damnaretur indicta cauſſa. ſic enim Nicodemus apud S. Ioannem ſeptimo: *Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit, quid fecerit?* Extat demum lex de ſententia ferenda his verbis Deuteronomij cap. XXV: *Si fuerit cauſſa inter aliquos, & interpellauerint iudices; quē iuſtum eſſe perſpexerint, illi iuſtitiæ palmam dabunt; quem impium, condemnabunt, impietatis. ſin autem eum, qui peccauit, dignū viderint plagis, proſternent, & coram ſe facient verberari. Pro menſura peccati erit et plagarum modus, ita duntaxat, vt quadragenarium numerum non excedant, ne fœde laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.*

De Concilio Hieroſolymitano. Cap. VII.

CONSISTORIVM autem Gazith, quod Græci συνέδριον & Cathedram, Latini Concilium, Talmudiſtæ Sanhedrin nominarunt, fuit tribunal omnium & numero, & dignitate iudicum ampliſſimum in ea vrbe, quam Deus elegit, ac caput eſſe ſanctitatis, atque Imperij ſtatuit,

tuit,ideſt primum in Silo,deinde Hieroſolymis,ſiue primum in tribu Effraim,deinde Iuda, eo conſilio conſtitutum,vt quæ à Iudicibus Ciuitatum ſingularum variantibus de iure,facto ve ſententijs definiri non poſſent, huc denique referrentur. De hoc vero tribunali acturus primum omnia,quæ à Talmudiſtis dicuntur, exponam, deinde,quid ipſe apud ſacros ſcriptores legendo compererim,addam. Sic igitur varijs in locis illi: *Tempore Moiſis Dei iuſſu* LXX *ſeniores ætate prouecti,ac ſcientia probati delecti fuerunt,qui ipſius Moiſis in populi regimine coadiutores eſſent.ad quos & omnes legis difficultates declarare, ac definire,& in rebus grauibus, & cauſſis arduis iudicare pertinebat. De quibus illud Deuteronomio ſcriptum eſt: Si difficile,atque ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris, ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus,vt ibi nomen eius euoces. Hi autem Sanhedrin vocabãtur, & ſedebant in conſiſtorio Gazith ad iudicandum iudicia animarum.dicebantur quoque Meokekim,ideſt ſcribæ,ſiue legum latores,eo quòd quidquid tradebant,& ſcribebãt, tanquam lex ab alijs haberetur. Quorum collegium ſceptrum datum à ſpiritu Sancto Iacob domui repræſentabat, & in ipſis ſceptrum ipſum pendebat. Quare non ſolum ſub regibus,et ducibus reſidentes iudicandi poteſtatem exercuerunt,verum nullo etiam rege,aut duce apud Iudæos exiſtente eorum tamen durauit auctoritas. Quattuor autem modi occidendi traditi ſunt eis,lapidare,comburere,occidere, & ſtrangulare. Vnde habebant,quòd quando interfeciſſent animam,ideſt cum aliquem occidendum iudicaſſent,tota die illa nihil guſtarent. Iudicia porro de pecunijs,& bonis mobilibus fiebant per tres iudices,animarũ per viginti tres. Nemo autem iudicabat tribum, ſceptrum, pſeudoprophetam, aut ſacerdotem magnum, niſi domus iudicij* LXXI *iudicum,*

nec

nec egrediebatur ad bellum, niſi ſecundum os domus iudicij LXX *iudicũ, nec addebãt ciuitati, nec ſalarijs templi niſi per eoſdem. nec faciebant Sanhedrioth ideſt conuentus iudicũ tribubus niſi per eoſdem.* Collegium magnum erat LXXI *iudicum, minus* XXIII*. erant autem* LXX *ſeniores, de quibus Numerorum* XI: *Congrega mihi* LXX *ſeniores, & vnus Moſes. Minor ipſorum Sanhedrin conuentus non poterat, niſi à* LXX *maiorum conuentu ordinari. ipſi nanq. iudices* LXX *ordinabant aliorum iudicum conuentus, qui in alijs ciuitatibus, & locis circunquaque populum regebant, hac tamen conditione, vt vnuſquisque cuiuſque regionis conuentus magno maiorum conuentui Hieruſalem, & in loco Gazith vocato exiſtenti ſubeſſet. Iudices autem manuum impoſitione legebantur, ita vt quinque neceſſarij eſſent, qui id munus præſtarent. Hos vero Sanhedrin Herodes rex ſuſtulit. Inde alij ſubſtituti ſunt, ſed ſine poteſtate ſanguinis. vnde Pilato reſponderunt: Nobis non licet interficere quenquam. Inde ob falſum Chriſti iudicium annos quadraginta ante, quã templum à Romanis incenderetur, ex conſiſtorio Gazith expulſi ſunt, & in Hamith conſederunt. non licebat autem de capite agere niſi in Gazith. vt Deuteronomij* XVII: *Et facies ſecundum verbum oris, quod nunciabunt tibi de loco illo. Item. Et ſurges, & aſcendes ad locum. Ad extremum hi iudices quoque omnes à Romanis iterum interfecti ſunt.* Atque hæc quidem Talmudiſtæ, qui certam harum rerum ſibi notitiam vindicant, Petro Galatino auctore.

Nos autem hæc ad ea, quæ illi quaſi oculis comperta ſcripſerunt, ex ſacris & veteris, & noui Teſtamenti theſauris, ac præterea ex Ioſephi monumentis adiungimus, quibus inſtitutionem, confirmationem, ius, ac poteſtatẽ huius Concilij explicemus. In primis ergo hoc tribunal à Deo inſtitutum eſſe apparet, vt à Iudicio Iudicum ad

Con-

Concilium Seniorum, & Sacerdotum veniretur. vt ſcriptum eſt XVII Deuteronomij. Sic enim ibi Moiſes ad populum ex Dei præſcripto loquitur: *Si vero difficile, atque ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem, & ſanguinem, cauſſam, & cauſſam, lepram, et non lepram, & iudicum intra portas tuas videris verba variari, ſurge, et aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt ibi nomen eius euoces, venieſq. ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeriſq. ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. qui autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo ſuo, ex decreto Iudicis morietur homo ille.* Ex his apparet, hoc iudicium mandatum eſſe regi, ſacerdotibus, & ſenioribus populi, hi enim præcipui erant, qui præerant loco, quem elegerat Dominus. Itaque Ioſephus ſic hanc legem reddidit, vt præcipuam ſenatus mentionem fecerit. ſic enim ſcripſit: *Si vero iudices neſciunt de rebus ad ſe delatis pronunciare, integram cauſſam in vrbem ſanctam mittent, & conuenientes pontifex, & propheta, & ſenatus, quod viſum ſit, pronuncient.* Poſt autem Moiſes aperte iudices nominat ipſos, quos diximus, ſacerdotes, XIX inquiens: *Si ſteterit teſtis mendax contra hominem accuſans eum prauaricationis, ſtabunt ambo ante Dominum coram Sacerdotibus, & coram iudicibus, qui erunt in illis diebus.* Ioſephus autem ipſos etiam ſacerdotes commemorauit libro ſecundo ad Appionem, cũ ſcripſit: *Sacerdotes inſpectores omnium, iudices controuerſiarum, punitores damnatorum conſtituti ſunt à Moiſe.*

Quin

Quin etiam Moiſes ipſe in Concilio cauſſam cognouit eius, qui Sabbato ligna collegerat. Leuitici xv. Sic. n. inquit Philo III de vita Moiſis: *Comprehenſum hominem adduxerunt ad principem, cui aſſidebant in Concilio ſacerdotes, aderat vero vniuerſa multitudo ad audiēdum in die ſabbati. Moiſes autem, quo ſupplicio dignus eſſet, ignarus Deum conſuluit, qui lapidibus cædendum eſſe reſpōdit.*

Vt autem hoc tribunal Moiſes inſtituit, ſic poſtea Ioſaphat rex Iudæ ſanciuit, quomodo etiam Iudicia in ciuitatibus confirmarat. ſic enim ſcriptum eſt in ſecundo Paralipom: *In Hieruſalem quoque conſtituit Leuitas, & Sacerdotes, & Patriarchas ex Iſrael, vt iudicium, et cauſſam Domini iudicarent habitatoribus eius, præcepitq. eis dicēs. Sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnem cauſſam, quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, qui habitant in vrbibus ſuis, inter cognationem, & cognationem, vbicunque quæſtio eſt de lege, de cæremonijs, de iuſtificationibus* (in Græca tralatione eſt de præcepto, mandato, iuſtificationibus, & iudicijs) *oſtendite eis, vt non peccēt in Dominum, & ne veniat ira ſuper vos, & ſuper fratres veſtros. Sic ergo agentes non peccabitis. Amarias autem pōtifex veſter in ijs, quæ ad Deum pertinent, præſidebit. Zabadias filius Iſrael, qui eſt dux in tribu Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad regis officia pertinent. magiſtri* (Græce ſcribæ) *Leuitæ erunt coram illis.*

Iniuere ergo hoc Concilium, vt ex his apparet, Rex cū Principibus populi, ac LXX Senioribus populi, & Pontifex cum Principibus ſacerdotum, & Scribis, id eſt legis doctoribus, vt perſpicere liquet ex Euangelijs, vbi agitur de iudicio Chriſti. Voco autē Principes populi duodecim principes tribuum, qui regi aſſidebāt. Seniores vero ipſos, quos dixi, LXX populi ſenatores. Quare Ioſeph

ab Arimathia,ſenator,ſiue decurio nobilis,idem Concilij particeps fuit. ſiquidem ſcriptum eſt,ipſum cum ceteris aſſenſum damnationi Chriſti non præbuiſſe. Principes autem ſacerdotum dico illos, qui vicenis quaternis ſacerdotum claſſibus, ſeu vicibus ſinguli ſingulis præerant. Scribas vero ipſos legis doctores, quos prophetas Ioſephus vocauit.

Deleto inde Babylonica tranſmigratione Concilio, cum reuerſis in patriam Iudæis reliqua inſtituta reſtituerentur,etiam ſacerdotibus poteſtas in Concilio iudicandi eſt data. quod præmonuit Ezechiel cap. XLIIII mandato Dei inquiens: *Sacerdotes populum meum docebunt, quid interſit inter Sanctum,& Profanum, & inter Impurum,ac Purum iudicabunt eis. & circa iudicium ſanguinis ipſi inſiſtent,vt dijudicent, & iuſtificationes meas iuſtificabunt,& iudicia mea iudicabunt,& leges meas, & præcepta mea in omnibus diebus feſtis meis cuſtodient.* ideſt de cauſſis religioſis,& capitalibus cognoſcent, atque *homines iuſtificabunt*, ideſt abſoluent,& *iudicabunt*, ideſt condemnabunt,prout ego in lege faciendum eſſe pręſcripſi, vbi qui digni venia,& qui pæna eſſent,demõſtraui. Sunt autem qui hoc Concilium poſt è familia Dauidis lectũ fuiſſe dicant, atque eos poſtea ab Herode rege fuiſſe ſublatos. Quod ſi ita eſt, videndum eſt,num eò verba pſalmi in reſtitutione vrbis Hieroſolymitanæ, teſte S. Athanaſio,cãtata,referri poſſint. *Quia illic*, ideſt in Hieruſalẽ, *ſederunt ſedes ad iudicium, ſedes ſuper domum Dauid*. i. ſedes è domo Dauid.

Aduocarunt vero hoc Concilium aut Rex,aut Pontifex,prout crimen delatum aut ciuitatem attigit, aut religionem.

Ceterum ordo rei apud hos iudices peragẽdæ ferme fuit

fuit huiuſmodi. Qui nomen deferre alterius cupiebat, is ferme aut regem, aut pontificem, aut principes adibat, reumq. denunciabat. Quo facto illi miniſtros ad hominẽ capiendum mittebant, &, ſi res tuliſſet, cohortem etiam à præfecto templi acceptam adijciebant, eumq. ad ſe adductum ferme in carcere, atque in cuſtodia militari habebant, donec de illo iudicaretur. Inde vniuerſo conuocato Concilio opera cognitioni dabatur. Intendebatur autem ab accuſatore crimen, & pœna his verbis: *Iudiciũ mortis eſt viro huic, quia hoc, aut illud fecit*. Repellebatur autem à defenſore, his: *Iudicium mortis non eſt viro huic, quia illud non fecit, aut quia iuſte fecit.* Vbi vero perorata vtrinque cauſſa erat, tum iudicibus ſuffragia dabantur, atque ille pro numero ſententiarum aut cõdemnabatur, aut abſoluebatur. Vbi vero res ad Romanos redacta eſt, Concilio relicta tantum eſt condemnatio, animaduerſio vero erepta, ſed procuratori Romano permiſſa. Quod in iudicio Chriſti euenit. Nam Concilium damnauit Chriſtũ, & morti addixit, populus vero à Cõcilio incitatus à Pilato procuratore popoſcit, vt crucifigeretur. atq. ille, vt ita fieret, iudicauit.

Formula porro intendendi aut repellendi criminis eſt XXVI Hieremiæ: *Loquuti ſunt ſacerdotes, & prophetæ ad principes Iuda dicentes. Iudicium mortis eſt viro huic, quia prophetauit aduerſus ciuitatem iſtam. Et dixere principes ad ſacerdotes. Nõ eſt viro huic iudiciũ mortis, quia in nomine Domini Dei noſtri locutus eſt ad nos.* Formula vero damnationis eſt apud S. Matthæum XXVI: *Ecce nunc audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur? at illi reſpondentes dixerunt. Reus eſt mortis*. Quod Marcus dixit: *Qui omnes condemnauerunt, eum eſſe reum mortis.* Verum hæc, quæ dixi, omnia clarius cognoſcentur, ſi ſingula, quę

ab hoc ordine iudicia facta ſunt, de quibus litteris proditum ſit,exponentur.

Mentio ergo Iudicij, & Concilij fit in pſalmo primo: *Ideo non reſurgent impij in Iudicio,neque Peccatores in Cōcilio iuſtorum.*

Primum autem iudicium,quod nominatim peractum a Concilio ſit, in ipſo Aſſamoneorum imperio, nempe Hyrcano regnante, apud Ioſephum libro XIIII traditur,cum Herodes reus factus eſt, is, qui poſtea rex fuit. Quo tempore vigebat lex,cuius idem meminit. Ne cui nocenti vita eriperetur,niſi Concilij,ſiue, vt Græco vocabulo vtar,Synedrij ſententia condemnato. *Herodes*, inquit, *Antipatri filius quoſdam latrones ſine Concilij ſententia interfecerat., ac potentia ſua terrorem omnibus inferebat. Quare multi Hyrcanum regem, & populum hortati ſunt,vt ipſum cauſſam dicere in Concilio cogerent, Hyrcanus autem Herodem ad cauſſam in Concilio dicendam adeſſe iuſſit. Ille vero in Concilium cum cohorte ſua progreſſus adeo terruit omnes,vt nemo ad accuſandum accedere auderet. Silentibus autem omnibus vnus Sameas,vir iuſtus, dixit. Viri ex Concilio,& Rex,credo neminem veſtrum vidiſſe vnquam ſimilem huic aliquem in hoc Concilio conſiſtentem. Nam qui huc accedere conſueuerunt, vt cauſſam dicant,humiliter aſtare,& miſericordiam à vobis poſcere capillis promiſſis, & veſte atrata ſoliti ſunt.hic vero de cæde cauſſam dicturus,adeſt purpuratus,et capite ornato,armiſque ſtipatus,vt ſi condemnatus ex lege fuerit,nos morte afficiat,ipſe vero vi facta veritati euadat. Verum Herodem nō accuſo.ſiquidem commodo ſuo, non legi conſuluit, ſed vos, aut regem,qui ei tantam licentiam tribuiſtis. Vnum ſcitote, maximum eſſe Deum. Quare hic,quem nunc propter Hyrcanum dimittere vultis,quandoque vos,et ipſum regem torque-*

quebit. Hyrcanus autem cum vidiſſet, iudices ad necem Herodis propendentes, iudicium in poſterum diem diſtulit, & clam monuit, vt vrbe abiret.

Iudæa inde poſt Ariſtobulum victum in poteſtatem Ro. redacta, ac prouincia facta Antipatrum Herodis patrem procuratorem accepit, eo iure, vt nec pontifex Cõcilium ipſo inſcio, atque inuito procuratore conuocare, nec Concilium ſine auctoritate procuratoris Rom. in damnatum animaduertere poſſent. vt ſcribit Ioſephus libro viceſimo, vbi de Sancto Iacobo fratre Domini loquitur.

Inde P. Gabinius, vt idem prodit, Syriæ proconſul ab Alexandro Ariſtobuli filio prouocatus noua victoria parta rurſus Iudæam conſtituit. etenim quattuor Concilijs additis gentem in quinque partes diſtribuit, quarum vna, teſte Ioſepho, Hieroſolymis egit, altera Gadaris, tertia Amathunte, quarta Hiericunte, quinta Sephoris Galilææ. Quare cum quinque concilia eſſent, merito Chriſtus ad apoſtolos dixit x apud S. Matthæũ: *Cauete ab hominibus. tradent enim vos in concilijs.* (Græce εἰς συνέδρια, ideſt in Concilia) *& in ſynagogis flagellabunt vos.*

Poſt autem Herodes rex à Romanis appellatus, ac Hieroſolymorum potitus, vt idem tradit Ioſephus, epiſtolas quaſdam Hyrcani ſuſpicioſas huic Concilio indicauit, atque illum iam regno orbatum, vt Sameas vaticinatus fuerat, interemit, & LXX ſeniores morte affecit, atque eis humiliores alios ſubdidit, vt Talmudiſtæ quoque cum Philone notarunt. qui ſcripſit in libro de Temporibus: *Herodes anno XXX principatus ſui Sanhedrin ex domo Dauid ſuſtulit.*

Mortuo inde Herode, atque Archelao filio eius rege

ab Auguſto Imp. Viennam relegato, Iudæa iterum prouincia Romanorum facta procuratori ſubiecta, Herode Antipa Herodis regis filio Galilęam nomine Tetrarchæ tenente. Quo tempore Phariſæi, & Sadducæi magnas in Concilio opes habuerunt, (hæ duæ hæreſes Aſſamoneorum, vt dixi, temporibus excitatæ tum ciuitatem præcipue obtinebant,) quòd ex ſenioribus, ſacerdotibus, ſcribis, & principibus alij in vna, alij in altera hæreſi verſarētur. Quare Chriſtus, qui per hos annos Euangelium docuit, ſæpe huius Concilij, & eorum, qui illud inierunt, mētionem fecit. Primum enim cum quodam die ſermonem longum in monte inſtituiſſet, ac correctionem veteris legis afferret, nouasq. pœnas homicidio conſtitueret, peritus moris Iudaici ſpirituales pœnas temporarijs ipſis, quæ tum ex lege vſurpabantur, expreſſit, Iudicium nominans, & Concilium. Quemadmodum enim dictum erat in pſalmo: *Impij non reſurgent in Iudicio, neque peccatores in Concilio iuſtorum*, ſic ipſe dixit: *Audiſtis dictum eſſe antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit Iudicio. Ego autem dico vobis, quòd omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit Iudicio. qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit Concilio, qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis*. Quibus verbis ſignificauit, maius periculum impendere ei, qui reus ad Concilium adducatur, quàm ei, qui ad Iudicium, quorū illud συνέδριον, hoc κρίσιν S. Matthæus vocauit. nam vt in Iudicio crimina leuiora, in Concilio grauiora diſquirebantur, ſic in illo pœnæ leuiores, in hoc acerbiores infligebantur. nam gehēnam locum fuiſſe tradunt, quo cadauera damnatorum cremanda proijciebantur. S. autem Auguſtinus longe aliter interpretatur inquiens: *Tres reatus ſunt, iudicij, concilij, & gehennæ ignis. Nam in iudicio adhuc defenſioni datur locus. in concilio autem,*

tem, quanquam & iudicium eſſe ſoleat, tamen quia intereſ ſe aliquid hoc loco fateri cogit ipſa diſtinctio, videtur ad Concilium pertinere ſententiæ prolatio, quãdo nõ iam cum ipſo reo agitur, vtrum dãnandus ſit, ſed inter ſe qui iudicãt, conferunt, quo ſupplicio damnari oporteat, quem conſtat eſ- damnandum. Apparet autem, ipſum iudicialis rationis Hebraicæ notionem non habuiſſe. Alio inde loco Chri ſtus præmonens, diſcipulos ſuos de morte, qua afficiendus eſſet à Concilio Hieroſolymitano, dixit item apud S. Matthæum xvi: *Se oportere ire Hieroſolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus ſacerdotũ, & occidi, & tertia die reſurgere.*

Inde cum prædicatio eius omnibus innotuiſſet, ac legi veteri officere videretur, præcipue hoc Concilium ei obſiſtere inſtitit. Sic enim ſcripſit S. Lucas xx: *Principes ſacerdotum, & Scribæ cum Senioribus quæſiuerunt à Chriſto: Dic nobis, in qua poteſtate hæc facis? aut quis dedit tibi hanc poteſtatem? cumq. eo modo capere non potuiſſent, obſeruantes miſerunt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularent, vt caperent eum in ſermone, & traderent illum principatui, & poteſtati præſidis, & interrogauerunt eum dicentes, Licet nobis tributum dare Cæſari, an non?* Et Ioannes xi: *Quidam ex ipſis abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis, quæ fecit Ieſus. Collegerunt ergo Principes ſacerdotum, & Phariſæi Concilium, & dicebant. Quid facimus? quia hic homo multa facit. ſi dimittimus eum, ſic omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem. Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cum eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum.* & poſt: *Dederunt Principes ſacerdotum,*

& Phariſæi mandatum, vt ſi quis cognouerit, vbi ſit, indicet, & apprehendant eum.

Inde ſequutum eſt ipſum Concilij iudicium omnium celebratiſſimum, in quo idem morte condẽnatus, atque affectus eſt. Id vero pluribus locis Euãgeliſtarum in vnũ collatis exponetur, quòd ex eo mos huius Iudicij facilius, quàm ex vllo alio, percipi poſſit. Ordinem autem actæ rei, nullo citato præcipuo loco, quòd ſingula notiſſima ſint, exequemur. Conuocati quippe ſunt Principes ſacerdotum, & Scribæ, & Seniores populi in atrium Põtificis, qui dicebatur Caiſas, & conſilium inierunt, quemadmodum Chriſtum dolo tenerent, & interficerent. Iudas autem vnus de duodecim diſcipulis Chriſti acceſſit ad eos tum, & pollicitus eſt, ſe illum traditurum, ſi ſibi triginta denarios darent, & accepta pecunia abijt, quærens opportunitatem tradendi eum ſine turbis. Interim Ieſus paſcha cum diſcipulis ſuis celebrauit, cænamq. vltimam fecit, in qua ſe proditũ iri ab vno eorũ dixit. tũ myſterijs omnibus perfectis exijt cum Petro, & filijs Zebedæi in hortum extra vrbem, atque orationi ſe tradidit. Tum Iudas miniſtris, & cohorte à Principibus ſacerdotum, & Senioribus populi, & Magiſtratibus templi acceptis, nocte acceſſit, atque illum prodidit. Ieſus autem dixit ad eos, quæ ad ſe conuenerant, turbas. Tanquam ad latronem exiſtis cum gladijs, & fuſtibus, vt me caperetis; cum quotidie eſſem vobiſcum in Templo, in me manus non inieciſtis. Cohors autem, & tribunus, & miniſtri Iudæorum eum corripuerunt, & vinctum adduxerũt ad Caiſam, qui erat pontifex illius anni. pontifex autem interrogauit illum de diſcipulis, & doctrina ſua. qui vero tenebant eum, illuſerunt ei cædentes eum. alij vero Petrum diſcipulum eius ad focum ſtantem varie fatigauerunt:

runt. Vbi vero illuxit,cõuenere Seniores populi, Principes ſacerdotum, & Scribæ cum vniuerſo Concilio,vt eũ morti traderent, & duxerunt illum in Concilium ſuum, quærentes falſum teſtimonium aduerſus eum, & non inuenerunt.Tum dixerunt:Si tu es Chriſtus,dic nobis.Quibus ille.Si dixero vobis,non credetis mihi,neque dimittetis.ex hoc autem erit filius hominis ſedẽs à dextris virtutis Dei.Dixerunt autem omnes.Tu ergo filius Dei es? qui reſpondit. Vos dicitis,quia ego ſum. Tum illi dixerunt.Quid deſideramus teſtimonium? ipſi enim audiuimus ex ore eius.& reum mortis condemnauerunt.Et ſurgens omnis multitudo duxerunt eum à Caipha in prætorium ad Pilatum præſidem,vt eum morti traderent.Exiuit autem Pilatus ad eos foras,& dixit:Quod crimen obieciſtis homini huic?reſponderunt,ſi non eſſet hic facinoroſus,non tradidiſſemus eum tibi.Dixit eis Pilatus: Accipite eum vos,& ſecundum legem veſtram iudicate.Dixere Iudæi.Non licet nobis interficere quenquam.Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſari,& dicentem ſe Chriſtum eſſe regem.Pilatus autem rogauit eum, num eſſet Chriſtus rex Iudęorum?Cui ille.Tu dicis.Pilatus autem ad Principes ſacerdotum, & turbam: Nullum crimen inuenio in hoc homine. At illi inualeſcebant dicentes: Commouet populum docens per vniuerſam Iudæam incipiens à Galilæa vſque huc. Pilatus autem audiens Galilæam rogauit, num Galilæus eſſet,& vt cognouit,eum Herodis ditionis eſſe,miſit ad Herodem,qui Hieroſolymis erat.Herodes autem cum nullum reſponſum ab eo elicere potuiſſet, ſpreuit,& remiſit ad eum indutum veſte alba. Pilatus autem cõuocatis Principibus ſacerdotum,& Principibus,& populo,dixit.Obtuliſtis mihi hominem hunc, quaſi

quaſi auertentem populum, ego vero nullum crimen inuenio, ſed neque Herodes. Cum autem moris eſſet, vt per diem feſtum præſes vinctum vnum populo dimitteret, quem vellent, & latronem inſignem in vinculis haberet, nomine Barrabam, rogauit populum, vtrum vellet dimitti, Barrabam, an Ieſum? illi à Principibus ſacerdotum, & Senioribus incitati, dixere, Barrabam. Tum ille. Quid faciam de Ieſu? dixerũt. Crucifigatur. Tum Pilatus. Nullum crimen inuenio in eo. Reſponderunt. Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Quærente autem Pilato dimittere Ieſum, clamauere Iudæi. Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim, qui regem ſe facit, contradicit Cęſari. Videns autem Pilatus ſe nihil proficere, ſedens pro tribunali, lauit manus coram populo dicens: Innocens ego ſum à ſanguine huius, vos videbitis. reſpondit autem vniuerſus populus: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios. Tũc Pilatus volens populo ſatisfacere, adiudicauit fieri petitionem eorum, vt crucifigeretur. Tunc milites ſuſceperunt Ieſum, & eduxerunt eum portantem ſibi crucem in Caluariæ locum, & hora ſexta crucifixerunt. Ex his apparet, cum dictum eſt, conuocatum eſſe ſummo mane Concilium, atque eos duxiſſe Chriſtum in Concilium ſuum, conuocatum eſſe in Gazit, atq. eò è domo pontificis adductum eſſe Chriſtum, ibiq. morti obnoxium eſſe, ſancitum. inde à populo mortis genus eſſe indictum. eaq. Pilati præſidis ſententia comprobata.

Tertium inde huius Concilij iudicium, vt ordinem tẽporum perſequamur, memoratur in Actis, vbi de S. Petro, & S. Ioanne agitur cap. I I I, & I I I I: *Petrus & Ioannes cum templum ingredientes claudum quendam ab vtero matris ſanaſſent, & mirante populo multa ſuper ea re ver-*

bæ

ba facerent, ſuperuenere principes ſacerdotũ, magiſtratus tẽpli, & Sadducæi dolentes, quòd populum docerent, & annũciarent in Ieſu reſurrectionem mortuorum, & iniectis manibus condiderunt in carcerem. Poſtridie vero congregati ſunt Principes eorum, Seniores, et Scribæ in Hieruſalem, & Annas princeps ſacerdotum, & Caifas, & Ioannes, & Alexander, & quot quot erant ex genere ſacerdotali. & ſtatuẽtes eos in medio rogabant, in qua virtute hæc feciſſent? & mox: *Iuſſerunt autem, eos extra Concilium ſecedere.* Hoc enim in loco Caifas erat pontifex, Anna pontificius, ſed poteſtatem pontificis Caifæ generi ſui gerebat, Ioannes, & Alexander, vt ſupra diximus, erant principes ſacerdotum.

Quartum eſt cap.v. vbi agitur de Apoſtolis prodigia facientibus: *Exurgens autem pontifex, & omnes Sadducæi qui cum illo erant, repleti ſunt Zelo, & iniecerunt manus in apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. adueniens inde pontifex, & qui cum eo erant, cõuocauere Concilium, & omnes ſeniores* (Græce πᾶσαν γερουσίαν) *filiorum Iſrael. & miſerunt ad carcerem, vt adducerentur. vt autem neminẽ in carcere inuentum audiuerunt, magiſtratus tẽpli, & princeps ſacerdotum ambigebant de illis, quidnam fieret. Tunc abiit magiſtratus cũ miniſtris, & adduxit illos ſine vi, & cum adduxiſſet, ſtatuerunt in Concilio. quos monuit pontifex, ne verba facerent in nomine Ieſu. Cum autem reſpondiſſet Petrus, Deo magis, quàm illis, obedire oportere, ſurgẽs quidam in Concilio Phariſæus, nomine Gamaliel, legis doctor, iuſſit eos paullulum foras ſecedere.* Demum: *Et conuocantes apoſtolos cæſis denunciauerunt, ne omnino loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos.*

Quintum iudicium fuit S. Stephani cap. VI: *Tunc ſubmiſerunt viros, qui dicerent, ſe audiuiſſe eum dicentem verba*

ba blaſphemia in Moiſen,& Deum.commouerunt itaq. plebem,& ſeniores,& ſcribas, & concurrentes rapuerunt eũ, & adduxerunt in Concilium. & ſtatuerunt falſos teſtes, qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui aduerſus locum ſanctum,& legem.& poſt multa: *Exclamantes voce magna continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum.*

Sextum extitit S.Pauli cap. XXIII: *Tribunus timuit, poſtquam audiuit,Paulum ciuem Ro.eſſe, & vinctum. poſtridie vero ſcire cupiens diligentius, cur accuſaretur à Iudæis,ſoluit eum, & iuſſit principes ſacerdotum conuenire, & totum Concilium. intendens autem in Cõcilium Paulus, ait:Viri fratres,ego omni conſcientia bona conuerſatus ſum ante Deum vſque in hodiernum diem. Ananias autem pontifex præcepit aſtantibus,vt os eius percuterent. Tum Paulus dixit ad eum.Percutiet te Deus paries dealbate. & tu ſedens iudicas me ſecundum legem,& contra legem me percuti iubes.Et qui aſtabant, dixerunt. Summum ſacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Neſciebam fratres, quia princeps eſt ſacerdotum.ſcriptum eſt enim: Principem populi tui non maledices.Sciens autem Paulus, quia vna pars eſſet Sadducæorum,& altera Phariſæorum, exclamauit in Concilio.Viri fratres,ego Phariſæus ſum,filius Phariſæi.de ſpe,& reſurrectione mortuorum ego iudicor. & cum hæc dixiſſet,facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Sadducæos & ſoluta eſt multitudo.*

Septimum fuit S. Iacobi minoris de quo ſic Ioſephus lib. XX: *Ananus pontifex ab Agrippa rege factus audacia præſtitit,& vt Sadducæus,acerbus in iudicijs fuit .putans autem ſe idoneam occaſionem nactum, quia Feſtus procurator vita ceſsiſſet, Albinus vero adhuc in itinere eſſet,conuocat concilium iudicum,& ad id adducit Iacobum fratrem*

Ieſu.

Ieſu, qui dicebatur Chriſtus, & quoſdam alios crimine obiato, quòd legem violaſſent. Qui vero moribus erant mitiori bus, agre hoc tulerunt, & clam ad regem miſerunt, hortantes, vt Ananum ab eiusmodi incapto reuocaret. Quidam vero eorum etiam Albino obuiam prodierunt, eumq. docuerunt, non licere Anano, iniuſſu eius concilium conuocare. Quare Albinus mandauit Anano, ne quid tale tentaret, niſi pœnas dare vellet, atque ei propterea pontificatum ademit.

Octauum fuit S. Matthiæ apoſtoli, vt eſt in vita eius: *Cum Matthias inſtantius de Ieſu ſermonem faceret, Iudai Zelo repleti duxerunt eum vincientes, & nunciauerũt pontifici, & ſenioribus. Ieſu diſcipulum comprehendimus, quem ſubuertentem populum in Synagogis deprehendimus. illi adduci iuſſerunt. Abeuntes igitur cum miniſtris adduxerunt in Concilium. Quem multis allocutus eſt pontifex. cui reſpondit Matthias, Chriſti ſeruus ſum. Tunc pontifex obturans aures ſuas, & ſtridens dentibus, ait, Blaſphemauit Matthias. Audiat legem. Qui blaſphemauerit nomẽ Domini morte moriatur, lapidibus obruet eum omnis multitudo. atque ita damnatum ad locum Lapidationis perduxerunt.*

Nonum iudicium eſt apud Ioſephum lib. IIII Belli, vbi ſcribitur: *Septuaginta plebeiorum honeſtiſsimos ex præcepto conuocant ad iudicum ſpeciem, poteſtate carentes, & apud eos Zachariam, quaſi res proderet Romanis, accuſant.*

Decimi mentio fit anno eo, quo vrbs Hieruſalem à Tito euerſa eſt, apud Ioſephum Gorionis. *Conuocauit*, inquit, *Iudices populi, & ſeptuaginta Seniores, qui etiam Sanhedrin dicuntur, dixitq. Iehocanam ad omnes ſacerdotes, & ſeniores, & iudices: Niſi iudicaueritis quoſcunq. ad vos addu-*

adducemus, pro arbitrio noſtro, omnes moriemini.

Atque hæc quidem de Concilio Hieroſolymitano à nobis dicta ſint. in quo rei capitalis præcipue apud Hebræos tractata cognitio eſt.

De Pœnis. Cap. VIII.

HIS expoſitis, deinceps ſequi videtur, vt pœnarum, aut ſuppliciorum genera demonſtremus. Harum vero in lege hæc ferme nomina inueniuntur, reſtitutio, multa, talio, verberatio, exilium, venditio, mors.

Reſtitutio, vt Exodi XXII: *Si quis furatus fuerit bouē, aut ouem, & occiderit, vel vendiderit, quinque boues pro vno boue reſtituet, & quattuor oues pro vna oue.*

Multa, vt ibidem cap. XXI: *Si quis percuſſerit mulierem prægnantem, & abortiuum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit, ſubiacebit damno, quantum maritus mulieris expetiuerit, & arbitri iudicauerint.*

Talio, vt in iis, quæ ibi ſubijciuntur: *Sin autem mors eius fuerit ſubſequuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro vulnere, liuorē pro liuore.*

De verberatione Deuterono. XXV: *Sin autem qui peccauit, dignum viderint plagis, proſternent, & coram ſe facient verberari. Pro menſura autem peccati erit & plagarum modus. ita duntaxat, vt quadragenarium numerum non excedant, ne fœde laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.*

Venditio. vt XXII: *Si fur non habuerit, quod pro furto reddat, ipſe venundabitur.*

Exilium, vt XXI: *Qui non eſt inſidiatus, ſed Deus illū tra-*

tradidit in manus eius,conſtituam ſibi locum,in quem effu gere debeat.

Necis autem genera tria in lege nominatim exprimũ tur,cõbuſtio,crucifixio,& lapidatio, reliqua ſub hoc nomine generali *Occiſio.*

Combuſtionis mentio fit Leuitici xx: *Qui ſupra vxo rem filiam duxerit matrem eius, ſcelus operatus eſt. viuus ardebit cum eis. nec permanebit tantum nefas in medio veſtri.*

Crucifixionis lex traditur à Deo, xxi Deuteronomij: *Quando peccauerit homo,quod morte plectendum eſt, et adiudicatus morti appenſus fuerit in patibulo,non permanebit cadauer eius in ligno,ſed in eadem die ſepelietur,quia maledictus à Deo eſt, qui pendet in ligno, & nequaquam contaminabis terram tuam,quam Dominus Deus tuus dederit tibi in poſſeſſionem.* Inde ſcriptum eſt Ioſue octauo: *Ioſue regem Hai ſuſpendit in patibulo vſque ad veſperam, & ſolis occaſum,præcepitq. Ioſue, & depoſuerunt cadauer eius de cruce,proieceruntq. in ipſo introitu ciuitatis.* Græcus autem interpres neque patibulum,neque crucem nominat, ſed lignum geminum vocat, quòd ex duobus lignis crux conſtitueretur.& x: *Suſpendit Ioſue quinque reges ſuper quinque ſtipites, fueruntq. ſuſpenſi vſque ad veſperam.cumq. occumberet ſol,præcepit ſocijs, vt deponerent eos de patibulis.* Inde ſecundo Regum xxi: *Gabaonitæ cru cifixerunt filios Saulis permittente Dauide rege in monte coram Domino,* ideſt coram tabernaculo, quod tum erat in Gabaon.& vii Eſther: *En lignum,quod parauerat Mardochæo,ſtat in domo Aman habens altitudinis quinquaginta cubitos, cui dixit rex. Appendite eum in eo.ſuſpenſus eſt itaque Aman in patibulo, quod parauerat Mardochæo.* & primo Eſdræ cap. vi: *A me poſitum eſt decretum,vt omnis*

ho-

homo, qui hanc mutauerit iuſſionem, tollatur lignum de domo ipſius, & erigatur, & configatur in eo. Et Actuum v de Chriſto: *Quem vos interemiſtis ſuſpendentes in ligno.* de qua cruce dixit Dauid pſalmo xxi: *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea.*

Nullum autem occurrit crucifixionis exemplum iudicio conſtitutæ, niſi vnum iudicio Dei, alterum vero Concilij. De priore ſcriptum eſt xxv Numerorum: *Iratus Dominus contra eos, qui fornicati erant cum filiabus Moab, ait ad Moiſem: Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Iſrael.* De poſteriore, quo Chriſtus eſt condemnatus, agitur in Euangelijs. Nam qui è Concilio erant, poſtquam iudicarunt eum reum eſſe mortis, adduxerunt ad Pilatum procuratorem, vt morti traderet, narrantes, eum ſe regem Iudæorum vocare. *Quibus demum Pilatus dixit: Quid ergo vultis faciam regi Iudæorum? At illi clamauerunt, crucifige eum. Pilatus autem volens populo ſatisfacere, tradidit Ieſum flagellis cæſum, vt crucifigeretur. & titulum criminis inſcripſerunt: Rex Iudæorum. & cum eo crucifigunt duos latrones, vnum à dextris, et alium à ſiniſtris. Iudæi ergo, quoniam Paraſceue erat, vt non remanerent in cruce corpora Sabbato, rogauerunt Pilatum, vt frangerent eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus eſt cum eo. ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iã mortuum, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis, & aqua.* Credo autem eos crucifigi poſtulaſſe non legibus ſuis, ſed Romanis, nam qui perduellionis erat compertus, is in crucem agebatur, vt in libris de Iudicijs Romanorum oſtendimus. Chriſtum autem maieſtatis reum fecerant,

quòd

quòd ſe regem Iudæorum aſſereret, cum ſolus rex eſſet Caſar. Mos etiam fuit, vt crucifixi cognatis ad ſepulturam concederentur, quod & in Chriſto ſeruatum eſt, & in alijs, vt prodit Philo in Flaccum. *Noui quoſdã*, inquit, *iam crucifixos inſtante feſto Auguſtiorum de cruce depoſitos, & ad ſepulturam ex more cognatis redditos.*

De lapidatione autem hæc inuenimus. Lapidibus præcipue appetiti ſunt, qui in Deum deliquerunt, ideſt qui alienos Deos coluerunt, qui Deo maledixerunt, qui ſabbata neglexerunt, & qui adulterium commiſerunt. Qui vero eiuſmodi rem cõpertam habuit, is teſtimonio reddito primus lapides iecit, populus vero excipiens hominem lapidibus extra vrbem eſt perſequutus, donec mortem oppeteret. Sic enim præcipitur Leuitici XXIIII: *Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes, qui audierunt, manus ſuper caput eius, & lapidet eum vniuerſus populus. Nam qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum ſuum, & qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur. lapidibus obruet omnis multitudo populi, ſiue ille ciuis, ſiue peregrinus fuerit.* Inde Deuteronomij XIII: *Qui ſua ſerit, vt ſeruiatur Deis alienis, non parcat ei oculus tuus, & miſerearis, & occultes eum, ſed ſtatim interficies. ſit primũ manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manum, lapidibus obrutus necabitur.* Item XVII: *Vir, aut mulier, qui facient malum in conſpectu Domini Dei ſui, & tranſgredientur pactum illius, vt vadant, & ſeruiant dijs alienis, & adorent eos, & hoc tibi fuerit nunciatũ, audiẽsq. inquiſiueris diligenter, & verum eſſe repereris, & abominatio facta eſt in Iſrael, educes virum, ac mulierem, qui rem ſceleratiſſimam perpetrarunt ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruentur. in ore duorum, aut trium teſtiũ peribit, qui interficietur. nemo occidatur, vno contra ſe dicente teſtimonium.*

monium manus teſtium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur, vt auferas malum de medio tui. & xv Numerorum: *Cum eſſent filij Iſrael in ſolitudine. & inueniſſent hominem colligentem ligna in die ſabbati, obtulerunt eū Moiſi, & Aaron, et vniuerſæ multitudini. Qui recluſerunt eum in carcerem, neſcientes, quid ſuper eo facere deberent. Dixitq. Dominus ad Moiſem: Morte moriatur homo iſte. obruat eum lapidibus omnis turba extra. cumque eduxiſſent eum foras, obruerunt eum lapidibus, & mortuus eſt.* De adulteris vero ſic Deuteronomij xxII: *Si puellā virginem deſponderit vir, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & cōcubuerit cum ea, educes vtrumque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur, puella, quia non clamauit, cum eſſet in ciuitate, vir, quia humiliauit vxorem proximi ſui.*

Hæc ferme de lapidatione ſcripta in lege reperiūtur. Extra legem etiam aliquot exempla eius memoriæ conſecrata ſunt. vt blaſphemiæ tertio Regum xxI: *Viri diabolici dixerunt contra eum teſtimonium coram multitudine. Benēdixit Naboth Deum, & regem. quamobrem eduxerunt eum extra ciuitatem, et lapidibus interfecerunt.* Benedixit bono vocabulo, pro maledixit vſurpabāt. Itē apud Ioannem x: *De bono opere nō lapidamus te, ſed blaſphemia.* & vI Actuum de S. Stephano: *Tunc ſubmiſerunt viros, qui dicerent, ſe audiuiſſe, eū dicentem verba blaſphemiæ in Moiſem, & Deum. Commouerunt itaq. plebem, & ſeniores, & ſcribas, & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerūt in Concilium. & ſtatuerunt falſos teſtes, qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui verba aduerſus locum ſanctum, et legē.* & poſt vbi Stephanus verba fecit, ſubijcitur: *Exclamantes autem voce magna continuerunt aures ſuas, & impetū fecerunt vnanimiter in eum. & eijcientes eum extra ciuitatem*

teſti lapidabant. & teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus. Item de S. Matthia apoſtolo, qui blaſphemaſſe arguebatur: *Cum conduxiſſent ad locum Lapidationis, teſtes duo ſecūdum legis mādatum poſuerunt manus ſuas ſuper eum, ac primi lapides iecerunt.* De adultero ſic Ioannes VIII: *Adducunt Scribæ, & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio, & dixerunt ei. Magiſter, hæc mulier modo deprehenſa eſt in adulterio. in lege autem Moiſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Quibus ille dixit: Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.* Ergo, vt dixi, condemnatio ad Conciliū, animaduerſio ad populum pertinebat.

Reliqua occiſionis genera minus celebrata. vt decollatio. de qua S. Matth. XIIII: *Et decollauit Herodes rex Ioannem in carcere.* nam ſtrangulationis, aut ſuſpendii nulla mentio reperitur, niſi Iudæ proditoris, qui *ſuſpendio crepuit medius*. Ac de iudicijs quidem hæc hactenus.

CAROLI SIGONII

DE REPVBLICA HEBRÆORVM

LIBER VII.

Qui inſcribitur de magiſtratibus.

De Generibus Magiſtratuum. Cap. I.

CONSILIIS, ac Iudicijs ſubijciuntur ordine magiſtratus. quippe qui Conſilijs, & Iudicijs præfuerunt, aut omnino ſua auctoritate partem publicæ Conſultationis, & Iudicationis aliquam attigerunt. Hi à Græco interprete ἄρχοντες, à Latino Principes conuertuntur. Quoniam autem ἄρχειν eſt non ſolum præeſſe, ac ducem eſſe, ſed etiam imperare, atque iubere, propterea vis in magiſtratu inſita duplex eſt, vna, vt populo præſit, eiq. quæ ſunt facienda præſcribat, altera vt ius dicat, ac iudicet, ſiue, vt ſcriptura loquitur, *iudicium, ac iuſtitiam faciat.* Quare magiſtratus in ſacra hiſtoria aliquãdo duces populi; aliquãdo Iudices appellantur. Id quod clare perſpici poteſt in Regibus. Hi enim vere & populi duces fuiſſe, & populum iudicaſſe dicuntur. De ducatu elicitur ex primo Regum nono, vbi Deus dixit de Saule: *Vnges eum ducem ſuper populum meum Iſrael.* Et quinto ſecundi ad Dauidem: *Tu paſces populum meum Iſrael, et*

eru

eris dux ſuper Iſrael. & poſt Dauid de Salomone primo tertij: *Salomon regnabit pro me, illiq. præcipiam, vt ſit dux ſuper Iſrael, & ſuper Iudam.* De iudicio vero extat primo Regum, vbi dixit populus ad Samuelem: *Conſtitue nobis regem, vt iudicet nos.* & octauo ſecundi: *Dauid rex faciebat iudicium, & iuſtitiam cuncto populo.* Et primo ſecundi Paralipomenon ad Salomonem: *Iccirco Deus poſuit te ſuper Iſrael regem, vt facias iudicium, & iuſtitiam.* Vnde Pſalmo IX: *Feciſti iudicium meum, & iuſtitiam meam, ſediſti ſuper thronum, qui iudicas iuſtitiam.* ideſt præſtitiſti, quæ tradidi tibi facienda in lege mea. omnibus enim his in locis eſt Græce κρίσις, δίκη, & δικαιοσύνη, quę reſpondent illis verbis, quæ mandauit Deus in lege, κρίματα, & δικαιώματα, ideſt Iudicia, & Iuſtificationes, quibus ratio præſcribitur, qua impius condemnetur, & innocens abſoluatur. Eſt enim magiſtratus animata, & loquens lex, ſiue legis executor, & vindex. Atque vtrumque quidem ius in magiſtratum conuenire, & ducis, & Iudicis, docuit etiam Aegyptius quidam Exodi ſecundo aduerſus Moiſem, qui hominem Aegyptium interfecerat, inquiens: *Quis te conſtituit Principem, aut Iudicem ſuper nos?* Ducatum vero exercuerunt in bello gerendo, & de rep. conſultando, iudicationem in iure reddendo.

Hæc autem poteſtas ſiue ducendi, ſiue iudicandi primum Moiſi data eſt in populum Hebræorum, etiam antequam lex ſcriberetur, tum cum Deus ei mandauit, vt populum ſeruitute regis oppreſſum ex Aegypto educeret. Itaque ille primis diebus volentem populum, ac ſenatum ad conſilia aduocauit, & ſine iudicibus, aut magiſtratibus vllis iura eiſdem volentibus reddidit. Poſt autem cum Iethro ſocer eius ad eum in ſolitudine agentem primo anno veniſſet, atque aſſiduam eius operam in cauſ

ſis cognoſcendis animaduertiſſet, auctor fuit, vt rerum leuiorum cognitionem præfectis aliquot, viris ſapiētia, atque æquitate præſtantibus traderet, ipſe vero ſibi grauiora, in primisq. ad Deum pertinentia reſeruaret. Quā juriſdictionem ille deinde moriens tradidit Ioſue Naue filio, ei, qui populum in terram Chananæam induxit. Quo mortuo populus rep. à Deo tradita vti cœpit. Sic enim dixerat Moiſes anno quadrageſimo in terra Moab loquens de ijs, quæ facienda eſſent, vbi terram Chananæam obtinuiſſent: *Non facietis ibi, quæ nos hic facimus hodie ſinguli, quod ſibi rectū videtur. neque enim vſque in præſens tempus veniſtis ad requiem, & poſſeſsionem, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis.*

Ceterum, cum reſp. triplex fuerit, nimirum vniuerſi populi, ſingularum tribuum, & ſingularum vrbium, propterea magiſtratus in varia diſtributa genera ſunt. Ac magiſtratus quidem vniuerſi populi fuere primum Iudices, deinde Reges, tum Principes, denique iterū Reges, qui in vrbe metropoli conſederunt. In ſingulis autem tribubus Phylarchi, & Patriarchæ, in ſingulis vero vrbibus Principes ciuitatum, ſiue iudicum, nempe Tribuni, Centuriones, Quinquagenarij, & Decani. de quibus ſingulis res poſtulat vt ſeparatim agatur.

De Iudicibus Iſrael. Cap. II.

QVI ergo primam Hebræorum remp. ideſt ariſtocratiam in terra Chananæa geſſerunt, cum duplicem poteſtatem & ducendi, & iudicandi haberent, tamen non à ducatu Duces, ſed à Iudicio, tāquam à parte potiore vocati Iudices ſunt, ideſt homines condemnandi, & abſoluendi ius, atque auctoritatem ex lege habentes. Quod

vt exprimerent Gręci,duo verba adhibuerunt κριτὴν, & δικαστὴν, κρίνειν, & δικάζειν, κρίσιν, & δικαίωσιν, vt duo legis iuſſa in hoc magiſtratu præcipue incluſa ſignificarent, Iudicium, & Iuſtificationem, quæ in lege, vt iam ſæpe pro re præcipue animaduertēda monui, κρίμα, & δικαίωμα dicta ſunt. ſiquidem de Othoniele, Aod, & Debora dixerunt, ἔκρινον, ideſt Iudicarunt Iſrael, de Samuele vero ἐδίκαζε, & filios eius à patre ad iudicandum conſtitutos non κριτὰς vt ceteros, ſed δικαστὰς appellarunt. & ſecundo Baruch dicuntur οἱ δικασταὶ οἱ δικάσαντες ἰσραὴλ.

Ergo horum Iudicum hæc præcipua auctoritas fuit, vt iudiciorum, conſiliorum, & bellorū principatum tenerent. Ac Iudicij quidem poteſtatem in abſoluendo, & condemnando poſitam hi ſine minorum etiam iudicum conſilio exercuerunt. quod Moiſes ex ſoceri primum auctoritate inſtituit, deinde lege ſua Deus confirmauit, vt ſupra demonſtrauimus. exercuerunt autem non ſolum in ijs vrbibus, in quibus ipſi domicilium habuerunt (neque enim earum ætate Hieruſalem ſedes erat Imperij conſtituta) ſed etiam tribus ipſas circumierunt, ac certis in vrbibus conuentus, & fora egerunt, ibiq. iuriſdictionem, de qua diximus, abſoluerunt. Vnde ſcriptum eſt quarto Iudicum: *Debora iudicabat populum illo tempore, & ſedebat ſub palma inter Rama, & Bethel in monte Effraim, aſcendebantq. ad eum filij Iſrael in omne iudicium.* & ſeptimo primi Regum: *Iudicabat Samuel Iſraelem cunctis diebus vitæ ſuæ, & ibat per ſingulos annos circumiens Bethel, Galgala, & Maſphat, & iudicabat Iſraelem in ſupradictis locis, reuertebaturque in Ramatha. ibi enim erat domus eius, et ibi iudicabat Iſraelem. ædificauit etiam ti altare Domino.* Ius vero necis liberum haudquaquam

habuerunt,quia in omnibus legem ſequuti ſunt.qua deinde ſoluti Reges fuerunt.

De poteſtate vero populi conuocandi, & ſenatus habendi,atque ad vtrumque quæ è rep.videbātur,agendi, obſeruatio obſcurior eſt.Quoniam autem id ius & Moiſes,& Ioſue ante Iudices, & Reges poſt Iudices habuerunt,propterea & eo Iudices inſtructos fuiſſe, credibile eſt.Neque enim hęc ſingula expreſſa ſunt in eo libro,qui Iudicum hiſtoriam continet, quòd ieiune adeo ſcriptus ſit,vt vix ſucceſſionem eorum, ac bella geſta quædam attigerit.

Iam vero,eos belli gerendi auctoritate armatos fuiſſe,argumēto eſt,quod ſcriptum eſt de Iephte Iudice x i i *Perrexerunt ſeniores de Galaad, vt tollerent in auxilium ſui Iephte,dixeruntq. ad eum.Veni,& eſto princeps noſter, & pugna contra filios Ammon.*Omnia certe bella, quæ Iudicum tempore contigerunt,ipſi Iudices, tanquam ſummi duces,adminiſtrarūt,non tamen belli ſuſcipiendi arbitrium habuerunt.alioquin reges ipſos poteſtate æquaſſent,qui poſtea conſequuti ſunt.

Ceterum hic principatus non fuit hereditarius, ſed ſtudijs populi delatus, prout vir fortis indicatus à Deo fuit.quod expreſſum eſt iis verbis: *Deus ſuſcitauit eis Saluatorem.* Quare nec ſemper in eadem familia, nec ſemper in eadem tribu manſit. Cum autem ſcriptum eſt, Deum populo hunc,aut illum Saluatorem excitauiſſe, ſignificat,Deum populo in mentem inieciſſe,vt hunc, aut illum Iudicem belli ducem deſignaret.Nam ad Gedeonem dixit angelus Domini: *Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madian, quaſi virum vnum.* & Seniores ad Iephte dixerunt:*Veni,& eſto princeps noſter,& pugna contra filios Ammon.*

Iudi-

Iudices autem fuerũt hi, Othoniel ex tribu Iuda, Aod ex tribu Effraim, Debora ex tribu Effraim, cum Barac ex tribu Nephtalim, Gedeō ex tribu Manaſſe. Inde Abimelech filius Gedeonis per vim, occiſis fratribus, ſed à ciuibus ſuis delectus, poſt Thola ex tribu Iſſachar, tum Iair ex tribu Manaſſe trans Iordanem, item Iephte, tum Heſebon ex Iuda, inde Ahialon Zabulonites, Labdon Effraimites, Sampſon Danites, inde Heli, ac poſtremo Samuel, vterque Leuites.

De Regibus. Cap. III.

IVDICIBVS inde ſucceſſere Reges, qui ab eis lõge diuerſi fuerunt. quia & ratio creandi fuit alia, & poteſtas, atque auctoritas multo maior, vt quæ non tam à legibus, quàm ab arbitrio, & voluntate regis profecta ſit; nam regem ipſi intellexerunt more Ariſtotelis, qui ſolutus legibus pleniſſimo iure regnaret. Quod autẽ ad creationem pertinet, creatus eſt primũ ſuffragijs populi vniuerſi, deinde oleo ſancto inunctus, & in regali ſolio magna pompa locatus. Quod vero ad poteſtatem, primum XII tribuum principatum obtinuit. ſic enim dictum eſt Sauli: *Nonne cum paruulus eſſes in oculus tuis, caput in tribubus Iſrael factus es, vnxitq. te Dominus regem ſuper Iſrael?* deinde iudicauit ipſas tribus & cum Conſilijs, & ſolus, atque omnino vitæ, necisq. poteſtatem arbitrariam habuit, & quodammodo ſuperior legibus fuit. tum bella pro arbitratu ſuo & ſuſcepit, & geſſit. Hæc autem vt ordine doceam, hiſtoriam ipſam regiam à principio repetã, vt quid in Saule primo rege, quid in Dauide ſecundo, quid in Salomone tertio obſeruatum ſit, ex ſacris volumini-

minibus afferam. Quibus explicitis, facile vnuſquiſq. quę à me propoſita ſunt, cognoſcere poterit.

Cum ergo Deus à principio prouidiſſet, fore, vt Hebræi Iudicibus, ideſt Ariſtocratia non contenti regiam dominationem optarent, legem inter ceteras ſanxit, qua vti Hebræi deberent, ſi quando Regis habendi cupiditate flagraſſent. qua lege & rationem illius creandi, & creati iura præſcripſit, his verbis Deuteronomij XVII: *Cum ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, & poßidebis eam, habitauerisq. in illa, & dixeris: Conſtituam ſuper me regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes, eum conſtitues, quem Dominus Deus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non ſit frater tuus. cum autem fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec educet populum in Aegyptum equitatus numero ſubleuatus. præſertim cũ Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandẽ viam reuertamini. non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animam eius, neque argenti, & auri immenſa pondera. poſtquam ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet Deuteronomium legis huius in volumine accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetq. illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuũ, & cuſtodire verba, & iuſtificationes eius, quæ in Lege præcepta ſunt. nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dextram, vel ſiniſtram, vt lõgo tempore regnet ipſe, & filij eius ſuper Iſrael.* Hanc vero legem ſic reddidit Ioſephus libro IIII Antiquitatum: *Si vero regis cupiditas vos inceſſerit, is ex eadem gente ſit. curam autem gerat iuſtitiæ, & aliarum virtutum omnino. Caueat vero, ne plus legibus, aut Deo ſapiat. nihil autẽ agat ſine pontificis, ſenatorumq. ſententia, neque nuptijs multis*

vtà-

vtatur, nec copiam pecuniarũ, equorumq. ſectetur. quibus partis ſuper leges ſuperbia efferatur. caueat etiam, ſi quid ſtudio parauerit, ne vtilitate veſtra ſit potentior. Hæc ille. Quod ergo proſpexit Deus fore, vt Hebræi aliquando Regis deſiderio caperentur, id accidit tempore Samuelis prophetæ, & Iudicis, vt enim ſcriptum eſt primo Regum, populo offenſo iniuſtis iudicijs filiorum Samuelis Ioel, & Abia, quos ille iam ætate confectus pro ſe ius dicere iuſſerat, ſeniores Samuelem adierunt, atque ab eo regem popoſcerunt, qui ſibi iura moderaretur, quemadmodum ceteræ gentes habebant. Quibus verbis regem legibus ſuperiorem, ſiue legibus ſcriptis ſolutum flagitarunt. Ea vero res his verbis tradita eſt: *Dixere ſeniores. Ecce tu ſenuiſti, & filij tui non ambulant in vijs tuis. Cõſtitue nobis regem, vt iudicet nos, ſicut vniuerſa habent nationes. Diſplicuit ſermo in oculis Samuelis, & orauit ad Dominũ. dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi. nõ enim te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos. Verũtamen conteſtare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturus eſt ſuper eos. Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à ſe regem, & ait: Hoc erit ius regis, qui imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietq. ſibi equites, & præcurſores quadrigarũ ſuarum, & conſtituet ſibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum, & curruum ſuorum. filias quoque veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias, & panificas. agros quoq. veſtros, & vineas, & olineta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. ſed & ſegetes veſtras, & vinearum redditus addecimabit, vt det eunuchis, & famulis ſuis. Seruos etiam veſtros, & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. greges quoque veſtros addecimabit. vosq. eritis ei ſerui,*

ui, & clamabitis die illa à facie regis veſtri, quem elegiſtis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis Regem. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, ſed dixerunt: Nequaquam. Sed rex erit ſuper nos, et erimus nos quoque, ſicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis. Et Samuel rettulit verba populi Deo. Dixit autem Dominus ad Samuelem. Audi vocem eorum, & conſtitue ſuper eos regem. & ait Samuel ad viros Iſrael. Vadat vnuſquiſq. in ciuitatem ſuam. Interim vero duo præcipua, & legitima munera regis detexit, principatum inquam iudiciorum, & belli, cum dixit populus. *Et iudicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.* Atque hæc quidem ad iura regis confirmanda, quibus Iudices ſuperauit, ſatis valere poſſunt. de quibus etiã ante ex Ariſtotelis ſententia diximus.

Nũc de lectione, & vnctione eius cetera ſubtexamus. His actis Samuel Saulem filium Cis de tribu Beniamin ad ſe profectum, dum amiſſas patris aſinas indagaret, iuſſu Domini oleo vnxit, & oſculatus eſt dicens: *Ecce vnxit te Dominus ſuper hereditatem ſuam in Principem, & liberabis populum tuum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius ſunt. & ipſum ſe expectare iuſſit in Galgalis.* Inde conuocauit populum in Maſphat, vt regem deligeret. ibi omnes tribus coniecit in ſortem. Et exijt tribus Beniamin, & tribus Beniamin ſorti commiſſa eſt. & exijt cognatio Metri. atque inde peruenit ſortiendo vſque ad Saulem filium Cis. & ſtatim miſit populus, qui Saulem domi abſconditum conuenirent. atque eo Maſphat adducto, clamauit: *Viuat rex. Inde loquutus eſt Samuel ad populum legem regni. & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino, & dimiſit omnem populum, ſingulos in domum ſuam.*

ſuam. Deinceps agit de conſecratione illius, quæ vnctione fiebat. vnde rex Chriſtus Domini ſæpe dicitur, vt pſalmo XVII: *Miſericordiam faciens Chriſto ſuo Dauid.* & primo Regum XXIIII. *Ne faciam hanc rem domino meo Chriſto Domini.* Cum autem quidam ſe parituros Sauli negaſſent, dixit Samuel ad populum: *Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum. & perrexit omnis populus in Galgala, & vnxit Samuel regē Saulem, & immolauerunt ibi victimas pacificas.* Quod autem apud Latinum interpretem eſt, *Innouemus ibi regnum,* græce eſt ἐγκαινίζωμεν. eſt autem ἐγκαινίζειν nō ſolum renouare, ſed etiam conſecrare, ac dedicare. Vnde conſecratio Templi dicitur Encænia. vt IIII primi Maccabæorum, vbi ſcriptum eſt: *Altare holocauſtorum eodem die renouatum eſt, quo fuerat profanatum,* græce eſt ἐνεκαινίσθη, ideſt dedicatum eſt. Vnde paullo poſt ἐγκαινισμός ab interprete dedicatio vertitur.

Saulem inde, quòd contra inſtituta holocauſtum, non expectato ſacerdote, obtuliſſet, Deus reprobauit, & Dauidem filium Ieſſe ex tribu Iuda adhuc puerum, & paſtorem Regem deſtinauit, miſſo Samuele domum Ieſſe, vt inſpectis ſeptem filijs eius illum demum inungeret. Ita Dauid minimus fratrum ſuorum rex inunctus ad Saulē Regem, tanquam cytharœdus, accitus acceſſit, & poſt retētus multa pro eo fortiter, ac ſtrenue geſſit. præcipue autem Goliam gigantem Philiſtaeum ſingulari certamine prouocantem perculit, ex quo inuidiam Saulis aduerſus ſe concitauit, & propterea perſecutiones eius varias tulit. Occiſo inde Saule, Dauid iterum à viris Iudæ Rex vnctus eſt in Hebron in tribu Iuda. Reliquæ vero tribus Isboſeth filium Saulis vnxerunt. quo deinde à ſuis interfecto, Dauid tertiò ſuper totum Iſrael à cuncto populo vnctus

vnctus eſt, vt ſcriptum eſt deinceps quinto ſecundi Regum: *Venerunt vniuerſæ tribus Iſrael ad Dauid in Hebrō dicentes, Ecce nos os tuum, & caro tua ſumus. Venerūt quoque ſeniores Iſrael ad Regem in Hebron, & percuſſit cum eis fœdus coram Domino. vnxeruntq. eum Regem ſuper Iſrael. Erat triginta annorum, cum regnare cœpit, & XL annis regnauit in Hebron ſuper Iudam ſeptem annis, & ſex menſibus. in Hieruſalem autem regnauit triginta tribus annis ſuper omnem Iſrael, & Iudam.* Vbi vero regnum occepit, Iebuſæum, qui Hieruſalem tenebat, armis vrbe deiecit, & arcem in monte Sion conſtruxit, ibiq. habitauit, vnde Ciuitas Dauidis appellata eſt, & arcam fœderis eò tranſtulit, & materiam templo ædificando parauit, & demum Salomonem filium regem ſibi ſublegit, eumq. inūgi præcepit. ſic enim proditur primo tertij Regum: *Dixit Dauid ad Sadoc Pontificem, Nathan prophetam, & Banaiam. Tollite vobiſcum ſeruos domini veſtri, & imponite Salomonem filium meum ſuper mulam meam, & ducite eū in Gihon, vt vngat eum ibi Sadoc Sacerdos, & Nathan propheta in regem ſuper Iſrael, & canetis buccina, & dicetis. Viuat rex Salomon, & aſcendetis poſt eum, & venietis, & ſedebit ſuper ſolium meum, & ipſe regnabit pro me. illique præcipiam, vt ſit Princeps ſuper Iſrael, & ſuper Iudam.* Atque hæc omnia ita, vt iuſſit, effecta ſunt.

Mortuo deinde Dauide regnauit Salomon, qui templum condidit, & Arcam in Sancto Sāctorum repoſuit, atq. opibus, & gloria omnes longe ſuperauit, vt ſcriptū eſt in ſecundo Paralipomenon.

Salomone inde ex humanis rebus exempto conuocatus eſt Iſrael in Sichem, vt Roboam filium eius regem conſtitueret. Verum cum populus petiſſet, vt tributa à patre impoſita tolleret, atque ille reſponſum acerbius red-

reddidiſſet, decem tribus ab eo diſceſſerunt, & Hieroboam filium Nabath ex tribu Effraim ſibi Regem aſciuerunt. Quare regnum in duo diſtractum eſt, vnum tribus Iudæ, cui etiam tribus Beniamin erat adiuncta, alterum decem aliarum tribuum, quod communi nomine regnũ Iſraelis eſt vocitatum.

Regnum inde Iudæ ſemper in eadem tribu, & familia Dauidis manſit, ita vt filio pater ipſum ferme reliquerit. Regnum autem Iſrael ad diuerſias tribus, & diuerſas familias tranſijt, quia in lege Dei non manſit, ſed ad cultũ idolorum ſe contulit. Quamquam autem regnum Iudæ hereditarium fuit, tamen populi quoque ſuffragijs confirmatum eſt. Vnde duodecimo tertij Regum: *In Sichem erat congregatus omnis Iſrael ad conſtituendum Regem Roboam.* Et viceſimo tertio: *Habitatores Hieruſalem conſtituerunt Ochoziam regem filium pro patre.* ſic in ceteris. Inter reges porro Iudæ fuit Ioas, de cuius creatione, quoniam inſignis ad memoriam fuit, hæc placet quoque ex viceſimotertio ſecundi Paralip. promere: *Eduxerunt Ioam filium regis, & impoſuerunt ei diadema, & teſtimonium, dederuntq. in manum eius tenendam legem, & conſtituerunt eum regem, vnxitq. illum Ioada pontifex, & filij eius, imprecatiq. ſunt ei, atque dixerunt. Viuat Rex.* & XXVI: *Tulit populus terræ Ioachaz filium Ioſiæ, & vnxerunt eum, & conſtituerunt eum regem pro patre ſuo.* Deſijt inde regnum Iſraeliticum multo maturius, quàm Iudaicum. nam illud defecit in Oſee, quem Salmanaſſar rex Aſſyriorum victor cũ populo Iſraelitico in Aſſyriã tranſtulit, hoc vero multos poſt annos in Sedecia, qui à Nabucdonoſore rege Babyloniæ in Babyloniam cũ omnibus Iudæis traductus eſt.

Ex hac rerum expoſitione facile cognoſci poteſt, quo

modo

modo Iudęorum reges creati,& quo iure ornati fuerint, & vt non ſolum hereditate, ſed etiam ſuffragijs populi ad id faſtigium dignitatis aſcenderint, Quod idem clarius etiam vnuſquiſque cognouerit,qui reliquorum quoque regum,res geſtas ſigillatim attenderit.

Iudicauit porro populum Rex tripliciter, vno modo ſolus.vt xv ſecundi Regum: *Omnem virum, qui habebat negocium, vt veniret ad regis iudicium, vocabat Abſalon ad ſe,faciebatq. hoc omni Iſrael.veniente ad iudicium, vt audiretur à Rege.* Itaque diximus ſupra, Dauidem cuncto populo,iuſtitiam,iudiciumq. feciſſe.Quin etiam ipſe Dauid Salomoni regi ſibi ſubiecto ſic à Deo precatus eſt: *Deus iudicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio regis,Iudicare populum tuum in iuſtitia, & pauperes tuos in iudicio.* neque id iniuria: nam pſalmo xcvi ſcriptum eſt: *Iuſtitia,& iudicium ſunt throni Dei.*& xcviii: *Tu paraſti directiones, iudicium, & iuſtitiam in Iacob tu feciſti.*

Altero modo iudicauit rex, cum vnà cum ſenioribus, & ſacerdotibus iudiciale Concilium inijt, vt ſupra oſtenſum eſt. Tertio,cum ſenioribus, & magiſtratibus aduocatis cognouit,ac iura dixit, vt paullo poſt demonſtrabitur,vbi de Principibus tribuum diſſeretur.

Senatum autem ab regibus habitum, & populum ad conciones vocatum ſupra declaratum.

Nam bella eius arbitratu ſuſcepta,& ductu geſta, libri ipſi Regum,Prætermiſſorumq. oſtendunt,qui regiorum bellorum expoſitionibus pleni ſunt. Quibus illud additur,quod dixere Hebræi poſtulantes regem:*Et iudicabit nos rex noſter,& egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.*

De

De Principibus Iudæorum, & Regibus vltimis. Cap. IIII.

ATQVE Effraimitæ quidem nũquã poſtea patrias ſedes repetiuerunt, nec poteſtatem regiam receperunt. Iudæi vero poſt ſeptuaginta ſeruitutis annos permiſſu Cyri regis Perſarum domum ex Babylonia terra reuerſi, Principatum, teſte Ioſepho, ſuis pontificibus mandauerunt, cum reges primũ Perſarum, deinde Aegyptiorũ, tum Syrorum Iudæam cum imperio obtinerent, ac tributa à Iudæis exigerent. Tum exorta inter domeſticos de Pontificatu ipſo ſeditione, Antiocho Epiphane Syriæ regi, libertate, ac religione orbati, per paucorum mẽſium ſpatium ſeruierunt. Qua indignitate permoti Aſſamonei, ex tribu Leui homines, rem Iudæorum armis, conſilioq. recuperarunt, ac primum nomen ſibi Principis, deinde Regis aſciuerunt. Principem vero cum dixerunt, belli ducem, & litium iudicem intellexerunt. ſic.n. ſcriptum eſt ſecundo primi Maccabæorum, cum ad Matthatiam Principatum detulerunt: *Tunc deſcenderunt multi quærentes iudicium, & iuſtitiam.* recte. cui enim poteſtas iuſtitiæ, ac iudicij faciendi tribuitur, is Princeps, ſiue Archon declaratur. Matthatiam inde Principem excepit Iudas Maccabæus filius, qui Principatui pontificatum adiunxit. quem ſequutus eſt Ionathas frater. de quo ita ſcriptum eſt: *Nunc te hodie elegimus eſſe pro Iuda nobis in Principem, & ducem ad bellandum bellum noſtrum. et ſuſcepit Ionathas illo tempore principatum.* Inde Simon frater, de quo ita: *Tu eſto dux noſter loco Iudæ, & Ionathæ fratris tui, pugna prælium noſtrum, & omnia quæcunque dixeris nobis, faciemus.* Item paullo poſt: *Iudæi, & ſacerdotes eorum conſenſerunt, Simonem*

eſſe ducem ſuum, & pontificem in æternum, donec ſurgat propheta fidelis, & vt ſit ſuper eos dux, & vt cura ſit illis pro Sanctis, & vt conſtitueret præpoſitos ſuper opera, & ſuper regionem, & ſuper arma, & ſuper præſidia. & vt audiatur ab omnibus, & ſcribantur in nomine eius omnes conſcriptiones in regione, & vt operiatur purpura, & auro, nec liceat vlli ex populo, & ex ſacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere ijs, quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione ſine ipſo, & veſtiri purpura, & vti fibula aurea. qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit. Et complacuit omni populo ſtatuere Simonem, & facere ſecundum verba iſta. Et ſuſcepit Simon, & placuit ei, vt ſummo ſacerdotio fungeretur, & eſſet dux, & princeps gentis Iudæorum, & ſacerdotum, & praeſſet omnibus. et ſcripturam iſtam dixerunt ponere in tabulis æneis, & ponere eas in peribolo Sanctorum, in loco celebri. Exemplum autem eorum ponere in ærario, vt habeat Simō, & filij eius. Demetrius inde rex Syriæ remiſit eis omnia tributa. Atque ita Iudæi prorſus in antiquā ſub regibus ſuis libertatem ſunt vindicati. qua de re ſic in eodem libro: *Remittimus ignorantias, & peccata vſque in hodiernum diem, & coronam, quam debebatis, et ſiquid aliud erat tributarium, & ſit inter nos pax*. Inde ſic infertur: *Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt iugum gentium ab Iſrael, & cœpit populus Iſrael ſcribere in tabulis, & Actis publicis. Anno primo ſub Simone pontifice, duce, & principe Iudæorum*. Inde Antiochus Demetrij filius alia iura adiunxit, ſic ſcribens: *Statuo tibi omnes oblationes, quas remiſerunt tibi ante me omnes reges, & quæcunque alia dona remiſerunt. Etiam promitto tibi facere percuſſuram propriam numiſmatis in regione tua, Hieruſalem autem ſan-*

ctam

ſtam eſſe, & liberam, & omnia arma, quæ fabricata ſunt, et præſidia, quæ conſtruxiſti, quæ tenes, maneant tibi, & omne debitum regis, & quæ ſunt futura regi, ex hoc etiam in totum tempus remittuntur tibi.

Succeſſit inde Simoni Ioannes filius, & Ioanni Ariſtobulus. qui, vt inquit Ioſephus, Principatum ad regiam dignitatem prouexit, primusq. ſibi diadema impoſuit, poſt CCCCLXXI annos, & tres menſes, ex quo captiuitate Babylonica populus exemptus domum repetiuit. Poſt Ariſtobulum inde frater eius Alexander Ianneus à Solina, ſiue Alexandra Ariſtobuli coniuge, quæ illi ſe connubio ſociarat, euectus eſt. Quo vita functo, ipſa Alexandra regnũ obtinuit, & poſt eã Hyrcanus filius, quem frater eius Ariſtobulus expulit, Pompeius autem dux Romanus, cum bellum Mithridaticum gereret, Syria in poteſtatem redacta, atque Ariſtobulo rege capto, Iudæam occupauit, & in prouinciæ formulam redegit, atque ei procuratorem Antipatrum Aſcalonitam impoſuit. Cum autem mox Antigonus Ariſtobuli filius vrbe recepta regnum rurſus inuaſiſſet, Romani aduerſus eum Herodem Antipatri filium regem appellauerunt, qui magnis rebus geſtis deceſſit, ac regni partem filio reliquit Archelao. Hoc Herode regnante Ieſus Chriſtus iampridem à Deo promiſſus eſt natus. Archelao inde Viennam ob immodica imperia relegato ab Auguſto Imperatore Iudæa iterũ in prouinciæ formulam eſt adducta, & procuratoribus commiſſa. Quare mox Pontio Pilato procurante Chriſtus eſt crucifixus. Inde Agrippa Herodes Ariſtobuli filius, Herodis N. à Claudio Imperatore Rex Iudææ appellatus eſt. quo mortuo tertium Iudæa prouinciali more à procuratoribus Romanis adminiſtrata eſt. quo tempore imperante Veſpaſiano, & Geſſio Floro procuran-

te vrbs cum gente,& templo deleta eſt. Nomina vero regum,& Principum hæc fuerunt.

REGES IVDAE, ET ISRAEL.

SAVL rex primus,filius Cis ex tribu Beniamin.an. 20.
DAVID Ieſſe F. ex tribu Iuda.an.40.
SALOMON Dauidis F. an. 40.

REGES IVDAE EX FAMILIA DAVID.

ROBOAM	Salomonis F. an. 17.
ABIA	Roboami F. an. 3.
ASA	Abiæ F. an. 4.
IOSAPHAT	Aſæ F. an. 25.
IORAM	Ioſaphat F. an. 8.
OCHOZIAS	Iorami F. an. 1.
ATHALIA	vxor Ioram. an. 7.
IOAS	Ochoziæ F. an. 40.
AMASIAS	Ioæ F. an. 29.
AZARIAS,	ſiue Ozias Amaſiæ F. an. 5.
IOATHAM	Azariæ F. an. 16.
ACHAZ	Ioathæ F. an 16.
EZECHIAS	Achazis F. an. 29.
MANASSES	Ezechiæ F. an. 15.
AMMON	Manaſſis F. an. 2.
IOSIAS	Ammonis F. an. 31.
IOACHAZ	Ioſiæ F. mens. 3.
ELIACIM,	ſiue Ioacim Ioſiæ F. an. 11.
IOACHIM,	ſiue Ieconias Ioacim F. mens. 3.
SEDECIAS	Ioſiæ F. an. 11.

Transferuntur Iudęi in Babyloniam,& poſt annos LXX reſtituti parent pontificibus ſuis. inde Principatus Aſſamoneorum inſtituitur ſub Antiocho Epiphane Syriæ rege.

PRIN-

PRINCIPES.

Matthatias Aſſamoneus. an. 1.
Iudas Maccabæus Matthatiæ F. an. 4.
Ionathas Matthatiæ F. an. 18.
Simon Matthatiæ F. an. 8.
Ioannes Hyrcanus Simonis F. an. 36.

Reges iterum.

Aristobulus Io. Hyrcani F. ſe regem appellauit. an. 1
Alexander Ianneus Io. Hyrcani F. an. 27.
Solina, ſeu Alexandra vxor Alexandri. an. 9.
Hyrcanus Alexandri F. mens. 3.
Aristobulus Alexandri F. pulſo Hyrcano fratre. an 6.

Iudaea sub Romanis.

Antipater Aſcalonita Iudææ procurator. an. 3.

Reges tertium.

Antigonus { Ariſtobuli F. erepta vrbe Romanis, vltimus ex Aſſamoneis. an. 3.
Herodes { Magnus Antipatri Aſcalonitæ F. rex à Romanis contra Antigonum factus. an. 37.

Iesus Christus nascitur.

Archelaus { Herodis Magni F. rex Iudææ. an. 9. Herodes Antipas frater tetrarcha Galilææ. an. 34.

Iudaea iterum sub Romanis.

C. Coponius procurator Iudææ ab Auguſto datus (an. 2.
M. Ambivius. item. an. 1.
Annius Rufus. item. an. 1.
Valerius oratus proc. à Tiberio Imp. miſſus an. 11.
Pontius pilatus. item. an. 10.

Iesus Christus patitur.

Marcellus. item. an. 3.

REGES QVARTVM.

AGRIPPA Herodes { Ariſtobuli F. Herodis Magni N. rex Iudææ à Caio Imp. factus. an. 10.

IVDAEA SVB ROMANIS TERTIVM.

CVSPIVS	Fadus procurator à Claudio Imp. miſſus. an. 3.
TIBERIVS	Alexander item. an. 2.
CVMANVS	item. an. 3.
ANTONIVS	Felix item. an. 3.
PORCIVS	Feſtus à Nerone miſſus. an. 3.
ALBINVS.	item. an. 3.
GESSIVS	Florus item. an. 3.

Vrbs Hieruſalem cum Templo a Tito Cæſare euertitur Imp. Veſpaſiano patre.

De Principibus tribuum, ſeu Phylarchis. Cap. V.

SECVNDA Reſp. principes tribuũ, & familiarũ complexa eſt, de quibus deinceps diſſerendum eſt. Principes autem tribuum fuere, qui ſingulas tribus duxerũt, earumq. rationes adminiſtrarunt. Quare vt duodecim tribus, ſic duodecim earum principes, extiterunt, quibus nominatis Numerorum quinto ſic additur: *Hi ſunt, quos numerauerunt Moiſes, & Aaron, & duodecim principes Iſrael ſingulos per domos cognationum ſuarum*. & quarto: *Recenſuerunt Moiſes, & Aaron, & principes ſynagogæ filios Cahat*. & tertiodecimo: *Egreſſi ſunt Moiſes, & Eleazar ſacerdos, & omnes Principes ſynagogæ*. Synagoga enim eſt vniuerſi populi concio. & Ioſue XXII: *Miſerunt ad filios Ruben, & Gad decem principes ſingulos de ſingulis tribubus*. Quoniam autem tribus φυλαὶ dictæ ſunt, propterea Principes earum à LXX interpretibus φύλαρχοι, ἀρχίφυλοι, ἄρχοντες

ἄρχοντες, & ἀρχηγοὶ τῶν φυλῶν dicti ſunt, atque ijdem etiam Principes Iſrael appellati. Nam VI Numerorum, vbi Latina translatio habet, *Principes Iſrael,* Græca refert, *duodecim Principes Iſrael, Principes tribuum.* Vnde Philo dixit in libro de profugis: *Principes generis duodecim ſunt, qui Phylarchi dicuntur.* Licet autē XXVII primi Paralip. duo principes nominentur tribus Manaſſis, & vnus princeps tribus Leui, quibus adiunctis eſſent quattuordecim, rotūdus tamē numerus magis celebrat̄, nēpe duodecim.

Hi vero hæc conſecuti iura ſunt. Aſtitere lateribus regis, & cum eo ſedentes partim conſilia inierunt, partim ius ſingulis tribubus reddiderunt, & cum rege ſe obligarunt, ſiquid iureiurando publico ſanciendum putarunt. De illis ad conſilium adhibitis hęc ſunt documento. Numerorum XXX: *Loquutus eſt Moiſes ad principes tribuum filiorum Iſrael.* & quinto Deuteronomij: *Acceſſiſtis ad me omnes principes tribuum, & Seniores.* & XXXI: *Aduocate ad me Phylarchos veſtros, & Seniores veſtros.* Latinus autem minus apte: *Congregate ad me omnes maiores natu per tribus veſtras.* & XXIX: *Vos ſtatis hodie cuncti corā Domino Deo veſtro Principes veſtri, & tribus, & maiores natu.* Græce ἀρχίφυλοι. & XXVIII primi Paralip: *Congregauit Dauid rex omnes Principes Iſrael, duces tribuum.* & quinto ſecundi: *Conuocauit Salomon rex omnes Seniores Iſrael, & omnes Principes tribuū.* & octauo tertij Regum: *Congregati ſunt omnes Seniores Iſrael cum Principibus tribuum.* Huc autem alluſit etiam Dauid, cum de ſe rege creato loquens dixit: *Quis, ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo, & in terra. Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem, vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi ſui.* ideſt, vt ſedere regem faciat inter duodecim principes

tribuum illi aſſidentes. Sic enim Græce ſonat.

De iure autem ab eis reddito hæc erunt teſtimonio. Pſalmo cxxi, vbi agitur de Hieruſalem, quæ reſtituta poſt cladem Babylonicam erat: *Illuc n. aſcenderunt tribus, tribus Domini, teſtimoniũ Iſrael, ad confitendũ nomini Domini. quia illic ſederũt ſedes in iudicio, ſedes ſuper domũ Dauid.* Quo eodem alluſit etiam Iſaias tertio: *Sed iam ſtabit ad iudicium Dominus, & ſiſtet ad iudicium populum ſuum, ipſe Dominus ad iudicium veniet, cum ſenioribus populi, & cum principibus eius.* & xxxii: *Ecce rex iuſtus regnabit, & Principes cum iudicio imperabunt.* Habuerunt autem ſinguli ſedem ſuam, vnde ius ſuæ quiſque tribui dixit. Quod clariſsime docuit Chriſtus, cum huc intuens dixit, ſe, tanquam regem, in cæleſti throno maieſtatis ſeſſurum, duodecim autem apoſtolos, tanquam duodecim phylarchos, ſuper ſedes duodecim, ipſas duodecim tribus iudicaturos. neque enim aliò, quàm ad veterem Hebręorum remp. reſpexit, quę Dauidis tempore floruit. ſic autem dixit Matthæi xix: *Amen dico vobis, quòd vos, qui ſequuti eſtis me, in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.*

Locum autem his iudicijs tributum in templo à Salomone, apparet ex ſeptimo tertij Regum, vbi ſcriptũ eſt: *Porticum quoque fecit, in qua tribunal eſt, & domuncula, in qua ſedebatur ad iudicandum, erat in media porticu.* Græcus enim interpres habet pro tribunali thronos, ideſt ſedes, & locum ipſum vocat κριτήριον, ideſt Iudicatorium.

De iureiurando porro liquet ex Ioſue nono decimo: *Ioſue fecit fœdus cum Gabaonitis iurans, et ſimul principes ſynagogæ.* ideſt populi. Cæterum decem tribubus ab ipſo

reip.

reip. corpore auulſis, ac poſtmodum in Aſſyriæ regiones translatis, Iudæi tamen ipſum duodecim principum tribuum numerum, vt etiam LXX ſeniorum, retinuerunt. Oſtendit locus ſexto primi Eſdræ: *Iudæi Babylone reuerſi duodecim hircos ſacrificant pro peccatis totius Iſrael, iuxta numerum tribuum Iſrael.* in ſeptimo vero tertij, vbi eadem res refertur, inquit: *Iuxta numerum phylarchorum, ideſt principum tribuum Iſrael.* & ſequenti: *Et ſeparaui ex phylarchis, et ſacerdotibus duodecim viros.* Quare merito Chriſtus etiam dixit, *apoſtolos, tanquam XII phylarchos, duodecim tribus iudicaturos.* Vt autem hi Principes Concilij participes eſſent, ſupra oſtenſum eſt.

De Principibus Familiarum, ſeu Patriarchis. Cap. VI.

PRINCIPIBVS inde tribuum adhæſere Principes familiarum. Vt autem quinam hi ſint, cognoſcatur, prius, quæ familiæ dictę ſint, cognoſcendum. Vt ergo populus Iſraelitarum in XII tribus fuit diuiſus, ſic ſingulæ tribus in multas familias, atque vt totus populus nomẽ accepit ab Iſraele, & ſingulæ tribus à filijs Iſraelis, ſic ſingulæ familiæ à nepotibus eius. Has vero familias Latinus interpres nominibus diuerſis expreſſit. Nam generationes gentes, cognationes, domos, & familias vertit. pro quibus Græcus hẽt γενέσεις, συγγένειας, δήμους, οἴκους, & πατριάς. vt primo Numerorum: *Capite ſummam congregationis filiorum Iſrael ſecundum cognationes eorum, & domos familiarum eorum. De Ruben per generationes, & familias, & domos ſuas, & nomina capitum ſingulorum numerati quadraginta millia quingenti.* Nomina vero familiarum, quæ ex ſingulis filijs Iſraelis manarunt, hæc XXVI

Numerorum traduntur. Ex Ruben Henochitę, Phalluitæ, Heſronitæ, Charmitæ. Ex Symeon Namuelitæ, Iaminitæ, Iachinitæ, Zareitæ, Saulitæ. Ex Gad Sephonitæ, Aggitæ, Sunitæ, Oznitæ, Heritæ, Aroditæ, Arielitæ. Ex Iuda Solaita, Phareſitæ, Zareitæ, Heſronitæ, Hamulitę. Ex Iſſachar Tholaitæ, Phuaitæ, Iaſubitæ, Semranitæ, Ex Zabulon Sareditæ, Elonitæ, Ialelitæ. Ex Manaſſe Machiritę, Galaaditæ, Iezeritæ, Helecitæ, Aſrielitæ, Sechemitæ, Semidaitæ, Hepheritæ. Ex Effraim Suthalaitæ, Becheritæ, Thehenitæ, Heranitę. Ex Beniamin Belaitę, Asbelitę, Achiramitæ, Suphamitæ, Huphanitæ, Hereditę, Noemanitę. Ex Dã Suhamitę. Ex Aſer Iemnaitæ, Ieſuitæ, Brieitæ, Heberitæ, Melchielitæ. Ex Nephtali Ieſielitæ, Gunitę, Ieſeritę, Sellemitę. Ex Leui Gerſonitę, Cahatitę, Meraritæ. Hinc ſcriptũ eſt VII. Ioſue: *Congregamini omnes mane per gẽtes. & quãcũq. tribũ oſtenderit Dominus, producetis viritim. Et mane ſurrexit Ioſue. produxitq. populũ per tribus ſuas, oſtenſaq. eſt ei tribus Iudæ, & productus eſt per cognationes Iudas, oſtenſaq. eſt ei cognatio Zaræ. & producta eſt cognatio Zaræ, & oſtenſa eſt familia Zabdi viritim.* & XIX: *Exijt ſors prima filiorum Beniamin per familias. Exijt ſors ſecũda filiorũ Simeõ per cognationes ſuas.* & XVII Iudicũ: *Fuit adoleſcens in Bethleem Iuda ex cognatione populi Iudæ.* & X primi Regum: *State coram Domino per tribus veſtras, & familias. & produxit Samuel omnes tribus Iſrael, & exijt ſors tribus Beniamin. & produxit tribum Beniamin, & cognationes eius, & exijt cognatio Mattari, & peruenit vſque ad Saulem filium Cis.*

Hæ igitur ſunt familię Iſraelitarum, quæ in ſolitudine floruerunt. quarum aliæ poſtea interierunt, aliæ ſuccreuerunt. ſiquidem inter alias in tribu Iuda fuit familia Dauid, quæ poſtea eſt exorta. vnde ipſe dixit primo Paralip-

lip. XXVIII: *Deus de Iuda elegit principes, porro de domo Iuda domum patris mei.* Perierunt autem omnes ferme ex decem tribubus in Aſſyriaco exilio. conſeruatæ autem ſunt reliquæ in Babylonico. vnde regreſſæ domũ populum Iudæorum reſtituerunt.

Hac diuiſione ſic conſtituta, familias, ſiue quo alio nomine voces, partes tribuum eſſe, ſequitur, vt, quemadmodum aliqui fuere principes tribuum, ſic quidam etiam extiterint principes familiarum, qui item varijs nominibus appellati ſunt φύλαρχοι, ἄρχοντες τῶν γενέσεων, ſiue συγγενῶν, πατριάρχαι, ἀρχιπατριῶται, ἄρχοντες τῶν πατριῶν, & τῶν οἴκων. ideſt principes populorum, generationum, cognationum, familiarum, & domorum, atque vno nomine Patriarchæ. Horum vero etiam mentio frequentiſſima eſt. vt Numerorum primo: *Eruntque nobiſcum principes tribuum, ac domorum in cognationibus ſuis.* & vi: *Obtulerunt principes Iſrael, & capita familiarum, qui erant per ſingulas tribus, præfecti earum, qui numerati fuerunt.* & XXXVI: *Acceſſerunt principes familiarum Galaad, locutique ſunt Moiſi coram principibus Iſrael.* & Ioſue XIIII: *Principes familiarum per tribus Iſrael.* & XIX: *Hæ ſunt poſſeſsiones, quas ſorte diuiſerunt principes familiarum, ac tribuum filiorum Iſrael in Silo.* & XXI: *Acceſſerunt principes familiarum Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & ad Ioſue filium Nun ad duces cognationum per ſingulas tribus.* Græce ἀρχιπατριῶται, & ἀρχίφυλοι πατριῶν. & primo Paralipomenon XXIIII: *Diuiſit filijs Eleazar principes per familias ſexdecim, & filijs Ithamar per familias, et domos ſuas octo.* & VIII loquens de Beniamitis: *Hi ſunt patriarchæ, et cognationum principes, qui habitauerunt in Hieruſalem.* Hactenus quæ fuerint familiæ, & qui principes familiarum, ſit dictum.

Cffi-

Officium vero eorum, (nam hoc explicandum relinquitur.) fuit, vt familias, quibus prçerant, conuocarent, ad easq. referrent, quæ ad remp. pertinerent, & duces earum in bello eſſent: prçterea à regibus & ad conſilia, & iudicia peragenda adhibiti ſunt. De relatione liquet ex eo, quòd ſoli ex omnibus magiſtratibus in exilio Babylonico principatum ſuum aliqua ex parte retinuerunt, vt cum familijs quiſque ſuis agerent, quę è rep. eſſent. Quare cum populus fuit ex Babylonia reducendus, ſoli principes familiarum appellati, atque exciti per tribus dicuntur, quę tres tantum erant Iuda, Beniamin, & Leui. vt in tertio Eſdrę proditum eſt, vbi varie in Grçca hiſtoria nominantur. nam cap. II ſcribitur: *Archiphyli familiarum Iudæ, & Beniamin, & ſacerdotes, et Leuitæ conuocati ſunt.* & v: *Electi ſunt, vt aſcenderent duces domorum familiarũ ſecundum tribus ſuas.* Item: *Hæc nomina ſunt eorum, qui aſcenderunt ſecundum familias ſuas ad principatum partis*, ideſt μεριδαρχίαν. Item: *Qui præſident in familijs.* Item: *Qui præcedunt in familijs ſuis.* Quam ſententiam Latinus interpres non expreſſit, pro familijs pagos reddens. at vero VII Nehemię ſcriptum eſt: *Et congregati ſunt principes familiarum vniuerſi populi, ſacerdotes, et Leuitæ ad Eſdram ſcribam, vt interpretaretur eis verba legis.* De ducatu militari apparet ex eo, quòd, vt poſt dicetur, in exercitu tribuni militum fuere Patriarchę. Principes autem familiarum ad conſilia à regibus fuiſſe adhibitos, elicitur ex quinto ſecundi Paralipomenon, in quo ſcriptum eſt: *Cõuocauit Salomõ rex omnes ſeniores Iſrael, et omnes Principes tribuum, & præfectos familiarum filiorum Iſrael.* ad iudicia vero ex capite XIX: *Ioſaphat rex conſtituit Leuitas, & ſacerdotes, & patriarchas ex Iſrael, vt iudicium, & cauſſam Domini iudicarent.*

De

De Principibus Ciuitatum Tribunis, Centurionibus, Quinquagenarijs, & Decanis. Cap. VII.

TERTIA vero Reſp. quę ſingularum ciuitatum deſcriptionem continuit, proprios cuiuſque ciuitatis magiſtratus, ſiue principes habuit. Vt enim poſt tribus ſequuntur familiæ, quæ partes earũ fuerũt, ſic familias excipiũt ciuitates, in quas partes familiarum coniectæ ſunt. vt .n. ſupra diximus, ſingulæ tribus multas nactæ ſunt ciuitates, in quas ipſæ eius tribus familiæ diſpertitæ ſunt. Ciuitatibus vero qui præfuerunt, ij principes ciuitatum vocati, vt nono Iudicum, vbi de Effraim vrbe Sicima agitur: *Zebul princeps ciuitatis auditis ſermonibus Galaad iratus eſt*. & mox: *Erat turris excelſa in media ciuitate, ad quam confugerunt ſimul viri, & mulieres, & omnes principes ciuitatis*. & viceſimo quarto: *Ioſue princeps ciuitatis*, ideſt vnus ex principibus ciuitatis.

Hi vero Principes multi fuerunt, nempe Chiliarchi, ecatõtarchi, pentecontarchi, & decadarchi, ad id inſtituti, vt conſilijs, iudicijsq. pręeſſent. Quare aliquãdo Principes ciuitatum, aliquando Principes Iudicum dicti ſunt. Septenos autem in ſingulis ciuitatibus fuiſſe, Ioſephus adiecit. Chiliarchi porro fuere præfecti mille hominum, ecacõtarchi centum, pentecontarchi quinquaginta, decadarchi decem. quos Latinus interpres more Romano vertit tribunos, & centuriones, quinquagenarios, & decanos.

Hos Moiſes primum inſtituit in Deſerto, ac populo, & Iudicibus præeſſe iuſſit primum conſilio Iethro ſoceri ſui, deinde etiam iuſſu Dei. Conſilium datum eſt octa-

uo

uo decimo Exodi, repetitum vero a Moiſe primo Deu teronomij, loco ante citato: *Dixi vobis illo tempore: Non poſſum ſuſtinere negocia veſtra, & pondus, & iurgia. date ex vobis ipſis viros ſapientes, & gnaros, & prudentes in tribus veſtras, vt ponam eos praeeſſe vobis. Et reſpondiſtis mihi. Bona res eſt, quam facere vis. ſumpſiq. ex vobis viros ſapientes, & gnaros, & prudentes, & conſtitui eos praeeſſe ſuper vos chiliarchos, et ecatontarchos, et pētecōtarchos, & decadarchos, & grammatoiſagogeos iudicibus veſtris.* Hæc nunc ex Græca verſione expreſſa ſunt, quæ aliquando clarior eſt, quàm Latina. Cum autem inquit: *Cōſtitui præeſſe vobis chiliarchos, & ecatontarchos, & pentecontarchos, & decadarchos,* vnum principatum eorum in populum declarauit. Cum autem addidit, *& grammatoiſagogeos iudicibus veſtris,* alterum principatum eorumdem in iudices indicauit. Ex quo efficitur, officium eorum fuiſſe duplex, vnum, vt Conſilijs ciuitatum præeſſent, alterum, vt Iudicijs. Ceterum cum priore munere fungebantur, ſenatum conuocabant eius ciuitatis, in qua erant, eumq. de rebus publicis conſulebāt, atque eatenus principes ciuitatum appellabantur; cum poſteriore, ad aliquot eorum ſenatorum, tanquam ad legitimos iudices cauſſas iudicandas introducebant, atque eo tempore Iudicum Principes, & Grammatoiſagogei, ſiue litium introductores nominabantur. Hanc vero doctrinam nobis præſtantius Græca, quàm Latina tralatio, reddit. Quod ex vtriuſque collatione liquebit. De Principibus Iudicū ſic Exodi XVIII: *Moiſes electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael conſtituit eos principes populi, tribunos, et centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicarent plebem omni tempore.* & primo Paralip. XXVIII: *Conuocauit Dauid omnes principes Iſrael, duces tribuum, & præpoſitos turmarum,*

rum. Græca autem plenius: *Conuocauit omnes Principes Iſrael, Principes iudicum, & tribuum, & omnes principes diuiſionum ephemeriarum.* De Grammatoiſagogeis ſic primo Deuteronomij: *Conſtitui Principes tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui docerent vos ſingula.* & XVI: *Iudices, & magiſtros conſtitues tibi in omnibus ciuitatibus tuis.* & Deuteronomij XXIX: *Vos ſtatis hodie coram Domino Deo veſtro Principes veſtri, & tribus, ac maiores natu, atque doctores.* & XXXI: *Congregate ad me omnes maiores natu per tribus veſtras, atque doctores.* & XXIII Ioſue: *Vocauit omnem Iſraelem, maioresq. natu, ac Principes, duces, & magiſtros.* & XXIIII: *Vocauit maiores natu, & Principes, & duces, & magiſtros.* Hæc autem eadem in Græca tralatione ſic expreſſa ſunt: *Conſtitui praeſſe grammatoiſagogeos iudicibus veſtris.* Item: *Iudices, & grammatoiſagogeos conſtitues tibi in omnibus ciuitatibus tuis.* Item: *Vos ſtetiſtis hodie coram Domino Deo veſtro archiphyli veſtri, & ſenatus veſter, et iudices veſtri, & grammatoiſagogei veſtri.* Item: *Aduocate ad me omnes phylarchos veſtros, & ſeniores veſtros, iudices veſtros, & grammatoiſagogeos veſtros.* Item: *Vocauit omnem Iſraelē, ſeniores, Principes, & iudices, & grāmateos.* Itē: *Vocauit Seniores, & Principes, & iudices, & grammateos.* Ex quibus apparet, ſine dubio magiſtratum fuiſſe vnum, qui iudicibus præpoſitus grammatoiſagogeus dictus fuerit. Qui vero hi γραμματοεισαγογεῖς fuerint, adhuc parum cōpertum, vt video, fuit. Ceterum S. Auguſtinus in ſecundo Quæſtionum ſuper Exodum ſic ſcriptum reliquit: *Quos autem dicat γραμματοεισαγογεῖς poſt decuriones, nō facile ſciri poteſt, quoniam hoc nomen in nullo vſu habemus vel officiorum, vel magiſteriorum. Nam quidam doctores interpretati ſunt, vt intelligantur vtique litterati, qui intro-*

troducant in litteras, ſicut reſonat Græcum vocabulum. Hoc ſane ſignificatur, quòd ante legem datam habuerunt Hebræi litteras, quæ quando cœperint eſſe, neſcio, vtrum valeat indagari. nonnullis enim videtur, à primis hominibus eas cœpiſſe, & perductas eſſe ad Noe, atque inde ad parentes Abrahæ, & inde ad populum Iſrael, ſed vnde hoc probari poſſit, ignoro. Et libro XVIII, cap. XXXIX de ciuitate Dei: *Denique Moiſes in populo conſtituit, qui docendis litteris præeſſent, priusquam diuinæ legis vllas litteras noſſent. Hos appellat ſcriptura grammatoiſagogeos, qui latine dici poſſunt litterarum inductores, vel introductores, eo quòd eas inducant, vel introducant quodammodo in corda diſcẽtium, vel potius in ipſos, quos docent*. Ex his videtur S. Auguſtinus grammatoiſagogeos accepiſſe pro grãmaticis, qui populum litteras docuerint. quò eodem alluſiſſe tralatio antiqua videtur, cum vertit, *doctores, magiſtros, & qui docerent omnia.*

Quoniam vero hi non omni populo, vt ſentire videtur S. Auguſtinus, doctores conſtituti ſunt; ſed ex locis ſupra allatis iudicibus tantummodo, propterea rectius grammatoiſagogei erunt doctores, & magiſtri iudicum. Quæ expoſitio ſi cui fortaſſe minus arriſerit, is paullisper ab ea recedendo dicere poterit, Grammatoiſagogeos fuiſſe, non qui litteras iudices docerent, ſed qui cauſſas ad eos introducerent, & principatum, vt diximus, in eos tenerent. Hoc autem innuere videtur lex Dei ſupra poſita: *Iudices, & grammatoiſagogeos conſtitues tibi in omnibus ciuitatibus tuis; & iudicabunt populum iuſto iudicio.* Quam ſic explicuit Ioſephus: *Imperent in ſingulis ciuitatibus ſeptemuiri virtute, & iuſtitiæ ſtudio eminentes. vnicuique vero principi duo viri miniſtri dentur ex tribu Leui.* itẽ tertio Eſdræ: *Conſtitue iudices, & præſides, qui iudi*

cent

cent omni populo. præſides, ideſt iudicij moderatores.

Hi vero illa erant auctoritate ornati, vt cauſſas, quæ ad ſe deferrentur, recipere, & reijcere poſſent, & quas recepiſſent, ad Iudices introducerent. Vnde dixit Iſaias capite primo: *Principes omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & cauſſa viduæ non ingreditur ad illos.* Græce hoc quoque loco apertius, & aptius: *Et litem viduarum non accipiunt.* Hanc vero vocē LXX interpretes ab Athenienſibus acceperunt, qui ſimiles magiſtratus habuerunt, quos εἰσαγωγεῖς τῶν γραφῶν appellarunt, prout nos latius in libris de rep. Athenienſium ſcripſimus, ita vt quas illi γραφὰς vocant, hi γράμματα verterint. Fuere enim magiſtratus, qui cauſſas, ſeu accuſationes ad iudices ei iudicio deſtinatos introduxerunt. Qua locutione vſus eſt etiam Cęſar libro primo Belli Ciuilis. *Quaſcunque,* inquit, *controuerſias inter ſe milites habuerunt, ſua ſponte ad Cæſarem introduxerunt.*

Quæ ſi ita ſunt, ſane ordo actionis, vt ſupra diximus, ſic conſtitutus fuiſſe videtur. Qui litem alicui intendere cupiebat, is aduerſarium ad aliquem horum Principum adducebat, & quodammodo in ius rapiebat. qui ſi litem aut nomen recepiſſet, rem ad iudicium introducebat. Iudices vero cognita cauſſa aut abſoluebant reum, aut dānabant. damnatum autem exactori tradebant, qui illum in carcerem conijciebat. reus vero ibi manebat, donec ſolueret. Vnde Chriſtus dixit XII apud S. Lucam: *Cum vadis cum aduerſario tuo ad Principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad Iudicem, & Iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. vnde nō exibis, niſi ad vnum quadrantem perſolueris.* Fuere ergo tribuni, centuriones, quinquagenarij, & decani magiſtratus, qui inter cetera ipſorum munera iudicibus præpoſiti

V cauſſas

cauſſas ad eos introduxerunt, & fortaſſe etiam docuerunt, quod hodie quoque Venetijs faciunt, quos Aduocatores Communis dicunt. vnde ſcriptum eſt primo ſecundi Paralip: *Præcepit Salomon vniuerſo Iſraeli, tribunis, & centurionibus, & Iudicibus.*

Tertium inde horum Principum munus fuit, vt à rege aduocati cum eo, & ceteris Principibus de rebus publicis conſultarent, & cum eodem quaſdam etiam cauſſas iudicarent. De Conſilijs hæc teſtimonio ſunt, quæ ſupra in aliam ſententiam quoque prolata ſunt. Deuteronomij XXIX: *Vos conſtitiſtis hodie cuncti coram Domino Deo archiphyli veſtri, & ſenatus veſter, et indices veſtri, & grammatoiſagogei veſtri.* & XXXI: *Aduocate ad me phylarchos veſtros, & grammatoiſagogeos veſtros.* & XIII primi Paralip: *Dauid de reducenda arca conſilium cum tribunis, & centurionibus, & vniuerſis Principibus inijt.* & XXVIII: *Vocauit Dauid omnes magiſtratus Iſrael, Principes Iudicum, & tribuum.* & primo ſecundi: *Salomon aduocauit inter celeros Principes tribunos, ac centuriones iturus ad ſacrificium faciendum.* De iudicijs ſignificatur XXIX eiuſdem libri Paralip: *Ezechias rex aduocauit omnes Principes Hieruſalem, & aſcendit in domum Domini.* Item apud Hieremiam XXXVI: *Cum Michaas detuliſſet ad Principes ſedentes in domo regis ad Gazophylacium, ſe audiſſe Baruch legentem vaticinium Hieremiæ de excidio proximo vrbis, Principes Barucho accito mandarunt, vt librum legeret. quo audito obſtupefacti ad regem Ioacim acceſſerunt, remq. totam expoſuerunt, regique cupienti volumen illud exuri, aliquot è Principibus reſtiterunt, ſed nihil profecerunt.* Item XXXVII: *Comprehendit Ierias Hieremiã, quaſi fugeret ad Chaldæos, & adduxit ad Principes. Quamobrẽ cuncti Principes Hieremiam cæſum miſerunt in carcerem. deinde*

deinde dixere regi: Rogamus, vt occidatur homo iſte. Quibus Sedecias rex. Ecce in manibus veſtris. nec enim fas eſt, regem vobis quidquam negare. & XVIII ſecundi Paralip: *Rex Achab miſit Michaeam ad Ammon Principē Ciuitatis, vt eum in carcerem traderet.* & XX S. Lucæ: *Miſerunt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularent, vt caperent eum in ſermone, & traderent eum principatui, & poteſtati præſidis.* Principatum enim cum dixit, magiſtratus Iudæorum intellexit, cum præſidem, Romanum procuratorem.

Si ergo vnus ex Prīcipibus ciuitatis fuit Chiliarchus, ideſt princeps mille hominum, hinc declaratur locus inſignis apud Michæam prophetam de Bethleem, vbi, & vnde Chriſtus erat oriturus. cap. V: *Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda. ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael.* apertius autem Græce: *Et tu Bethleem domus Euphratha paruulus es, vt ſis in millibus Iuda. ex te mihi exibit, vt ſit in principem Iſraelis.* hoc enim ſignificat. Tu Bethleem, licet parua vrbs adeo ſis, vt mille homines non habeas, & præfectum mille hominum, ſiue Chiliarchum, creare nō poſſis, tamē ex te exibit Chriſtus archon, ideſt Princeps non ſolum ciuitatis vnius, ſed etiam totius Iſrael.

De Scribis, ideſt notarijs. Cap. VIII.

IAM vero Scribas fuiſſe iurisperitos, qui legem populo interpretarentur, Græce γραμματεῖς appellatos, ſupra ſcripſimus, cum de religione tractauimus. Nūc illud neceſſario addimus, ſcribas quoque fuiſſe homines, qui ſcriptum fecerunt, ac ſcribendo operam magiſtratibus, populo, & ſenatui præſtiterunt. Scriptum feciſſe, docet Pſalmus XLIIII: *Lingua mea calamus ſcribæ velociter*

ſcribentis. Et Hieremias xxxvi. vbi inquit, ſe dediſſe prophetiam ſuam ſcribendam, & recitãdam Baruch ſcribę, regem autem Ioacim, vbi illam audiuit, ipſam ſcalpello ipſius ſcribæ diſcidiſſe. Et viii, vbi dixit: *Vere mendacium operatus eſt ſtylus ſcribarum mendax*. Num vero hi ex eorum quoque numero fuerint, qui legem interpretati ſint, an aliud quoddam quaſi corpus confecerint, parũ compertum. illos certe publicos legis expoſitores fuiſſe, hos uero notarios quaſi aliquos extitiſſe, apparet. Vnuſquiſque vero cognitis ſcripturæ locis iudicium ſuum adhibebit. Antiquiſſima porro ſcribarum memoria eſt Numerorũ quintodecimo. dixit Deus ad Moiſem: *Cõgrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, & ſcribas, & duces ad oſtium Tabernaculi*. Altera Deuteronomij viceſimo: *Loquentur ſcribæ ad populum*. vbique græce pro ſcribis eſt γραμματεῖς. An vero eodem modo dati ſint populo, & ſenatui, & magiſtratibus, & an ius ſuggeſſerint, ſiue acta eorum in ſcripta, litterasq. rettulerint, nõ liquet. certe eis apparuiſſe, operamque commodaſſe ſuam videntur.

Ac primum quidem regem habuiſſe ſcribas, indicat Saraias, qui fuit ſcriba Regis Dauidis, & Elioſeph, & Abia, qui Salomonis, & Sobna, qui Ezechiæ. & xii quarti Regum: *Cumq. viderent nimiam pecuniam eſſe in gazophylacio, aſcendebat ſcriba regis, & pontifex, effundebantq. & numerabant pecuniam, quæ inueniebatur in domo Domini*. Item ſæpe alias. Ioſephus quoque oſtendit, Principibus tribuum affuiſſe ſcribas, cum inquit libro ſeptimo Antiquitatum: *Ioab præfectus Dauidis regis deſcripturus numerum Hebræorũ ſumpſit phylarchos, & ſcribas, & luſtrauit totum Iſrael.*

De Principibus vero ciuitatis idem teſtatur in recitanda

da lege, cum inquit: *Singulis Septemuiris principibus ciuitatis adſint duo miniſtri ex tribu Leui*. Miniſtros enim nimirum intellexit duos ſcribas, qui acta referrent. Eos vero ex tribu Leui fuiſſe, oſtendit etiam primus Paralipomenon. Vbi *monitores, & ſcribæ ex tribu Leui* nominantur.

De ſcribis populi illa ſunt argumento Deuteronomij viceſimo: *Loquentur ſcribæ ad populum.* Et Ioſue primo: *Præcepit Ioſue ſcribis populi, vt imperarent populo ſibi præparare cibaria.* Item tertio: *Tranſierunt ſcribæ per caſtra, vt ſequerentur Leuitas portantes arcam.*

Fuiſſe autem qui populo miniſtrarint, & qui ſenatui, illud eſt documento, quòd primo Paralipomenon viceſimoſeptimo ſcriptum eſt: *Tribuni, centuriones, & ſcribæ, qui miniſtrant populo.* Et Ioſephus libro v belli nominat Ariſtæum, virum inſignem, ſcribam Senatus. Et Hieremias LII nominat de Hieruſalem abductum *ſcribam, principem militum, qui probabat tyrones.* græce τὸν γραμματέα τῶν δυνάμεων τὸν γραμματεύοντα τῷ λαῷ πάσης τῆς γῆς, ideſt ſcribam copiarum ſcriptum facientem populo totius terræ. Ceterum cum in Græca verſione ſit vbique vna vox γραμματεῖς, Latina tamen variat, ac *duces*, & *Principes*, & *Præcones*, vertit. Ex quo apparet, ne ipſi quidem interpreti ſatis conſtitiſſe, quid eſſent γραμματεῖς, neque ibi pro legis doctoribus accepiſſe. Fieri autem potuit, vt ſcriba idem, qui ſcriptum faciebat, multis alijs officijs publicis inſeruiret.

De Re Bellica. Cap. IX.

HACTENVS tradita ſunt, quæ domi aut à populo, aut à Senatu, aut à Magiſtratibus peragenda fuerunt.

nunc res poſtulare videtur, vt quæ foris, ideſt militiæ ratio rei gerendæ fuerit, exponamus. ſiquidem vt ſacerdotes, & iudices, ſic etiam Imperatores partes præcipuæ ſunt optimę ciuitatis, vt Ariſtoteles litteris prodidit. Neque vero de hac re multa dicentur, quòd ſacrę litteræ non multa ſuppeditent, quæ dicantur. Primum autem quę belli gerendi pręcepta Deus reliquerit, deinde per quos res geſta ſit, tum quę bella ab Hebręis adminiſtrata ſint, exequemur. De bello igitur gerendo ſic Deus pręcepit Deuteronomij xx: *Si exieris ad bellum contra hoſtes tuos, & videris equitatus, & currus, & maiorem, quàm tu habeas, aduerſarij exercitus multitudinem, non timebis eos, quia Dominus Deus tuus tecum eſt, qui eduxit te de terra Aegypti. Appropinquante autem iam prælio, ſtabit ſacerdos ante aciem, & ſic loquetur ad populum, Audi Iſrael, vos hodie contra inimicos veſtros pugnam committitis, non pertimeſcat cor veſtrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos: quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. Duces quoque per ſingulas turmas audiente exercitu proclamabunt. Quis eſt homo, qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne forte moriatur in bello, & alius dedicet eam. Quis eſt homo, qui plantauit vineam, & necdum fecit eam eſſe cõmunem, de qua veſci omnibus liceat? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne forte moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. Quis eſt homo, qui deſpondit vxorem, & non accepit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne forte moriatur in bello, & alius homo accipiat eam. His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum. Quis eſt homo formidoloſus, & corde pauido? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne pauere faciat corda*

da fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perteritus eſt. Cumq. ſiluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, vnuſquiſque ſuos ad bellandum cuneos præparabit. Si quando acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & ceperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumq. tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne, quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladÿ, abſque mulieribus, & infantibus, iumentis, & ceteris, quæ in ciuitate ſunt. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de ſpolÿs hoſtium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis ciuitatibus, quæ à te procul valde ſunt, & non ſunt de his vrbibus, quas in poſſeſſionem accepturus es. De his autem ciuitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes viuere, ſed interficies in ore gladÿ, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Heuæum, & Iebuſæum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ne forte doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipſi operati ſunt Dÿs ſuis, & peccatis in Dominum Deum veſtrum. Quando obſederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis, vt expugnes eam, non ſuccides arbores, de quibus veſci poteſt, nec ſecuribus per circuitum debes vaſtare regionem, quoniam lignum eſt, & non homo, nec poteſt bellantium contra te augere numerum. ſiqua autem ligna non ſunt pomifera, ſed agreſtia, & in ceteros apta vſus, ſuccide, & inſtrue machinas, donec capias ciuitatem, quæ contra te dimicat. Ex his, inquit Philo, *liquet, Iudæorum gentem amicam eſſe omnibus pacem amantibus, non contemnendam tamen, vt cui ſatis animorum ſit ad repellendam iniuriam, ſi quis vltro velit laceſſere. diſcernit autem in bello, qui ſibi infeſti*

V 4 *ſunt*

ſunt,& qui non.ſ.am cædibus ſæuire in immeritos, aut leni ter noxios, immanis eſt ferociæ,& iiſdem cladibus mulieres cum viris inuoluere. tantus porro amor iuſtitiæ eſt, vt ne agros quidem hoſtiles vaſtare liceat, & arbores cædere ad fructuum interitum.

De Principe militiæ. Cap. X.

INTER magiſtratus autem, qui operam rei militari dederunt, primum locum tenuit Imperator, ideſt dux belli. is enim poſt regem ſummam in caſtris poteſtatem eſt nactus. Hic vero à Latino interprete Princeps militiæ dictus eſt, à Græco vero ἀρχιστρατηγὸς τῆς δυνάμεως, & ἄρχων πάντων ἀρχόντων τῆς δυνάμεως. i. primarius dux exercitus. Talis vero princeps principū omnium exercitus fuit Abner ſub Saule rege. nā Regū ſecundo cap. II: *Abner filius Ner princeps exercitus Saul* dr̃. Et tertio: ὁ ἡγούμενος μέγας. i. dux magnus à Dauide appellat̃. Talis ſub Dauide Ioab, & Amaſa, qui in eodem libro *principes militiæ Iſrael, & ſuper omnē exercitū* fuiſſe dicūtur. De Ioab ſic XXIIII: *Dauid Ioab principi militiæ mādauit, vt vniuerſum populū Hebræorum recenſeret, & ſummam militum conciperet.* Ad Amaſam vero XIX dixit ita: *Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat, ſi non magiſter militiæ fueris omni tempore.* Quin etiam XXIIII quarti ſcriptum eſt, Nabuzardan ducem Nabucdonoſoris tranſtuliſſe Babylonem Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ. At Græcus habet, *ſcribam principis exercitus recēſentem populum terræ.* Multum vero valuiſſe apud regem ipſum militię Principem, indicauit Heliſæus, cum in quarto Regum quarto dixit ad viduam: *Habes negotium? vis vt loquar regi, aut Principi militiæ?*

De Tribunis, & Centurionibus. Cap. XI.

IMPERATORI porro paruere Chiliarchi, Ecatontarchi, Pentecōtarchi, & Decadarchi. Hos vero inſtituit Moiſes, vt præfecti eſſent mille hominibus, centum, quinquaginta, & decem. quos Latinus, vt dixi, interpres tranſtulit tribunos, centuriones, quinquagenarios, & decanos. Ex ijs autem ferme fuere, qui principatum familiarum geſſerunt. ſic enim ſcriptum eſt primo Numerorũ: *Phylarchi ſecundum familias ſuas ſunt Chiliarchi Iſrael.* quaſi vero dicat, ex eorum numero maxime euectos eſſe ad Chiliarchatum, qui in ſuis tribubus eſſent patriarchæ. neque enim omnes patriarchæ tribuni fuerunt. Chiliarchi vero dicuntur etiam ἄρχοντες, & ἀρχηγοὶ τῶν χιλιάδων, ideſt Principes Chiliadum, vt XII primi Paralipo: *Transfugerunt ad Dauid de Manaſſe Eduas, & Iezabud Principes Chiliadum.* & XXIII: *Dauid conuocauit Principes Chiliadum, vt arcam reduceret.* Chiliadis porro militaris mentio eſt in libro Iudicum. Nam cum Gedeon vocatus eſſet ad Principatum, eum reſpuit dicens: *Chilias mea humilis eſt in Manaſſe, et ego in familia mea infirmus ſum.* item apud Michæã: *Et tu Bethleem paruulus es, vt ſis in millibus,* ideſt vt Chiliadem, & Chiliarcham creare poſſis.

Centuriones autem, qui ἑκατοντάρχοι à Græco interprete verſi ſunt, ijdē etiam ἄρχοντες τῶν ἑκατοντάδων, ideſt Principes Centuriarum vocati, vt XXVIII ſecundi Paralipom. Vbi dicitur, Dauid conuocaſſe Principes Chiliadum, & Centuriarum, ideſt tribunos, & Centuriones. Tribunorum porro, & Centurionum belli cauſſa mētio fit ſæpe. vt Dauid exercitum contra Abſalon filium emiſſurus XVIII ſecundi Paralipom. cōſiderato populo ſuo con-

conſtituit ſuper eos tribunos,& centuriones,& fecit tres partes populi ſub tribus ducibus exercitus totius. Et quarto Regum XI: *Ioiada vt Athaliam reginam opprimeret,centuriones acciuit*,pro quibus in ſecundo Paralipo. XXIII, Principes familiarum aduocati dicuntur. Et XXV Amaſias rex bellum moturus *congregauit Iudam,& excitauit eos per domos familiarum ſuarum in tribunos, & centuriones in vniuerſo Iuda,& Hieruſalem, & numerauit eos à viginti annis, vt ſupra. & inuenit eos trecentas Chiliadas,qui exire ad bellum poſſent.* Et tertio primi Maccabæorum, Iudas princeps bellum illaturus dicitur conſtituiſſe,qui ducerent populum,tribunos,& centuriones. Atque hos quidem etiam ἄρχοντας τῆς δυνάμεως, & ϛρατηγὲς, id eſt principes exercitus aliquando ſcriptura vocauit.vt Numer. XXXI: *Iratus eſt Moiſes principibus exercitus,tribunis, & centurionibus*, licet Græce non principibus,ſed epiſcopis, id eſt inſpectoribus ſcriptum ſit. Et XXIIII ſecundi Regum: *Egreſſusque eſt Ioab. & Principes exercitus à facie regis, vt numerarent populum Iſrael.*

De Quinquagenarijs,& Decanis. Cap. XII.

PENTECONTARCHI vero,& Decadarchi memoria vſurpatur non ſolum in Exodo, vbi inſtituuntur à Moiſe,ſed etiam primo quarti Regum,cum inquit: *Ochozias rex Iudæ miſit ad Heliam prophetam Quinquagenarium principem cum quinquaginta militibus,inde alterum,inde tertium*. Item primo Maccabæorum: *Iudas conſtituit ſuper populo tribunos,centuriones, pentecontarchos,& decadarchos.*

Hi vero omnes pro arbitratu deſignabantur à rege.

De

De principe militię liquet xe eo, quod ſupra de Amaſa ſcriptũ eſt. De tribunis, & centurionibus illa ſunt documento. VIII primi Regum: *Rex conſtituet ſibi filios veſtros tribunos, & centuriones.* & XXVIII: *Saul fecit ſibi Dauidem tribunum.* & XVIII ſecundi: *Dauid conſtituit ſuper populo ſuo tribunos, & centuriones.* & poſt: *Stetit rex iuxta portam, egrediebaturq. populus per turmas ſuas centeni, et milleni.* & primo Paralipom. ſecundo: *Dauid dixit: Qui percuſſerit Iebuſæum, is erit mihi in principem, & ducem,* Græce εἰς ἄρχοντα, καὶ στρατηγὸν, ideſt principem in ciuitate, & ducem in exercitu faciam. & XXV ſecundi: *Amaſias rex conſtituit Iudæos per familias tribunos, & centuriones.* Græce *excitauit per domos familiarũ ſuarum in tribunos, & centuriones.* Ex quo apparet, non ſemper ex familiarum principibus tribunos eſſe delectos, ſed ex famílijs ipſis. & primo Maccabæorum tertio: *Iudas conſtituit, qui ducerent populum, tribunos, centuriones, pentecontarchos, & decarchos.*

De Magiſtratu Templi. Cap. XIII.

EX præfectis porro militaribus quidam fuere, qui Græce προστάται, & στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ dicti ſunt, ideſt præſides templi, & præfecti exercitus templi. Hi vero præſidio templi præfuerunt, quod olim Iudas Maccabæus impoſuit, itemq. turris Antoniæ, quam cum templo iunctã illius poſteri condiderunt. De præſidio Templi ſic ſcriptum eſt primo Maccabæorum: *Iudas ædificauit montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, ne quando venirent gentes, & conculcarent eum, ſicut ante fecerant, & collocauit illic exercitum, vt reſeruaret eum.* De Turri ſic Ioſephus: *Principes Aſſamonei turrim templo cõtinen-*

tinentem præcipue communierunt, quam Barim dixerunt, atq. ibi ſtolam pontificiam aſſeruari iuſſerũt. quam turrim Herodes rex poſtea ad templi cuſtodiam confirmauit, & in gratiam M. Antonij Triumuiri amici ſui Antoniam appellauit. Habuiſſe autem Iudæos eiuſmodi cuſtodiæ cauſſa milites, indicat etiam S. Matthæus XXVII. cum enim petiſſent Iudæi à Pilato, vt iuberet cuſtodiri ſepulchum Chriſti vſque in tertium diem; reſpondit Pilatus: *Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite, ſicut ſcitis*. Huic vero præſidio præerat tribunus militum vnus, aut fortaſſe etiam plures cum cohortibus ſuis, vt mox apparebit.

Præter milites vero, qui templum cuſtodiebant, erãt quoque miniſtri, ideſt lictores, quos ad comprehendendos reos iuſſu Principum ſacerdotum, & populi adhibebant. Quod ſi qui rei violati templi, aut contemptæ religionis, aut grauioris alicuius flagitij eſſent, aut eis opibus præditi, vt eos timerent, tum lictoribus cuſtodes etiam milites adiungebant, lictores aduocantes, vt manum inijcerent, atque vincirent, milites, vt vim, ſicunde forte ingrueret, propulſarent. Probantur hæc omnia hiſtoria Chriſti. Primum enim Iudas proditor acceſſit ad Principes ſacerdotum, & ſe, ſi ſibi pretium darent, Chriſtum illis proditurum eſſe, profeſſus eſt, inde cum aliquot eorũ adijt ad tribunum militum, & cohortem accepit, tum miniſtros ſumpſit. demum cum his omnibus contendit ad Chriſtum capiendum. Loca Euangelij proferam, ſi lecto rem ante monuero, Latinum interpretem στρατηγὸν magiſtratum videri parum apte vertiſſe, primum, quia militarem principatum non expreſſit, qui in voce στρατηγὸς continetur, deinde, quia confudit hunc cum principibus populi, qui poſt cum Senioribus eidem iudicio affuerunt, & eodem Magiſtratus nomine afficiuntur, cum Græce

non

non στρατηγοὶ, ſed ἄρχοντες nominentur. Matthæus XXVI, & Marcus XIIII: *Abijt Iudas ad Principes ſacerdotum, et ait illis. Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam?* Lucas autem ipſis Principibus ſacerdotum etiam Principes populi adijcit, quos interpres Magiſtratus appellat, inquiens: *Abijt Iudas, & locutus eſt cum Principibus ſacerdotum, & Magiſtratibus, quemadmodum illum traderet eis.* Ioannes autem XVIII: *Iudas, cum accepiſſet cohortem, et à Principibus ſacerdotum, ac Phariſæis miniſtros, venit illuc.* & mox: *Cohors autem, & Tribunus, & miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.* Lucas XXII: *Dixit autem Ieſus ad eos, qui venerant ad ſe, Principes ſacerdotum, & Magiſtratus templi, & Seniores.* Grçce pro magiſtratus templi στρατηγοὺς τοῦ ἱερῦ. Oſtendit idem hiſtoria apoſtolorum, Actuum IIII: *Loquentibus autem apoſtolis ad populum, ſuperuenerũt ſacerdotes, magiſtratus templi* (ideſt στρατηγὸς τοῦ ἱερῦ) *& Sadducæi.* Et V: *Vt audierunt hos ſermones Magiſtratus templi, & Principes ſacerdotum, ambigebant de illis, quidnam fieret. tũc abijt Magiſtratus cũ miniſtris, et adduxit illos vi.* ex quibus liquet, Magiſtratus templi duces militares fuiſſe ad reos capiendos adhibitos. Atque hæc quidem mea eſt de Magiſtratu tẽpli ſententia, quæ ſi vera eſt, ſequitur vt errẽt illi, qui his eiſdem auctoritatibus fulti eos iudices fuiſſe, qui in templo iudicarent, aſſeruerunt.

De Bellis Iudæorum. Cap. XIIII.

HIS expoſitis ſequitur, vt eorum etiam ſatisfaciam voluntati, qui bella ab Hebræis geſta ſummatim cognoſcere cupiunt. Hæc vero in magna varietate verſata ſunt. Primum enim armis contendere Hebræi per Arabiam tranſeuntes duce Moiſe cum ipſis Arabiæ incolis, antequam

quam ad Iordanem tranſirent, vt cum Amalecitis, Arad rege Chananæorum, Seon rege Amorrhæorum, & Og rege Baſan, cum Moabitis, & Madianitis. Deinde poſtquam Iordanem tranſierũt, Ioſue duce cum Amorrhęis, Chananæis, Gergeſęis, Hettęis, Heuęis, Iebuſæis, & Pherezæis, qui terram Chananæam à Deo ſibi promiſſam habitabant, eisque magna mole deuictis eam in ſortem coniecerunt. Diuiſa inde terra, ac ſedibus in ea collocatis bella vicinorum diu paſſi ſunt regis Meſopotamiæ, Chananæorum, Madianitarum, Moabitarum, Ammonitarum, & Philiſtæorum, qui vltimi perpetui hoſtes fuerunt vſque ad tempora Dauidis, cum quinque vrbes ad mare Syriacum obtinerent verſus Aegyptum, Gazam, Aſcalonem, Accaronẽ, Geth, & Azotum. Atq. hęc ferme Iudicibus rerum potientibus. Saul inde rex primus Naas regem Ammonitarum deuicit, Philiſtæos fatigauit, & Agag regem Amalecitarum, licet longe poſitum, iuſſu Dei oppreſſit. Inde Dauid certauit cum Isboſeth filio Saulis rege à ſuis contra ſe acclamato, cũ Iebuſæis, quos vrbe Hieruſalem pepulit, cum Moabitis, & Ammonitis, cum filio Abſalon, & Siba, quorum à ſe vterque defecerat, & quater cum Philiſtęis. quibus profligatis, ac Syria Damaſci, & Idumęa ad regnum adiuncta imperium ex omni parte pacatũ filio Salomoni reliquit. ſub quo pax ſolida fuit. Diuiſo inde poſt obitum eius in duas partes regno, quarum vna Iudę, altera Iſrael appellata eſt, vtraque ſępe arma inter ſe ciuilia contulerunt. Externos vero hoſtes pertulerunt, eos reges, qui tum opibus excellebant, Aegypti, Aſſyriorum, Babylonię, ac Syrię. Quibus cum reſiſtere propter peccata non poſſent, Iſraelitę demum, qui decem tribus obtinebant, ab Aſſyrijs translati ſunt Niniue, Iudęi vero à Babylonijs Babylonem. Poſt-

quam autem Iudęi conceſſu Cyri regis Perſarum antiquum patrię ſolum recuperarunt, primum Perſis, deinde Macedonibus Alexandri Magni ſucceſſoribus Aegypti, ac Syrię regibus tributarij paruerunt. ad extremum ab Epiphane libertate, ac religione mulctati captis armis tandiu reges ipſos Syrię fatigarunt, donec libertatē integram receperunt. Tum vero ſubactis Idumęis, Samaritis, Ituręis, Moabitis, & Galaaditis, cum inter ſe contendere de regno cœpiſſent, arma contra ſe Romanorū traxerunt. tria vero pręcipua ab eis bella perpeſſi ſunt, vnum Cn. Pompeij, qui vrbem cepit, alterum C. Soſij, qui Ariſtobulo rege vrbe pulſo Herodem intulit, tertium Titi Cęſaris, à quo vrbs euerſa, gensque ipſa deleta eſt.

Ex quibus intelligi poteſt, & ducibus, & ſcientia militari opus Iudęis fuiſſe, vt tantam molem, varietatem, ac perpetuitatē bellorū egregie ſuſtinerēt. Bellis vero alienis Iudęi non affuerunt, nec gētium ſtipendia meruerūt, aut ſuis eas ſtipendijs aſciuerunt, quia quocunque modo commercium cum gentibus habere prohibiti lege ſunt. Itaque Tiberius Cęſar, vt eos ſibi militare propter patrię legis cuſtodiam abnuere vidit, ſummis tormētis affecit, vt Ioſephus XVIII libro mandauit.

De Statu Iudęorum extremo. Cap. XV.

His explicitis, nunc quę de ſtatu Iudęorum extremo Philo ſcriptum reliquerit, addam, atque hac quoque parte illuſtrata huic commentario finem imponam. In primis ergo quanta per omnes terras Imperante Caio Iudęorum eſſet diffuſa multitudo, docuit in libro de legatione ad Caium: *Populoſa, inquit, eſt Iudæorum natio, nō, vt aliæ, comprehenſa vnius regionis ſpatio, ſed totum pene*

orbem

orbem paſſim incolens. diffuſa eſt enim per continentis prouincias omnes, atque inſulas, adeo vt non multo pauciores ſint indigenis, abſque eo quòd ipſam Iudæam inumera multitudo incolit, Babylon etiam, & multæ aliæ ſatrapiæ ab eis tenentur, qui ſingulis annis ſacram pecuniam mittunt in tẽplum primitiarum nomine, quanquam per vias difficiles. Adijcit inde de colonijs à Iudęis in varias regiones deductis, hoc modo: *Sancta ciuitas metropolis eſt non vnius regionis Iudææ, ſed et multarum propter colonias inde olim deductas vel propius in finitimam Aegyptum, Phænicem, Syriam tum ceteram, tum eam, quæ Cœle dicitur, vel longius in Pamphyliam, Ciliciam, pleraſque Aſiæ partes vſque in Bithyniam, & Ponti ſinus intimos, pari modo in Europæ Theſſaliam, Bœotiam, Macedoniam, Aetoliam, Atticã, Argos, Corinthumque Peloponneſi partes præcipuas. nec tãtum continentis prouinciæ plenæ ſunt colonijs Iudaicis, ſed & inſularum celeberrimæ Euboea, Cyprus, Creta, ne quid dicam de Tranſeuphratenſibus. excepta enim parua parte Babylonis, & aliarum præfecturarum, omnes vrbes, quæ bonum agrum habent, à Iudæis incoluntur.* Inde de Templi maieſtate ſic intulit: *Templum iam inde ab initio nullam admiſit manufactam effigiem, cum ſit Dei domicilium. pictorum enim, atque ſtatuariorum opera ſunt ſenſibilium Deorum imagines, illum autem inuiſibilem pingere, aut fingere, nefas duxerunt noſtri maiores. Agrippa illud inuiſit, & honorauit. Auguſtus per litteras iuſsit, vndecunque illuc mitti primitias, inſtituto ibi etiam quotidiano ſacrificio. Non Græcus, nõ barbarus, nõ rex, ſatrapa ve vllus vel infenſiſsimus, non ſeditio, non bellum, non captiuitas, non vaſtatio, non alia res vlla tantam cladem intulit, vt contra veterem morem effigies manufacta in id importaretur. quanuis .n. infenſos haberet accolas, ſemper tamen ſua religione tutum*

fuit,

*fuit,vt ſacratum conditori,patriq; rerum omnium.ſciebāt .n.violationem eius expiatam ſæpe grauiſſimis calamitatibus.*Poſtremo ſubijcit, & de ſynagogis hoc modo: *Auguſtus cognito, quòd negligerentur ſacræ primitiæ, per litteras mandauit prouinciarum Aſiæ procuratoribus, vt ſinerēt, Iudæos ſolos in ſynagogis cœtus facere.non.n.hoc eſſe Bacchanalia, vel ſeditioſorū conuenticula turbandæ pacis cauſſa,ſed ſcholas iuſtitiæ, tēperantiæq;,in quibus ſtudium virtutis floreat; primitias verò quotannis conferri,vnde fiant ſacrificia, miſſa in hoc ſacra legatione ad templum Hieroſolyma.deinde edixit,ne quis ſit impedimento Iudæis cœtus,collectaſue facientibus,aut Hieroſolyma eas mittentibus more patrio.* Vt autem Iudæi ritus patrios coluerint,idem etiam non diſſimulat, inquiens: *Omnes gentes libenter ſeruant ritus patrios, ſed Iudæi præ cęteris. Cum n.leges ſuas credant oraculis proditas,eaſq; diſcant à pueritia, in animis circunferunt harum expreſſas imagines, & ſemper intuendo admirantur, vt honeſtiſſimas, alienigenas quoque harum obſeruatores amplectuntur pro ſuis ciuibus.oſores autem earum, aut vituperatores habent pro hoſtibus, & in tantum abhorrent à quauis re ſuis legibus vetita,vt omnibus fortunis,felicitatibuſq; humanis ad præuaricationem adduci nequeant.ſed nihil religioſius, quàm templum,colunt,vel hoc argumento, quòd certiſſima mors proponitur vltra ſeptum interius penetrantibus. nam intra exterius recipiunt vndecunque venientes ſuæ gentis homines.* Hinc Rutilius in Iudæos poſt Titi victoriam vbique diſperſos ſcripſit.

Atque vtinam nunquam Iudæa ſubacta fuiſſet
Pompeij bellis, imperioque Titi,
Latius exciſæ peſtis contagia ſerpunt,
Victoreſq; ſuos natio victa premit.

ATQVE hæc quidem de rep. Hebræorum inuenimus, quæ quàm planiſſime, ac diſtinctiſſime potuimus, explicuimus. Quibus diligenter mente, ac ratione perceptis, ſi quis iterum ſe ad ſacra volumina perluſtranda contulerit, nę ille multo clarius multa ante tetra caligine merſa perſpexerit, ac liquidiore illius doctrinæ hauſtu conceptam viſceribus cęleſtis ſcientiæ ſitim ſedarit. Ceterum ſi in his opportuna ſacrarum litterarum aucto ritate firmandis paucis fortaſſe in locis Græcam interpretationem attulimus, aut aliquid ex tertio Eſdræ libro teſtimoniorum deprompſimus, id nobis cenſemus vitio verti non oportere. ſic enim fecimus cum ob nimiā rerum, quas tractabamus, obſcuritatem, quę plane alia dilucidari ratione non poterat, illuſtrandam, tum propter ſanctorum patrum auctoritatem, qui ſeptuaginta interpretes adhibuere, prodendam, & quidem cum non de dogmate vllo, ſed de ſola antiquitate diſputaremus. quin etiam in veteribus inſtitutis, ac moribus declarandis lucē nos ex antiquiſſimo quoque monumento poſſe petere iudicauimus. quo conſilio Philonis etiam, & Ioſephi, doctiſſimorum virorum, fidem ſępiſſime implorauimus, vt à quibus multa, eaq; inſignia priſcę memoriæ pręſidia, ac ſupplementa ſanctos quoq; patres cognouimus accepiſſe. Sed hęc, & eiuſmodi alia vtcunq; animad uerſa prorſus exactę Eccleſiæ cenſurę, iudicioq, remittimus. Illud quidem certe non dubitamus, quin vt multo plura deſideraturi ſunt, qui ſemel ad tantas admiſſi epulas haud plane ſaturati diſceſſerint, meliora vero parituri, qui his quęſtionibus excitati præclara ſua ingenia ad eiuſmodi generis alia indaganda contulerint; ſic multo felicius arcana, quæ his continentur, myſteria venaturi ſint, qui faces eiuſmodi ſecum ad abditas eo-

rum

rum latebras perſcrutandas prætulerint. Myſteria vero intelligo, cæleſtem vitam, atque æternam, quam S. Auguſtinus hac prænotatam rep. docuit, aſſerens populum Hebræum in vnam eſſe remp. congregatum, quæ æternæ vitę ageret ſacramentum. omnes.n.inquit, prophetię, omnia pręcepta vitę, ſacra demum, ſacerdotia, cæremonię, dies feſti, ſignificata, & pręnunciata ſunt, quæ propter ęternam vitam fidelium in Chriſto & impleta credimus, & impleri cernimus, & implenda confidimus. Vtinam autem Deus ipſe pro ſua incredibili miſericordia faxit, vt quam nos ciuitatem viui deſcripſimus in terris, eius poſt mortem conſpectu perfruamur in cælis, vt læti ob ea, quæ nobis dicta ſunt, fore, vt in domum Domini veniremus, vere tandē dicere cum propheta poſſimus: *Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri. Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.*

F I N I S.

RERVM, ET VERBORVM
INDEX.

Aron Moiſis frater primus Pontifex, & poſteri eius Eleazari filij. 171.172

Abia octaua claſsis Sacerdotalis, quæ. 188

Abominatio deſolationis apud Danielem, quæ. 61

Abraham filius Thare, Hebræus, ſextus ab Heber, initium hiſtoriæ Hebræorũ. 6.7. *filij eius Iſaac, et Iſmael.* 7. *Huic promiſit Deus progeniem innumeram Iſraelitarum, poſſeſſionem terræ Chananeæ, & benedictionem omnium gentium in ſemine eius, Chriſto.* 7

Acetabula inſtrumẽta Tabernaculi. 39.

Actuum loca expoſita. 24.64. 70. 78. 81. 190. 54. 221. 222. 230. 242. 317.

Adam primus homo, Deũ cognouit, & peccatum, ac mortem in mundum intulit, filios genuit Abel, Caim, & Seth. 4.

Adar menſis Hebræorum. 69

Adulteri lapidabantur. 273.274.275

Æditui, quot. 201

Ægyptium templum Iudæorum quando conditum, & clauſum. 63

Ælia dicta Hieruſalem ab Ælio Hadriano. 36

Afflictiones corporis, ieiunio, cilicio, & cinere fiebant. 151. 152.154

Agni mactatio in paſchate, qualis. 76. 95.

Alexander Magnus honorauit Iudæos. 15.

Altare Holocauſti æneum factũ à Moiſe. 39. 40. 41. *factum à Salomone in templo.* 53. 54. 139. *refectum à Iuda.* 57.58

Altare thymiamatis aureum. 38. 41. 137. *factum à Salomone in Templo.* 53.54.139

Altare in Galgalis. 238. *in Maſpha.* 239. *in Gabaon.* 46. *in Ramatha.* 279. *in Excelſis. lege Excelſa.*

Aminadab ſeruauit Arcam fœderis. 47

Anna Pontifex, quando, & quomodo. 178. 180. 181

Annus Hebræorum naturalis, et ciuilis. 65.67.85.102. *annus lunaris, quomodo ad ſolarem redigeretur.* 64.66

Annus ſeptimus ſabbatarius qualis. 88. 89.

Annus quinquageſimus ſabbatarius qualis. 89

Antiochus Epiphanes rex Syriæ afflixit Iudæos. 15.22. *contaminauit templum Hieroſolymitanum.* 57. *dedicauit templum Samariæ Ioui.* 62

Arca Noe, qualis. 5

Arca pecuniæ ſacræ, qualis. 145. *lege Gazophylacium.*

Arca Fœderis præſcripta à Deo constructa à Moiſe. & ornamenta eius. 39

Arca Fœderis, teſtimonij, & teſtamenti, idem. 40. 43. *delata in Galgala, in Silo.* 45. *ad Philiſtæos.* 45.46. *ad Bethſamitas Iudæ, in Cariathiarim, in Gabaa.* 46. *in Siõ.* 47. *in templum.* 47.54. *euanuit.* 48

In arca tabulæ legis fuerũt, ſiue Teſtamentum. 42.43.47.54

Archi-

Archiſynagogus, quis. 65
Arietum oblatio. 165.182
Ariſtocratia Hebræorum à Deo inſtituta, qualis. 23.24.25
Ariſtotelis opinio de ariſtocratia, & regno pleno conueniens iudicio Hebræorum. 25.26
Aromata in ſacris adhibita, unde fierent. 138
Arx condita in tertio colle mõtis Siõ. 35
Aſaph Pſalmiſta. 197.198
Aſphalites lacus in Iudæa, ſiue mare mortuum. 30
Aſſamonei leuitæ recuperarunt rem Iudæorum contra Antiochum Epiphanem, & Principatum, & Pontificatum adepti ſunt, & poſtea regnum. 172.289.290.291
Athalia regina templum corrupit. 55
Atrium Tabernaculi præſcriptum à Deo. 39.40
Auguſtus cenſum in caput inſtituit, ac totum orbem cenſuit. lege cenſus.
Auris quid ſignificet. 166
Azymorum dies, qui. 75.95. *Azymorũ prima, & ſeptima dies ſancta.* 76.77. *Azymorum caniſter.* 164

B

BAalam prophetico ſpiritu ornatus. 206.
Baltheus pontificis, qualis. 158.159
Benedicere vſurpabant, pro maledicere. 274
Bella ſuſcepit, & geſſit rex pro arbitratu ſuo. 288. *de re bellica Iudæorum.* 309. *de mouendo bello lex.* 310. *Belli duces, qui.* 312.313. *Bella ab Hebræis geſta.* 317.318
Beniamin filius Iacob. 8. *tribui nomen dedit.* 9. *eius tribus cum tribu Iudæ coniuncta fuit.* 34.35. *in eis fuit Hieruſalem.* 34. *& in Beniamin pars templi.* 35
Bethanim menſis. 69
Blaſphemi lapidabantur. 273.274
Bule, Bulentæ, & Buleuteriũ. 244.245

C

CAbala hiſtorica Iudæorum. 215
Caiſas Pontifex, qualis. 180
Caim progeniem improbam peperit. 4
C. Caligula Imp. templo Iudæorum infeſtus, & ſynagogis. 60
Candelabrum præſcriptũ à Deo, & conſtructum à Moiſe. 40.167.
Cantores à Dauide inſtituti ſub Aſaph, Heman, & Idithun. 197.198. *Cantorum vices* XXIIII. 198. *officia.* 197.198.202. *veſtes.* 202
Caper emiſſarius. 169.136
Capitium, quod. 160
Cariathiarim opp. habuit Arcam, & Tabernaculum. 48
Carcer propter reos. 305.306
Cathedra Moiſis, quæ. 216.230
Cenſus in caput ab Auguſto inſtitutus. 232. *excitauit hæreſim Gaulonitarum.* 232. *ſolutus à Chriſto.* 232.
Centuriones iudiciales. 278.301.305.306. *militares.* 313. *lege ecatõtarchi.*
Centuriarum principes. 313
Chanaam ſiue Chananea terra, quæ poſtea Iudæa 7.30. *habitata à ſeptem populis, occupata ab Iſraelitis, diuiſa in partes* XII. 30
Cherubin præſcripti à Deo ſuper Arcam. 38.39.
Chilias ciuitatis. 307. *militaris.* 313.314.
Chiliadum princeps. 313
Chiliarchi inſtituti à Moiſe. 247.284.301.306.313. *lege Tribuni.*
CHRISTVS *ex progenie Seth.* 4. *promiſſus Abraham* 7. *Hiſtoria Hebraica finis.* 3. *ad legem explẽdam venit.* 23. *& cum auctoritate docuit.* 220. *Phariſeos, Scribas, Sadduceos, & Herodianos præcipue perſecutus eſt.* 228.229.230. *à Concilio indicatus.* 264.
Chriſti vaticinia de Iudæis veritatem acceperunt. 60.61

Chriſtus vnctum, & regem ſignificat. 284.285
Cidaris Pontificis. 163
Cilicium in afflictione corporis. 152
Cingulum, ſiue baltheus Pontificis. 159
Cinis in afflictione corporis. 152
Circuncíſio mandata Abrahæ. 28. 29. *Moiſi.* 133
Ciuis, quis. 28. *ciuis Iſraelita, quis.* 28
Ciuitatis partes Iuſtificationes, & Iudicia. 37. *Ciuitatis tractatio diuiſa in Conſilia, Iudicia, & Magiſtratus.* 234. *Ciuitatem inſtituit religio.* 234. *Ciuitas iuſto, et vtili continetur.* 235. *Ciuitas Dauid, quæ.* 35
Collecta frugum, feſtum. 96. *in ſeptima Azymorum.* 77. *fructuum.* 102
Columbarum oblatio. 133. 134. 204
Conciliũ, ſiue Synedrium inſtituit Deus, ſiue Moiſes. 254. 255. 256. 257. *confirmauit Ioſaphat rex.* 257. *reſtitutũ eſt poſt exilium.* 258. *Quid de eo Talmudiſtæ tradiderint.* 255. *differt à Iudicio Ciuitatum.* 246. *lectum eſt ex ſenioribus, & ſacerdotibus.* 256. *& poſteris Dauidis.* 258. *ab Herode mutatum.* 259
In Concilio cauſſam cognouit Moiſes. 257. *Concilium iudicauit Herodem.* 260. *Chriſtum.* 264. *S. Petrum.* 166. *Apoſtolos.* 267. *S. Stephanum.* 167. 268. *S. Paulum* 268. *S. Iacobũ.* 268. *S. Mathiam, & alios.* 269. *Chriſto fuit infeſtum.* 263. *ornatum lege, ne quis niſi ab eo necaretur.* 260. *eo iure priuatum.* 261. *initum eſt à ſacerdotibus, ſenioribus, & principibus.* 256. *ſub Romanis damnauit, non animaduertit.* 256
Concilium, & Iudicium quomodo vſurparit Chriſtus. 262
In Concilio quomodo peractum iudicium ſit. 158
Concilia quinque à Gabinio proconſule illata. 161
Concio, ſynagoga, & eccleſia, idem. 236
Concio vniuerſi populi à quo aduocata. 237. *ratio conuocandi.* 237. *inſtituta à Deo.* 236. *legitima, & confuſa.* 241. 242. *vocata ad audiendum, orandum, agendum. i. creandos magiſtratus, & iubendum bellum.* 238. 239. *Conciones Græcorum turbulentæ.* 243. *legitimæ tres in menſe.* 242
Conditiones Pontificis. 160. *ſacerdotum.* 183. *Iudicum.* 250
Confeſſiones. i. Dei laudes, quomodo fierent. 130. 197
Confitemini domino, quoniã bonus. 131. 199
Conſecratio Pontificis. 163. 165. *ſacerdotis.* 182. *Regis.* 285. *Conſecrationis ſacrificium.* 132. 164. 165
Cõſilia, & Iudicia partes Ciuitatis. 234
Conſilia de vtilitate tractant. 235. *in Senatum, & Concionem diuiduntur.* 235. 242
Conſiſtorium Gazith, quale. 253
Conuentus forenſes Romanorum. 243
Corbona idem, quod Gazophylaciũ. 145
Corona ornamentum Tabernaculi præſcripta à Deo. 39
Corporis afflictiones cinis, cilicium, ieiunium. 152
Crux, qualis. 271. *Crucifixio, qualis.* 272. *exempla eius.* 272. *Crucifixi donabantur cognatis.* 273. *Crucifixus eſt Chriſtus more Romanorum.* 272

D

Damnabaĩ nemo indicta cauſſa. 252.
Damnationem habuit Cõcilium non animaduerſionem. 259
Dan filius Iacob. 8. *nomen tribui dedit.* 9
Dauid rex factus. 285. 286. *Salomonem ſibi ſublegit.* 286. *Iebuſæos expulit.* 32. 34. 35. *Hieruſalem extruxit.* 35. *Ciuitatem Dauidis condidit.* 35. *arcem in Sion ædificauit.* 35. *arcam Hieruſalem tranſtulit.* 32. 47. *Tabernaculum nouum formauit.* 46. 47. *remp. reforma-*

reformauit.216.Leuitas inſtituit.193 & Cantores. 197. Sacerdotes, Leuitas, Cantores in 24 vices diuiſit.188. 195. Scribas conſtituit. 216. 217.
Dauid domus particeps Concilij.258. eo priuata. 265
Dauid familia, quæ. 299
Debora prophetis, & iudex. 207
Decani iudiciales. 278.301.305. militares.314. lege Decadarchi.
Decem præcepta legis. 16
Decimæ, quæ, & quot, & quo deferrentur. 141
Decimarum quattuor gña ſecundum S. Hieronymum. 141
Decollatio ſupplicij genus. 275
Dedicatio altaris. 285
Delicta quomodo differt a peccato.123. Sacrificium pro delictis. 122.123
Depulſio criminis, qualis eſſet. 259
Deus tria promiſit Abrahæ progeniem numeroſam, terræ Chananeæ poſſeſſionem, Chriſtum è ſemine ſuo oriturum. 7. Moiſi, et Hebræis legem dedit, atq; omnia facienda præſcripſit, & euentura prædixit. 9.10
Deus quattuor modis verba fecit hominibus. 213. reſpondit per ſomnia, ſacerdotes, & prophetas. 210. 211. afflauit prophetas. lege prophetæ.
Dei verbum, quale. 213. 214. quot officia geſſit. 214
Dei cōſulendi ratio quadruplex. 209
Deo actiones humanas tribuit ſcriptura, cur. 215
Deorum ſimulachra Sarug intulit. 5.
Deos alienos coli uetuit Deus, ſed ſe. 16
Deuteronomium, quid. 10
Deuteroſes Phariſæorum, quæ. 229
Δ καίωμα, quid. 18
Dies inæquales duodecim horarum. 70
Dies feſti, aut profeſti. 70.72
Dies ſinguli proprium ſacrificium habebant. 71
Dies ſabbati. 69
Diluuium, cur a Deo miſſum. 5
Doctrina, & Veritas in Pectorali Pontificis. 111.163
Dona ſacra, quæ. 111.139. Votiua, & voluntaria. 139.140
Dux belli. 289

E

E Catontarchi, qui. lege Centuriones 30.305.313
Effraim filius Ioſeph adoptatus ab auo Iacob, & tribui nomen dedit. 9.10. Effraim tribus pro vniuerſo populo decem tribuum oppoſita Iudæ, ut Effraimitæ Iudæis. 12. Effraimitæ ad impietatem ſeceſſerunt. 13. cum Iudæis contenderunt. 13. Galilæa a Iudæis ſpoliati ſunt. 13. in Aſſyria à Salmanaſſare rege tranſlati ibi remanſere. 13. 14
Εισαγωγεῖς τῶν γραφῶν. 301
Eleazar filius Aaronis primi Pontificis. 171. eius poſteritas habuit Pontificatum. 171
Elizabeth quomodo cognata Mariæ virginis fuerit apud S. Lucam. 11
Emunctoria inſtrumenta ſacri Candelabri. 40
Encænia, quid, et quot. 91.92.103.180
Εγκαινίζειν, quid. 281
Ephemeriæ ſacerdotales. i. vices. 188
Ephod. i. ſuperhumerale. 160. valebat ad prophetandum. 211. Ephod ſacerdotale differt à pontificio. 182. Ephod bad. i. lineum ſacerdotum fuit. 182
Eſdra ſcriba, ſacerdos, ſcribarum princeps, & ſacerdotum erat, expoſuit, et diſpoſuit legem amiſſam exilio Babylonico, & Scribas inſtituit. 218.219
Eſſæi, ſiue Eſſæni hæretici, quam vitam, & doctrinam profeſſi. 225.226
Exactor accipit debitorē à Iudice. 305
Excelſa, quæ. 38. vetita à Deo 49. permiſſa. 49. ſeruata à regibus Iſrael, et

Iuda.50.diſſipata à Ioſia rege.51.Excelſum Gabaon. 46
Exilij pœna. 270
Expiationum dies feſtus.81.102.Sacrificium. 135

F

FAmiliæ Hebræorum,quæ.297.298.
Familiarū Principes.i. Patriarchæ. lege Principes, & Patriarchæ.
Farina mundiſſima.i.ſimila in Libaminibus. 111.115.127
Feminalia pontificis. 118.119
Feſta tria, quo omnes conuenerunt, Paſcha,Pentecoſte,Tabernacula. 86
Feſti dies à verſpera ad veſperam celebrati. 72. Paſcha. 74.95. Azyma. 74.96. Pentecoſte, ſeu Hebdomades. 79.96.97.98.Tubæ.81.102.Expiationes,ſiue propitiatio.102. Collectæ, & Tabernacula.83.102. Sabbatum. 73. Annus ſeptimus.88. Quinquageſimus.89.Encænia.90.103.105.108. Planctus filiæ Iephte.92. Ignis ſuſcitatus,ſiue Lumina. 105. Iudith.93. 105.Eſther,ſiue Mardochæus,ſiue Sortes.93.108. Feſtum victoriæ de Nicanore.94. 108.Ieiunium Godoliæ. 94.102. Feſtum arcis mundatæ à Simone principe. 97
Fimbriæ Phariſæorum,quales. 231
Fœdus Dei cum hominibus.43.Arca fœderis lege Arca.Fœdus,pactum, teſtimonium,Teſtamentum idem. 43
Forenſes conuentus Romanorum, quales. 242.243
Formula intentionis, & depulſionis criminis. 259

G

GAbaa habuit arcam. 46
Gabaon habuit Tabernaculum.46. Excelſum fuit. 46
Gabaonitæ miniſtri, qui poſtea Nathinæi. 203
Gabinius Ro. proc. quinque Concilia inſtituit. 261
Gad filius Iacob.8. Tribui nomen dedit. 9.Familiæ eius. 298
Galerus pōtificis.160. vide Pileus.
Galilæa,Iudæa,et Samaria.31.Galileæ vrbes. 31
Galilæa a Iudæis adempta Effraimitis.13. Samaritis.13. Galileæ ſynagoga. 222
In Garizin monte templum Samariæ.62
Gaulonitæ hæretici,quid profeſſi. 232
Gazith conſiſtorium,ſiue ſynedriū,quale.
Gazophylacium, quid. 145. 146. 147. cuſtos eius. 148.eo primitiæ, ac decimæ,ac pecunia ſacra. 144.145
Gazophylax. 148
Gehenna ignis,quid. 262
Generationes hominum à principio quatuor. 4
Geneſara lacus,qui. 30
Godoliæ ieiunium. 94.102
γραμματεῖς, qui. 217
γραμματοεισαγωγεῖς,qui,et à quo inſtituti. 247.302.303. 304.305.
Gratiarum, ſiue laudis ſacrificiū. 117. 118.119.120.129.130.

H

HAdrianus Imp. Hieruſalem Aeliam appellauit.61.templum terra obruit, & Veneris fanum ibi conſecrauit. 61
Hæreſes Iudæorum ſeptem. 23.223
Hebdomadum, ſiue Pentecoſtes feſtum. 79.80
Hebdomades.i.ſeptimanæ. 69
Heber trans, vnde Hebræi. 5
Heber filius Sale procreauit Hebræos. 6
Hebræi dicti ab Heber.i.trans, vel ab Heber filio Sale. 5. 6.origo eorum. 6. progenies eorum, qui Deum cognouerunt.4.6. Deo dilecti. 4
Hebræorum populus. 3.4.5.6.7.8. gens antiquiſſima. 4. eorum hiſtoria ab

ab Abraham, 7
Hebræi Iſraelitæ dicti à Iacob. lege Iſraelitę. annum lunarem habuerunt. 68. antiquum ſermonem retinuerunt. 6. Bella eorum. 317
Heli pontifex repente mortuus. 41
Hemerobaptiſtæ hæretici, qui. 225
Herodes Antipatri Aſcalonitæ filius proſelytus rex Iudæorum. 26. auxit templum. 58. Concilio iudicatus. 260. Chriſtus exiſtimatus. 227. 228. Seniores è domo Dauid ſuſtulit. 261
Herodiani hæretici Herodem Chriſtum exiſtimant. 225. 228. præualuere tempore Chriſti. ibidem.
Hieroboam rex defecit à Deo. 55. Excelſa inſtituit. Effraimitas impios fecit. 13. 50.
Hieruſalem à Deo electa. 32. 33. à Dauide extructa. 34. 35. metropolis regni facta. 32. in tribu Iuda, & Beniamin. 34. Salem dicta, poſſeſſa à Melchiſedec rege, habitata à Iebuſæis. 34. arca fœderis à Dauide decorata. 35. Templo à Salomone ornata. 35. capta à Siſac rege Aegyptiorum. 35. obſeſſa à Sennacherib rege Aſſyriorū. 35. capta bis à Nabucdonoſore rege Babyloniorum, & tertio euerſa abducto populo. 35. reſtituta poſt exilium à Neemia, direpta ab Antiocho rege Syriæ profanato templo, recepta ab Aſſamoneis, capta à Pompeio, Antigono, Soſio, demum euerſa à Tito, refecta ab Hadriano, & Aelia nominata ſine templo. 35. 36
Hieroſolymis vnum Concilium e quinque. 253. 261
Hircus expiationum. 136. 137. Hirci XII pro peccatis. 197
Holocarpoma pro Holocauſto. 113
Holocauſtum, quid. 113. ritus eius. 113. 114 partes eius. 128. Holocauſtum Neomeniæ, & ſingulorum dierum. 70. Altare Holocauſti æneum. 39.
40. non rite oblatum eſt a rege. 285
Hominum à principio ſtirpes quattuor. 4
Hymni canebantur in Confeſſionibus Deo. 197

I

IAcob filius Iſaac recepit promiſſa facta à Deo auo Abraham. Iſrael dictus 7. 8. filios habuit duodecim, vnde XII tribus Hebræorum, qui ab eo Iſraelitæ dicti. 7. 8. 12. adoptauit Manaſſem, & Effraim filios Ioſeph filij ſui. 8. ex Chananæa in Aegyptum propter inopiam frumenti ſe recepit cum familia ad Ioſephum. 8
Iacobus Iuſtus Nazaræus. 204
Ianitores, qui. 200. officia eorum. 201. 202. claſſes XXIIII. 200. ſacræ pecuniæ cuſtodes. 201
Idumæi ab Edom. 7. ad circumciſionem adacti. 29
Iebuſæi à Dauide pulſi vrbe Hieruſalē. 34. 35
Ieiunium. 102. modi eius, & præcepta. 151. Ieiunij dies feſtus in Expiationibus. 83. 151. Ieiunio caritas Deo gratior. 153. traditum à Chriſto. 153
Ieiunium Godoliæ. 151
Ieſus Sirac, quando ſapientiam ſcripſerit. 175
Ignis perpetuus ſacrificiorum, qualis. 114. 115. 124. 142. euanuit. 47. 48. eius ratio. 115
Ignis ſuſcitati feſtum. 92
Immanitates datę Iudæis à Regibus Syriæ. 290
Incenſi oblatio. 137. cur offerretur. 139. lege Thymiama. Incenſum nō rite oblatum à rege. 138. ſed à pontifice. 168
Innouare pro conſecrare. 285
Intentio criminis, quomodo fieret. 259
Intercalatio dierum ad curſum ſolis. 6. 8. 109.
Intercalaris menſis tertius decimus. 67. 109
Introductores cauſſarum, à quo inſtituti. 247.

247.302.quales.304.305.lege grãmatoiſagogeos.
S.Ioannis loca expoſita. 32.62.65.70.91.20.220.
Ioarib prima claſſis ſacerdotalis. 188
Iob prophetico ſpiritu ornatus. 206
Iordanes fl. qualis. 30
Ioſaphat rex confirmauit iudices. 248. Concilium. 257
Ioſeph filius Iacob patri carus, venditus à fratribus, coniector ſomniorum, præfectus Aegypti, fratres agnouit, patrem in Aegyptum euocauit. 9. caput familiæ in Aegypto. 9. terram extra ſortem à patre accepit. 35. pater Manaſſis, & Effraim, quos dedit in adoptionem Iacob. 8
Ioſeph ab Arimathia ſenator, & Concilij particeps. 258
Ioſias rex Iudę templum inſtaurauit. 56. Excelſa ſuſtulit. 51
Ioſue ſucceſſor Moiſis Iordanem traiecit, & Chananeam tenuit, eamq; XII tribubus diuiſit. 10
Iſaac genuit Iacob, & Eſau. 7
Iſmaelitæ ab Iſmaele filio Abraham. 7
Iſrael. lege Iacob
Iſrael terra. vide Chananea
Iſraelitæ dicti Hebræi ab Iſraele.i. Iacob. preſſi in Aegypto, reducti in Chananæam egerunt in Deſerto annis XL, & ibi legem à Deo acceperunt per Moiſem. 9. in XII tribus diuiſi. 9
Iſrael regnum decem tribuum, oppoſitũ regno Iudæ. lege Regnum.
Iſrael Iudices. lege Iudices.
Iſrael tribus. lege tribus.
Iſſachar filius Iacob. 8. tribui nomen dedit. 9. eius tribus familiæ. 297. 298
Iter ſabbati mille paſſus. 230
Ithamar filius Aaronis, cuius progenies pontificatum geſſit. 171. 173. item ſacerdotia. 187. 191
Iubileus, vnde. 90
Iudas filius Iacob. 8. tribui nomen dedit. 9. familiæ eius. 297. 298. Iudas pro Iudæis, vt Effraim pro decem tribubus. 12. in tribu Iuda Hieruſalem. 34
Iudas, et Beniamin tribus coniunctæ, & pro vna acceptæ, & Iudæi vocati. 12.35
Iudæa, Samaria, Galilæa. 31
Iudææ vrbes, & deſcriptio. 31
Iudæorum, & Effrainitarum contentiones. 15
Iudæorum, & Samaritanum contentiones. 15
Iudæi impediuntur à Samaritis reædificare templum. 14. in Babyloniam tranſlati à Nabucdonoſore. 14. reſtituuntur in patriam poſt annos LXX. 15. ex Iudæa in Galilæam tranſibant per Samariam. 15. afflicti ab Ant. Epiphane. 15. 35. à Romanis. 36. 319. Immunitatibus affecti à Syris, & libertate. 290. non militarũt gentibus. 319. Bella eorum. 318. ſtatus vltimus, qualis. 319. 320
Iudas Maccabæus legem, & vrbem reſtituit. 23. purgas templum. 57. princeps, & pontifex. 176
Iudas Gaulonites princeps Gaulonitarum hæreticorum. 232
Iudices ciuitatũ à Moiſe inſtituti. 247. à Ioſaphat confirmati. 248. ex numero ſeniorum. 249. reſtituti poſt exilium Babyloniæ. 249. Iudicum conditiones. 250
Iudicia ciuitatum, qualia. 247. in portæ facta. 251. eorũ faciendorũ ratio. 251. quæ de ijs Talmudici tradunt. 251.
Iudicia, in quibus aut iuſtificatur reus, aut damnatur. 246
Iudicia Dei, quæ in lege traduntur. 18. 19. eorum exemplum. 19
Iudicium, & iuſtitiam faciebãt magiſtratus. 277
Iudicialis domus regis, & phylarchorum. 296
Iudiciorum ordo. 305

Indico pro condemno. 19
Indices Iſrael, qui, quo iure, & quo modo creati. 25. 26. 280. à Iudicio vocati. 278. quomodo iudicarent populum. 279. liberum ius necis non habuerũt. 279. diuerſi à regibus. 280. conuocarunt ſenatum, & populum, & bella geſſerunt. 280
Ius iurandum publicum conceperunt rex, & principes tribuum. 296
Iuſtificare eſt abſoluere. 18. 19
Iuſtificatio, & Iudicium tractantur in Iudicijs. 246
Iuſtificationes Dei, quid. 18. earum exẽplum. 19
Iuſtificationes, & Iudicia Ciuitatis partes. 37. proximum attingunt in lege. 16. 17. 277
Iuſtitiam, & iudicium faciebant magiſtratus. 272
Iuſtitiæ ſacrificium. 129

K

Kalendarium Hebræorum. 95
Kalendæ Hebræorum. 71

L

Labrum aureum in Tabernaculo. 39
Lacus Geneſara, ſiue mare Tiberiadis. 30
Lacus Aſphaltites, ſiue mare mortuũ. 30
Lamina aurea in frõte põtificis. 162. 158
Lapidationis ratio. 243. Lapidati ob blaſphemiã. cõtemptum ſabbati, & adulterium. 273
Lapidationis locus. 275
Lapides XII in Rationali pontificis. 157. 161. 162. in Superhumerali, et Rationali 162. 163. 211. duo in pectorali lapides valebãt ad propheтandũ. 211
Lapis pro arca in ſecundo Templo. 49
Laudis ſacrificiũ. 118. 119. 120. 129. 130
Lectores legis, qui. 217
Leproſi mundatio. 134
Leui filius Iacob. 8. tribui nomen dedit. 9. eius familiæ. 298. tribus leui ſacra in ſortem accepit. 9. 10. 11. decimas accepit. 156. ſegregata à Deo in miniſterium ſui. 155. 156. 190. vbique habitauit. 11. vxores ex quaque tribu duxit. 11. tribum propriam non fecit, ſed ei aſcripta eſt, vbi habitauit. 11. reliquit Effraim, & ad Iudam ſe contulit. 13. Refugij ciuitates nacta eſt. 10
Leuitæ miniſtri à Moiſe inſtituti curam geſſerũt Tabernaculi, & Arcæ. 191. 192. adiuuerunt ſacerdotes. 195. a Dauide conſtituti miniſtri templi in XXIIII claſſes diuiſi. 191. 193. 194. 195. detrahebant pelles holocauſtorũ loco ſacerdotum. 196
Leuitarũ claſſes quibus nominibus affectæ. 196
Leuitarum principes. 195
Lex à Deo data Iſraelitis in Deſerto. 9. 10. 15. 16. lapideis tabulis inciſa. 20. qualis fuerit, & quæ capita habuerit. 15. religionem, & ciuitatem complexa eſt. 16. permiſſa eſt principibus ſacerdotum, & ſcribis. 218
Lex ſecunda ſcripto commiſſa, & Deuteronomium vocata, & recitari iuſſa in feſto Tabernaculorum. 21. oblitterata, renouata, amiſſa, inuenta, iterũ oblitterata, inſtaurata, expoſita, ordinata, conuerſa, erecta, reddita. 20. 21. 22. 218. 219
Legis exponendæ initiũ, ratio. 215. 218
Lex ſeptimo quoque die expoſita. 216
Lex ne vita eriperetur, niſi Concilij ſententia damnato. 260. Lex ſynedrij de die paſchatis. 77
Libamina genus ſacrificij, & cæteris ſacrificijs adhibita. 115 ritus eorũ. 115
Libertinorum ſynagoga quæ, & quorum. 222
Linea ſtricta. 158. 159
Loca ſacra, quæ. 38
S. Lucæ loca expoſita. 20. 220. 221. 229. 241. 307. 377. 69. 77. 86. 132. 134. 139. 144. 184. 188. 189. 205.

Lucæ.

Lucernæ ſeptem præſcriptæ à Deo. 40
Lucernas curabat pontifex. 167.137
Luna prima, & ſecunda pro primo die, & ſecundo. 70
Lunaris annus Hebræorum. 64.66

M

M*Agiſtratus lex animata, & loquēs.* 277
Magiſtratus, qui iÿdem cum Principibus. 276. *eorum nomina.* 276. 278. *lege Principes. Magiſtratus qui præſunt Conciliÿs, et Iudiciÿs.* 23. 276. *duces, et iudices.* 277
Magiſtratus Templi, qui. 315
Magiſtri pro introductoribus cauſſarum. 248
Magnificentia pro ſumma laude. 131. 132
Mala Punica in tunica pontificis. 158. 160
Malachias propheta vltimus. 208.209
Manaſſes filius Ioſeph adoptatus ab auo Iacob. 8. *tribui nomen dedit.* 9. *familię eius.* 298
Manaſſis tribus pars vna trans Iordanem, altera cis Iordanem. 9. 10. *eiuſdem duo principes.* 295
Manaſſes rex Iudæ reſtituit Excelſa. 50
Manaſſes frater Iaddi pontificis templū in Samaria condidit, atq; ei pontifex præfuit. 14.61.62
Mandata Dei, quid. 18
Manipulus quando offeratur. 76.80
Mandata, & præcepta in lege Deum attingunt. religionis partes. 32
Manus quid ſignificet. 166
S. Marci loca expoſita. 16.77.87.130. 189.215.219.228.230.23
Mare Tiberiadis. 30
Maria virgo ex eadem tribu cum Ioſeph. 11
S. Matthæi loca expoſita. 19.246.220. 229.230.296.316.29.70.219.
Maſphat locus orationis. 238. *& belli decernendi.* 239
Menſa XII *panum propoſitionis in Tabernaculo præſcripta à Deo.* 39.42
Menſes anni duodecim. 62, *aliÿ* 29, *aliÿ* 30 *dies habent. à noua luna incipiūt. ab ordine nominantur. alia nomina poſt exilium nacti ſunt.* 67. 68. 69.
Menſis primus à Deo conſtitutus. 74. 75. 76
Menſis nouarum frugum. 67.76
Menſis intercalaris. 109
Menſis Fortium. 67
Menſtruoſæ mundatio, ſiue purificatio. 315
Menſis principium, & finis, quando. 81. 96
Metropolis reip. Hebraicæ, quæ. 30.31. 32. *à Dauide conſtituta.* 31
Militum cuſtodia in Hieruſalem, & templo. 316.
Moiſes iuſſu Dei eduxit Iſraelitas ex Aegypto. legem a Deo in Deſerto accepit, & repetiuit. ducatum Ioſue reliquit. 9. 10. *Indices, Seniores, Principes, remp. inſtituit.* 24. *propheta præſtantiſſimus fuit.* 207. *primus legem expoſuit.* 206. *Concilium inſtituit, & cauſſam in eo cognouit.* 257
Morias mons, in quo templum. 53
Multa. 270
Mundationis ſacrificia. 133
Mundatio puerperæ. 133. *Leproſi.* 134. *viri ſeminiflui.* 134. *mulieris menſtruoſæ.* 135. *eadē dicitur purgatio, & purificatio.*
Muſica inſtrumenta in Confeſſionibus inſtituta à Dauide. 197.113

N

N*Abucdonoſor Aſſyriæ rex tranſtulit Iudæos in Babyloniam vrbe euerſa.* 14.35.56
Nathinæi, qui, & eorum officia. 202. 203
Nazaræi, qui, & votum eorū. 203.204
Nazaræi heretici, qui. 225
Necis genera. 271

Neemias vrbem reſtituit Hieruſalē. 35
Neomeniæ ſacri dies, & cultus eorū. 70
Nephtalim filius Iacob. 8. tribui nomen dedit. 9. familiæ ab eo progenitæ. 298
Nobe habuit arcam. 46
Noe ſeruatus à Deo, et progenies eius. 5
Nouarum frugum menſis. 67.76
Nuptiarū lex, vt mulieres in eadem tribu nubant. 90
Nyſan menſis primus .i. Martius. 75.76

O

Obededom ſeruauit arcam. 47
Oblationes, quæ. 111. votiuæ, & voluntariæ. 148
Oblatio incenſi. 137
Oculati teſtes cur fide digni. 250
Officia pontificum. 167. ſacerdotum. 183. Leuitarum. 196.197. Cātorum. 198. Ianitorum. 200.201. Nathinæorum. 203. Prophetarum. 209. Scribarum. 217.218. Magiſtratuum. lege in ſingulis magiſtratibus.
Oleum ſanctum quomodo fieret. 40
Onias templum condidit in Aegypto. 63
Oraculum quid. 38. 209. 53. oraculum conſulere, quid. 210
Oſſæni hæretici, quales. 225
Ozan adiuuans arcam mortuus 47
Ozias rex non rite obtulit incēſum. 138

P

Pacificorum ſacrificium, quod, & quot partium. ritus, & lex eius. 117.118
Palæſtinæ vrbes. 31
Panes Propoſitionis mutabantur ſingulis ſabbatis. 39.40.42.73.168
Paraſceue. 77
Paſchæ dies. 74. 77. celebrabatur in Hieruſalem. 78. ritus eius. 74.75.76. Quo die celebratus ſit à Chriſto. 72. De eo lex Synedrij. 77
Paſcha vnde dictum. 76
Paſſerum oblatio. 134
Patriarchæ, qui, & iura eorum. 297. 298. 300. lege Principes familiarū.
Pauperis in iudicio nō eſſe miſerendum quomodo intelligatur. 250
S. Pauli loca expoſita. 130.220.43
Paulinus procos. claudi iuſſit templum Aegyptium. 63
Peccatum differt à delicto. 123. ſacrificium pro peccatis. 120. peccata ex ſilentio veritatis, immunditia, errore, iureiurando, ſacrorum abuſu. 121
Pecuniæ ſacræ oblatio, & quæ pecunia ſacra ſit. 144. 145. Pecunia ad templum miſſa primitiarum nomine. 320
Pentecoſtes feſtum. 79. ritus. 79.80
Perſonæ ſacræ, quæ. 155
Pes quid ſignificet. 166
Phariſæi, quam diſciplinā profeſſi ſint 224. cur ita dicti. 225. cum Scribis ſenſerunt. purificationes adhibuerunt. 229. 230. cum Gaulonitis ſenſerūt. 232. in Concilio potuerunt. 262. dabant decimas etiam vilium rerum. 144. 225. 231. fimbrias, & phylacteria lata habebant. 231.232
Phaſe, Paſcha, cur. 76
Phialæ vaſa Tabernaculi. 39
Philiſtæi, & vrbes eorum. 30. 31. propter arcam captam pereunt. 46
Phinees pontifex. 175
Phylarchi. 291.292. lege principes tribuum.
Phylacteria Phariſæorum, qualia. 231. 232
Pilatus procurator Iudææ. 293
Pileus hyacinthinus pontificis. 162.163 lege tiaram, & cidarim.
Pœnarum genera. 270
Pontifex, qui & primus, & magnus ſacerdos. 155. 156. veſtes eius. 157. 158. 159. conſecratio. 163. conditiones. 166. officia. 167. 168. 169. 170. 171. ſolus Sancta ingrediebatur in die Expiationum. 169. Concilium aduocauit. 256. 258. adoleuit incenſum. 168
Pontificum imperium in rep. poſt exilium.

lium.173.261. Pontifices crearunt Aſcalonitæ reges permiſſu Romanorum. 27
Pontifices ſine macula, & integri debent eſſe. 166
Pontifices pro Pontificijs. 180
Ex Pontificijs qui proximi pontifici erant pontifices vocabantur. 181
Nomina omnium pontificum. 72
Põtificatus perpetuus in tribu Leui 17. per vnum annũ, aut annos.179.80. in familia Aaronis, & filij eius Eleazari, & Ithamari.171. Ad Aſſamoneos tranſlatus.172. ad alias familias non Leuiticas tráſlatus.172. ad tempus dari cœptus. 176
Populus Hebræorum. lege Hebræi, Iſraelitæ, Iudæi. Effraimitæ.
Populus Hebræorum. lege Concio.
In porta iudicia facta. 251. Porta iudicij. 251
Præcepta Dei quid differant à mandatis. 18
Presbyterium. 245
Primitiæ, quæ. legitimæ, & votiuæ. 140. dies primitiarum. 79.80
Primitiua, & Primogenita offerenda. 140.141.143.144
Princeps, quis. 289. & quo iure. 290. purpura & auro operiebatur. 290
Principes.i. magiſtratus. 276
Principes Iſrael. 278
Principes Iudæorum. 289
Principes populi. 295
Principes ſacerdotum. 159. concilium inierunt. 258. legem expoſuerũt. 218. 219. Leuitarum. 195
Principes tribuum, & iura eorum. 294. 295. cum rege ius reddiderunt. 296
Principes familiarum. 297. iura eorum. 300
Principes ciuitatum, & iudicum. 301. iura eorum. 302.304.305.306
Principes militiæ. 312.315
Prophetæ, qui, & eorum origo. 204. 214. promiſſi à Deo. 204. prophetico ſpiritu ornati. 204.205. prodierunt tempore Samuelis. 207. collegia habuerunt. 207. vltimus Malachias. 208.209. inſpirati à Deo. 208. poſt Samuelem multi. 208. per prophetas reſpondit Deus 211. defecerunt in ſecundo templo. 212
Prophetarum nomina. 209
Prophetiæ, quæ. 214
Propitiatorium præſcriptum á Deo. 39. quid fuerit. 38.40. ad id conſulebant Deum in primo templo. 200
Propitiationis feſtum. 102
Proſelyti, qui. 28.29. fiebant ſummo ſtudio ab Hebræis. 29
Pſalmorum loca expoſita. 17.246.296. 251.295.307.33.34.82.130.131. 26.120
Puella heres non nubit niſi in eadem tribu. 11
Puerperæ mundatio. 133
Purgationis dies. 134. eadem dicitur purificatio. 133
Purificationes Phariſæorum, & Scribarum. 228.229.230

Q

QVæſtor templi. 148
Quinquagenarij iudiciales. 278. 301.305.306. militares. 314. lege Pentecontarchi.
Quinquageſimus annus ſacer. 89
Quinquageſimæ feſtum. lege Pentecoſte.

R

RAtionale pontificum quale. 157. 161. ceſſauit. 162
Refugij ciuitates datæ tribui Leui. 10
Regnum Hebræorum, arbitrarium, & ſolutum legibus. 24.25.26.281.283.
Reges poſtulantur ab Hebræis. 283. vngebantur. 284.285. Regum iuſticia, & bella. 284. Eorum nomina. 292.293. ratio creandi. 282.283. 287.
Rex primus Saul. 26

Reges populum iudicarunt, in Concilio, & cum principibus. 288. 296. participes, & principes Concilij. 256. Concilium aduocarunt. 258. bella ſuſceperunt, & geſſerunt. 288
Regis imperia duo nota Ariſtoteli. 26
Regnum Hebræorum diuiſum in duo, Iſrael, & Iuda. 12. Proſelytis datum. 26
Rex nõ rite obtulit ſacrificium. 285. neque incenſum. 138
Religio pars ciuitatis, & inſtituit ciuitatem, non contra. 234
Remiſſio in ſeptimo, & quinquageſimo anno, qualis. 89
Reip. Hebræorum forma, ariſtocratia, & Regnum. 23. reſp. triplex populi, Tribuum, & ciuitatum. 27. 28. typus vitæ cæleſtis. 13. 320. 32
Reſtitutio pœnæ genus. 270
Ritus ſacri, qui. 18. 110. 111
Romanorum bella cum Iudæis. 319. 35. 36. 60. 61
Ruben filius Iacob. 8. tribui nomen dedit. 9. quas familias procrearit. 297. 298

S

Sabbatum. i. dies ſeptima, feſtum. 73. cuius cultus, & ſacrificij. 73. ſabbasi iter mille paſſus. 230
Sabbatum profeſto. 72. ſabbati cõtemptores lapidabantur. 273. 274
Sabbatum pro ſeptimana. 69. 70
Sabbatis lex exponebatur. 216
Sabbatum ſecundo primum. 86
Sacerdotes, qui. 190. eorum veſtes. 118. conſecratio. 182. conditiones. 183. 190. officia. 183. 202. claſſes, ſeu vices XXIIII. 188. 196. ex genere Eleazari. 187. quotidie incenſum offerebant, & pro populo, & pro priuatis. 183. 184. mactabãt hoſtias. 128. pelles holocauſtorum detrahebant. 185. 196
Sacerdotum princeps. i. Pontifex. lege Pontifex Reges
Sacerdotũ principes. i. qui viginti quattuor vicibus præerant. 156
Sacerdotes probati. 190
Sacerdos magnus, & primus dictus pontifex. 156
Per ſacerdotes reſpondit Deus, quomodo. 211
Sacerdotes participes Concilij. 256
Nomina claſſium ſacerdotaliũ 187
Sacrificium, quid. 111. ſacrificia ſex Holocauſtum, Libamina, Pacifica, Pro peccatis, Pro delictis, Conſecrationis. 112. tria Holocauſtum, Pacifica ſiue ſalutis, & Pro peccatis. 112. 205. Holocauſtum. 113. Pacifica. i. Salutaris, & Laudis. 118. 119. 120. Libamina. 114. 15. Pro peccatis. 120. 128. p delictis. 22. Pro populo. 184. Conſecrationis. 132. 164. 165. Oblationis incenſi. 137. Mundationis. 133. Expiationis. 135.
Sacrificia fiebant ad altare Holocauſti. 41
Sacrificium matutinum, & veſpertinum. 72
Sacrificiorum exempla. 124. 25. 26. 11 127. 128. apparatus. 112
Sacrificia noluit Deus externa, ſed interna. 129
Sacrificium iuſtitiæ, & laudis. 129
Sacrificium incruentum præpoſuit Deus cruento. 130
Sadducæi hæretici, qui. 123. 124. valuere Hieroſolymis. 228. 230
Sadoc primus pontifex templi. 173
Salem poſt Hieruſalem. 34
Salomon rex fit. 286. condidit templum. 34. 55. intulit tabernaculum, & arcam. 47. deſcripſit claſſes ſacerdotum. 188. Leuitarum. 195
Saluatorem excitauit Deus, quid. 280
Salutaris ſacrificium. 112. 118. 119. 120. 129.
Samaritarum origo. 13. 62. religio. 13.

Sub-

ſubacti à Iudæis. 15. Sammaritæ hæretici. 13. cõtendunt de religione cum Iudæis. 62. templum condunt. 15. 61. ſimulant religionem Græcam, & templum Iouis conſecrant ſub Ant. Epiphane. 15. impediunt Iudæos ædificare templum. 14. vincuntur à Io. Hyrcano rege Iudæorum, & templo exuuntur. 15
Samaria, vnde dicta, & vrbes eius. 31
Samaria vrbs. 13
Samaria, Iudæa, & Galilæa iunctæ. 31
Samaritanæ mulieris verba cum Chriſto. 33
Samuel Nazaræus. 204. Iudex, propheta. 205
Samſon Nazaræus. 204. Iudex. 281
Sanabalat præfectus Darij regis cõcedit ædificari templum in Samaria. 14. 61
Sanehdrin concilium, quod. 233
Sanctuarium Sanctuarij, ſiue Sanctum Sanctorum. 38. 39. 40. intra Velum. 135. Sanctuarij expiatio. 136. ſolus ingrediebatur pontifex. 170. 171
Sarug Deorum ſimulacra inuenit. 6
Saul rex creatus diſplicuit Deo, quomodo. 285
Scenopegia, ſiue Tabernaculorum feſtum. 185
Scribæ, qui. 215. conſulti de lege. 219. legis doctores. 217. conſtituti à Dauide. 216. 217. ab Eſdra. 219. ſine auctoritate docebant. 220. & Phariſæi erant. 220, in templo, & ſynagogis docebant, ambitione flagrabant. 65. concilium inierunt. 252
Scribæ vni ex ſeptem hæreſibus. 228
Scribæ pro introductoribus cauſſarum. lege introductores, & grammatoiſagogeos.
Scribæ pro notarijs. 307. officia eorum. 308. 309.
Secundo primum ſabbatum. 86
Segetes quando matureſcant in Iudæa. 76
Sem progenies Deum coluit. 5
Seminiflui viri mundatio. 134
Senatus triplex. 243
Seniores imperârunt poſt Moiſem. 24
Seniores, ſiue ſenatores LXX. inſtituti à Moiſe. 243. ſingularum tribuũ. 245. ſingularum ciuitatum. 246. ſeniores LXX aduocabantur ad conſilia à principe. 244. manſerũt poſt exilium. 244. 245. aſſedere ſummo principi. 244. prophetico ſpiritu afflati. 205
Sennacherib rex Aſſyriorum obſedit Hieruſalem. 35
Sententiæ ferende ratio in Iudicijs. 252
Septemuiri in ciuitatibus. 309
Septima dies, ſabbatum. 69
Septimanæ Hebræorum. 69
Sptimanarum feſtum. 85
Septimus annus ſacer. 88
Seth progeniem piam procreauit. 4. 5
Sicera. 204
Siclus pecuniæ ſacræ genus. 144. 150
Silo metropolis in tribu Effraim. 32. 33. ibi Tabernaculum, & Arca. 44. 45. eo conuenere Hebræi. 45. ſedes religionis. 45. reiecta à Deo. 32. 33. euerſa. 42
Simila, quæ. 115. 116. 127. ſimilago. 167
In Sinai lex data. 9
Sion. i. ciuitas Dauid à Dauide extructa. 35. Sionis montis pars mons Moria, in quo templum. 35
Siſac rex Apgyptiorum cepit Hieruſalem. 35
Siuam menſis. 87
Somniorum ratio, & per ea diuinatio. 212. ſomnia naturalia, incerta, & contemnenda. 213. ſomnia, quæ prohibita, & quæ conceſſa. 212. 213
Subucula linea pontificis. 159
Superhumerale pontificis. 157. 160. lege Ephod.
Synagoga pro concione. 236. 294
Synagogarum origo. 38. 63. 64. 294. ibi lex

lex exponebatur.64. Hieroſolymis, & in prouincijs erant. 64. ibi docuere ſcribæ. 65. 220. eas Chriſtus, & S. Paulus perluſtrauit. 222. ſynagogæ à gentilibus conditæ. 65. ad cultum Imperatoris traductæ. 60. ſynagogæ Romæ. 222. 223. ſynagoga libertinorũ. 222. ſynagogæ princeps. 65. ſynagoga eijci probroſum. 65
Synedrium. lege Concilium.
Syriæ diſcriptio. 30

T

TAbernaculum præſcriptum à Deo, & conſtructum à Moiſe, quale. 38. 39. 42. eius hiſtoria. 44. commiſſum leuitis. 192. poſitum in Galgalis, & Silo. 32. in Gabaa, in Nobe, in Gabaon, & ibi manſit. 46. 47
Tabernaculum à Dauide factum 47. tranſlatum Hieruſalem. 44. in templum. 54. unà cum Arca perijt. 48.
Tabernaculum expoſitum à S. Hieronymo. 44
Tabernaculorum feſtum. 83. 84
Teglatphulaſſar Aſſyriæ rex Galilæam recepit. 13
Templa tria. 58
Templum Hieroſolymitanum à Dauide deſtinatum. 52. Salomoni mandatum. 53. ab eo conditum. 53. inſtrumenta, & ornamenta eius. 53. ſuper id precatus eſt. 54. ſanctificatum ab eo. 55. directum à decem tribubus, non cultum à Iudæis. 55. inſtauratum à Ioa. 55. 56. pollutum ab Achaz. mundatum ab Ezechia, inſtauratum à Ioſia, inceſum à Nabucdonoſore, reſtitutum à Zorobabele. 56
Secundum Templum caruit præſentia Dei, prophetis, igni ſacro, lapidibus Rationalis, arca, propitiatorio, & Cherubin. 57. profanatum ab Ant. Epiphane, purgatum à Iuda Maccabæo, auctum ab Herode, ornatum turri cuſtodiæ cauſſa. 59. dedicatum nomini Caligulæ Imp. 60. incenſum à Tito. 61 terra obrutum ab Hadriano, & Veneri dicatum. 61. quot annis conditum, & refectum. 69. ubi ſitum. 59
Templum Samariæ à quo conſtructum. 14. 15. 61. dicatum Ioui. 62. euerſum. 62. templum Tranſgreſſorum. 62
Templum Aegyptium conditũ. 63 clauſum. 63
Templi magiſtratus. 315
Templi quæſtor. 148
Tentorium Tabernaculi. 37
Terra ſancta, quæ. 31
Teſtamentum lex Chriſti, cur. 43
Teſtamentum, & teſtimonium, quid. 43
Teſtes ſalſi puniebantur. 252. Teſtium ratio, qualis in Iudicijs. 252
Teſtes primi lapides iaciebant. 273. 274. teſtes oculati, cur fide digni. 250
Teſtimonium, Teſtamentum, pactum, fœdus. 43. Teſtimonium in Arca. 39. 42. Teſtimonia Dei, quę. 17, 18. 19. 20.
Teſtimonij tabernaculum. 45
Thumis, & Vris lapides in pectorali pontificis. 211. i. Doctrina, et veritas. 163
Thuribula. 39
Thymiama, quõ fieret. 45. Altare Thymiamatis. 38. 41. lege Incenſum.
Tiara pontificis. 158. 160. lege Pileus, & Cidaris.
Timinnabula in tunica pontificis. 158. 160
Titus Cæſar euertit Hieruſalem, & incendit templum. 35. 61
Trachonitis regio. 81
Traditiones ſeniorum. 215. Phariſæorum. 229
Transgreſſorum templum. 62
Tribuni iudiciales. 278. 305. 306. militares. 313. lege chiliarchi.
Tribus XIII, & nomina earum à filijs Iacob. 9. 10
Tubæ ad conuocandam concionem. 237.
Tubarum feſtum. 81. 102
Tunica hyacinthina pontif. 160. 163. 158

Turris Antonia iuncta templo cum præſidio. 315.59
Turturis oblatio. 145.134.204

V

VEadar menſis XIII. 109
Vectes Tabernaculi. 34
Velum, intra quod ſanctuarium. 135
Velum tabernaculi, & templi. 40.60
Venditio pœnæ genus. 270
Verberatio pœnæ genus. 270
Veritas, & doctrina in Pectorali pontificis. 211.163
Veſtes pontificis. 157. ſacerdotum. 181. Principis, & regis. 290. ſecundum S. Hieronymum. 159. Leuitarum, cantorum. 199
Vices ſacerdotales, quæ. 188.189.281
Videntes olim prophetæ dicti. 214
Vitulus pro peccato. 164.182
Vnctio põtificis. 163.164. ſacerdotis. 182. Regis. 284.285
Voluntariæ oblationes. 148.149
Votum, quid. 149
Vota Nazareorum, qualia. 203.204.
Votorum ratio, et lex. 150. Votiuæ oblationes. 148
Vrim, & Thumim in pectorali pontificis. 211. i. Doctrina, & Veritas. 163
Vtilitas continet ciuitatem. 231

Z

ZAbulon filius Iacob. 8. tribui nomen dedit. 9. familias procreauit. 297. 298.
Zacharias Io. Baptiſtæ pater pontifex, an ſacerdos. 189
Zona pontificis, qualis. 159

FINIS.

Errata ſic corrigenda.

10	7	aſgnata	aſsignata
14	12	reges	rege
15	13	Quare	Qua re
18	28	ab abſolutionem	ad abſolutionem
26	31	Quibus Herodes	quibus Herodes
27	26	Princeps . tribus	Princeps tribus
28	25	προσύλυτοι	προσήλυτοι
65	22	prima	primas
80	28	hebdodes	hebdomades
83	18	er ergo	ergo
84	13	Deuteromij	Deuteronomij
114	26	mox alijs	alius
122	15	dimittetur illis	illi
143	28	gignat	gignit
160	11	riaram	tiaram
160	26	tintinetnabula	tintinnabula
192	27	ab occidentem	ad
192	28	exubias	excubias
200	25	uiſi	diuiſi
209	22	ventura	venturæ
213	6	filij	fili
215	26	vobis Moiſes	nobis
276	31	Syriæ	Syria
230	4	primam	primum
230	30	dixerant	dixerint
231	9	eam filium	eum
237	21	vniuerſum domum	vniuerſam
240	22	vocari	vocare
248	2	pererigrinus	peregrinus
287	9	diuerſias	diuerſas
289	12	Epiphane	Epiphani
307	16	Euphratha	Ephrata
311	21	peccatis in Dominum	peccetis
263	5	es damnandum	eſſe
264	14	ad eos, quæ	eas
267	6	principes	princeps

Errata grauiora.

39	3	& altare aureum Thymiamatis	tolle hoc totum, vt ſuperfluum
88	19	Leuitici xxxv.	xxv
102	31	collecta frugum	fructuum
117	13	σωτήριον, θυσία εἰρηνικὴ dicitur.	lege σωτήριον dicitur.
118	10	comedens	comedetis
122	7	calumniam fuerit	fecerit
128	20	cxxxix	ex xxix
136	12	emittet in eum.	emittet eum
147	26	inquem	in quam
149	21	aſcendet caput	ſuper caput
153	3	Dicebant	Dicebam
153	29	lxiii	lviii
154	6	carnem ſuam	tuam
174	13	Ioiada pontificis	Ioiadæ
210	8	octauo	ſeptimo
214	6	tum rex Hieroboam	tum prophetes quidam
221	13	Actuum xi	xv
230	22	habebant	habuerunt
230	28	xxii	xxiii
248	7	conſtituit	conſtitui
257	23	filius Iſrael	Iſmael
263	26	multa facit	multa ſigna
270	32	xxi: Qui	xxi Exodi:
271	1	tibi locum	ſibi
272	23	frangerent	frangerentur
274	23	ſed blaſphemia	ſed de
279	33	ti altare	ibi altare
281	23	in oculus	oculis
279		ἰσρὴλ	ἰσραὴλ

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE